Eugen Barbu

CAIETELE PRINCEPE LUI

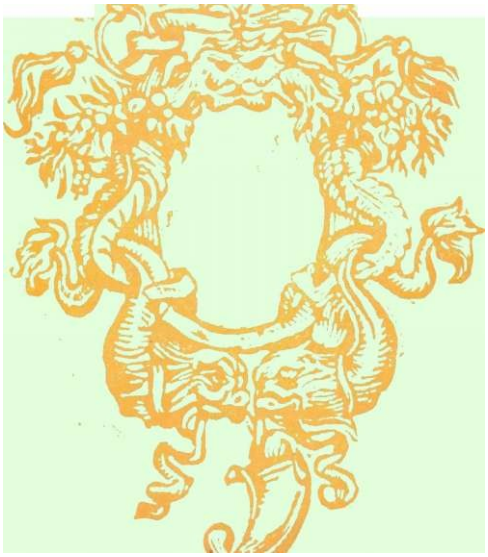

EDITURA DACIA MCMLXXII

LVI Volumul

Eugen Barbu CAIETELE PRINCEPELUI

Volumul I

.Eugen Barbu

CAIETELE PRINCEPELUI

jurnal de creaţie volumul 1

EDITURA DACIA
MCMLXXII CLUJ

PREZENTARE GRAFICĂ DE FRANÇOIS PAMFI

L„Caietele Principelui" vor însuma 6 volume ***a*** *5—600 pagini fiecare, adunînd în circa 4000 de pagini toată pregătirea literară a cărţii „Principele" şi a altora. Ele sînt de asemenea un Jurnal de lectură şi de mărturii de scriitor, amintind de procedeele altora, dar mai ales vor să fie o dovadă că înainte de a spune trebuie să ştii ...*

Cu mulţumiri publice: soţiei mele, Mar ga Barbu, lui Andrei Ion De- leanu şi amicului de o viaţă **,** *Mihail Nicolae Paul, pentru contribuţia lor la alcătuirea acestor fişe complicate ...*

EUGEN BARBU *mai 7*

*1*CAIETELE PRINCEPELUI DEFAIMAREA PRINCEPELUI PROCESUL PRINCEPELUI PAGINI REGĂSITE (JURNALE) ROMANUL r »MANULUI JANUS ISTORIA PAMFLETULUI ADDENI v LA JURNALUL

IX CHINA ISTORIA PLAGIATULUI ADDENDA LA „MĂŞTILE LUI GOETHE" FRICA, UN ROMAN CARE NU SE MAI NAŞTE MAGIE, MITOLOGIE, POEZIE ROMANE RATATE CONDIŢIA POEZIEI MIJLOACELE LITERATURII MISTERUL CAPODOPEREI SAPTAMÎNA NEBUNILOR CA ROMAN CU CHEI EMOTIVARE

Nu vreau să explic nimic, nici un jurnal nu explică nimic, el începe prin a fi o suita de impresii telegrafíate şi sfîrşeşte într-o prelucrare de date, subiectivă, evident, fardata cu cuvinte alese. Cui îi convine să se arate nud celorlalţi? Şi, daca ar face-o, n-ar face-o tocmai pentru a intriga, pentru a se arăta în felul în care ar dori să fie înţeles de ceilalţi? Să lăsăm deci ipocrizia şi să spunem adevărul de la început. *„În mine »« mai există drame,* scria Gide, *există numai idei înduioşate".* Şi tot el se zbătea în teribila dilemă de a fi moral sau de a nu fi sincer, dar sinceritatea nu este şi ea, la urma urmelor, dscît o organizare a lucrurilor convenabile, o punere în scenă a unei suite de lupte care ne convin? Nu pledez deci pentru stabilirea unor adevăruri, ceea ce vă voi povesti despre mine şi despre alţii este un lucru ipotetic. De altfel, nu cred ca oamenii sînt în întregime interesanţi sau nesemnificativi. Există indivizi ce pot deruta prin emiterea truismelor la infinit. Auditoriul crede că frazele reperate ca papagalul conţin adevăruri suportate. Nu, sînt oameni care trăiesc din

muzica cuvintelor, nu din ceea ce conţin ele. A te ascunde după proverbe, a exista în funcţie de ceea ce este o data pentru totdeauna stabilit. Urase ceea ce e de nesuprimat în idei.

Mi se impută şi acum faptul de a fi publicat pagini intime uşor falsificate, şi mi s-a dovedit lucrul acesta: greşisem anul morţii lui Lovinescu. Ei, şi? Asta era important? Cine voia să mă cunoască trebuia să afle de la mine data exactă a morţii lui Lovinescu? De la mine doreau ceva sau de la eminentul critic? Ce erori, ce grosolănii, ce snobism! Mi se pare că şi posibilitatea de a inventa nu trebuie neglijată. Un *Jurnal* este, de fapt, un dialog platonician, o dispută cu tine însuţi. Între *Memorii* şi acest gen rupt, frust, nestilizat, prefer *Jurnalul,* pentru că are ceva viu, nealterat încă (cu toate prefăcătoriile lui). Ce doreşte, de altfel, lumea de la aceste aşa-zise *Jurnalef* Prezenţa unor indivizi lineari, conştiinţa sau dracu mai ştie cum le mai spune? Dar individul nu este o riglă, el nu are o magazie de efecte militare pe dedesubt în care sînt aliniate sentimentele bune şi sentimentele rele. Alt individ eram la 15 ani şi altul la 30, mi se pare că pe străzile Parisului, dacă m-aş fi întîlnit pe mine însumi, nu-mi semănăm cu acela de lîngă Pacific. O serie de impresii mă modificaseră, informaţiile lucrau asupra mea, mă devorau, eu mă comportam în funcţie de civilizaţia căreia trebuie să-i fac faţă, poate mă, prefăceam, dar mă prefăceam din motive sociale. Deunăzi citeam pe un călător român aflat prin lume cu condeiul **în** mînă. Ceea ce mă supăra la el, altfel om instruit într-un fel, era suficienţa. Dacă stătuse în tren şi străbătuse un tărîm necunoscut lui, se simţea obligat să comunice impresiile sale. Dar din tren nu poţi să ai decît impresii despre calea ferată, nu despre ţările străbătute. Graba aceasta de a ne pune în relaţii cu ceea ce ne iese în cale duce la uşurătăţi regretabile. Am fost de cî- teva ori în Franţa şi nu am scris decît două pagini, şi asta nu în legătură cu patria lui Racine, ci cu altceva. Nu ştiu de cîte ori mă voi mai duce acolo şi dacă voi scrie despre Paris, altfel loc comun pentru orice mînuitor de condei, pentru că despre Paris am citit o mulţime de lucruri, dar *Parisul meu* eu încă nu l-am văzut. Trebuie să mai am răbdare. Vedeţi, iată, mă întorc iar la *Jurnal,* să nu cerem sinceritate, să nu cerem exactitate. Jurnalele sînt ipostaze ale indivizilor, ca şi romanele. Scriam undeva că în tot ceea ce-am scris, undeva mă descriam mai întîi pe mine. Cel ce fusesem, cel ce eram,

cel ce aş fi dorit să fiu. Nu este imposibil să scrii despre ceea ce ai dori să fii...

Acelaşi Gide îşi începea însemnările sale atît de numeroase, de altfel, partea cea mai interesantă a operei sale, cu strigătul lui Rastignac: *„Şi-acum între noi doi!"*

Care noi doi?

Noi şi Viaţa, comedia aceasta pe care o adaptăm în porţii zilnice, voind să facem din ea servitorul nostru. Credeţi că va fi ceva interesant? Ba bine ca nu ..

. La radio, fragmente din opera lui Haendelj *luliu Cezar*. Ciudat, e scrisă în ritm de messa deşi vorbeşte despre o lume pă- ŞÎna. Dar nu acesta e farmecul ei cel mai mare? (Poate reflecţia doctorului S., personaj umbros, practicînd un snobism bine învăluit în intervenţii rare şi grave, de fapt, reprezentînd prototipul *omului ascultat,* cel ce se învăluie în tăceri, scutit de a fi atent la alţii, cînd se află cu mai mulţi. Mă fascinează reputaţiile clădite pe neatenţia noastră!).

Mă persecută de ani de zile figura *Condotierului,* cum se declară el însuşi, avînd curajul de a trăi cu cadavre, om supt din Balzac, fără scrupule, cu acea agresivitate şi obrăznicie a parvenitului, facînd pe boierul, personaj ivit din această lume a Balcanilor, mai spălat şi mai citit, cu alură de cărturar (poate că şi era, dar mi-e frica să cred că *a fti* înseamnă *a cunoaşte),* trecînd prin toate uşile, fermecînd în dreapta şi-n stînga, şi pe urmă, deodată, dispărînd din faţa răspunderilor, dovedind eterna laşitate a zgomotoşilor, ieşiţi din viaţă pe uşa din dos. Îl ţin minte dominînd un bulevard, tras de doi ogari englezeşti, într-o epocă destul de ternă, cînd chiar un batic colorat contraria, apariţie anacronică într-o lume plină de fapte. Mă impresiona lipsa lui de lene şi nevoia arzătoare de bani. Ca orice proaspăt îmbogăţit, căuta mobile şi se spune ca avea covoarele cele mai urîte şi mai scumpe cumpărate de cineva din România la ora aceea. Asta îmi aduce aminte de lăptarii din Bolintin carînd de la Talcioc dulapuri florentine. Ca romancier, trebuie sa fii imbecil ca să scapi să scrii despre aşa ceva!

Condotierul nu stima pe nimeni, el acorda mîna unora dintre noi, uitînd sa plătească *notele* la Capşa. îmi plăcea chiar să fiu luat drept un comesean, sosit direct de la petrecerile de mahala, bun *să spună cîte ceva cu tîlc,* ascultat cu o ureche neatentă. Pentru că eram atît de ignorat, am început să-l observ şi asta a fost fatal pentru el. Omul pă- rea, dincolo de manierele bine studiate, bădăran în caracter. El nu Jignea pe nimeni, o, cum cunosc aceasta strategie de a nu spune răutăţi despre nimeni, strategie care aduce atîtea dobînzi! dar mi s-a părut inferior multora prin imprudenţa de a crede despre sine că e perfect. Lui *îi ajungeau* toate cîte le ştia şi asta este îngrozitor pentru un om de cultură. Nu lipsa lui de modestie mă plictisea, m-am obişnuit cu ea; exista o anumită suficienţă a spiritului său. Condotierul nu era cultivat; *citea orice,* nu ceea ce abia ne îngăduie lipsa noastră de vreme.

Şi, pe urmă, unde mai pui teatralis- mul existenţei sale? Condotierul *se retrăgea^* voia să intrige, *tăcea cu studiu,* voia să fie bănuit ca gîndeşte îndelung, avea o meditaţie pusa în scenă. De la el trebuia să înveţi acea rapiditate de a construi dramatic, chiar graba în elaborare îl avantaja, fiind bănuit eliptic. El are însă o contribuţie

colosală în ce priveşte istoria unei inexistente no- bilimi româneşti. Ne-am pricopsit cu o mulţime de fanarioţi fan- taşti, dotaţi cu oarecare farmec, aparţi- nînd de fapt caracterului autorului, care se regăsea în ei, visînd afaceri levantine, clădind răzbunări cumplite. în romanele sale a existat atîta mobilă *Empire* cîtă nu s-a adus în România nici pînă astăzi.
îi plăcea *multul* în existenţă. Singura sa modestie era aceea de a crede că face o favoare celorlalţi existînd. Mi se pare că acum duce o viaţă obişnuită de funcţionar. Ce vocaţii! Uite, poate că asta la cineva cu mai mult talent ar fi născut o literatură mare! Apropo, înainte de a dispărea, a rostit unul din acele cuvinte în stare să te facă sa nu-l uiţi. Supărîndu-se pe cineva care nu-i ajungea decît pînă la genunchi, l-a rugat cu candoare să se urce pe un scaun ca să-i dea două palme!

Sînt certat de amici ca nu-l gust pe poetul X. Ce noroc, azi am găsit un citat excelent ca răspuns. *Rilke despre Goethe:* „Je n'ai pas d'organe pour Goethe".

La drept vorbind, istoria existenţei unui individ de la naştere pînă la moarte mă plictiseşte îngrozitor. Unele vieţi conţin hiatusuri de cîte treizeci de ani. Cum să cred că un animal sacru, care rumegă numai, gîndeşte cu adevărat? Ce noroc cu filmul şi cu artificiul literaturii: sări şi scrii: „Partea a doua", sau treci de la o secvenţa de iarnă la o primăvară impudică, cu o simplă mişcare de aparat.

Pentru scriitorul meu din *Intrarea artiştilor,* care se lămureşte tîrziu, iată o expresie-mănuşă a lui C.: „Realismul îmi provoacă astmă!" Vine parcă din Gogol.Cînd îmi aduc aminte de o perioada din viaţa mea, îl cred pe acelaşi C., care scria undeva că „în curînd rîsul rezervat iniţiaţilor va fi tot atît de impracticabil ca şi extazul". El vorbeşte despre o lume bolnavă, şi asta aparent, pentru că, de fapt, există numai o si-mulare a suferinţei. Am cunoscut oameni simpli care trăiesc greu realmente şi nu suferă de amărăciunile inventate ale intelectualului inform sufleteşte şi, în fond, neocupat. A crede că lumea e un penitenciar numai pentru că trebuie să te mişti, să creezi, iată eroarea leneşilor şi a sterililor. De ani de zile doresc din suflet să ajung la acel *om bun,* nu perfect, la creatorul adevărat şi modest al lucrurilor. Mă scot din sărite *rezumatele psihologice.* De fapt, ceea ce e simplitate şi bun-simţ se confundă cu precarul. Cititorul iubeşte *sentinţele,* adică acele vorbe spectaculoase, de cele mai multe ori fără acoperire, dar care posedă muzică.

Este literatura numai un exerciţiu lăutăresc? Acest caiet singuratic de conversaţie intimă îmi dă voie chiar să am tentaţii spre insolit. Vreau să emoţionez, vreau sa mişc pe cineva, pe toţi dacă se poate, dar nu cu declaraţii, cu fapte. Trebuie să adun acele gesturi semnificative, simple, pline de dragoste pentru omenire, care sa legitimeze adevăratul erou pozitiv. Uite, toată literatura modernă este populată de claustraţi, de oameni sosiţi direct din Freud cu acte de deces în buzunar. Ceea ce

vreau eu să inventez este un individ în stare să creadă că se mai poate face ceva în lumea asta. Un individ în stare să mai rîdă, fără să *fie iniţiat.*

Drama celor ce iubesc cuvîntul. Totdeauna pot fi crezuţi că au vrut să-l fecundeze numai ca să-şi dovedească propria lor bărbăţie. Există o *stare* a cu- vîntului. Trebuie să ştii să alegi cuvintele posedate de stări. Un nume mi-a ţinut ades locul unui portret. Scrieţi într- un jurnal: „Citit astăzi Montherlant şi schiţe de prozatorul Gh. Turturică" şi veţi obţine un efect comic imens. (Fapt autentic).

Doamna Y. mă întreabă de unde cunosc atît de bine natura? Mărturisesc ca nu deosebesc un dedeţel de moţul- curcanului, dar am citit în K. Mansfield
că *forma fiecărei flori seamănă cu un sunet.*

Ce-i aceea măiestria *stilului rece?* Eşti rece pentru că nu simţi, pentru ca ai moţăit prin redacţii cu maeştri de mîna a doua. Acestora le era lene să încălzească cuvîntul, să-l lovească bine cu ciocanul, să-l mai aspreasca sau să-l îndulcească. Fiecare posedă, dacă posedă, un laborator propriu. în unele laboratoare nu se găseşte decît hîrtie de turnesol.

Şi fotografia ţine seama de unghiuri, de lumină, de distanţă. Nu se fotografiază oricum. Prea confundăm reportajul cu ceea ce ar trebui să fie adevărata proză. Mă surprinde fuga de idei la unii autori. Ei au rămas la prejudecata că omul are două instincte fundamentale: foamea şi reproducerea! Dacă ar şti ei cîţi portari de noapte l-au inspirat pe Kirkegaard ...

N. îmi vorbeşte despre domnul Dra- gulănescu din oraşul C. Nu doarme niciodată. Nici ziua, nici noaptea. în tîrgul acela sordid al anilor 1933—35 trecea drept „ruda bine" a oamenilor cu pretenţii, care transformau înmormîn- tările rudelor în adevărate spectacole. Răposatul era cărat la cimitir cu muzică şi multe coroane. în faţa gropii deschise trebuia să vorbească cineva despre meritele celui dus dintre vii. O făcea domnul Drăgulănescu, inventînd fapte eroice pe front sau supravieţuirea la mari dezastre (cum ar fi holera din Bulgaria) cînd, spunea el, răposatul a riscat să „moară de viu". Ideea îmi surîde. Personajul se potriveşte foarte bine lumii Griviţei din *Calea negustorilor.* Am văzut, pe o zloată teribilă, iama, o înmormîntare a unui mic- mese- riaş dus la Sfînta Vineri cu muzica corporaţiilor. Era un spectacol homeric. Văduva, caii mascaţi, coroanele, acea fanfară tragică, zăpada murdară, o casa învăluită în valtrapuri negre ca o corabie de piraţi! Ce spectacol!

într-o seară am observat în- trînd într-o circiumă un om frumos şi vulgar, între două vîrste. Ţinea în mînă, amănunt incredibil, o ramură superbă de liliac alb cu care a curăţat de firimituri masa la care s-a aşezat. Casieriţa cîrciumii s-a uitat îndrăgostită la el.

Un amănunt din *Vieţile* lui Vasari: „marmura *saligni* asudă la vreme ploioasă". Mă mir cum de nu l-am găsit în robustele pagini pline

de arhitecţi ale scumpului meu contemporan G.C., iubitor de astfel de stafide şi trecut prin asemenea tomuri.

Oricît ar părea, acest *Jurnal* împănat cu citate exprimă o hartă spirituală. Nu te opreşti de cît la ceea ce-ţi seamănă sau urăşti şi vrei să distrugi. Te reţin afirmaţiile bine acoperite logic, capabile să te scoată din sărite prin conţinutul lor detestabil şi infailibil în acelaşi timp. Cred că şi vechea mea educaţie sceptică mă complică. Am în faţă o construcţie gigantică a tuturor şi mi-este mai greu *să afirm.* La dracu, cifrele dintr-un ziar cu exactitatea lor sînt mai convingătoare decît orice tribulaţie stupida. Eroul acelui roman complicat la care lucrez de cinci ani trebuie să se îndoiască în aşa fel încît credinţa lui să fie în cele din urmă şi mai convingătoare.

Seară de toamnă; primul abur pe geamuri, în octombrie. Sîmbătă seara. Mă despart de o prietenă cu acea melancolie adolescentă a lucrurilor ce încep să semene cu romanele citite. În fond, insatisfacţiile noastre ne împing către idealizare. în această deznădăjduită veghe somnolentă zăresc o frizerie şi mai mulţi oameni aşteptînd să fie tunşi. Sîmbătă seara, sîmbătă seara ... Ce-mi evocă mie asta? Baia în albiile bunicii, despăducherea, duminica de a doua zi, cu bătăile de la cîrciumarul Stere, plînsul nevestelor lovite de ziduri, gunoaiele parfumate ale gropii Cuţarida, femeia aceea de la balurile de la Zdrenghe, Didina, pentru care se tăiau ţiganii cu cuţitele ... Apoi anotimpurile: primăvara, iama, vara, cu gîrlele, cu bubele copiilor, strigătele sugrumate ale gunoierilor muncind în acel fund de lume pestilenţială, atît de *părăsiţi* de societate, de civilizaţie. Barbaria acestei lumi, cu farmecul ei, cu sordidul şi cu măreţia generozităţii, dar asta-i ceva ce trebuie *născut.* Am să protestez împotriva literaturii armonicii şi a sentimentalismului dulceag.

Cum de-am scăpat ritualul aproape ţărănesc: nunta, botezul, tocmeala popii în altar pentru slujbele mortuare? Ce spectacol, ce panorama!? Dar pentru asta îmi trebuie un stil! Cum sa scrii *altfel* la douăzeci şi unu de ani?

Imbecil, imbecil, ăsta-i cuvîntul! Căutam pe hărţi ceea ce era lîngă mine: *o lume exotică.* Poftim, o ai, ce faci cu ea? Cu parfumurile, cu *ritmul* şi cu aburul ei. Acum să te vad! Deocamdată am şăsit titlul: *Groapa.* Ce lucru ideal sa găseşti un titlu!

De folosit scena morţii mamei, cu cruzimea ei, cu deznădejdea şi comedia jelirii ei. Bunica mea are totul pentru a fi *raisonneur-ul* acestei cărţi. De la ea am învăţat o limbă inimaginabila pentru urechile domesticite de gramatica. Dar cîtă plastică! Va fi ceva dezolant pentru lumea binecrescută, dar trebuie să ştii sa alegi! Sînt cuvinte care fată, doldora de poezie, pot eu să renunţ la ele numai de dragul de a păstra aceasta domestică convenţie a bunului-simţ?

A 11-a versiune a *Gropii.* Parcă-i mai lipseşte ceva. Editurile nu se înghesuie. Promisiuni mari şi felicitări secrete de la oameni necunoscuţi, dar ce să fac cu felicitările?

Iarna. într-o cîrciumă pe Filantropia am auzit o senzaţională poveste cu lupi. Un taraf de lăutari surprins în cîmp, la Căţelu, de lupi. Nenorociţii au vrut să-i sperie şi le-au cîntat timp de două zile. Un ţigan a îngheţat, altul a înnebunit, şi doi, abia te mai înţelegi cu ei... Cei care relatau erau doi ceferişti *sosiţi* de la drum. De folosit urgent în *Groapa.* Nu ştiu cum o sa se lege, dar povestea este în spiritul cărţii.

Ultima transcriere a *Gropii.* Un asemenea scrupul pare o extravaganţa. Am retras cartea aflata în şpalt pentru ca mi se pare pe alocuri inegala. A 13-a oară, ca s-o armonizez! li lipsea un final. Cred că am găsit ceva mai tragic şi mai eliptic, în stare să treacă acea viaţă a gunoiului undeva în absolut. Fără o senzaţie de curgere a materiei în inutilizabil, abandonul total al celorlalţi oameni nu mai are nici un răsunet. O lume fără ecou. Cum ai striga în apă. Poate sa înţeleagă cineva ceva din asta? Nu e deznădejde şi nici măcar existenţă larvară. E o lume care protestează prin tragedie. Umbletul hoţilor prin iarbă care *abia dă,* furişat şi solemn, pentru că e auzit ritual, periodic, ca întoarcerea păsărilor, trebuie sa simbolizeze bătăile lăptaresei în u?a lui Beethoven. Trece destinul. îndoiala finală a lui Grigore în faţa spaimei de absolut (cît ar părea de ciudată la o babă analfabeta!) şi laconismul sau pot face restul: ,,Ţi se pare, creşte iarba!"

Acest cuvînt îmi trebuise din 1945!!!

Ideea de mişcare a lumii, de perisabil, de inconştienţă, de nepăsare universală la o imensă şi fără sfîrşit mizerie umana.

Cît aş vrea sa nu semăn cu Gorki! El m-a hrănit, dar trebuie să-l evit cît pot. Eroul (din *Pomana lui Mielu)* nu aduce cu ceva rusesc în generozitatea asta cu care de fapt se distruge

?„Je rêve d'un amour lointain et vaporeux comme la schizophrénie d'un parfum.. (C) Ce bine ar putea să spună asta cinicul meu Anatol din *Intrarea artiştilor,* după plecarea din apartamentul acelei demoniace M. (Tantamount a mea). Dacă mai putem să scriem despre dragoste, apoi despre *vagul* ei trebuie scris, despre starea de boală, acea coborîre şi descompunere a ei, cînd eşti nebun, cînd vrei să ucizi şi să posezi interminabil femeia iubita, pînă la a o îngropa, ca s-o plîngi fără remuşcări. Refuz să scriu deci despre dragoste pentru că ea este numai tragică. Nu cunosc iubiri armonioase, fără sfîşicri, iubirea e numai o convieţuire mediocră între doi oameni saturaţi şi de alte iubiri, un concediu al sentimentelor.

16

Şi cu leşinătura aceea clasică din voluminoasele romane de altădată ce facem? Sar totdeauna peste paginile indecente. Shakespeare singur a găsit, prin gustul morţii de pe buzele amanţilor săi, supravieţuirea iubirii prin lipsă de banalitate. Totdeauna alerg spre el cu sete. A fost un om care credea despre sine că va muri tînăr şi-a ţinut să spună totul, chiar ceea ce bănuia numai.

Ce titlu superb: *Priveşte înapoi cu mînie!* Orice conformism tremură la această asociaţie de cuvinte. A te înfrunta cu propriul tau ieri, a nu-l regreta, a-l distruge în dispreţ, a te desolidariza de el...

Vine din lumea mare un personaj gălăgios: Gică-hau-hau, E un vînzător de ziare care are o lozincă: „Ai să mori! Ai să mori!" (Nu, asta mi-a spus-o Tudor, e a altuia, dar ce bine se potriveşte!) închipuie-ţi o astfel de cobe strigînd pe sub ferestrele negustorilor mei de dimineaţa pînă seara: „Ai să mori! Ai să mori!* Ideea de destin care colindă liber pe sub ferestre. Adoptat urgent, totul este să se închidă bine în rama Griviţei.

După protestele iscate de *Groapa* ideea de a mai aduce în scenă iar declasaţi, iar prefigurări păcătoase ale unei lumi dispărute stîrneşte nemulţumiri. Dar e lumea mea! Am trăit prin ea, în ea, cine mă împiedică s-o scot la suprafaţă? Ce vreţi, dacă aşa a fost?! De ce sa ne ferim faţa de la dogorile pestilenţiale! Nu e mai bine să ne întrebăm cine a *îngăduit* o astfel de lume? Nu este ăsta mesajul pe care critica literară îl caută cu IimDa scoasă prin cărţile mele?

Un *motiv* reluat de Remarque în *Obelispue noir:* „Lucrurile cred că noi plecam de lînga ele şi se simt în siguranţă." (K. Mansfield.) Proza fără a- ceste arpegii nu are farmec. într-o masă de proză obişnuită o astfel de nebunie a logicii face bine.

Eugfi Rubu

Cineva îmi povesteşte întîmplări de front. Lipsa cadavrelor neliniştea cel mai mult. Fiecare îşi îngropa morţii întîi din motive igienice şi apoi pentru a-l face bănuitor pe inamic. Daca nu există cadavre înseamnă că eficacitatea armelor e redusă. Inamicul are totdeauna mai mult de cît tine! De folosit în *Batalionul de pedeapsă* care trebuie sa se termine cu teribila relatare a retragerii de la Stalingrad. P. a supravieţuit pentru că, în primul rînd, şi-a ascuns sub manta o canistră cu samagon, bănuind câ va călători pe vagoane, cum s-a şi întîmplat. Şi-a văzut prietenul cel mai bun murind de frig, dar nu i-a dat nici o picătura de rachiu. Asta l-a salvat de la moarte. (Roman incipient.)

Nu există scriitor mare fără vocaţia tragicului.

N-avem gustul morţii, dar el se interpune permanent între noi şi amintirea despre ceilalţi; între noi şi ceea ce sperăm să devenim. Poţi atunci să nu ţii seama de el? Uite, aud zilnic despre cancer. Pot să mă prefac surd? Trebuie să am în vedere moartea mea mai întîi şi după aceea să scriu despre optimismul altora.

Ieri seara, M. îmi vorbea despre India văzută de curînd şi semănînd atît de bine cu tot ceea ce ştim de treizeci de ani: adică ceva despre *imobilitatea Indiei,* căreia îi trebuie mai întîi nişte edili şi canalizări. Mi s-a răspuns că 4000 de ani de filozofie te scutesc pînă şi de igienă. Cred că ideile duc totdeauna către puritate, către curăţenie. Metafizica absolută, da, ăsta-i un lucru în stare să te facă să nu te piepteni multă vreme. „Cette espèce de malaise lorsqu'on essaie d'imaginer la vie quotidienne des grands esprits... Vers deux heures de l'après-midi, que pouvait bien faire Socrate?" (C)

Operaţiunea poetică a comerţului. Am fost fascinat din copilărie de penumbra prăvăliilor, de taina măsurătorilor, de tocmeala tainică între săracii cartierului meu care mergeau pe Griviţa ca să-şi cumpere haine de gata şi negustorii şoltici, jucînd un teatru total, plin de scene de renunţare, de declamaţie febrilă. *(Asta-i ultimul preţ, m pot să mai fac nimic! Vînd în pierdere!)* Şi culmea era că oamenii naivi din fundul mahalalei Cuţarida *credeau* că negustorii vînd în pierdere! Excelent pentru o suită de articole sau poate ca fundal pentru *Strada* sau *Calea negustorilor* cum se numea prin '45. îmi aduc aminte de ucenicul de croitorie, nebun de bucurie, scăpat din dugheana neşustorului, la 7 seara, spre vară, cînd Griviţa părea însîngerată de amurgurile ei prelungi, îmi amintesc de copilul acela care învîrtea în aer, cu stîn- ga, o imensa maşină de călcat ca să-i aprindă cărbunii negri. Avea o mişcare mecanică şi faţă de extaz. Pentru prima oară, în acea zi, respira în aer liber. La 12 ani să stai într-o dugheană puturoasă şi să auzi cum afară alţi copii se joacă pe trotuare, liberi! Dar asta-i o tortura imensă. Pe urma feeria aprinderii vitrinelor de seară! Cu becuri chioare, dar ce lumină festivă pentru mine cînd zăream lămpile, sosit de pe străzi noroioase, surpate într-un noroi homeric. *Calea negustorilor* era *Strada Lux* a mea, mi se părea că droaştele Griviţei sînt cupeuri de la curţile regale. (Şi-apoi poate cineva sa înţeleagă ce înseamnă aceea o strada nepavată?) Şi acest misterios cuvînt: prăvălii? Adică stafide, lămîi, rafturi, munţi de zahăr candel, ulei, măsline, totul într-un parfum mirosind a scorţişoară. Operaţia poetică a comerţului schimbului de bani, obloane, care cad peste geamurile îngheţate, iarna, acea tainică şi plină ae zgomote căldură dată de sobele îndesate cu rumeguş, acel prafum de lemn de brad, de şipcă devorată de flăcări albastre... Şi apoi, halucinant, acest imens bulevard, îngropat în zăpadă. Restul a murit parca, doarme ...

Poţi sa mai înţelegi acel miros de raft, de stofa învechită, de ziar ars pe margini, poţi sa acorzi tăcerea micilor magazine de la amiază, vara, cu o linişte de demult a unei case sărace, cu pereţii de lut, să evoci *depărtarea vieţii* faţă de nişte lucruri reale, să separi această realitate de interpretarea ei, care te persecută? îmi doresc un cititor care să mă citească şi pe dedesubt. Cuvintele au un rol numai sonor şi vizual. El trebuie să cuprindă şi această dimensiune a despărţirii dintre ceea ce semnifică şi ceea ce reprezintă.

Ce-i acela un succes? îl întreb pe prietenul meu V.
El surîde, iluminat. Ştiu că a dus-o greu, că în urmă cu zece ani nu-l cunoştea nimeni. Afirmarea lui a părut prietenilor un miracol, prea era obscur în liceu şi prea rîdeau profesorii de el. Lucra în secret la afirmarea sa, cum spune ironic, şi n-avea timp s-o arate! Aparent, numai viaţa dusa explică reuşita. Conduce un spital, e împins înapoi de toţi cei ce sînt deranjaţi de reputaţia şi de curajul său de a spune altora ceea ce nu le place. îl întreb dacă doarme bine. „Aproape totdeauna", îmi răspunde. Pare călit solid, are chiar o seninătate inexplicabilă în toată această desfăşurare de forţe, paradoxal, cînd te gîndeşti că se războieşte permanent. Ceea ce îl amuză e faptul ca e socotit un meseriaş de mîna a doua. „Dar eu ştiu că nu e aşa", spune cu siguranţă dezarmantă şi o şi crede pe deasupra.

Ce-i dă această certitudine şi, de fapt, din ce s-au născut „mîinile" sale

?„Unii nu mai vor să muncească, ei au vise imediate. Doresc o situaţie, nu ştiu dacă mă înţelegi. Averea nu mai face doi bani în zilele noastre şi-atunci vor o femeie frumoasă, o maşină, un post care să le dea putere. Ar fi foarte bine dacă toate acestea ar ajuta la *realizarea* indivizilor, la desăvîrşirea lor, pentru că şi o femeie frumoasă şi o maşină te odihnesc, te recreează, dar ei nu au de cît ambiţia deşartă de a fi invidiaţi. Uită-te la mine, mă privesc în oglindă cîteodată şi caut sa mă recunosc. M-am părăsit undeva, în fotografii, acum zece ani. Viaţa mea adevărată s-a oprit în faţa succesului. Ceea ce văd în oglindă, nu-mi mai seamănă. Am lăsat în. cartoane un individ famelic, cu sete de a trăi, cu priviri în care vieţii îi era promisă o teribilă revanşa şi mă regăsesc mare, gras, puhav, ostenit, cu puţină suficienţă în siguranţa trădată de gesturile unui om deprins cu oratorii, cu saltul neglijent la aclamaţie asistenţilor. Aş fi putut să-mi compun o mască de modestie, ceva între religiozitate faţă de adevărurile eterne, găsite de la o vreme pe buzele tuturor şi respectul jucat pentru toţi cei ce mă înconjoară, dar nu pot sa recunosc că sînt egal cu X care are tăria de caracter de a mă lucra pe unde poate şi atunci ştiind că şi-a denunţat nevasta numai ca să pară cuiva un tip integru, bună ziua mea are o întîrzicre care mă costă. Nici strîngerea de mînă nu e atît de spontană cît o aşteaptă el, şi, vezi, tu, dragul meu, sensibilitatea unora la aceste retractilităţi este foarte ascuţita. Eu n-aş băga de seamă în vecii vecilor cînd mă dispreţuieşte cineva. Pentru că nu mă interesează, dar aceşti oameni au nevoie de frica noastră de ei! Am iubit succesul, l-am avut cînd mi-a conveni^ mulţi au vrut să mă priveze de el pentru că i-am lovit, şi la ora asta sînt şi eu lovit la rîndul meu. Medicina este o meserie în care se progresează şi ei nu-mi iartă că eu ştiu asta. Am dărî- mat cîteva false reputaţii bazate pe meserii însuşite în clinici de mîna a doua, şi cînd îi scrutez pe unii mi se face frică. într-un cuvînt, aceştia nu înţeleg ca împotriva a ceea ce a promovat epoca noastră nu se poate lupta! E o eroare fundamentală care îi va costa mai devreme sau mai tîrziu; femeia lor, postul lor! Aici e vorba de un climai. nu de cîţiva indivizi. în societatea noastră nu ai unde să te mai ascunzi. Nu poţi sa te ascunzi, eşti într-un mare salon de sticlă şi toată lumea le priveşte. O vreme poţi să faci gesturi gata să fie crezute, dar cîtă vreme? Acest om puternic ce-ţi stă în faţă ascunde o mică fiinţă tristă şi sceptica, pînditoare şi încrezătoare numai în legile fundamentale ale existenţei noastre. Eu cred în repetiţia destinelor şi, în ce mă priveşte, mi-am ales unul dificil. în jurul meu s-au întîmplat lucruri nemaipomenite, unii au fost striviţi şi s-au ridicat pe drept şi pe nedrept alţii. Legea neînduplecată a selecţiei fără milă. Avem în spate nişte ani de orori, de masacre, făcute mai întîi în filosofie. Sînt mai bătrîn ca dumneata. Prin 1935 spuneam unor prieteni ai mei că toate cele întîm- plate se vor petrece chiar aşa cum s-au petrecut, şi ei

nu mă credeau şi poate nici dumneata nu mă crezi şi bănuieşti că-mi atribui lucruri ce nu-mi aparţin. Imediat ce s-a terminat cu libertatea într-o parte a lumii, a apărut absolutul. Şi după un absolut vine cu siguranţă alt absolut!

Să ne întoarcem însă la mine şija succesul meu. El mi-a stricat. Urase aplauzele. Cine mă cunoaşte de departe ma bănuie rău şi trufaş şi probabil că sînt rău trufaş în măsura în care unele reputaţii m-au incitat şi unele victorii mi-au dat trufie; în realitate însă am iubit adevărul şi dreptatea, plătind cu sîngele meu de fiecare dată

.Nu mi se suporta sinceritatea, dar nu mă pot debarasa de ea. Am trăit fără ascunzişuri dintr-o nevoie de mărturisire, stupid de neînduplecată, deşi ştiam că graiul ne este dat ca să ascundem ceea ce gîndim. Dar cita vreme cred în perfectibilitate, în progres, în civilizaţie, în arte, nu pot fi altfel. Am bănuit că farmecul şi cultura pot schimba sufletul, dar sufletul se naşte murdar sau curat, nimic nu-l modifica, aşa cum nu putem face nimic împotriva cancerului. Sălbaticul procent al naturii e de partea celor răi, a celor necinstiţi şi lacomi; cei cîţiva care cred, poate fără voia lor, în valorile eterne sînt expuşi unor ironii constante. Nu pledez pentru mine, nu vreau să-mi fac un chip de erou, nici nu sînt, slăbiciunile mele o dovedesc. Am cules tot ceea ce se poate culege din viaţă, uneori chiar mai mult, cu o lăcomie nemăsurată pentru ca sînt o fire pătimaşă, dar, ca şi în tinereţe simt că plăcerea mă leneveşte. Numai sfinţii pot să n-aibă sentimentul risipei. Eu am senzaţia teribilă despre mine a unei risipe şi asta mi-a plăcut pînă la un moment dat. Era ceva vital, ceva ce trăda forţa mea, dar acum aceasta forţă a devenit o primejdie pentru mica flacără a spiritului ce mai pîlpîie undeva în mine. Un pacient mi-a vorbit desjjre risipa mea în operaţii estetice periferice şi avea dreptate. Dumneavoastră, spunea el, ar trebui să fiţi ca un senior, să operaţi o dată pe an şi asta numai în cazuri disperate, cînd nimeni nu are curajul să mai încerce ceva. Mi-am amintit atunci de trecutul meu, de aşteptarea mea pînă la treizeci de ani, cînd într-o

cameră neîncălzită, ierni de-a rîndul, citeam pe nerăsuflate cărţile cele mai noi de medicină, aşteptînd clipa minunată *cînd îi voi mira* pe oameni! Ce frumos e sentimentul acesta al aşteptării! Atunci scopul vieţii mele mă domina, aproape nimicindu-mă, lupta pentru desavîrşire mă hrănea mai mult de cît succesul, înţelegi, poţi sa înţelegi un asemenea lucru? Succesul e trist, e ca un valtrap pe un cal mort, chit ca valtrapul e de aur!

Pe de altă parte, simţi cum vremea ne întrece? Dacă aş mai fi aşteptat n-aş fi devenit ceea ce a devenit un bun amic al meu, rămas la medicina anilor '45, din refuzul de a mai afla? Sînt însingurări sublime, dragul meu, şi eu încă visez la una din aceste însingurări, dar fiecare dispariţie din mijlocul oamenilor te sărăceşte. Am iubit această mulţime de pacienţi care veneau la mine cu dragoste, cu acea pîlpîire de speranţă în ochi, puteam sa-i refuz? Deşi fiecare operaţie mă ducea spre *meşteşug?*

Cînd am împlinit cincizeci de ani l-am chemat acasă la mine pe amicul despre care-ţi vorbeam. Eram mai mulţi şi ce bătrîni ne simţeam! P., aşa-l cheamă, deşi mai tînăr ca mine, avea părul alb. Era obosit şi acrit cu toate că îl simţeam superior undeva, mă domina cu forţa sa de a se izola, pentru că asta trăda tăria de caracter, dar ce puteam face cu invidia lui? Nu i-a plăcut nimic, nici tablourile, nici acele mici lucruri aduse din călătoriile mele. *Totul era imperfect* pentru el, lumea prea strîmtă, şi culoarea şi gustul vinului dubioase. Un asemenea preţ pentru o atît de mare superioritate faţă de ceilalţi mi s-a părut teribil! Poate era la el numai o lipsă de poftă de afirmare şi asta-mi place, dar rataţii nu sînt tocmai nişte degustători ai lipsei de succes, nu le trebuie lor ideea de ratare ca o tragedie în care să joace zilnic rolul principal? Studiază în continuare sau se face că studiază (îl bănuiesc leneş), nu vorbeşte cu nimeni despre metodele descoperite (sau n-a descoperit nimic!). E rănit de moarte. N-a avut succesul cînd i-a trebuit, dintr-un calcul întîr- ziat. Asta îl roade mai rău de cît orice. A visat călătorii pe care nu le-a făcut şi pe care, sînt sigur, n-o să le facă niciodată. Parcă viaţa noastră ar mai trebui siluită!

Cred că omul, cînd este tînăr, e foarte imprudent şi nu ţine la viaţă, dar inteligenţa lui scade cu vîrsta. Ceea ce cîştigă prin prudenţă pierde prin lipsa de curaj. Dar de tineri mă simt legat mai mult pentru că-mi place pros-

peţimea lor de gîndire, chiar dacă o-brăznicia nu le stă totdeauna bine. Ei mă vor da deoparte, aşa cum eu i-am dat pe alţii deoparte, dar nu de asta mă tem

.Este momentul să mă opresc. Sînt la o răscruce, îmi datorez mie însumi foarte mult. Distanţa pînă la ţărmul Styxului e totdeauna de un milimetru, dar, parcursă, trebuie să afli tot ceea ce se mai poate afla. Trebuie să mă reîntorc la vechile ocupaţii, la studiile îndelungi care aduc după ele tăcerea, uitarea şi sărăcia fizică, dar, vai. atît de utile! Destul cu remuşcarea facilă! în mine au răsunat coarde imense, dar acum ceva moare în sufletul meu şi nu de această moarte şi de descompunere mi-e frică, mi-e frică de ideea pe care o las despre mine. Ceea ce m-a salvat de la ratare cred că a fost sentimentul că mă voi rata! Dacă aş fi întrebat care a fost sentimentul dominant în viaţa mea, aş răspunde fără ezitare: *frica!* M-am temut de tată meu, m-am temut de foame, m-am temut de viaţa organizată, mi-a fost frică de dragoste, de iubita din adolescenţă, simţind cum m-a trădat, mi-a fost frică pe urmă, oroare, de prietenul meu cel mai bun, pentru că el putea ¿â spună cuiva ceca ce am gîndit eu cu cia mai mare îndrăznealâ într-o seara în faţa unui pahar de vin, mi-a fost frică de soţia mea, de soţiile mele, mi-ar fi fost frică de oricine dacă nu m-aş fi tern sa mă înconjur de oameni mulţi, mi-a fost frica pîna şi de bogăţia pe care aş fi reuşit s-o dobîndesc foarte u>or, mi-a fost frică de succes, de timp, de scurgerea lui nemiloasă; mi-a fost frica de perfecţiune pentru că, dincolo ce ea, am bănuit, de fapt, sîngele şi suferinţa ascunsă în orice lucru desă- vîrşit.. .

Cred ca generaţia noastră, trăită sub primejdia războiului atomic, s-a vindecat de acest sentiment înjositor tocmai din pricina permanenţei lui. Ştii tu ce înseamnă sa te scoli în fiecare dimineaţă în faţa unei cohorte întregi de ore triste şi să te gîndeşti totuşi cu bucurie că ai mai dobîndit o zi?

Ma întrebai ce-i acela un succes, mi se pare, mai devreme, nu ţi-am răspuns încă: eliberarea de farmecul trist al ratării. .

Discuţia cu doctorul V. mi-a dat ideea unui roman. Titlul *Frica* mi se pare foarte potrivit. Nu ne-am trezit noi în rafalele mitralierelor dimineaţa, n-am fost noi obişnuiţi cu ideea zilnică a morţii? Gazaţi, împuşcaţi, arşi de vii, mormane de cadavre, milioane de morţi, un tain zilnic de moarte, înfăţişat în paginile ziarelor ca un fapt banal.. .

Frica de dragoste, frica de prieten, frica de timp ...

Iată ceva fascinant! Cum spunea „nebunul" meu: *„Numai spiritele stt- perf'tciale abordează o idee ch delicateţe".*

Privitor la acel roman îndepărtat şi atît de greu conceput, *Intrarea artiştilor* mi se pare că-i ziceam pe vremuri. Ar fi trebuit luat din istoria popoarelor marile epoci tragice ale retragerilor, poate robia evreilor sub hic- soşi {mă gîndesc la unele referiri), poate ar trebui evocată distrugerea triburilor *Sioux* de către europeni şi s-ar putea trece, fără ezitare, în carnagiul spiritual al creştinismului ucigînd cultura pagina, nu ar strica nici evocarea evului mediu, şi forma acestei cărţi ar putea fi, la un moment dat, baroca. Mă gîndesc la unele avataruri care mi-ar permite evocarea unei Germanii întunecate, bănuită numai la cimitirile ei, întrezărită în catedrale, în acea solemnă şi tragică muzică a compozitorilor care avertizau, de fapt, despre întunecarea psihologică a unui spirit de castă dominat de păduri, subsumat stihiilor. Evident, aici se amestecă multe idei, dar trebuie supraveghere şi organizare. Dacă s-ar trece de asemenea la frica în regnul animal şi vegetal. (Sugestie din Thomas Mann). „în fond, spunea el, cultura nu este decît integrarea prin pietate şi ordine, aş spune mai bine prin îmblînzire, a monstruosului nocturn în cultul zeilor... Trebuie că cei cu frica lui Dumnezeu vedeau în suspectarea pasiunii pentru descoperirea tainelor naturii raporturi libertine cu necuratul, fără sa ia în seamă contradicţia conţinuta în a considera opera creatorului — natura şi viaţa — domeniu rău famat sub raport moral. Natura însăşi e. prea plină de mistificări în marginea vrăjitoriei, de capricii echivoce, de aluzii numai pe jumătate acoperite şi cu stranii indicaţii spre hazard, pentru ca cucernicia, îngrădindu-se singură în pudicitate, să nu vadă în contactul cu ele o temerară infracţiune'.

Aici s-ar putea folosi imaginea fluturilor lui Jonathan Leverkiïhn, melancolici şi greţoşi. coloraţi violent, zbu- rînd leneş ca să provoace dezgust. Apoi evocarea fluturilor *Blattscbmetterlhig,* cu aripi strălucitoare la suprafaţă, semăn ind pe dos cu frunzele, nervurile aricilor lor imitînd pînă şi impurităţile, picătură de apă, în protuberanţele unor vegetaţii parazitare. „Repetarea unor detalii în alte regnuri, scrie el, dovedeşte că natura cunoaşte totul, nu numai în ceea ce e frumos, ci şi în impurităţi".

De aici apetitul creşte. La îndemîna nu am de cît cîteva volume (se văd mai curînd în rafturi): *La vie aes fourmis* a lui Maeterlinck şi cărţile lui Demaison *(Le livre des bêtes, La comedie animale, La nouvelle Arche de Noé),* Jean Rostand, Lucien Berland, J. Delamain, Jean de Bosschère, A. Martingnon. La capitolul *frica de dragoste,* cu referiri la animale *(Moeurs nuptiales des bêtes).*

în *Lumea animală* a lui Brehm, am şi găsit cîteva exemple de transfigurare a speciilor, cum ar fi la crustacee. Totul ar trebui, cu cît ar fi mai multe exemple, să formeze împreună o mare metaforă a acestui sentiment.

Ideea centrală a romanului ar ră- mîne aceasta: ne vindecăm de frică prin frică! Un erou care ar muri indiferent la zid, dupa ce ar cîştiga încrederea că este ucis pentru o idee măreaţă de libertate sau dobîndind credinţa că viaţa lui a fost o eroare totală şi că pedeapsa căpătată din întîmplare, jjrin coincidenţă, este meritată. N-ar lipsi în acest edificiu lupta subterană de idei care a prefigurat războaiele. Acele metafore pline de sînge, viitor şi trecut ale lui Joseph de Maistre: „Piatra unghiulară a edificiului social este călăul", preluate şi sporite ¿r ai tul: „De sute de ani, omenirea priveşte cerul printr-o gaură de tun' epunindu-i-se credinţa marxismului în viitorul omenirii şi armonia universului.

Ar trebui evoca: *ictl* trecut de groază al popoarelor şi prezentul, trădările şi apariţia înfricoşătoare a fascismului, cu desfăşurările sale de forţă, cu teatrul social care presimţea eroarea.

Este un lucru greu, chinuitor, care cere răbdare şi o voi avea. Voi avea mai ales timpul de a căuta în trecut semnificaţiile viitorului? Greu de spus. Oricum, trebuie încercat.

(DIN JURNALUL DE CĂLĂTORIE ÎN GERMANIA) (SE POATE UTILIZA PENTRU *FRICA)* **(CALATORIA MAREI)**

Acum un an, pe vremea asta, eram la Berlin. Răsfoiesc foile scrise neglijent. Nu mai reuşesc să reconstitui nimic. Am pierdut plăcerea de a scrie neglijent. Ce mi-a rămas, ce mai ţin minte? Poate imensele parcuri din jurul porţii Brandenburg, aerul acelor păduri solemne, pustiul străzilor de la ora 7 seara în sus, apoi călătoria cu automobilul de la Marea Nordului pînă la graniţa cehoslovacă şi poloneză, acele oraşe de cură atît de nemţeşti, castelul Wartburg, muzeele de lîngă Spreea cea neagra şi domurile greoaie, de un farmec infinit. Pot să uit seara de la Rostock, cînd, pe o ploaie măruntă, am auzit Bach la orgă într-o catedrală, sau locul acela unic din curtea Domului de la Magde- burg, acel *patio* întunccat de cărbune, cimitirul interior, pietrele tombale pe care abia se mai citeau numele vechi de germani morţi: Gottfried Benedict, Krich Przbyla, Anne Maria Struvc Se- visio, Anne Justine, Julius Wilhelmus Schmidt; ceasul cu cadran soiar, iarba neagră, stranele cu cărţi de rugăciune :n piele, refectoriul întunecat, amvonul sculptat în piatra, mormintele din biserica răsunătoare (cu frigul, taina şi răsunetul ei). *Zodiile* imense dintr-un zid pe care o limbă de aur se plimba bez- metic, apoi hainele meseriaşilor pietrari ce lucrau la restaurarea statuii ecvestre a lui Roland, bicicletele rezemate de altar şi clopotele rare din văzduhul plin de funingine? Am imaginat atunci o poveste medievală (domul c construit între 955—1207—1520), cu pietrari tineri, cu fiica

unui canonic, legată, ca să nu păcătuiască, cu un lanţ imens de statuia apostolului Pavel care citeşte dintr-o *Biblie* de piatra. Lucratori tineri, miros de rumeguş, strane lustruite de vreme şi, pe pietrele roase ale intrării, mere de Saxonia.

lotul adus la zilele noastre, cu puţină orgă, cu puţina mistică, cu, mai ales, acest aer vetust, german în care reuşisem să intru cît de cît.

Dar n-am mai scris nimic, proiecte, proiecte ..

.(ACELAŞI JURNAL DE CĂLĂTORIE) (OBSESII GERMANE)

Pergamonul — Galeria Brode — Muzeul Naţional... sărace, prea organizate, cu numai un El Greco, fantast-albastru, chiar la intrarea din faţa Spreei. Teracota Babylonului, violetă şi verzuie, cărămizile arse şi falsificate poate (azi ziarele amintesc că Hitler turnase în aur vechea comoară a incaşilor; fals grosolan ce le-a adus bani, uluitor) după manualele nemţeşti, atît de bine întocmite — *Poarta din Millet* şi atît de caraghiosul şi surprinzătorul *Pergam,* cu piaţa lui şi templul reconstituite sub sticlă într-o imensă sală. în jur, bombe, ruine, fum încă pe alte ziduri.

Dar cartierele acelea imense cu copaci bătrîni? Pankow, Treptow, femeile bete care dansau ţinîndu-se de coate, legănîndu-se ca lebedele în micul vaporaş de pe lacurile berlineze, cele mai triste blonde, femei bătrîne, fără bărbaţi, dansînd două cîte două?

Pe urmă lamentaţiile brechtiene (aici mi-au plăcut) pe scena teatrului său, condus de Helene Weigel... Sans- Souci-ul — palat jos (atît de asemănător cu Peterhoful de lîngă Leningrad, revăzut a patra oară anul acesta în vară), fără aurăria ostentativă a statuilor (ruşii au, lîngă Moscova, un domeniu splendid, Ostankino, al unei familii înrudite cu ţarul, unde domină, deasupra unui rîu, leneş, statui de marmură, mic Versailles, cu gust, — cu odaia barocă a lui Voltaire, înfiorătoare ca gust filistin nemţesc, plină de trandafiri de stuc şi ornamente oribile... Postda- mul cu farmecul său, mai mic de cît al Weimarului, clopotele de la Oranien- burg... porturile de la malul mării Nordului: Straslundul, cu vechea sa primărie, cu cantorul nelipsit de lîngă orgă, oraş hanseatic, cu o pecete în portalurile de piatră roasă, cu ceva amorţit în aer, nu sinistru, — melancolic, cu podul acela ce evocă *podul de la Arles* al lui Van Gogh, ferry-boat-urile ce plecau spre Suedia, ah, boala aceasta a toamnei lîngă o mare cenuşie, stranie, cu ceva străin şi iremediabil trist în ca ... Apoi circurile, seara, în fiecare oraş, cu tonomate ce cîntau *cha-cha-cha* pentru a atrage clienţii (şi erau destui acolo!); insula Riigen, cu

micile aşezări pescăreşti: Bergen, Stubbenkammer, cu păduri de pini în faţa mării plate; Sass- nitzul (cu case de week-end), Binzul (mesteceni ca lîngă satul Repin de lîngă Leningrad; apoi Warnemiinde, biserica Doberan (unde se juca *Faust*), veche de o mie de ani, şi iar mici orăşele; Heili- gendamme (oraş balnear, ca toate cele de mai sus, de altfel); monotonul Kuh- lungsborn; morile Wismarului, Giis- trowul şi castelul de la Schwerin (cu un muzeu excelent, plin de Cranach şi

Bruegel); Elba fumegînd în soarele mort, micul tîrguleţ Stendal; domul bombardat de la Halberstadt...

Harzul lui Heine, mici dealuri cu pini şi brazi, ceva ca pe la Comarnic la noi, dar cu o tentă umedă, verde, regăsită în tablourile maeştrilor germani, cu acel cărbune invizibil din aer care dă umbră şi adîncime peisajului şi, mai departe, un alt oraş cu nume cîntător, de poem: Wernigerode, cu nelipsitul castel (bineînţeles, cu biciclişti şi fete blonde); Quedlinburgul (alt castel, alte tete, alte biciclete); Weimarul, casa lui Goethe, atît de dichisită, îngustă, meschină şi plină de sine ca şi personajul ce-a locuit-o, casa doamnei von Stein, a lui Schiller (mai modesta, mai lipsita de obiecte, o imitaţie a bogăţiei celuilalt), cimitirul din Weimar, cel mai frumos loc de aici, cu cruci abandonate în iarbă, cu ziduri încastrate de nume glorioase, cu micuţa biserică rusească, atît de neaşteptată în acest peisaj german; casa lui Liszt în care trona bustul Cosi- mei Wagner, cu masca mortuară originală a lui Beethoven; concertele de seară ale Weimarului atît de evocatoare, cu acea poloneză ce m-a fermecat şi m-a regăsit în ţara sa în această primăvară, la Cracovia; slava muzicii delicate cîn- tată de tineri cu ochelari şi eleve de liceu, clavecinul sfîşietor şi apoi mesele de la *Lebăda albă*, peste drum de casa lui Goethe (ah, frumos, acest Weimar!). Şi, mai departe; Erfurtul şi Eisenachul, cu castelul Wartburg (odaia în care a tradus Luther *Biblia);* mai departe spre Jena, Naumburg (cu domul său alb), Merseburg, Halle (casa lui Haendel, aristoanele cu plăci metalice, cobzele, lăutele, instrumentele îngrămădite în vechile odăi pentru a evoca pe compozitor care a trăit mult în Anglia), apoi Leipzigul (cu circiuma lui Auerbach unde s-a mîncat un Eisbein mai puţin reuşit de cît la Magdeburg în *Rats- keller-ul* de la 1585); biserica în care a cîntat

Bach douăzeci şi şapte de ani; *Imensul monument al popoarelor* (o piramidă neagră de piatră ridicată după victoria asupra lui Napoleon), locul în faţa căruia vorbea Hitler (cu statui colosale, aducînd cu Giganţii lui Pa- ciurea).

Unde-am mai fost oare? la Meissen, pe Elba, la Dresda, în pădurea Bastei, deasupra Elbei (cetatea *Neurath),* la Li- lienstein, la Konigstein. Dar Galeria, celebra galerie? Impresie de arta exacta, fără strălucirea pagînă a Muzeului Naţional din Roma, de pildă, unde am văzut splendide statui ciopîrţite de barbari şi pîngărite, dar cîtă graţie, ce măiestrie grecească, furată şi adusă cu corăbiile de la Atena. *Leda* lui Tizian nu mi-a spus mare lucru, Rafael nu mi-a plăcut niciodată, *Madona Sixtina*ră- mîne pentru mine o curiozitate a gustului omenesc pentru reprezentări realiste, nu lipsite de seninătate şi de oarecare sfinţenie, în sensul în care noi acceptăm această noţiune. *Saskia* lui Rembrandt cîştigă desigur la vedere, dar rămîne ceva *compus*, greoi. Am rămas cu amintirea lui Van Dyk ... Cam puţin. în general, muzeele păcătuiesc prin aglomeraţie şi prin afirmarea copiilor proaste pe baza vechimii. Un muzeu ideal ar trebui să conţină zece opere în zece săli neutre.

Poate mă mai obsedează seara cînd am privit Elba de la Luisenhof, sau amintirea casei lui Korner, în pavilionul căreia a scris Schiller *Don Carlos* (iederă roşie în acel anotimp, ceaţă, văl de fum, vase care se cheamă pe fluviul somnoros, luminile podului albastru *(minunea albastră*, cum îi spun nemţii), în jur, reşedinţele ducale; Pillnitzul (cu tablouri mediocre, deşi cele mai bune din această Germanie, de Van Gogh, Degas, Gauguin şi sculpturi de Rodin) şi *Albertinul* cu bijuterii de Luca della Robbia şi Bernini...

Apoi ultimii trandafiri galbeni ce se scul urau în grădinile de pe marginea lacului Müggel... Frankfurtul pe Oder, la graniţa poloneza, Kottbusul şi Kau- nitzul, Eisenhütten şi cam atît...

Germania, ccva din Germania, co- şarii cu jobene, tristul hotel Adlon, din

care a mai rămas o aripă, locul unde a murit Hitler; o pajişte verde, indiferentă şi tragică, beţia modestă, cu un pahar de vin roşu, a doi îndrăgostiţi.

(Totul, în *Frica* — pe un fundal fals romantic pentru că decorul acesta g*în- ditor* favorizează o stare şi-mi este mai uşor s-o mişc pe Tantamount a mea în faţa acestui decor. Aici cinismul ei ar fi puţin contrapunctat de trecutul locurilor. Ea ar putea deveni respectuoasă).

Vechea nuvelă *Batalionul de pedeapsă* ca şi O *canistră cu apă,* puţin adaptate, pot fi volumul .jir'.boiului* din *Frica,* Romanul ar putea începe cu atentatul împotriva lui Armând Călinescu sau ceva mai cevreme, cînd în universităţi X. I. vorbea cu fervoare despre *lenea naţiuni:* jare se odihneşte în ortodoxie, cînd din cite o carte izbucnea acel strigăt metzschean *aud putrezind o idee* sau aforismul cu care poate începe lungul monolog al lui Anatol: „groaza e memoria cititorului". Totul devine fascinant la recapitulare, dar cum le leg. cum le pun cap la cap?

Dintr-un roman ratat. Citat integral un capitol, de folosit în *Frica: (Pentru prietenul doctorului V.)*

.„Omul acela nocturn, tăcut şi distrat trecuse parcă plutind pe trotuarul marelui bulevard invadat de o umbră albastră imensă, creaţic a lunii de început de vară ce spînzura indiferentă undeva pe cer, gata să se prăbuşească dincolo de acoperişurile lucioase, să se ascundă în spatele teraselor, pline încă de muzica lautarilor, deşi era aproape de miezul nopţii. Cel mai frumos anotimp al Bucureştiului, zile fără căldură mare, cu amurguri prelungi, leneşe, cu acea respiraţie a cîmpiei din apropiere năvălind în burg, cu esenţele florilor sălbatice şi, mai ales, cu abia presimţitul miros al grînelor pe cale să se coacă. Sfîrşit de stagiune, teatrele goale, lumea asudată în staluri, abia aşteptînd să iasă undeva lîngă peluzele de iarbă ale lacurilor, să asculte greierii şi clipocitul rar al apelor zăcute. Actori care dau peste cap replicile şi se demachiază în fugă, cîteva fete aşteptîndu-i lîngă cabina portarului, abia sosite cu tramvaiele ce-şi deschideau grăbit uşile şuie- rînd. în urmă rămîneau şuvoaie de lumină, adevărate comete, căzînd sub trolee, şi iarăşi liniştea bulevardului străbătut din cînd în cînd de cîte o maşină ministerială, lungă, goală şi grăbită .. .

Omul acela nocturn semăna cu Pa- vadia, *eroul* lui Matei Caragiale, autor pentru care avea un adevărat cult, cum îi mărturisise la cunoştinţa lor de la început, reciiindu-i versurile cu o veneraţie secretă:

În trîndrva aromeală. s:ă tolăni: grecrşte
Urmaşi lor. Unt e. bondoc, saşiu, pchic.
EJ antereu alb poaru, metanii $i işiic.
în puf, în blâni şi-n jaluri **$e-ngra$â**

Ti âospcţx ...

Se ducea la *Capfa,* era tîrziu, cîteva minute pînă la miezul nopţii, ceasul sau obişnuit cînd ieşea din casă. Anatol îi urmări mersul liniştit, urmînd probabil traiectorii vechi: acelaşi trotuar, acelaşi colţ de strada unde traversa sub lumina rece a lămpilor cu mercur, mersul unei fiinţe existînd îndepărtat şi indiferent la realitatea din jur.

Anatol îşi spuse că, dacă ar fi trebuit să scrie despre el, făcîndu-i portretul, ar fi furat fără ruşine cîteva fraze din Călinescu. Contrastul dintre acest om ciudat şi restul trecătorilor era aşa de izbitor, încît te gîndeai pe dată la un boier scăpătat, inadaptabil, la unul din acei *„aristocraţi arheologiei* şi plini de ceremonii, care înfruntă mucegaiul anilor şi pe care Cocteau i-a văzut în jurul împărătesei Eugenia de Montijo".

N-avea lustrul hainelor înverzite de vechime al autorului *Crailor de la Curtea-veche,* dimpotrivă, totdeauna respira un uşor parfum de săpun bun, nu exista zi să nu se fi bărbierit şi să nu îmbrace o cămaşă

proaspătă, bine apre- tată. Dar acel aer vetust, acea desprindere de obiecte, *depărtarea* de viaţa obişnuită îl făceau să semene cu Paşa- dia. N-avea nimic balcanic, trăise la Paris vreme îndelungată, ştia pe dina- fară toată poezia franceză modernă, nu decăzuse, deşi cîştiga bani puţini, n-avea patimi, bea numai cafea, mînca cu prudenţă, avea discreţia oamenilor de gust, părea retractil şi bănuitor, se jignea re- pede, nu puteai să-i faci un bine pentru că ghiceai în privirile sale ascuţite o ironie sau un reproş. „N-am nevoie de nimeni şi de nimic", păreau a spune ochii lui obosiţi de somnul puţin.

Noaptea pornea pe străzile pustii în- tr-o lungă meditaţie solitară. Nu avea prieteni, deşi îl iubea multă lume. Unii îl invitau la masă, dar el refuza cu grabă, pretextînd treburi urgente. îl găseai în anticamerele unor redactori grăbiţi care-l salutau jenaţi, adueîndu-şi aminte că au nevoie de el pentru pagina ultimă a revistelor lor, lipsite adesea de gust, şi-l pasau fericiţi altora, tot afabili, tot dînd din umeri, dispărînd în birouri pline de fum şi de lume.

Anatol îl cunoscuse într-o seară de toamnă cu ani în urmă, într-un cerc de literaţi, strînşi laolaltă de o ploaie grăbita de septembrie într-un subsol al venerabilei reviste *Viaţa romanească*, şi ea purtînd parcă, în paginile tipărite pe hîrtie velină, gravitatea şi oboseala tradiţiei. Pe vremea aceea el nu însemna încă nimic; era un scriitor la începuturile sale, picat într-o redacţie cu un manuscris voluminos, strîns între două co- perţi lucioase de caiet de dictando, privind bănuitor la lumea amuzată din jur, cu *aere,* mimînd distracţia intelectuală, o atenţie interioară simulată numai, lacomă de elogii, dispusă la bîrfeli, gata să împroaşte în jur pamflete orale.

Pe S. îl remarcase de la început. Fusese singurul în stare sa atenueze stinghereala sa de om timid, aruncat din- tr-o dată între nişte necunoscuţi, curioşi, devorîndu-i manuscrisul despre care auziseră prin femei lucruri surprinzătoare. Îi dăduse un scaun şi răsăsese lîngă el, fumînd în tăcere, după ce aflase ceea ce voiau să ştie cu toţii. Noul venit îl aştepta pe redactorul-şef, romancierul acela la modă, cunoscut de toata lumea: Pa vel Hangerliu. I se spusese că o să mai întîrzie pentru că era invitat la un cocktail la legaţia Albaniei, aşa încît, după ce stătu ploaia, plecă salutînd în dreapta şi în stînga cu un gest scurt, lăsînd în urmă o curiozitate nesatisfăcută.

Vremea trecuse, ascensiunea lui Ana- tol fusese fulgerătoare, urmărită de scandalul stîrnit de prima sa carte, relaţiile dintre el şi noile sale cunoştinţe modificîndu-se în funcţie de interesele ce-l înconjurau. Cu S. se mai văzuse de cîteva ori din întîmplare, în cîrciumi mărginaşe, unde, prin 1958, cîţiva negustori particulari făceau avere, vîn- zînd pe sub mînă nemaipomenite preparate culinare: momiţe, fudulii şi mă- duvioare ce concurau sălbatic produsele atît de lipsite de gust ale unor restaurante de stat. Sub tavanele joase ale tavernelor se adunau scriitori şi actori, regizori şi proaspete vedete de film, stri-

gîndu-se zgomotos de la masă la masă, ca într-o mare familie adunată la un weekend.

Stătuseră de vorbă în răstimpurile cînd chefliii nu-l solicitau ge omul de cincizeci de ani care nu băuse de cît puţin vin şi *se apuca,* acesta era cuvîn- tul, de cafea, bînd 5 pînă la 7 filtruri negre, concentrate, pregătindu-se pentru tainica lui muncă. Anatol putea să pară acestui om ce trăise în societatea poeţilor la *Rotonde, Flora* şi *Les deux Ma- gots* un sălbatic neinstruit în stare numai să exclame, nu să judece arta, aşa cum fac firile primitive ce sosesc în lumea literară cu viciile, dorinţele şi aspiraţiile lor secrete de căpătuială. Prietenia dintre ei se născuse din întîmplare şi dura din hazard pentru că prea erau nepotriviţi. în seara aceea, fumul din circiuma lui Picu. de pe Basarab, era gros să-l tai cu cuţitul, comesenii se cam îmbătaseră, nu era acea beţie agresivă obişnuită, ci boarea numai a unui vin bun şi ales. care stimulase la unii oratoria, la alţii o melancolie funciară, accentuată de gustul pentru teatru pe care-l posedă toţi artiştii ce se cred pedepsiţi de destin să sufere pentru omenirea întreagă. Femeile schimbau priviri tulburi cu bărbaţii abia cunoscuţi, pro- miţînd fericiri viitoare. Era la masă şi un actor frumos, straniu şi mut. Tăcea de două ceasuri, mîncase puţin, nu spunea nimic (şi bine făcea, gîndise atunci Anatol), privind în gol, şi toate acele doamne de treizeci de ani l-ar fi posedat acolo, sub lămpile discrete, ignorînd ochii soţilor cu care veniseră. Actorul ştia asta, frumuseţea lui nu jignea pe nimeni, nu puteai fi necăjit pe un accident al naturii, şi liniştea celorlalţi bărbaţi se datora şi unor bănuieli mai vechi că vecinul lor de masă are alte curiozităţi, nu femeile.

în acest amestec de veselie artificială, de patimi abia stîrnite ce aveau să se termine, ca de obicei, în paturile conjugale peste cîteva ceasuri numai, creînd haloul acela de regret şi de refulări, începutul nefericirilor viitoare, al certurilor fără motiv, încercaseră să lege o convorbire. Lucrul merse greu la început. S., bănuitor şi atent, nu voia sa-l jignească cu ceva şi atunci vorbi despre literatura pegrei, despre depozitul acela uman, romantizat şi detestat, de la marginea marilor oraşe, ascuhîndu-l cu uimire pe Anatol care-i tăie orice iluzie, declarîndu-i surprinzător ca la baza vieţii lor stătea de fapt ritul rural, denaturat bineînţeles în cîntece deşănţate, în- tr-o libertate a moravurilor născută din coabitarea aglomerată, disperare şi mizerie fizică în cele din urmă. Se angajaseră într-o plicticoasă, pentru ceilalţi, dezbatere despre observaţia neintenţionată a scriitorului. Anatol susţinea cu vehemenţă că ea trebuie hrănită cu literatură (aceasta năştea forţa de selecţie, fără de care nu exista mare artist).

Mulţi, zicea proaspătul scriitor, cred că atît Creangă cît şi Caragiale, autori orali, aserviţi deci geniului popular incult şi *neplivit* (îi plăceau asemenea cuvinte), sînt servitori ai urechii şi că n-au făcut de cît să transcrie snoave auzite la clacă sau la berărie. Eroare. Dintr-o mie de platitudini, spuse în limbaj înflorit, trebuie să alegi ceea ce are sugestie şi must. Pe urmă recursese la Chaucer, amintindu-i lui S.

Povestirea tirgoveţei din Bath şi aflînd, cu stupoare, ca acesta tocmai traducea *Povestirile din Canterbury* pentru Editura pentru Literatură Universală (cum impropriu se numea de atîta vreme}, între doua mişcări ale „restauratorului" care tocmai retrăgea micile discuri ţărăneşti de lemn, pline de zeama sîngerie a fripturilor, aducînd o floră proaspătă de creier prăjit, ajunseră la poeţii latini ai lupanarelor din care S. recită prompt. Cu memoria lui fenomenală, reînvie, pentru auditori, din Rabelais, episodul bobocului de gîscă folosit în scopuri igienice, în hazul general, căci femeile, ca de obicei cînd era vorba de lucruri *shocking*, ciuleau urechile şi deveneau slobode la gură. Nu fu uitat Boccaccio şi se întoarseră la discuţia lor veche, părăsiţi de ceilalţi pentru că sosiseră mo- miţele, felul cel mai pretenţios al serii, şi lumea mînca absentă şi obosită. Anatol îi vorbise despre viziunea astrolo- gică a acestei lumi inculte care moştenise lipsa de ştiinţă şi reprezentările legendare ale universului, asimilate şi transcrise în cărţulii de explicarea viselor sau de lecuiri primare, egale, în veacul nostru încă în poezie şi diletantism, cu tratatele medievale de medicină. (De pildă, corespondenţele unor însuşiri ale metalelor cu mersul astrelor).

S., care-i citise cartea, îi spuse cu o ironie subînţeleasă*. „Da, dar astea nu le-ai scris!" „Sînt acolo", zisese Anatol, zîmbind de asemenea: „Şi cu preoţii care te învinuiesc că ai stricat moravurile tineretului ce facem?" „îi bag în p ... m...!" exclamase el, spre hazul femeilor, „Apropo de asta", sărise S., — un regat pentru un cuvînt! Cum ai spune dumneata, în limba aia inimaginabilă, p .,. îmi trebuie un cuvînt gras cît un curcan, ceva în stare sa te facă sa-ţi lase şura apă, pricepi? Ascultă versul, şi-o sa-ţi vină!

„Căci îi la noapte daca ceri, bărbate, Sex vei avea pe saturate, Ciufut se cheamă cel ce n-o lăsa Sa îa şi altul foc din scula sa!"

Ei? Nu-mi place sex, spune-mi cuvîntul care ma chinuie de şase luni de zile ...

Anatol înghiţise scurt o bucată de creier bine prăjit şi, încă cu gura plină, repetase primele versuri

:Căci şi la noapte dacă ceri, bărbate, Pipoaşcă vei avea pe săturate! Urmară repede şi alte versuri completate cu fudulii, mădulare şi vrană, cuvinte gata sa cînte singure, hrană spirituală a unui degustător de poeţi şi a unui barbar cu cravată, căzut între intelectuali subţiri. Discuţia se lungi, lumea începea sa se îmbete de-a binelea şi se iubiră definitiv, cînd S., ca să-l răsplătească pentru cuvîntul acela uleios, greu, sugestiv, semeţ, porcesc şi îndrăzneţ „pipoaşcă", i-l cită pe Fundoianu, care scria undeva despre Charhaix, clopotarul lui Huysmans: ...

cel ce dez- mierda pielea clopotelor, le ucenicea, le păduchea, cultivlndu-le bucuria şi doliul!

În stradă, urmînd grupului zgomotos, cu femei ce schimbaseră braţul bărbaţilor şi promiteau să răspundă la telefon a doua zi proaspeţilor cunoscuţi, se regăsiră, străini, ursuzi, fără o vorbă, mergînd alături ţepeni şi aşteptînd ca de undeva să se ivească zorile abia presimţite. Era o dimineaţă rece de septembrie cu aburi de vin, cu luciditatea neiertătoare a lui S., cu ironia conţinută în rigiditatea lui. Omul de lîngă el se întorcea la lucru, cum spunea, dar oare lucra? Nu era un ratat superior numai, simulînd o prelungă şi dificilă creaţie? Totdeauna Anatol avea spaimă de aceste mişcări dificile în spirit, deşi recunoştea că, fără reculcgere, fără retragere în sine, viaţa devenea superficială.

30

Tramvaiele izbucniseră de undeva, zburau pe şinele metalice, umezite de prima rouă de toamnă, figuri palide, de oameni abia sculaţi din aşternuturi, moţăiau în ferestrele abia spălate. Lumea care muncea era transportată spre uzinele negre de fum, se jjregătea fierul pentru lovitura repetata a ciocanului, fierul ce va deveni unealtă. Şi munca, ce era munca, la urma urmelor? Ceea ce trebuia refuzat cu încăpăţînare de către filozoful tinereţii sale, cel ce scria atît de frumos despre contemplaţie sau efortul lucrătorilor din tramvaiele pe jumătate goale că era egal cu actul de creaţie însuşi? Ce se va întîmpla cu oameni ca ei în această revoluţie? Oare străinii cu feţe palide de lîngă vatman vor avea nevoie de munca secretă a lui S. de a turna în limba românească poemele lui Keats? Sau invazia de bunuri materiale va suprima nevoia de poezie.

„La ce te gîndeşti?", îl întrebase pe neaşteptate, familiar, deşi acesta era mai bătrîn ca el.

Nu primise nici un răspuns. Mai ur- ziu aflase că omul funambulesc visa de-acum la lucruri abstracte, pentru că n-avea timp de cît să gîndeasca şi, eventual, să manînce din cînd în cînd (somnul intrînd foarte puţin în accasta socoteală, fiind un vechi astenic); iubea de foarte multa vreme o femeie măritată, evitînd-o cu îndîrjire, şi ca s-o pedepsească, şi ca să nu aţîţe negrul şi mistuitorul foc ce izbucnea cîteodata dincolo de privirile lui absente. Nu cunoaştem omul, sîntem în stare să-i atribuim cele mai ieftine porniri şi dorinţe. Vorbim despre amestecul de rău şi de bine al sufletului cu totul primitiv. Violentăm şi jignim în fiecare clipă. Am pierdut gustul pentru madrigal.. .

Eiigfu B.t,Im

(Fragmentul poate fi reluat, amplificat, dar nu e niţel artificios, niţel baroc?).

între hîrtiile mele,începutul acelei nuvele *Batalionul de pedeapsă.* Frontul, batalionul dezertorilor, rămăşiţelor unor grupări politice de dreapta, laolalră, se pare, cu evreii, cu catolicii şi cu cei ce nu vor să tra^ă cu arma. Nu ar lipsi nici delicvenţii de drept comun şi criminalii. Eroul, grasul locotenent Ju- manca, ieşit direct din romanul mai vechi

Cei tineri, abandonat, reluat şi rescris, apoi lepădat pentru leşinata lui intelectualitate. Apoi întunecatul Pan- tazi, pornit din *vivere pericolosatnente* ţi eşuînd în lecturile *Confesiunilor Sfîn- tului August în* („Les ignorants ravissent le ciel, et nous avec toute notre science sans coeur, nous mourons ensevelis dans la chair et dans le sang!"), posedat de frica de moarte, agaţîndu-se cu laşitate de o existenţă şi aşa ratată. înfruntarea finală pe un vagon de tren care se retrage grăbit din stepa plină de viscol şi morţi, în halucinaţiile iernii nepotolite: de o parte, cinicul Jumanca, delirînd despre sfîrşitul legiunii tebane — exul- tînd din cauza îngheţului ce-l cuprinde — de cealaltă, execrabilul fiu de om cu bani, agăţîndu-se de amintirea vechilor amfiteatre unde colcăia ura în discursuri strălucitoare (popoarele mesianice care nu pot trăi în pace, imperialismul fiind implicaţia practică a mesianismului. Exemplul cultului eroului la germani: „Idealul german e eroul, nu sfîntul!"). Asta, faţa-n faţă cu tragedia desfăşurată sub ochii săi pe cîmpiile acelea îngheţate în care moartea servea spectacole infernale, trădînd condiţia umană, filozofia, religia şi tot ce ţinea de bunăcreştere. Apocaliptica viziune a frontului, a foamei, golul de dincolo de cuvintele răcnite, sinistra deşteptare tîr- zie a aventurierului spiritual, hrănit de Gide („Sa nu te îngrijeşti să pari, a fi e important"). A fi, dar cum?

Evocarea profesorului palid, cu ochelari, fragil şi dominat de complexe de putere, strigînd sub lămpile amfiteatrului: „fără glorie, istoria nu-i decît biologie!" Atît şi iată gloria, un cîmp deşert plin de groază, sub un soare de iarnă orbitor şi apoi viscolul măturînd totul în calea lui, intrarea ca într-o avalanşă, frigul, umilinţa de neînchipuit a îngheţului, delirul cu samagonul furat, tîrguit pe furiş. Contrapunctat cu fraze obsedante: „Pentru un popor ca să-şi deschidă drum în lume toate mijloacele sînt justificate: teroare, crima, oestia- litate, perfidie, toate acestea sin: meschine şi imorale numai în decadenţă, cînd se apără prin ele un vid de conştiinţă, dar daca ajută ascensiunea unui popor, devin virtuţi!" încă de aici trădarea în gîndire a intelectualităţii, a- ceastă fervoare în enormităţi, punctul de pornire al execuţiilor de mai tîrziu, bezmetica rătăcire în noapte după vînat omenesc, oraşul devenit o junglă, cadavrele goale din halele Abatorului, uşurinţa de a face crima şi apoi ispăşirea, trezirea tîrzie. Nu ca în Dostoievski, depăşit de cantitatea de monstruozitate, ci naşterea unui cinism, singurul antidot al remuşcărilor. Pe urmă Jilava, condamnarea la moarte aşteptarea tristă a ultimului act, un Jumanca împăcat cu pro- pria-i trivialitate şi un Pantazi, gata de orice pentru supravieţuire. în sfîrşit, ispăşirea cea lungă: trimiterea pe tront, trecerea prin acele îngrozitoare cîmpuri de mine, cu morţi în dreapta şi-n stînga, *groaza continuă*, cea mai înfiorătoare pedeapsă. Sfinţenia pungaşilor, generozitatea criminalilor care mor unul după altul, aducînd apă în acea toamnă a retragerii nesfîrşite, într-un ţinut fără contur, pentru că au fost abandonate şi hărţile şi busolele la o scurtă încăierare prin surprindere. Frontul ca loc al supliciilor şi al confruntării cu propria-ţi conştiinţă.

Un amurg îndelung al propriei religii (în cazul locotenentului Jumanca, crescut în şcoli catolice şi dispreţuind ţara fără catedrale, civilizaţia orizontală şi lipsa de protest în piatră în faţa semeţului Dumnezeu. Şi iar scepticismul grasului pederast care aderă final la exclamaţia fragilului profesor cu ochelari: „Fără un parfum de inutilitate, istoria ar semăna cu un ghişeu de bancă!" După aceasta, personajul poate cădea de pe vagonul de tren, ţeapăn ca un buştean, simbolizînd poate lepădarea istoriei de depozitari atît de periculoşi ai unor idei aventuriste. *Batalionul* ar trebui să fie o formidabilă catapulta împotriva urii şi a intoleranţei, falimentul îngîmfării goale şi al unui misticism teatral, cu acte jucate pe stradă *(îngenuncherea naţiunii,* prapure şi odoare, cîn- tece nemaipomenite ca în marile pieţe ale Bizanţului, acea ipocrizie totală a bisericii, învăluită în versete şi cadenţa gravă a *Cărţii Facerii).*

Ar face bine acestei nuvele, poate, şi micul portret al unui macedonean teribil, în cuşmă, care strigă celui de la catedră: „S-a vorbit destul despre moarte, să mai şi murim!" Istoria lui Jumanca ar fi paralelă cu existenţa proletarului huligan, degenerarea unei familii şi a unui individ în bună stare şi sănătate, idee luată tot de la fragilul profesor, bolnav de nervi, astenie, co- lindînd străzile noaptea şi urînd cu intensitate lumea şi alcătuirile ei. S-ar putea vorbi despre fascinaţia puterii şi despre fascinaţia primejdiei, despre ziua plină de delir de la Mangalia, cînd adepţii mişcării urcau, ca într-un reeditat calvar, cu pietroaie de marmură, un deal plin de mărăcini şi Pantazi privea dispreţuitor această trudă care a dus în cele din urmă la o scenă de isterie colectivă, ce-i evoca, mai ales prin prezenţa femeilor doborîte de soarele torid, sărbătoarea Steniilor, cînd soţiile grecilor îşi strigau cele mai îngrozitoare injurii (substrat freudian).

Materialul, pîna acum, e fascinant, ramîne numai să-l organizez, dar ce fac cu această antipatie pentru lucrul spus, pentru ceea ce faci în *jurul literaturii* Cred că există o aventura totdeauna posibilă în descoperirea de regnuri. Stră- bătînd cărţile mi se face dor de tiparele vieţii, lipsite de structura asta baroca. Visez o gîndire pură, naivă, cred c-ar trebui să scriem de fiecare dată despre copii mai întîi şi, poate, despre adolescenţi. Gîndindu-mă la dragostea de început a singurului eroujpozitiv din toată această poveste teribila, încărcată de sînge şi purulenţe, trebuie să dau de un cîntec, de un vers, de un cuvînt despre iubirea purificata de orice lest, de *intenţii* mai ales, purificată de gesturile ei inutile şi obligatorii.

Am găsit ceva pentru Anatol. Trebuie sa meargă să vadă Grecia, şi acolo cineva să-i amintească despre apele de la Selimnos care te făceau să uiţi dragostele neîmpărtăşite.

Am avut, timp de un an de zile, un şofer pretenţios care-l servise pe un mare industriaş. Călătorit, cu morgă, *făcuse străinătatea* de nenumărate ori şi, cînd am mers prima oară cu el spre Sinaia (unde slujise ca soldat în garda lui Ferdinand), se mira cum s-au schimbat

drumurile între timp. Nu mai fusese pe-acolo din 1918 şi avea aerul că abia trecuse o zi de atunci.

O femeie îmi mărturiseşte că-şi bănuieşte groaznic soţul de la o vreme pentru ca atunci cînd face dragoste a început să stingă lumina.

Imagine homerică dintr-o carte ce poate fi folosită în descrierea unei ceasornicării de pe Griviţa: rotiţele tuturor ceasornicelor din prăvălie se aud ca greierii în iarba lui septembrie. Remar- que

.D. îmi povesteşte ca, în copilărie, a observat un lucru interesant la ţăranii din satul lui, pe atunci foarte săraci. În acea vreme, cînd se dădea pauza pentru masa la cîmp, pe moşia boierului, se împrăştiau cu toţii prin porumb, mîncînd singuri ca să nu-şi vadă unul altuia prînzul sărac.

O imagine care poate trezi alte imagini: „o tăcere foarte îndepărtata şi foarte apropiată ca aceea a unei păduri saturate de insecte". (Malraux.)

M. îmi vorbea despre ticurile actorilor. O amică nu se îmbrăca niciodată în seara premierei cu o rochie verde. Asta ar fi fost egal cu o cădere. Actorul I. lua două feluri de pastile înainte de spectacol, după rolul încredinţat: pastile pentru comedie şi pastile pentru drama. Pretindea că pastilele erau aduse de la Paris, unde, evident, se găseşte totul...

Un altul, înainte de a intra în scenă, ruga pe parteneri să-i tragă picioare zdravene în spate.

Actriţa X. se culca cu toţi partenerii pentru a-i ruga confidenţial să nu dea rivalelor sale replica la repetiţii (pentru romanul *Intrarea artiştilor).*

Doctorul S. vine la mine *pregătit.* Este un cititor pasionat de noutăţi. Asta-i oferă avantaje nespuse. Citează pe alţii fără să o amintească. Păleşte de plăcere cînd elogiez stilul atît de cunoscut al lui C. începe cu „aspiraţia Nordului spre alt cer care a dat naştere muzicii germane, geometrie de toamne, alcool de concepte, ebrietate metafizică. Italiei secolului trecut, bîlci al sunetelor, i-a lipsit dimensiunea nopţii, arta de a presa umbrele pentru a extrage esenţa. Trebuie sa iei jjartea lui Brahms sau a soarelui". Ca sa fim chit, îi citez din acelaşi, şi el înţelege cu groază: „Wagner a stors toată esenţa sonoră a umbrei". Ce-i drept, eu ^aveam cărţi mai vechi. Farsorul pleacă să-şi vîndă marfa în alta parte, cu jaceeaşi seninătate. începe sa-mi placa. E un vechi proiect al meu de a-l transmite hîrtiei lacome. Oficierea, evocarea Salzburgu- lui, *amorul lui vetust pentru formele amfore* ale muzicii, iată ceva ce începe să ma zgîndăre.

Viena sau Paris.

Van Eyck (un nud conştient de pro- pria-î ruşine) din Gide-*Jurnalul.* Model de a literaturiza pictura, adică primejdia maximă pentru pictură: aceea de a fi în stare să suporte explicaţii. Urăsc versurile vagi de sub rama. îmi trebuie sau nu acest peisaj, acest nud, această natură moartă. Ce tot explicăm ceea ce trebuie înţeles dintr-o răsuflare?

Dacă ar fi sa descriu pe Anatol din *Frica,* ar trebui să încep prin a-l face să înţeleagă vechea idee a despărţirii spiritului de inteligenţă. Ce-ar dovedi prezenţa lui în cafenelele sordide ale Bu- cureştiului vechi, în căutarea măcar a imaginii deformate a unei vechi cafenele tunisiene găsite în cărţi, unde, în timpul Ramadanului, copiii deşănţaţi inspirau pasiuni, şi li se spuneau versuri pentru a fi pîngăriţi. Ar fi aceasta căutare a lui o deformare a inteligenţei, o sete de a o potoli pentru ca ea devora totul, *extinderea cunoaşterii,* în morbiditate, să zicem, ar fi pentru el o dovada de forţă sau numai constatarea obosită că nimic nu e nou, că existenţa unor *inteligenţe,* în timjp, se repetă în mod plicticos, că el traia

ceea ce alţii trăiseră, şi asta după ce dă peste descrierea cafenelei *Caracousf* Asta l-ar duce, poate, la ideea de sinucidere, atît de draga generaţiei sale hrănite de cărturari subţiri, de către acei care au întins teribile capcane de gîndire, invitînd la neanti- zare, neantizarea care e fermecătoare numai pe hîrtie, pentru că pe mine, ca autor de personaje de acest fel, mă dezgustă existenţele anormale, fiind clădit pe un fond sănătos, dar îmi pot eu permite luxul de a le desfiinţa în propriile mele cărţi, atunci cînd trebuie să plutesc ca Dumnezeu deasupra lor?

în *Facerea lumii* am încercat apropierea de acest mediu, şi un critic chiar mi-a reproşat că m-am ferit să descriu ceea ce nu cunosc. E mult adevăr în această afirmaţie, dar nu c vorba de o necunoaştere. Acolo se indică vag Corydonul şi istorii mai vechi, acum prin asociere, iată declaraţiile subsumate din alte pagini ale aceluiaşi autor faţă de *Dávidul* lui Donatello, faţă de *Omul cu mănuşa* al lui Tizian sau a bustului lui Nicolo da Uzzano, *ale cărui buze valorează cît toate cuvintele,* exaltare repetată şi în faţa lui *David* al lui Verocchio. Aici spiritul întrece inteligenţa, aici aglomerarea monstruoasă de impresii duce la catastrofe. Anatol poate să fie trecut prin purgatoriul acelor lecturi, poate să fie scuzat de păcatele sale prin *rafinament,* dar ce voi do- vedj cu astea toate? Cînd avem generaţii sănătoase de doctori, de ingineri, de profesori, pentru care sodomia este un accident. Dar, în acelaşi timp, putem ignora pe aceşti bolnavi, pe aceşti detracaţi care, cu viciul lor, cu ideile lor, strecoară otrava între oamenii sănătoşi? Vorbim despre refulări ca despre gripa şi nu ne dăm seama de vastitatea şt consecinţele lor extrem de jjericuloase. Cîtă uşurinţă, ce literatura facila cu bîte, cu „cinstiri" la circiuma din şosea, cînd lîngă noi cresc copii vicioşi! Ca romancier, am eu dreptul de a sta cu ochii închişi, pot eu sa mă bat pentru legitimarea ignoranţei? Sînt eu numai un doctor care se ocupa în exclusivitate cu apendicele?

Aş vrea *să explic* generaţia mea. mă înspaimîntă suferinţa şi aparent înţelegerea imediata a lucrurilor. Exista o *veselie* în artă care mă scoate din sărite, o seninătate în stare să usuce totul. Am cunoscut romancieri pentru care, într-adevăr, *impresia* era metoda fundamentală. Din nefericire, experienţa lor se oprise cam în jurul a douăzeci şi cinci de anişori, adică atunci cînd credeau ei că au ajuns la maturitate şi chiar obţinuseră unele diplome. Există scriitori care trăiesc dintr-o zestre săracă, într-o petrecere continuă. Ce-i dezolant, ^ în asta, este faptul că sînt inteligenţi şi pot fi crezuţi şi profunzi. Au un fel de a se juca pe ei înşişi şi de lucrul acesta ar trebui să sufere personajul meu. Ei n-au auzit de acele *mari opere tăcute,* depozitate în unii. Ei nu ştiu la ce servituţi te obligă aceste descoperiri fundamentale despre viaţă şi individ. Vor aplauze şi le au. Eroul meu şi-ar putea propune să fie monstruos de cult şi n-ar reuşi pentru ca nimeni în veacul nostru nu va mai reuşi asta. Ritmul, cantitatea descoperirilor, noutatea repetata în infinite discipline, chiar perplexitatea în faţa descoperirii altor universuri, ne împiedica de la a urmări o singură idee, cu stăruinţa. Solicitările sînt imense, ele năucesc,

dau un gust de gol, de zădărnicie. Mi-ar fi greu să ştiu, pînă la ora de faţă, ce se va întîmpla în definitiv cu acest
Anatol. trecut prin război, ameninţat mereu de datele despre experienţele a- tomice. avînd o singură idee: aceea de a-<i salva conştiinţa de la conformism. Aici tot ia Lessing s-ar întoarce. „Ceea ce face **valoarea** omului nu e adevărul pe care-l posedă sau pe care crede că-l posedă, ci efortul sincer de a-l cuceri" (cu condiţia ca el să se fi dezgustat de cel ce-i pune citatul în faţă).

Mi-este foarte greu sa mai stăpînesc lumea din această carte haotica nescrisă, încă o magmă de impresii, de căutări sterile, lipsite, de fapt, de nerv şi de viaţă. Dar iar protestează cineva: doar âştia nu sînt hamali la Gara de Nord, ca să care bagaje, sa scuipe şi să spună lucruri de duh. Personajele acestui roman nescris plutesc, se zbat şi descoperă într-o lume infinită şi contradictorie. Ei doresc adevărul, poate ajung la el sau naufragiaza pe marele promontoriu de gheaţă ce-i stă *înainte,* locul unde *expiază* toate încercările noastre. Ce imagine literară la modul scîrbos: promontoriu, cutare, cutare mai lipseşte aisbergul lui Hemingway, folosit ca guma de mestecat de descoperitorii săi tardivi!

Iată ceva autentic, în sfîrşit. Domnişoara Carmen Popescu din romanul *Calea negustorilor*. Ea a luat naştere în notiţele mele din copierea unor anunţuri ale timpului (epoca 1933), anunţuri ale ghicitoarei Mafalda, *cu studii în India şi Persia,* din reclamele de bretele şi din anunţul unei călătorii la Stambul, unde *vremea e mereu frumoasă*. Asta s-a suprapus cu imaginea unei vechi *Loterii* de pe Griviţa, unde îşi încercau norocul o mulţime de lucrători, ofiţeri şi funcţionari. O femeie trupeşă, cu o oarecare graţie, veselă, un fel de vampă de mahala, mereu neostenită faţă de atenţii. Ea ar urma să fie dominata de bovarismul călătoriei la Stambul, de
0 repetare la infinit a descrierii citite în ziarul *Dimineaţa,* despre minaretele Constantinopolului, a catacombelor sale bizantine şi, mai ales, a acelor haremuri faimoase în care se visează trăind. Domnişoara Carmen Popescu, secret, doreşte un ofiţer care s-o ducă la Stambul, dar acesta întîrzie. El îi oferă cel mult o seară în Buzeşti, cu mititei şi fripturi, cu cîntece de of şi dor, lucruri atît do contradictorii în relaţie cu ceea ce doreşte fără încetare.

Romanul, care se petrece într-o singură zi, începe cu retrospecţia acelei vieţi banale, dominate de figurile Gri- viţei: Gică-hau-hau, vînzătorul de ziare care-i aduce *Gazeta călătoriilor* şi revista *Femeia;* de straniul domn Drăgu- lănescu, cel ce ţine oraţii funebre la cimitirul Sfînta Vineri; de frumosul Dumitru Domnişor, negustor în Gura Gării şi de figurile anonime ale străzii. Ce
1 se întîmplă totuşi acestei femei, care este începutul şi sfîrşitul zilei sale de februarie în mica dugheană, plină de anunţuri ale agenţiei Campus & Bassa? Nu găsesc înca. Nimic, nimic.

Criticul Cr. mi-a sugerat ideea, la vechea mea preocupare. Domnişoara Carmen Popescu trebuie găsită strangulată în mica ei *Loterie,* la capătul acestei zile pline de întîmplări teribile, jefuită de către straniul domn Drăgu- lănescu, de profesie hoţ. Totul mi se pare acum excelent. în obsesia cadenţei soldaţilor care merg să ucidă grevişti, în înfiorătoarea descriere a înmormîntă- rii lui Dumitru Domnişor, patronul restaurantului *La roata lumii,* acest fapt senzaţional poate căpăta un sens de un mare tragism. Este ucisă nu domnişoaraCarmen Popescu, patroana *Loteriei,* ci bovarismul în pragul unei revoluţii.

Poate n-am să mai apuc să încheg acest roman vreodată, dar textele seci pe care le retranscriu în *Jurnalul* meu sînt elocventc: *„Ajutor! Dispare sărutul! Cruciada împotriva îmbrăţişărilor."* Sau descrierea călătoriei pe Marea Meditera- nă, text al timpului: *„Egipt, Turcia! La voi se găseşte tipul ideal al frumuseţii feminine care se transmite de mii şi mii de ani şi şi-a păstrat strălucirea! Cairo, Istambul, imagini imagini din 1001 de nopţi, desfătare a ochilor artiştilor şi iubit de frumuseţea care-şi oferă tributul Orientului! Veniţi şi vedeţi! Vaporul de lux Oceano vă conduce acolo peste marea albastră, de-a lungul ţărmurilor luminoase şi scînteietoare, peste timpurile moderne şi antichitate ..*

Asta în contrast cu textul manifestelor de pe ziduri: PACE, PÎINE LIBERTATE!

(La *Splendid,* comedie cu maimuţe; VIM, curăţa totul; Circul Sidoli, cai şi mari atracţiuni! Jurnalul *Fox* şi filmul *Locotenentul surîzător.* Gripa se combate cu nevralgine *Jurist.* La rubrica bisericească, ancheta: Ce-a rămas din moaştele Sfîntului Pantelimon. Poate anunţurile de la Mica Publicitate: caut jupînească servită, referinţe de la medic, fără barbat).

în aceleaşi ziare, un anunţ naşte ideea, personajul detectivului Dilă, directorul agenţiei de Pariuri la curse. Discretul birou de detectivi particulari, vechime paisprezece ani, deschis la orice oră. Urmăriri, informaţii, supravegheri, cercetări dificile. Anchete matrimoniale, diverse concilieri".

Jurnalele cinematografice ale zilei respective: 16 februarie 1933. *Degradarea maiorului Vărzaru.*

Temistocle arătînd atenienilor luptele cocoşilor pentru a-i înverşuna împotriva perşilor. Evocarea făcută de profesorul fragil din *Batalionul de pedeapsă,* metafora a curajului prin sînge. Ce nu-mi place rămîne totuşi aceasta recurgere mereu la istorie, dar nu am ce face. Raporturile pot da greutate ideii ironice de sub cele afirmate.

La ce trebuie sa veghezi într-un roman: la lăţirea detaliului. Există o obscuritate chiar în cea mai strălucită demonstraţie totală. A sugera, iată misterul. Nu-mi place să mi se arate edificiul în totalitatea lui. Ia pune-i nişte lumină de lună şi poţi accepta că un templu nu mai are acoperiş. Mai interesează asta pe cineva? Templul are deodată o carne imaterială, devine parcă un fruct situat undeva în univers, avînd deodată un sens.

întunecatele poveşti de familie povestite de M. A doua căsătorie cu o soacră care încercase să-şi otrăvească nora cu sticlă pisată şi

mătrăgună, luate de la o ţigancă din Tei. Apoi explicaţia violentă între fiu şi mamă, ca în O'Neill. Acea întunecată legătură de familie cu mult Freud în ea, parcă mi se pare prea senzaţională pentru ceea ce aş vrea să scriu mai tîrziu. Deja în piesa de teatru, mai veche, *Prăvălia cu scară,* blestemul claustrării se simte mai mult de cît ar fi posibil. Dragostea dintre cei doi cumnaţi, nopţile pîndelor celui înşelat. M-am săturat de atîta literatură în jurul dragostei. Vine o vrenie cînd esenţial în artă este sa explici istoria, nu omul. Despre acesta din urmă s-a făcut atîta caz şi parcă n-a prea ieşit nimic. Nici măcar disciplina didactică --l >rrrrr.^i prea mult în suflete. Cine -r^ci la :eatru *păcatul* se mira ipocrit n să-l ascundă pe-al său cît poate —x: rir.î. SI r.j cam idei şi altora!

r'i-.tr- rclr.avii de istorie ai roma- - ~ _ Z-r. zineri (eu titluri din ce în ce *r-i zjerte: Kati rusti* — Puterea are crrçti'-i) un citât din Valéry: *„J'ai :*r:rr:-i une chose grave, qui est que ::«; les grands hommes qui nous ont rrrrmnu des grandes gestes qu'ils ac- ::-:rlireni finissaient tous par nous ~\e^ u bon sens".*

Sensul *Fricii* (fostul roman *Cei ti-* zi"\) trebuie să rămînă teama de *abso-* .*;«:«/ din politică, legitimat de fascism, îmi va fi destul de dificil să fac credibilă ideea că acei ce pornesc de la jra pentru om vor cădea ei înşişi victimă acestei necesităţi de a distruge *legea. Debelare superbos* striga o oarecare invidie pe echilibrul imperfectei societăţi burgheze, dar ce se propune? *Crima!*

Romanul putea începe, într-o vreme, cu evocarea acelei păci ciudate, nostalgice, a vieţii moşierilor români, cu rădăcini în Turgheniev, cu uşoara ironie luată din Maupassant, cînd era vorba de incursiunile la Bucureşti ale boiernaşilor plictisiţi de cîinii lor de vînătoare, de jegul, de şoselele pline de noroi ¿.în cine ştie ce colţ de ţară. între două drumuri la Paris sau la Veneţia, adică în acea Europă devorantă, pe care fiii acestor trîndavi n-o puteau pricepe pentru că era ori prea preţioasă, ori prea cinică (mai ales către 1936), ori prea dispreţuitoare cu această noblеţe rurală venită din sud-estul bal- •» canic — realitatea strigătoare la cer din ţară. Ideile vijelioase urlate în amfiteatrele universităţilor, iluzia că numai cînd cei cîţiva indivizi fără idei, potentaţi ai regelui şi camarilei, vor fi *distruşi,* acesta era cuvîntul, se va putea face ceva — cînd în realitate *sistemul,* în totalitatea lui, era corupt, demnitatea nu exista, chiar aceşti adolescenţi, plictisiţi de guvernantele cu care trăiseră, regretau, încă înainte de a savîrşi gesturile mari, lenea lor, pacea lor, a- dică acea *neclatinare* socială ce le permitea să gîndească, să fie poeţi unii dintre ei...

Si, după lenta orchestraţie a începutului, cu cavalcade şi cu mese la iarba verde, cu acele ţipete gingaşe de femei răsunînd în natura pură, iradiată de soare, un penel roz — după romanţă, tortura: negrele închisori, moartea, gloanţele, preludiul războiului. Eu nu înţeleg de ce aceasta fugă de tragic la tinerii mei confraţi. Eu vreau să spun drama acestui popor, împuşcat fără voia lui, ucis, torturat. Cu mijloacelc mele, evocînd întunericul, spaima de ziua de mîine, chinul prelung al neîntoarcerii soţilor, amanţilor, logodnicilor. Prostituarea clasei bogate în

toate felurile: cu nemţii cu projpria-î conştiinţă, cu aderarea rapidă la orice, numai pentru a supravieţui, cu portretele cărturarilor murind de foame, în timp *cejpe* trotuare se aud cizmele ca în toată Europa. Toate astea povestite riguros, ca nu cumva cineva să mai dorească vreodată acel *absolut,* acel arbitrar în care, chipurile, ^îndirea înfloreşte din frică. Vreau sa distrug o erezie, dar voi putea în toată aceasta confuzie mare de material?

în *Zgomotul şi furia* a lui Faulkner există o agonie în nebunie care mi-ar putea da imaginea nebuniei unui bătut la poliţie care îşi revine la conştiinţa în zilele grevei din *33 *(Strada* sau *Calea negustorilor,* sau cum naiba am să-i mai zic vreodată!). Modelele mă aruncă totdeauna pe drumul bun, numai ca ră- mîne acea *uitare* obligatorie a ceea ce citeşti, în aşa fel încît, după o vreme, să pară ca descoperi ceea ce descoperise altul (pentru că şi Faulkner vine din tragedii greceşti).

Am scris odată o nuvelă, *Pe ploaie.* Ideea a pornit de la vederea unui ştergar negru într-o prăjină înfiptă în faţa unei case pe lînga munţii Cîmpulungu- lui. Am întrebat cine murise. Mi s-a spus că un cosaş fusese trăsnit la cîmp pe cînd îşi făcea meseria. Faptul avea ceva tragic în el, era absurd şi revoltător. Mi-au trebuit 4 ani pentru ca să fac din acel cosaş, trei cosaşi, pînă cînd sa apară o mamă şi acel *gest antic,* al plîngerii morţilor, îngroparea în pămînt îmi fusese povestită, dar înmulţirea morţilor şi acea sfîşietoare a- sistare la stingerea celui de-al treilea cosaş, asta mi se pare că am inventat-o eu. Există fapte grele de sensuri, care te persccută. Unele chiar mă supăra prin încărcătura lor prea mare. Cineva îmi spune că la Ploieşti, cu ocazia unor demolări, s-a găsit un schelet într-un zid. Un soţ înşelat, în urmă cu treizeci de ani, venise de pe front, îşi găsise nevasta cu altul în pat şi ceruse socoteală. Fusese ucis şi îngrogat într-un zid. Cei doi făptaşi îşi văzuseră de viaţă liniştiţi, trăind cu un schelet în perete fără vreo zguduire morală. Acest fapt a şi fost povestit într-o revista de către un scriitor grăbit. N-avea nici un sens tragic. Deşi îl voi repeta, voi relua vreodată acest lucru într-o povestire. Mi se pare că naraţiunea ar trebui împinsă înapoi cu o sută de ani, nu ştiu de ce, dar are ceva legendar şi-i stă mai bine, să zicem pe vremea fanarioţilor. Otrava, zidirea de viu, astea merg altfel cu puţină draperie, cu acele atentate la libertatea femeii, ţinînd de sfîr- şitul sclavagismului domestic. Vom vedea.

De la un prieten am auzit, altă data, un amănunt tot atît de interesant, pe care nu l-am putut specula pînă acum: Un ţăran (apărut episodic în *Oaie şi ai săi),* Nicolae Bîzboi, a pornit la războiş şi, în prima curte întîlnită, a găsit un *fier* de plug. L-a pus în raniţă, a făcut cu el tot frontul şi l-a adus acasă! lata ce lucru extraordinar, dar poţi să faci ceva mai mult de cît să-l dai ca pe un amănunt sec? Patru ani de lupte cu un fier în spate, pentru că nu aveai în curte o nimicatură de plug!

Viaţa întrece orice imaginaţie a romancierilor . . . Din nefericire.

Romain Rolland îl citează într-un loc pe Pliniu care spunea că „Vîntul din Lusitania fecundează icpele". Apropo de foen, de acel sentiment al pierderii pudorii lui T. din *Frica,* Xu de descrierea apetitului

ei sexual mi-este mie frică cu adevărat, pentru că ororile fug de mine, deşi am fost acuzat de naturalism, dar mi-e teamă de libertatea ci spirituală de a se da tuturor, de lipsa de plăcere, de *sportul* făcut oricînd, oriunde şi oricît.

T. trebuie sa vină din Proust, din moliciunea, disperarea calmă şi echilibrul lui, din acea falsa viaţă liberă, poate mai pură în esenţa sa, dar dispusa să adere la libertatea de a fi atunci cînd nu jDoate să mai suporte ceremonia tăcuta, închisă în tipare, a habitudinii, jVreau să-i descriu disperarea de la orele 19, cînd nici un telefon nu suna în mica mansarda încărcată cu lucruri, cînd bea singură şi aştepta acel ţîrîit salvator care s-o scoată undeva sub lămpile discrete ale unui bar, să simtă lumea, foşnirea ei plină de curiozitate, de aţî- ţare, acel pas spre ceilalţi care îi trebuia, fără de care nu putea trăi pentru că pentru asta se născuse. La şaisprezece, ani, rătăcind în Pera, cu ochii în acel canal mai mare al Bosforului, lîngă lenea orientală a cafenelelor cu mese afară, urcînd uliţele pietruite ale Stambulului, auzind hîrşîitul strugurilor pe acoperişurile maşinilor şi strigătul de seară al muezinului, misterul lene virii, apoi evadarea în hotelurile luxoase, dansul cu tinerii diplomaţi, disperarea de a nu aparţine nici unuia, pentru că ea nu putea uita nimic din trecutul început devreme, un episod poate inventat, dar în care exista desigur o violentare, o răsturnare a propriei dorinţe, amestecate cu pornirile unui temperament aproape gitan.

T. din *Frica* trebuie să fie imaginea plictisului şi-a unei disperări ascunse sub un mecanism al bunei creşteri, sub o filantropie amoroasă, sub mereu alte încercări de a găsi ceva etern şi plin de vibraţie. Dulci dimineţi de lene, cînd bărbaţii toţi sînt plecaţi să cîştige cîte ceva şi cînd vin adolescenţii şi-i fac poftă de viaţă, cu elanul, cu ghiozdanele lor, cu temele lor nefăcute, cu acea veselie că au chiulit, şi apoi capcana, căderea în mîngîierile ei pline de persuasiune, demontarea acelor siguranţe obraznice şi lacrimile de fericire ca a găsit încă un băieţel pentru care miracolul a început abia atunci! Plăcerea de a vîna ceva inedit, urmată de oboseala altor bărbaţi geloşi, absenţi şi pretenţioşi, venind cu fumul străzii de afară în haine, cu ceva viril şi ostenit, umplînd odaia cu flori şi sticle de whisky, dar şi cu tristeţea de a fi aceiaşi. Visarea la dimineaţa abia trecută cînd cineva, un văr blond de şaptesprezece ani, a urcat cu ascensorul ducînd în servietă o ramură de liliac furată de pe gard şi a aruncat-o superb pe covorul turcesc care-i amintea acel trecut şters, ucis de mediocritatea vieţii, acele zile cînd strălucea undeva sub candelabrele hotelului *Pera.* Frînturi de conversaţie îndepărtată, toata bună-creşterea din şoaptele din jur, acele săruturi ale palmei pe furiş, promisiunea languroasă a privirilor, aruncată peste umărul soţului în dansul molatic de la seratele, primirile şi recepţiile acelei lumi inutile, aglomerate, plictisite de sine, iubitoare de sine şi de inutilitate, toate în cîteva fraze. Geamătul de dimineaţă al acestei femei care iubeşte adolescenţii cu sentimentul unui păcat imens, pentru ca mai toţi sînt rude îndepărtate, vin de undeva din etajele familiei, din încrengăturile ei numeroase şi misterioase.

Şi mai apoi decăderea, ruperea pe rînd a fiecăror prietenii. Verişorii care se însoară cu alte verişoare mai tinere, care iau un aer protocolar, cîştigă bani şi devin serioşi şi gurmanzi. .. Dacă aş putea descrie serile de

vară fierbinţi în acea mansardă, cînd simţi că plictisul urcă scările cu violenţă, bă- tînd cadenţe, cînd oraşul amorţeşte jos, se sufocă, rabdă, urlă în tăcerea de moarte, scîrţîie ca o scară şi deasupra lui se ridică o noapte şi mai fierbinte, şi mai apăsătoare, şi mai cinică, şi mai rea! Cînd, singură, această femeie se uită la rozeta telefonului şi aşteaptă disperată un glas, oricare glas de bărabat, şi el nu se aude, pentru că în jur e o tăcere asurzitoare: toată lumea e la mare, undeva pe terasele de la Mangalia sau
Mamaia, şi în mica ei odaie, T. îşi aşteaptă soţul care întîrzie cu doctorii sai, care parcă nu mai vine nicodată, şi cînd vine aduce atîta prietenie şi atîta bătrîneţe ca îţi vine să te sinucizi...

Flori murind în acei patru metri pe patru, fierbinţi, terifianţi şi singuri, între tablouri de Luchian şi Iser, cu lumini stinse devreme ca să nu mai fie cît de puţină căldură, pentru că prea e cald şi sufocant, pînda telefonului care nu mai sună, nu mai sună ...

Pot eu, am atîta talent să descriu înfiorătoarea singurătate a unei femei lacome de viaţă, a unei femei venite de undeva dintr-o lume moartă, care nu poate înţelege nimic din ce se întîmpla în jur? O femeie care n-aude şi nu vede nimic, nu vrea să ştie nimic, pentru că ceea ce însemna ea a murit de mult.

Şaliapin povesteşte, în *Memoriile* sale, cum căuta pe străzile New-Yorku- lui o vrabie, cea mai curajoasă pasăre, şi n-o găsea . ..

Dacă ar trebui să descriu geografia interioară a acestui Anatol, actor ratat, vag scriitor, amant pierdut într-o junglă de asfalt, aş putea începe cu *intoleranţa* de care s-a izbit la prietenii săi. Este ceea ce am resimţit cea mai mare parte a vieţii mele. *Să nu contrazici!* Lumea vine cu un bagaj de învăţătură făcută pe băncile şcolii, acolo fiecare depozitează în memoria de duminică (adică în ceea ce poate fi invocat la mesele familiare cu logodnice, şi soţi, şi rude, şi moaşe, şi unchi, şi altă lume) că anume poet sau scriitor e mare şi cutare nu e mare şi asta după un clasament întocmit de către pedagogii cei mai puri, adică de către acea categorie de oameni ce se crede îndreptăţită să moralizeze lumea oricum şi cu orice mijloace, şi-a- tunci ni se serveşte un fel de mozaic religios-cuviincios în care tot ce îndrăzneşte spiritul omenesc este pus la punct, dresat şi aruncat pe coji de nucă. În exasperanta acumulare de locuri comune, numite emfatic de ,,bun-simţ", trăiesc, dospesc şi cresc cele mai mediocre alcătuiri ale minţii omeneşti. Cînd apuci exasperat să ai o opinie, să scoţi pe alte glasuri cîntece noi, eşti bruftu- luit, pus la punct, taxat de neserios, de umflat şi găunos!

Din reticenţa lui faţă de prieteni să i se nască eventual ratarea! (Vezi *Frica).*

Dacă vreodată cartea *Săptămîna nebunilor* se va scrie, o^voi datora unui incident. După terminarea filmului *Tudor,* pentru că mai rămăseseră Cinematografiei noastre nişte costume de epocă, unui ingenios i-a venit ideea că s-ar mai putea face un film cu ele (între timp s-a şi făcut). S-a gîndit atunci acel om că ar trebui şi un scenarist la treaba asta şi m-au găsit pe mine! Nu ştiu cum şi de ce am primit, dar acum nu regret deloc. Am găsit cîteva cărţi (destul de multe dacă mă gîndesc), m-am apucat să le citesc şi rezultatele au fost fermecătoare.

Moartea lui Vodă Hangerliu, atît de sumar descrisă, mi-a inspirat un moment, au urmat apoi *istoriile* Bucu- reştiului, unde apar tălaniţe şi kiramele, am găsit în paginile lui Ion Ghica acel stil fastuos pe care-l iubesc şi căruia i se potriveşte totul. Unde sînt morile de lemn ale Bucureştiului, unde e Dîmboviţa plină de cadavre de cai? O, cum am mai auzit cîntecul de demult: „Pe pod de la Spiridon" sau „Mititico vi- no-ncoa!"^ L-am luat pe Gion, pe del Chiaro, călătorii poloni şi italieni, Giurescu şi Iorga, Gane şi Titu Maiorescu, Kiriţescu, Bezviconi şi alţii... Ce lume!... Ce limbă în cronicari, ce fast în Cantemir! Datorez unei întîmplări apariţia în paginile mele a lui kirie Iani Pachiţa, a banului Filipescu, a lui Gri- gore Ghica, *buni în neam,* caractere teribile ... De undeva din trecut, din pagini moarte, răsar coana Zinca Păuţa, jupîneasa Safta, boieroaica Gălăşeasca şi părintele Neofit de la Rîmnic, cel ce dă dezlegare meselor, apare lumea hai-

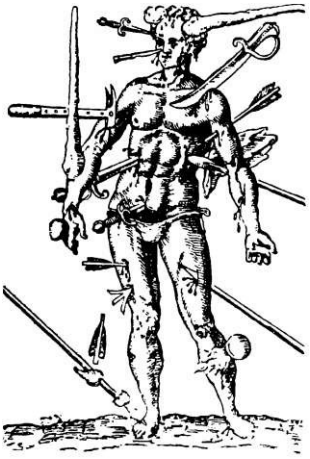

ducilor, acel Stînguleasa, Zlătaru, Pătraşcu şi Duduveică, Scarlat de la Vădastra şi Amza, cel cu obrazul belit, boierul scîrnav Hristea Belivacă, cavafii, bogasierii, cîrc serdarii, ţăranii de la Morunglav (cuvînt ce cîntă singur), grecii şi turcii, paharnicii şi stolnicii, Radu sin Matei, personaj tragic şi Aniţa Hangiţa, ceva ce ţine de Sadoveanu, dar parcă nu mi-ar place sa-i semene. Jit- nicierii, pitarii şi toţi cei de care ne-a fost ruşine să scriem din nu ştiu ce blestem!

Mi-este dor de această carte nescrisă ...

Cred că, în realitate, *Săptâmîna nebunilor* a început să fie scrisă în vara lui 1962, cînd, pe dealul de lîngă Suceava, care duce la Biserica Sfîntul Ilie, am văzut milogii, ologii şi orbii urcînd în genunchi imensa movilă pentru a se supune unui Dumnezeu indiferent. Era acolo şi Zamca cea misterioasă, cetatea de piatră albă dominînd Moldova, era evocarea încuratului cailor la Sîn Toa- der, dulapurile şi Drăgaica, încă păstrate în forme nefericite. Toate mi-au adus aminte de tăiatul mîinilor la hoţi, de butucii pe care se fărîmiţa carnea, de strigătul monoton al levantinilor într-un tîrg de demult învăluit în umbre: „Pă- puşele, păpuşele franţuzeşti, tot ai sta să le priveşti!"

O, cum am auzit atunci cîntecul acela straniu: „Tu eşti puişor canar .. sau pasul pristavului veghind somnul Domnului: „Tăcere, Vodă se

hodinește!'' Dar evocarea acelor nopți orientale ale Bucureștiului, cîntec
și fior de moarte:

„Pe pod pe la Spiridon Toate păsările dorm, Numai filomela mea Toata noaptea ciripea, De amor se jeluia. Oh, amor, amoraş, Vedea-te-aş călugăraş. Oh, amor, amoraş, Vedea-te-aş călugăraş.Să te văd la mînastire, Cu ochii pe la icoanc, Cu gmduri pe la cucoane, Cu mîirule pe Psaltire, Şi cu ochii la copile ..

Superba litanie a sudului, ccletni- cele ce plîng după plecarea muşteriilor, cîmpia Teiului într-o dezlănţuire orgiastica a primăverii lui 1822, trăsurile de Viena, butcile şi demoazelele, pehlivanii şi masalagiii, boierul Ralet. straniu în redingota lui, ucis de o iubire bolnavă, pehlivanii umblînd pe sîrmă pentru cîţiva caragroşi nemţeşti, ori firfirici, negustori duşi de subsuori peste *podurile ciuntite*, gemînd de rosul păduchilor şi scărpinîndu-se cu osîrdie, capetele datornicilor tăiate şi puse pe scările bisericilor, cu luminări în găvanele ochilor, poate acel sunet în iarnă al trupului devorat de cîini în Curtea-ve- che a lui Hangerliu care se aude pînă dincolo de mal, în bătaia leneşă a clopotului de moarte şi-n plînsul rudelor ... Kera-Duduca, de la hanul Fila- ret, cojocarii şi abagiii, endrişaimii din geamuri romantice, teleleicile bînd vin cu podarii, Mavroghenii şi focurile Bucu- reştiului în mai, cînd aerul arde şi vine un duh de undeva, şi femeile iau foc şi ard şi ele ... Podul Calicilor, ciuma lui Caragea, cortegiul morţilor de vii, într-o halucinantă evocare .. .

Am adunat un raft de cărţi şi-mi lasă gura apa după hrisoave. De-aş putea să le citesc mai repede, de-aş aduna mai repede ceea ce colcăie, îmbibat de literatură în paginile mele vechi...

Pornind de la o idee a lui Romain Rol land care vorbeşte undeva despre rapiditatea cu care Haendel îşi scria muzica, rapiditate resimţită de libretist, abia în stare să-l ajungă. Sînt citaţi; Rossi cu prefaţa la *Rinaldo* şi Ch. Jan- nens cu versurile la „sublimul său *He- racles*

Există o artă produsa de mînie ce nu poate fi confundată cu aceea provocată de grabă, de foame sau de dorinţa de afirmare. Sînt oameni dispuşi să ia drept superficial orice lucru născut din pornirea sinceră de a polemiza cu contemporanii într-un mod artistic, substituind adică o realitate unei realităţi cunoscute, cu personaje ce pot fi uşor identificabile. Greutăţile născute nu sînt de dispreţuit, dar efectul e considerabil. Mi se pare că am citit în manuscris un astfel de roman foarte virulent, dincolo de rîndurile căruia se puteau zări nişte profesori, nişte academicieni. Surpriza este cu atît mai mare cu cît nu te aşteptai ca din acest subiect dificultos să vezi scoase asemenea efecte. Dar nu despre asta voiam eu să scriu.

Leneşii, sub pretextul meditaţiei, vegetează pe manuscrise, într-un vcac cînd prilejul de a gîndi este din ce în ce mai solicitant. Lipsa de invenţiune, de mijloace artistice, atît de deznădăjduitoare la unii, e înlocuită cu o impenetrabilitate confecţionată în atelierele mintale. Omul îşi compune o personalitate, adica se înfăşură într-un *mister* dirijat, el vorbeşte rar şi atunci destul de arbitrar, are păreri *dej Hnitive* şi exclude posibilitatea de a fi contrazis. Nu admite replici pentru că îşi motivează acţiunile prin con- strîngerea de a se hotărî rar.

Mă indignează farsa falsei intelectualităţi jucatc în ceremonia amicilor. Apariţiile *profeţilor* nu sînt rare şi, în ce ne priveşte, terenul este

foarte propice pentru întreţinerea unor mituri false. Cunosc un fel de cioban psihopat a cărui abulie este luată drept geniu.

Mi se pare că e un fel de geolog primar al sufletelor, cu gesturi ireversibile, bruscări comandate şi pretenţii la un respect perpetuu. A făcut carieră din *tăcerile* lui şi chiar dintr-o lipsă de muncă, din- tr-o absenţă din viaţa socială ce a fost confundata cu meditaţia aceea bine jucata, despre care pomeneam mai devreme. Timpul indefinit, obţinut ilicit din lipsa de pretenţie a contemporanilor, este folosit în mod misterios pentru activităţi ce-mi scapă. Simptomatic mi se pare faptul ca e cel mai înverşunat duşman al celor activi, *prezenţa* colegilor pe teren, descoperirile făcute îl irita. Megalomania îi dă un sentiment imens de superioritate, el confundă *experienţa* continuă cu exhibiţia cea mai superficiala. Nu admite că se pot face lucruri şi repede şi bine. În schimb, ignoră că dintr-un pustiu de gînduri nici timpul nu reuşeşte să scoată mare lucru. Lenea intelectuală a devenit molipsitoare: s-au găsit imediat nu ştiu cîţi, gata să se declare adepţi ai acestei *scrutări* interminabile. Incidental, am bănuiala că la fel cum s-a întîmplat cu un personaj bine cunoscut, Oblomov, lenea lui a crcat un mit, un subiect, un model, o pasiune de a nu face nimic. Dar şi gîn- direa trebuie exercitată, şi ea trebuie silita să *existe*. (Eventual pentru *Intrarea artiştilor).*Unele personaje. înainte de a mi se impune, duc o viaţă independenta, anticipînd chiar propria lor existenţă, lu- crînd împotriva a ceea ce eu le-am hărăzit subconştient. îmi propun să observ un individ un număr de ani şi, pînă la un punct chiar, ghicesc cum trăieşte, cum a trăit şi cum va trăi. Deodată, atunci cînd mă aştept mai puţin, cînd cred că ghicesc ultima sa reacţie, apare paradoxul, neprevăzutul, ieşirea lui din propria-i cochilie. La început sînt revoltat, nu admit că a putut să-mi facă una ca asta, dar deodată imprevizibilul mă îneîntă. Uită-te, domnule, ce e în stare natura umană! Pe urmă vine iar remuşcarea: fondul acţiunilor neprevăzute ascunde ceea ce contrazice categoric speţa sa. în definitiv, d-na T. din *Frica,* pe care o observ de ani de zile, nu avea voie să devină asistentă la treizeci şi cinci de ani, după asemenea uşurătăţi, deşi aş ti putut prevedea ca, de la o vîrstă, va căuta o singură protecţie masculină, adică va termina cu viaţa aceea dezordonata. Dar e numai frica produsă de fiziologie? îmbătrîneşte şi instinctul ei de conservare, alimentat de scrutarea oglinzii zilnic, îi spune că trebuie să-şi facă o meserie, chiar la o vîrstă atît de nepotrivită pentru cariera amoroasă a unei femei de genul ei? Pînă la un punct, cum spuneam, lucrul era previzibil: Lucy Tantamount a consumat tot ceea ce îi pretindea lăcomia ei, acum vine *perioada clasică* în ce priveşte dragostea, pe urmă o să dorească să conserve ceea ce iubeşte, şi cum va iubi! Cu spaima teribila încercata mai ales de cei ce ştiu cît de superficial este acest sentiment la oamenii din zilele noastre! După aceasta? în declin, ce va face Tantamount? Tantamount se va întoarce la viaţa sa uşuratică, ireversibilă, va trăi cu oameni mai tineri decît ea, cum făcea şi în tinereţe, dar acum din alte motive de cît cele de la începutul vieţii sale. Toate mergeau pînă la cariera universitară pe care a făcut-o. Era imprevizibil pentru mine că *va*

deveni serioasă. Aceasta ieşire din piele mă costă; aproape nu pot s-o mai înţeleg, refuz să cred ca am să fac ceva cu ea într-o carte, în faţa mea s-a compromis! Inconsecvenţa vieţii e mai plină de fantezie de cît romanul, încep să-i înţeleg pe cei revoltaţi împotriva liniarităţii epice. Ei au dreptate. Poţi să prevezi în Balzac toate finalurile, poţi să fii sigur că nu mai ai de descoperit nimic la unii autori, bine, bine, dar ce fac eu totuşi cu *legea acţiunii?* Această independenţă a personajelor îmi dă dureri de cap: n-o sa fiu crezut. Cel puţin în cazul d-nei T. voi fi bănuit că vreau să moralizez, ceea ce nu există în intenţiile mele. Nu am de făcut, în consecinţă, de cît un singur lucru: să scriu împotriva realităţii că Tantamount se va prăbuşi în viciu chit că ca în viaţă va deveni o plicticoasă profesoară universitară. Dar asta îmi dă adevărate coşmaruri. Cît voi scrie despre d-na T., eu nu voi mai crede în ea, intim rămînînd la convingerea că fac falsuri. Şi, fără baza credinţei în existenţa *oarecum reală* a personajului, eu nu pot merge pînă la capăt. îmi trebuie o doză de optimism ca să-mi închipui mai departe despre ea că va redeveni cinică. Este o chestiune de cinste elementară pentru mine că trebuie să răspund modelului pentru infamiile pe care i le atribui. Dacă se va recunoaşte, se va crede despre mine că sînt un sadic, că vreau să profit de trecutul ei, pu- nîndu-i în cîrcă şi ceea ce nu va face niciodată.

Tristă chestiune! în seara asta am să merg totuşi la cinema ca să văd acolo cum se rezolvă asemenea dileme.

Parcă Sacha Guitry afirma că pentru unii bătrîneţea e o carieră.

Caut să descopăr originile acestei înclinări spre o moralitate liberă a unei femei tinere. Moralitatea liberă e un fel de a spune, în fond, nu se petrece nimic în afara naturii. Şaptesprezece ani, iubeşte un tînăr funcţionar, încă elevă, în ea a sosit femeia şi-şi cere drepturile. Logodnicul urmează legile demodate ale ceremoniilor prenupţiale. Exista o răbdare limită, exasperată de anotimpul de afară. Sfaturile, în acest caz, dezamăgesc. Ce să fac? mă întreabă amicul meu. „Fu^i undeva în provincie, pentru că eşti prieten cu logodnicul şi vei să- vîrşi o infamie!" „Nu se mai poate, ea a avut loc!" mărturiseşte sufocat. „A- tunci probabil că ea, femeia, a avut dreptate, nefiind înţeleasa". Există o inerţie nepermisă în materie de dragoste. Sîntem părăsiţi atunci cînd uităm să îndrăznim. Foamea asta de celălalt capătă forme întîmplatoare din lipsa noastră de atenţie. A fi desăvîrşit în dragoste. Acest lucru nu există. Aici sîntem condamnaţi dinainte. Lipsa de prevedere şi obişnuinţă, iată totul. Aşteptăm mai curînd de cît dăruim; după aceea pierdem, închipuindu-ne că meritam totul. Atenţia dispare, vine tristeţea gestului învăţat. Poţi să condamni chiar evaziunea, chiar dorinţa de a umbla după puţină mîngîiere pe care alţii ne-o refuză din repetiţie şi uitare? Am crezut multă vreme că ocupaţia, mai binc-zis lipsa de ocupaţie a femeii, aduce catastrofele cele mai mari. Nimic mai adevărat. Femeile nu iubesc dragostea fizică, ele sînt destul de plictisite de ceremonialul ei, există chiar o dezgustătoare părăsire a amantului, deşi la unele se manifestă violent o foame, născuta din lipsa de a simţi plăcerea. Ceea ce noi numim femei uşoare sînt nişte nenorocite de fiinţe fără posibilitatea de a se bucura

normal de ceea ce le-a hărăzit speţa. Şi-atunci, totul ia forme necrezute, demoniace, vălul ascunde triste suflete reci, cu rezultate în caracter. Uşurătăţile cele mai multe sînt pricinuite de egolatrie şi de lipsa de bucurie. Am cunoscut femei care se dădeau unor bărbaţi singuratici, din filantropie. Poate exista ceva mai jignitor pentru ei pe lumea asta? După cum ştiam altele care o făceau din obişnuinţă, dintr-un fel de sport. Actul intim al acuplării era făcut fără responsabilitate, cu acea linişte a omului care mănîncă. Tristele coituri aveau chiar o igienă pentru mine la vîrsta cînd umblam cu mai multe femei deodată. Nu mă angaja, nu aveam ne-voie de acele vorbe mari şi definitive care atît de mult încurcă viaţa noastră. Totul se petrecea cuminte, camarade- reşte, e de neimaginat, spune amicul meu. De neimaginat! Pe urmă îmi povesti un episod din nişte ani cînd fusese silit să stea ascuns pentru că dezertase. II culesese, mai mult mort de cît viu, o femeie singuratică. Trăia la malul marii, într-o casa izolată. Era război şi asculta cu lăcomie comunicatele care nu-i mai anunţau odată sfîrşitul luptelor. Se plictisea de moarte, dar viaţa aceasta tainică, cu femeia care-l iubea, avusese o vreme un farmec nemaipomenit. Tocmai faptul că stătea ascuns îl făcea în ochii ei un fel de erou. Se fereau de autorităţile ce treceau rar prin acest colţ uitat de lume. Cînd şeful de post sosea, el urca într-un fel de pod plin de fîn. De cîteva ori fusese cît pe aici să fie dibuit, numai o şansă mica îl salvase. Revede- rile după aceste încercări aveau un paroxism inegalabil. Trecerea pe lînşă moarte le dădea un elan fantastic. Şi zilele se consumau la nesfîrşit într-o neagră şi fericită disperare. „Peste trei ani, abia scăpînd de plutonul de execuţie, am aflat că totuşi ea mă trădase şi mă predase autorităţilor". Părea pentru mine această mărturisire ceva ca de roman şi încă de roman prost, dar am vrut să aflu cauzele. Am căutat-o după aceea. Era înfricoşată, credea că vreau să mă răzbun. Nu voiam să ştiu decît adevărul. Mi-a trebuit multă vreme ca să-l aflu". „Poate ca era alt bărbat, încerc eu timid". „Da de unde!" „Atunci?"' „Se plictisise, pur şi simplu, o sufocam, mă consumase, nu mai avea ce face cu mine! Nu credeam, am cercetat, poate era un pretext. Poate existase un amant necunoscut. Cauza cauzelor am aflat-o mai tîrziu: o boală de ovare!" „Dar de ce preţul acesta fioros? Ştia doar că poate să te arunce în braţele morţii, tocmai primejdia făcuse să te iubească atît!"

El surîse. Nu cunoşteam femeile! Auzisem de acele insecte ce-şi devorau amantul chiar în timpul actului sexual? Auzisem, dar nu era mai simplu să te arunce în stradă, să te previnâ, să-ţi ceară sa pleci? „Nu, simţea că nu are nici o responsabilitate faţă de mine. Mă culesese de pe drumuri, mă readusese la viaţă, dezertasem şi, cînd m-a găsit, eram un fel de epavă umană. Atunci sentimentul ei de mamă lucrase în favoarea mea. O vreme, fusesem un fel de copil mai mare al ei, după aceea amantul şi, în cele din urmă: cel care o îmbolnăvise".

Era monstruos, dar adevărat!

Henri Bordeaux, la optzeci de ani, ciocănind statuile din pieţele publice, exclama mirat: „Dar cu domnul asta luam cafeaua!"

Tot ce este întunecat într-o istorie ma fascinează. Într-un fel mă obosesc oamenii spirituali, ei lustruiesc viaţa şi o devitalizează, o ascund şi o fac ternă prin strălucire. Descoperirile astea lente, greoaie, prăpăstiile omului, mă atrag.
De unde o înclinare spre firile, nu brutale, căci brutalitatea ascunde un simplism dezolant, ci spre acele suflete visătoare, timide şi încrezute undeva, care doresc mai mult de cît iau de la viaţă. Timidul este eroul viitorului, el bate totdeauna la nişte porţi. Destul cu morala învingătorului, cu aceasta fervoare în a arăta cum se reuşeşte, nu cum se moare în renunţare. Nu asceza spirituală, pentru că ea este, de fapt, un egoism deghizat, o mare iubire de sine, ci această desfăşurată sete de a dărui, de a dori să ştii, să afli orice despre ceilalţi, preţ pentru care unii îşi dau şi viaţa, fără să ştie de ce. Moralitatea cea mai odioasă este neinteresantă pentru ceilalţi, dacă nu e dublată de candori, de îndoieli. Ia închipuiţi-vă un hoţ care crede că totul i se cuvine şi că nimeni nu e în stare să-l împiedice să fure. Mai are el vreun haz pentru scriitor?'

Într-o carte cam de cancan: *(Les veuves abusives* de Anatole de Monzie) un destin ce poate fi reluat în *Frica:* văduva Mozart care, după moartea compozitorului, de treizeci şi cinci de ani, aruncat în groapa comună, se căsătoreşte cu un fel de diplomat de la Legaţia Danemarcei la Viena: Georges- Nicolas von Nissen (venit întîmplător în pensiunea ei). Noul soţ adoptă pe cei doi fii ai lui Mozart şi, după şaptesprezece ani, văduva, dîndu-şi seama de gloria postuma a primului bărbat, o speculează. Von Nissen părăseşte Danemarca şi se stabileşte la Viena pentru a folosi mai bine avantajele de a fi soţul unei femei ilustre, cum devenise Constanţa.

Un cronicar despre germani: „Ei seamănă, se roagă şi se bat cîntînd".

începsa-i înţeleg pe furioşi, citesc cartea unui venerabil scriitor german, refugiat în America, care vorbeşte despre „pîinea amară a exilului", paralel cu descrierea călătoriilor pentru unele conferinţe cu vagon-salon, cu vile ale prietenilor pe malul Atlanticului, cu ceremoniile serale de la marile hoteluri, cu adulaţia sacră a amicilor, totul ca în-

tr-o operetă. Ce indiscreţie şi comedie intelectuală! Aici puţină decenţă se impunea cu siguranţă, dar un orgoliu nemăsurat vine să demaşte o adevărată inconştienţă. De ce cred oamenii că numai unii trebuie sa moară în tranşee şi alţii în patul lor

?C.: „Această nevoie de remuşcări care merge înaintea Răului, dar ce spun, care-l creează!" Tot el: *„L'bomme secrete du desastre"*. Confruntare cu starea sa fizică: blînd, rece, depărtat, moale aparent, umblînd pe străzile Parisului care-l refuză şi-l admiră în acelaşi timp. Nu e nici o deccpţie, ador omul natural, m-ar fi oripilat să-l aud vorbind cum scrie, cu acel paradox nietzschean întrebuinţat toată ziua, bună ziua. Nu face nimic din toate acestea, cum mi-am închipuit. E un om paşnic, visînd lucruri teribile la masa de scris. Dacă l-aş fi vizitat, ar fi trebuit să aibă neapărat o pisică şi un gramofon, nu înţeleg încă de ce. Nu e nici disperat, nici fericit, are adică acea stare egală care-i provoacă filozofia sa catastrofală. N-aţi băgat de seamă: cei mai sănătoşi oameni vorbesc cu groază despre cele mai rele lucruri. Ei se tem că echilibrul fiinţelor preţioase care-i adăpostesc se va sfărîma şi de aceea trag la infinit semnale de alarmă. Vor ca toate fiinţele din lume să fie pe deplin sănătoase, pentru ca şi ei să fie de asemenea sană- loşi. Atunci, de unde acest dezgust pentru ceea ce ei iubesc cel mai mult: viaţa? De unde disperarea lui? Eu înţeleg că, într-un oraş ca Parisul, poţi să fii foarte nefericit, e pe deplin plauzibil acest lucru; dar el, încă din România, era disperat, exasperat! Şi mă întreb^dacă n-a trăit şi intenţionează să trăiască toată viaţa lui din această nelinişte?

în *Jurnalele* mai vechi ale altora găsesc un *exotism* obligatoriu, Place celor ce scriu şi celor ce citesc să duci existenţe neobişnuite. Nepotrivirea cu viaţa obişnuită este lucrul cel mai căutat de de către curiozitatea publică. Ador indiscreţia, ca fiecare. Dar nimeni nu e indiscret în *Jurnalele* pe care le scrie. E o gelozie în a fi mereu acoperit faţă de curiozitatea celorlalţi. Şi mi se pare firesc să nu apari, una-două, în halat şi în papuci. Adevărul este că nu căutăm ceva tot timpul. Uneori, între două pagini bune, mi gîndesc cu recunoştinţă la strugurele pe care-l despoi de boabe, şi asta nu ma jenează de loc. Unde sînt esteţii cărora masticaţia le produce oroare?

„Şi aceste gînduri din manuscrisul lui Adorno mi s-au părut uluitor de familiare şi — ce cuvînt să aleg? — faţă de seninătatea cu care, cu mici variaţii, le-am pus în gura bîlbîitului meu, n-am de spus decît

următoarele: *după o îndelungată activitate spirituală, se în- ihnplă foarte des ca lucruri semănate în vînt, pe vremuri, prinse şi replăsmuite de mî'mi străine şi prezentate în altă lumina, să se întoarcă la cel ce le-a semănat şi să-i amintească de el şi de ce e al lui. Idei despre moarte şi forma, despre Eu şi obiectiv pot foarte bine trece amintiri personale ale autorului unei nuvele veneţiene, scrisă cu treizeci şi cinci de ani în urmă. Ele îşi pot păstra foarte bine locul în scrierea filozofică a unuia mai tînăr şi să joace în acelaşi timp rolul lor funcţional în tabloul sufletesc al epocii plăsmuit de mine. Un gînd, în sine, nu va avea niciodată în ochii unui artist cine ştie ce valoare posesivă. Importantă este capacitatea sa funcţională în angrenajul spiritual al operei*(Tho- mas Man — *Romanul unui roman).*

Strivitoarea obligaţie de a accepta că ceea ce descoperi cu sudoare, cu nopţi nedormite, cu un efort intelectual infernal, te posedă, îi aparţii, devine indiscret şi tiranic, lipsit de logică şi de decenţă. Brrr

!Cîteva prejudecăţi ale artei care-şi vor face loc curînd în lume: clovnul (tristul, melancolicul, filozoful, raison- neur-ul de doi bani, iubind şi fiind iubit, trădat, pierdut, alcoolizat, aruncat la gunoi într-o lume iraţională, saturată de oameni perfecţi, privind cu curiozitate neostenită la aceste fiinţe fără bani, dar *interesante* la modul abject, adică mergînd pînă la a amuza la modul trivial), pe urmă industriaşul cinic (om cu bani, cu amante, cu automobil, cel ce nu se înduioşează la purulenţele lumii, învingătorul, strivind tot ce e sentimentalism din oroare de sentimentalism, rapace, demn, provocînd catastrofe şi rî- zînd ca în filmele de groază), revoluţionarul, în sfîrşit, făcut prea logic după mine, ori de tipul celor din Malraux, livreşti, palizi, morfinomani, ori anarhişti, ca în romane mai puţin cunoscute, *posedaţi,* avîntaţi, fără logică, ceea ce e un fals. Tipul perfect, veritabil, ră- mînînd dincolo de cunoştinţele celor ce improvizează: rece, calculat, evitînd primejdia inutilă, om instruit, degustător fin de literatură chiar, deşi n-o mărturiseşte, mai pe terenul său în economie, cu siguranţa, pentru el uzina devenind catedrala, cum spune Gisors (*Condition humaine).* în sfîrşit, femeia, cum va arăta ea în romanele următorilor ani? Ea va fi lucidă, fără venalitate, camaradă, un fel dejprişniţă cu sex, emiţînd aforisme, lipsita de tandreţe, pierzîn- du-şi iremediabil raţiunea, visînd nu rataţi, ci automobil işti, rugbişti şi escroci cu înfăţişare rebelă.

Toţi aceştia vor invada curînd literatura, veţi vedea, o vor sufoca, aşa cum au sufocat-o femeile cuminţi şi contesele plicticoase, bărbaţi de

afaceri plini de datorii, tineri răzbătători care strigă oraşelor: „Şi-acum între noi!", ca Rastignac, Vai ce plictis va fi după ce se va face mereu zgomot, după ce se vor arăta nemulţumiri interminabile, după ce vor fi revendicate toate drepturile civile şi particulare şi vor fi dărîmate toate prejudecăţile, de orice gen, după ce vor fi posedate toate femeile cuminţi, legate de legile burgheze, de soţii şi amanţii lor într-un vechi şi inextricabil destin.

Cei ce visează o artă ireverenţioasă, o artă în stare să scuipe pe tot, se^vor plictisi mai întîi ei de ea şi vor cădea într-un academism banal. Există o agresivitate în faţa adevărului neposedat, de care nici o generaţie nu scapă în vecii vecilor. Fiţi siguri vom scăpa şi de „moda" asta!

Singură opera te laudă, mai tîrziu sau mai devreme. Tot ea te ucide ca individ, avidă de laude. Se reţine titlul operelor, abia dacă se mai ştie ceva despre Homer. Biografia operei creşte enorm faţă de biografia autorului. Vieţile nu se interpretează atît cît sensurile unor cărţi. Totdeauna va fi discutată privirea asupra vieţii şi nu viaţa însăşi ...

„Stilul e superior adevărului". (Gottfried Benn).

Imagine: Un critic căutînd în măruntaiele literare pentru a prezice viitorul unui poet, precum haruspicii romani.

Gînduri la moartea unui erou. Eroul iubeşte idealul, nu viaţa. (D.) Cea mai mare virtute a bărbatului e curajul. Idealul grec — înţeleptul. A trăi istoria cu inima. Soldaţii romani ai lui Fa- biu n-au depus jurămînt numai că vor lupta eroic, ci şi că vor învinge. (D.) Imagine finală jsentru a sublinia această plîngere sincera şi imensă: rîul Diras a ieşit din pămînt ca să ajute lui Hercule sa-şi răcorească rana ... (Tot D.).

Circul — epigramă în tumbe

.Crud adevăr în Nietzsche: „Un popor este ocolul naturii pentru a ajunge la şase-şapte oameni mari". Dar imaginea acestui *om mare,* profesorul G., din *Frica,* căsătorit de doisprezece ani cu o femeie tăcută, de profesie laborantă, gătindu-i, spălîndu-i, făcîndu-i copii şi, deodată, părăsind-o pe ea şi pe fiii săi din plictiseală, din aceea cruzime a geniului care e, de fapt, un instinct de conservare. Poate el, profesorul G., să asculte zilnic cîteva minute lamentaţiile soţiei care nu găseşte ceva în piaţă, poate el să se îndoiască că băiatul său de trei^ani a făcut pipi în pantaloni, nu-i fură aceste aplecari spre înţelegere ceva din *timpul* sau preţios, inestimabil?

Cumplită dilemă: să ceri umanitate celor care fac uşurătăţile acestei virtuţi ... Pentru el era mai important să ştie de cît să descopere. (Veche idee, din vechiul *Jurnal).*

Hîrtii vechi intitulate *Laborator*: Un mic capitol numit „stafide". Iată ce rezumă el:

— Numele unui imn religios scris de monahul Filotei: Polieleu.

— în *Codex Sturdzanus*, între legendele hagiografice şi legendele apocaliptice» se găseşte o rugăciune a sfîn- tului Sisimie (splendid nume).

Cărţile de prevestire: Rojdanicul, Gromovnicul, Trepetnicul — toate literatură astrologică.

Dosoftei, autor al Parimiilor ...

Am înţeles de ce le-am notat: *pentru muzica lor*. Să continuăm deci: *Mi- neele lui Chezarie de la Rimnic,* în douăsprezece volume, traduceri din limba rusă: *Sinopsisul lui Inochentie Gbi- zel despre începutul poporului slovenesc. Predicile lui Dimitrie Tutalo din Rostov.*

Un nume de cronicar moldovean din sec. al XVIII-lea: Niculaie Chiparissa.

Un roman de dragoste — *Filerot şi Antuza...*

Nu pot să-mi explic ce iubesc în vetustitatea lor, dacă nu afectarea secretă conţinută. Mă întreb dacă-mi dau încă seama ce frumos portret conţine acest Alexandru Mavrocordat Exapori- tul, mare Dragoman al Porţii? Are grandoare, îi vezi veşmintele, trufia şi chiar cruzimea. Cînd se va înţelege greutatea cuvîntului, chiar în năpăstuita asta de proză?

în sfîrşit, pentru **desfătarea finala:** nume de retiparituri ale sec. **al XVIII-** lea: *Fisiologul şi Pareneticele lui* ***Aga-*** *fet.* (Agafet, vă daţi seama ce umor, **vad** chilia, văd luminarea, vad înţelepciunea, văd masa de brad luată din bardă, văd o poveste deşelată de primăvară, cu o tînără călugăriţă care poate fi împunsă în sîn ca în Arghezi, pe podelele unei biserici de piatra, adica ceva pă-
gîn).....

Ma ispitesc nişte *istorii false*, scrise cu o comică cruzime, cu o aplecare spre grotesc, cu o solemnitate batjocorită secret. Ador *secretul* literar pe care, tîr- ziu, vine unul şi-I descoperă ca pe o comoară şi să te ţii teorie! Pentru orice eventualitate, uite scriu toate astea! Am să rîd de gustul oamenilor pentru ceremonial, pentru ceea ce cred ei că trebuie respectat.

D., cu muzica lui balneară, colecţionează infatuarea în faţa naturii, ceea ce e vulgar melodic, tranşant, eroic, exact ca muchiile unei mese, lipsind arta de misterul ei, de acel farmec fără de care ea nu poate exista. Unde e De- bussy cu vanitatea lui de a părea modest în tot exorcismul subtil al notelor, aceleaşi la îndemîna oricui...

V., cu marea lui poftă de mîncare, cu sănătatea sa jignitoare (a murit mai apoi de cancer în mod inexplicabil), îmi evoca impresia primă a lui Gide despre D'Annunzio: „mic, vulgar şi mînca şi îngheţată!"

(Praga, toamna). Odilii cehe lîngă Vîltava, prea atletice tn acest peisaj atît de recules. Cînd sportul ucide farmecul.

Prima impresie în China: zborul sfîi- şiat al rîndunelelor şi mirosul persistent de santal ars.

Cracovia, Wawel: Mari regi de piatră dormind. Somnul transfigurat al marmurei. Rugul unui havuz inutil, reculegerea şi acel sonet al fierului torturat care apără şi sporeşte tainele unui altar desfrunzit de umbră.

Miller: „ ... suprarealiştii recurg la vis şi, fireşte, acesta-i un aspect minunat de fecund al experienţei. Conştient sau inconştient, toţi scriitori utilizează visul, chiar dacă nu sînt suprarealişti. Vedeţi dv., mintea în stare trează e mai puţin comodă în artă. în procesul scrierii există o luptă pentru a scoate la iveală ceea ce tu însuţi nu ştii. A aşterne pe hîrtie numai ceea ce ştii conştient, nu înseamnă, realmente, nimic, nu te duce nicăieri"

Mercurul este mişcător şi mut, greu şi toxic, este ceea ce, între animale, se numeşte şarpele (dintr-un manual banal).

Note răzleţe: Regii au învăţat de la actori să domnească; gîndiţi-vă, la origine, bieţii de ei, au fost păstori!

Actorul care se inspiră de fişîitul rochiei partenerei, în *Cyrano,* pentru a simţi mai profund căderea tragică a frunzelor ce-i prefigurează moartea.

Ora cafenelelor, oraşul văzut prin- tr-o fereastră, degradarea chiar a întunericului, creşterea umbrei prin sporirea luminilor pe măsură ce seara devine noapte. Umbletul trecătorilor, din ce în ce mai lent, mai ostenit, somnul care apasa asupra tuturor. Atunci lumea pare artificiala, ea însăşi un decor de teatru pentru ca nu se văd de cît suprafeţe, şi polifonia stinsă a bulevardelor părăsite treptat de vehicule se degradează în tăcere. în miez de noapte, toate strălucesc, au misterul luciolelor . ..

într-o odaie, iarna, cînd singura căldură de aici e lumina rece a becurilor electrice şi poate respiraţia unei femei tinere.

Am auzit într-o noapte înfrunzirea bruscă şi teribilă a unui copac fără nume.

Fapt autentic: o sinucigaşă este salvată. Cînd îşi dă seama că mai trăieşte, întreabă în ce an se află. Disperată că nu a reuşit să moară, înnebuneşte pe loc.

D. îmi povesteşte că pe un bunic de-al său îl invita insistent Bratianu să faca politică. O noapte întreagă de discuţii între ulcele de vin negru şi mieji de nucă. Dimineaţa, rezultatul e acelaşi: bătrînul *nu vrea să treacă,* în schimb, îi dăruieşte porţile curţii, frumos sculptate de un strămoş (şi care acum se află la Muzeul Satului). Gest regesc la ţăranul român.

Un roman poate fi o înşiruire de *fenomene de mina a doua.*

Oţelul se căleşte cu sînge de ţap. (Giorgio Vasari).

Rapsodia pentru pian şi orchestră, pe o tema de Paganini, de Rahmaninov; uci^aşa tristeţe regală a debutului e urmata de un tempo agitat căzînd într-un *largo* solemn. Acest compozitor este contestat pentru muzicalitate, pentru sentimentul său; muzica lui exprimă esenţa adevăratei arte; melancolia în care se află, totuşi, acea răceala a geniului de care vorbeşte Thomas Mann, acea indiferenţa şi lipsă de curiozitate, uitarea numelui sentimentelor pe care muzica lui Rahmaninov le exprimă atît de puternic.

Mărturii ale oamenilor deţinuţi în lagăre: mîncau iarba crescută în jurul closetelor din cauza scurgerii urinei. Erau gardieni care cereau consumarea fecalelor în genunchi.

Iarna lui '64, decembrie, Salzburg. Uşoara zăpadă, uşorul frig, peisajul perfect hibernal, cu acele turnuri străbă- tînd ceaţa într-un elan spre nesfîrşit. Seara de dincolo de geamurile casei lui Mozart, care aduce atît de mult cu cea de la Halle ajjarţinînd lui Haendel, mică, albă, încălzită cu cărbuni — răsună clopotele catedralei în faţa căreia se joacă *Jedermann* al lui Hofmann- sthal, bătînd rar, etern şi solemn .. .

Paşi în ulițele uşor înghețate, deasupra cărora atîmă însemnele aurite ale breslelor zornîind uşor în uşoara iarnă. Sfinţi albaştri de piatră, scoşi din anonimatul vechilor ziduri cu reflectorul, veghind, cu braţul spre inima, noaptea uşoară de iarnă a Salzburgului. Nesuferitul baroc devenit ceva transparent >i graţios, cu puţin întuneric, cu un rîu silnic alături

proiectat pe perfectul decor montan. Statui reci în recea gradina Mirabelle, părăsită de oameni, fără apă în fîntîni, numai cu o placidă suprafaţa sură de gheaţă. Hotelul *Bristol* strălucind în ceaţa serii ca un transatlantic, vorbindu-ţi despre confort şi căldură. în fiecare casă, dincolo de ferestrele strălucitoare acum, răsună un clavir. De undeva din zăpada proaspătă, pură, rece, moale şi uşoară, culeg o crizantemă albă, uitată între straturile reci. Deasupra uliţei negustorilor plutesc în vîntul uşor coroane aurite şi chei imense, catedrala romană, greoaie ca un elefant, veghează mut pe labele-i de piatră noaptea oraşului. La *Kaffeehaus Tomaselli* intră cele mai frumoase femei văzute în voiajuri, spiritualizate de muzica oraşului. Felinare grele de fier a- runcă lumini obosite în zăpadă, şi clopotele bisericii Sfintei Trinităţi se întrec cu cele ale Catedralei într-un lung şi melancolic duel al aramei lovite.

Am trecut printr-o veche curte a tur- nirurilor, cu statui decapitate şi m-am gîndit ca nimic nu răneşte şi nu sporeşte mai mult farmecul vieţii de cît timpul. Deasupra, uşoara zăpadă a Salzburgului sunînd în noapte eteric şi dulce . .

.Toamna, octombrie, pe muri rele Akun, Magnolii sticloase, departe Cau- cazul sever, cu zăpezi. Marea albastra şi rece, după un urcuş printre arbori degradaţi de sfîrşitul anotimpului. Vapoare mici ca nişte jucării croiesc bulevarde albe de spuma, ca la Capri, unde lipsea acest memento al gheţii. Femeile vorbesc despre cumpăraturile făcute la ultima escală, pentru ele peisajul este ,,frumos" la modul turistic cel mai pur, frumos pentru ca au urcat pîna aia, ca şi cînd s-ar uita la o cane poştală. Ele nu simt culoarea, mirosul şi durata acestei privelişti. Culorile au profunzime, răşina va rămîne în memoria nărilor mele, clipa cît am stat aici este egală cu o rugă pentru a păstra timpul (clipă, rămîi!).

Bosforul, pe ploaie, prin hublouri. Luăm masa cu mai multă lume. Între cei^de faţă, soţii C., bătrîni, îngrijiţi, călătorind ca să-şi ucidă timpul şi pensiile. Cîteva poloneze cîntă cu nostalgie, stîrnite de tîrîiala de pe punte. Domnul C., după ce-a devorat o bucată de carne bine friptă, acum la cafea, întreabă pe chelner, ca să arate că-l bagă în seamă:

— Dacă murim, ce se întîmplă? (Nu se gîndeşte la naufragiu, Se gîn- deşte la un atac de inima, probabil.)

— Dacă sîntem aproape, vă aducem în ţară ...

— .Şi dacă nu?

— Facem un sac frumos, o ancoră şi va lăsăm la fundul mării (marinarul serveşte fructele cu solemnitate în timp ce spune toate acestea, privind atent pe ceilalţi, sa nu fi neglijat j>e cincva), căpitanul va avea însa grija ca înainte de scufundare să vă facă biografia, vorbind pasagerilor despre dv.

Doamna C., interzisă:

— Dar nu o să ne mănînce peştii?

— Răpitorii, doamnă, răpitorii! face liniştitor chelnerul, scăpînd o frumoasa piersică în vasul englezesc.

Aceeaşi toamnă, în octombrie, Cairo, Moscheea Sultan Hassan. După delta cu jonci şi vîna neagră a Nilului, după albele foişoare de lut ameninţate de roiuri violente de muşte, puţină reculegere a pietrei¿Duţină răcoare. Covoare groase de lîna împletită într-un rafinament incredibil. O piaţă acoperită parcă, înconjurată de porţi de aur, un deşert al credinţei, o rugăciune mută în albastru, lanterne mari pe un fundal verde de piatră, lucind uşor în taina acelui aer rarefiat. Pe o placă de aramă, tocită de atîtea sărutări credincioase, urma proaspăta a unor buze de fată. O englezoaică înaltă şi blondă, umblînd desculţă prin acest vis arab.

Port-Said — soare — scarabei ieftini, albaştri, din tablă coclită, strigătul vînzătorilor de covoare, jos la pupă, sosiţi să găsească clienţi mai devreme. Lesseps a dispărut, dărîmat cu tîrnă- coapele de pe soclul pustiu strălucind în soare. Marea agonizează alături, somnolentă, veche, murdară.

Grota Jitta în Liban, pe ruta Meso- potamiei. Afară a rămas Drumul Generalilor şi un defileu aspru, vegheat de cedri. Printr-un mimetism geologic, aici, sub stînci, natura a imitat formele din jur. Iată stalactite şi stalagmite care evocă palmierii, elefanţii, pagodele, templele şi turnurile acestor locuri. Un calcar debordant copiază o Asie stranie şi luxuriantă. Soare, miros de smirnă. Mai devreme am ratat drumul spre Bal- beh. Araba — caligrafia păsărilor pe un cer limpede, albastru. Rîul Cîinelui cu podurile sale suspendate, înguste şi primejdioase, cu serpentine ameţitoare, vechi trecători de caravane, parcă aş fi undeva în Pamir, deşi, la numai 60 km., e Damascul, cu lenea şi farmecul său.

Prin faţa Ciprului, zid alb de cretă în amiaza leneşa. Doctorul P. îmi vorbeşte cu entuziasm despre frumuseţea medicinei: „Am operat-o şi pe logodnica mea de guşă. A ieşit ceva!" E un ardelean excepţional, director de spital, om pentru care Mediterana cu incredibi- lile-i culori nu înseamnă mare lucru.

Am părăsit Rhodosul, cel mai frumos loc al călătoriei noastre, am lăsat morile lui de vînt şi stadiul şi templul lui Apollon. Pe zidurile roşcate, vîntul mai mişcă coloanele de *bouganvillea*. Vile albe ramîn între cipri. Malul Asiei Mici sterp şi fanatic în soarele violent, veghează plecarea. De aici au fost cărate 600 de statui la Roma, distruse mai apoi de către creştini. Vechea legendă a Colosului mi se pare incredibilă, marea mai ştie ce-a înghiţit! Prin pereţii subţiri aud cum un calator se

ceartă cu soţia pentru că aceasta a cheltuit o mulţime de bani pe pantofi la Pireu. în noaptea aceasta vom trece pe lîngă cîmpia Troiei. Pînă să adorm voi citi notele siberiene ale doctorului Cehov.

în Marea grecească. Acum, după Egipt, mă gîndesc că Orientul e legat prin statuile lui mai mult de cultul animalului de cît grecii, pentru că acolo se muncea mai mult de cît se filozofa. Grecia e plină de statui de oameni.

De unde cultul pentru morţi? Spaima de uitare (mitul rîului Lethe, apa uitării). în aceste locuri sterpe meditaţia asupra morţii este foarte explicabilă. Un ţinut fertil se întoarce mai greu spre gîndul ţărînii. Aici înmormîntările aveau ceva convenţional. Răposatul era strigat de trei ori pe nume şi i se dorea ca într-un epitaf: să-ţi fie ţarina uşoară, aşa cum ea nu te-a simţit. Erau îngropate armele, vasele şi hainele, sperîndu-se într-o viaţă viitoare. Se sugrumau caii şi sclavii. Sufletul era legat de trup şi îi trebuia o locuinţă. Sufletele rătăcitoare deveneau demoni şi aduceau răul. Generalii care nu-şi îngropau soldaţii, aduşi de pe mare pe uscat, erau ucişi pentru impietate. Mormintele se transformau în altare pentru că, după moarte, chiar cei răi deveneau buni. Zeii erau lacomi, avizi, cereau mereu jertfe. Fiecare casă avea altar, cenuşă şi foc sacru. Focul era produs de anumite esenţe, se ardea vinul şi uleiurile. Cu timpul, cum citeam în Mauclair, altarul, pentru că numele era feminin, se transforma într-o femeie, făcîndu-i-se o statuie. Statuia reprezenta focul sacru. Nu se făcea dragoste în faţa focului sacru. Focul devine moral. Cu timpul, pentru că morţii se îngropau în propria curte, trăiau laolaltă cu zeii (fiecare familie avînd zeii ei), într-o coabitare perpetuă.

Ce ne-a făcut amorali? Spaima de moarte sau această speranţă că abia după expiere vom avea timp să dăm spiritului ce-i al spiritului. O întreb pe domnişoara I. cîte ceva ,în legătură cu asta. Ea dă din umeri şi priveşte focurile mărunte de pe malurile apropiate. Mitologia o lasă rece, ea nu „crede o iotă din toate basmele astea cu morţi, cu fiinţe de origină divină". îmi mărturiseşte că a citit Odiseea pe bucăţile de hîrtie lipite pe ciocolata Stollwerk, în copilărie. „Erau amuzante", poate îi plăcuseră atunci, dar acum nu le mai gustă. „A. J. Cronin, e altceva. El pune probleme omeneşti!" Vorba lui D.: în aceste văi Hesiod îşi păştea oile lui de mătase ...

Execuţiile din timpul războiului, pe cîmpul din faţa coloanei lui Brâncuşi. Condamnatul, sub pretextul că era transferat într-un lagăr apropiat, era scos dintre reţelele de sîrmă ghimpată şi plimbat pe cîmp. Un locotejient îl însoţea arătindu-i stelele de vară. Cînd condamnatul se uita în sus era împuşcat în ceafă. Venea o dubă, îi lua, se făcea înmormîntarea, executantul mergea la chef cu momiţe la un restaurant foarte aproape. Dacă scrii despre aşa ceva nu te crede nimeni.

Soţia lui G. Bolnavă de cancer, nu doarme de 39 de zile decît în capul oaselor, pe marginea patului, pentru că altfel s-ar înăbuşi. Găseşte

totuşi o doză sublimă de a suporta pînă şi accesele de isterie ale bărbatului care e terorizat de suferinţa la care asistă.

Ravel — *Pavane pour une infante défunte* — e ceea ce pot auzi de dimineaţă pînă seara pentru sfîşietoarea melancolie a pianului, marcînd o lunga noapte, o strălucită noapte de regret a amanţilor duşi.

Ingînduratul Nord al Chinei. Spre mormintele dinastiei Ming. înspre Răsărit, Marea Tribună a Norilor, în jur vaste cîmpii de orez şi bivoli negri, trudind ca în Egipt în glodul negru, lucios. Pe dealuri verzi, mici sanctuare cu ziduri de un roşu veneţian, pini şi leandri albi, turburînd aerul cu mirosul lor subtil. în curţi, ard focuri cu fumul drept. Cerul tot e o pagodă albastră. La hotarele ogoarelor, imense broaşte albe de piatră, purtînd pe carapace stîlpi votivi, cu incrustaţii în spirituala caligrafie chineză. Numeroase broaşte de piatră, simbolizînd timpul, mergînd spre orizont, solemn, încet, din trecut spre viitor.

Pe alei îndepărtate, o suită de elefanţi de granit aşteaptă venirea oaspeţilor. Elefanţi, cămile, preoţi şi demnitari abia descinşi, unii încă în picioare, alţii îngenuncheaţi, privind porţile de porfir. în vasele de aramă ard uleiuri scumpe. Tronuri de calcar, lespezi, un mausoleu imens în faţă. Se intră jprin- tr-o alee strîmtă, pardosită cu iarba. Uitarea şi-a aşezat aici reşedinţa. Urme cafenii de ceramică, un imens promontoriu pe care se află sicriul împăratului. Am urcat în Piramide, dar ele nu aveau grandoarea acestei grote de marmura. Coroane, turcoaze şi dragoni de aur, tot ce ţine de orgoliul omenesc, veşminte calcinate, cupele din care ilustra gură a băut, totul risipit în dezordine pe piatră. Tăcere şi moarte, părăsire, meditaţie... Afară răzbeşte culoarea violentă a granatului şi ficuşii se clatină la vînt. Dincolo de şosea, labirintul curţilor chineze, sate adunate sub palmieri. Claustrarea provocată de vînturi, de clima nemiloasă, în spate, au rămas Geniile monstruoase de pe acoperişurile de olane cafenii. O coroană birmană pluteşte pe apele unui rîu leneş. Florile au ceva gingaş, funerar, amintitor. Bat lent clopote, altfel de cît oriunde în lume. Timpul suspendat deasupra noastră ne doare ...

„Trei lucruri sînt necesare pentru a înţelege frumosul: integritatea, armonia, iradierea." (Joyce)

.în Jerôme Carcopino *(La vie quotidienne à Rome)* este citat Vitruviu care vorbeşte despre perfecţionarea primelor ceasuri, acele *Horologia ex aqua* dotate cu flotori automaţi care, la fiecare ceas, aruncau în sus pietricele şi ouă sau şuierau.

Ceva pentru *Intrarea artiştilor*: Actriţele Romei care, la jocul nocturn *Floralla,* se dezbrăcau de sus pînă jos, silindu-l pe Marţial să roşească.

Dintr-o călătorie.

Bibanul, cînd e scos din apă, este întors cu mîna pe ochi pentru ca să „nu se supere" şi să i se amărască carnea (mărturisiri de pescar).

Un căpitan de apă dulce, eşuat pe micul vas *Mia hula,* gelos pe şacalii de apa sărată. Se îmbată şi porneşte anapoda cu micul lui vas (60 de noduri la oră). Visează să aibă o şalupă pentru ca trăiește pe o rablă plutitoare. Din dispreţ pentru locul unde se află, numeşte Dunărea „Closetul Europei". îmi vorbeşte despre tradiţia ca, totdeauna, la pescuit, să se arunce cel mai mare peşte în apă (împăratul peştilor), uneori, în greutate de 30 kg pentru ca să nu i se piardă sămînţa.

Dincolo de Mahmudia există un loc. Pescarii cînd îl ating, şi e ora cînd umbra bărcii cade peste umbra vîslelor, se ridică în picioare şi se descoperă în semn de omagiu pentru dispăruţii pe ape.

Legenda scrumbiilor albastre: Scrumbiile trecînd în zori din mare în Dunăre (la apă dulce), pentru depunerea icrelor, s-au colorat în albastru (pentru securitatea operaţiei), şi noii născuţi au devenit scrumbii albastre.

Dispreţul pescarilor pentru aşa-nu- mitul *peşte castrat* crescut şi îngrăşat între pereţii unui bazin de către „domni", acesta e un peşte necrescut la larg...

Calcanul e un peşte boier, laş. Se lipeşte de fund, nu e brav ca alte soiuri care ies la vînatoare.

Pescarii laşa la apă un coş plin cu carne de găină, ouă şi peşte prăjit pentru flămînzii de la larg, necunoscuţii flamînzi care se îneacă undeva.

Extraordinara biografie a lui Vinter, „îmblînzitorul de elefanţi", ciudatul calator nebun din autobuzul de Roman, trăind din pomana pasagerilor cărora le povesteşte teribilele sale aventuri *de la India*, pe care o crede, *pe undeva, aproape de Pol.*. . Slab, jigărit, cu o mîndrie nebună în priviri. Ce face iluzia din om.

Spiritul grînelor în priveliştea unui lan puternic de grîu copt, vara .. .

Final: ideea de a scrie *Pe un picior de plai* (1957), (punct de declanşare: mormintele dace din ogrăzile de lîngă Sarmisegetuza), Necropola, ruinele Palatului Augustaliilor, vatra liberă a caselor, acel fum verde de brad ieşind prin şindrila acoperişului, vechile porţi de lemn sculptat din Maramureş, Detunata, Munţii Mctalici, poemul secret al acestor nume: cîntecul surd al şteampului aurifer, bisericile fortificate de lîngă Prejmer . ..

Şi mai departe: România fabuloasă, luxuriantă, necunoscută. în Banat — feriga tropicală, în dreptul Hîrşovei: recife de corali (evident, în vremuri imemoriale). în epoca cretacică — păduri de sequoia (ca în California) pe Valea Prahovei, ori la Babadag, pe dealurile Moldovei creşteau oleandri. Moldova arăta ca o savană şi era cutreierată de cîrduri de antilope, girafe şi turme de elefanţi. Nu lipseau maimuţele. Renii, în quaternar. Cămile în jurul Slatinei, palmieri în Ardeal (din trunchiuri de *taxodium* s-au format cărbunii de la Pe- troşeni). La Vaslui, oleandrul era în patria lui, castani şi cinnamonum; la Ada-Kaleh, chiparoşi şi viţă-de-vie uriaşă, înăbuşind copacii. Sfineacu *(carp'tnus duinensis)* era planta ornamentală în Oltenia. În împrejurimile Si- listrei — cyclamenul; lotusul

(castalia lotus thermalis), la Băile Episcopiei — Din toate aceste date seci se poate naşte puţină poezie.

Pentru aceeaşi carte *(Pe un picior de plai)* — reflecţii despre *vită* (în care intră ca la indieni un respect considerabil) în contradicţie (din care nu lipseşte dispreţul) pentru animalele inferioare (calul milei, de pildă). în epoci de prosperitate se ara cu boul (vaca e o infamie s-o pui la jug, ea dă lapte şi e un fel de protectoare a familiei), atunci aratul are şi ceva sacerdotal, se înnobilează. Muncă. Religie. Răsturnarea brazdei e rit, se face la epoci fixe, cu ceremonial.

„Muzica este un sortilegiu algebric care se răscoală împotriva raţiunii şi a platitudinii" (Thomas Mann). N., îndrăgostit de el (i-a aşezat /portretul pe perete), îmi vorbeşte entuziasmat despre ideea găsită în *Doktor Faustus* (natura ca armonie a intervalelor) (între nucleu şi proton distanţa e ca de la pămînt la soare). Vrea să scrie o lungă nuvelă (a şi scris-o) despre geometria muzicii, despre visul paralel al naturii în vegetal şi mineral, despre alternanţa lucrului cu absenţa lui. îmi citează (şi eu îmi însuşesc fără ruşine asta pentru *Frica)* algele minerale care se prefac că sînt plante. Ajungem la catedralele geologice şi la sufletul lichidelor (şiretenia ţiţeiului care se sustrage extragerii, prin adevărate manevre înşelătoare în straturile secrete ale pămîntului). „Natura aştepta omul sub pămînt", crede, el a sosit şi a gîn- dit viaţa sa cum şi-a închipuit-o ea.

Arta asiată a practicat îndelung *tre- panul* care duce la sporirea profunzimii umbrei. Rar o găsim în arta clasică (pentru primele referiri în *Răsti rusti).* Oroarea de gol a popoarelor primitive. Gîndul lui Anatol la evocarea Pantheo- nului lui Agrippa, apariţia zoomorfis- mului, tema naturii în pictură şi sculptură, apariţia peştelui — simbolul lui Crist (vezi catacombele Romei). Despre mozaicul care vibrează la lumină prin faptul că micile cubuleţe de piatra şi sticlă nu se pun la acelaşi nivel, reflec- tînd lumina într-un mod special. Piatra prin luminare devine musculoasă, capătă elasticitate. Apariţia frunzei de acant, luată de la eleni. Bramante cu orchestra lui de piatră.

în *La Charte d'Athènes*, un principiu de urbanistică; valurile arhitecturale trebuie salvate decă sînt expresia unei culturi anterioare şi răspund unui interes general.

Mobila — surîsul lucrurilor (o vorbă franţuzească — nu-i a lui Le Corbusier în *Urbanismef),*

Ideea de a poetiza *Dicţionarul.* Cuvinte care cînta: arhebuză, arbaletă. Pagodele alfabetului chinez; coliva alfabetului arab.

„Tăcerea este modalitatea autentica a cuvîntului" (Heidegger).

Vechile caiete din 1955: romanul abandonat: *Scara,* istoria familiei H., oferită în note de către P., fata cea blondă

răzvrătită împotriva condiţiei sale burgheze, roman respins în primele fragmente de către Condotier pentru că prea amintea lumea lui. Nu cred că aş fi reuşit să mă transpun mediului acesta, dar, printre rîndurile scrise cu cerneală albastră, împodobite cu desene spirituale, cîteva lucruri: ar putea fi reevocată, dacă vreodată aş mai avea curajul să reiau acest roman părăsit, imobilitatea casei din Rosetti, sentimentul acelor bătrîni că au fost părăsiţi de prieteni şi de către societate, în momentul schimbării revoluţionare. Bătrînul H. vegetînd între şhiordezurile, făcute sul, aşteptînd cumpărători ce nu se ivesc. Nimeni nu are banii pe care el îi doreşte. Cumpărătorii de ocazie nu pricep fineţea desenului, găsesc covoarele extravagante şi vechi, arse pe ici-colo de ţigările stinse la petreceri. Cunoscătorii le depreciază ostentativ, deşi le rîvnesc sincer. Dezgustul lui H. — boier fleg-

matic, crezînd într-o ursită care începe să întîrzie. Petrece cea mai mare parte a vremii la licitaţii secrete, organizate de către cei deposedaţi în vechile domicilii bogate. Şi cumpără aiurea tablouri de Ştefan Popescu (cu 50 de lei) în scopul re vinderii, dar nimeni nu dă un ban pe aceste pînze. H. speră că se va îmbogăţi cu vremea, deşi simte cum sărăceşte. Bucuria secretă că şi alţii vînd. Certurile pentru vasele marocane, lucrate în email negru şi aramă, lepădate pe podele; se înscenează o sărăcie ostentativă şi, în acest scop, covoarele sînt ascunse în depozite, pe parchet stau ziare, totul se murdăreşte în jur. H. păstrează acele vase ce pot fi uşor vîndute la vizitele amatorilor. Tante C., soţia lui H., care n-a mai coborît de un an de zile în grădina casei cu etaj. Grădina ei englezeasca, dej:are făcea atîta caz altădată, este năpădită de muşeţel. O amuză mai mult gălăgia

venită de la spălătorie şi cearta foştilor şoferi care nu mai nutresc nici un fel de respect pentru bătrînii domni. După cincizeci de ani, prima vară cînd în acest menaj nu se mai fac pregătirile pentru voiajul de vară. Va fi o vară pustie, în căldura ucigaşă a Bucureştilor, în contemplarea unei străzi de asfalt încins, dogorind, ucigînd orele într-o imobilitate cumplită. Proporţiile de catastrofă ale acestui eveniment, comentat în certurile din ce în ce mai dese. Se mai fac ceaiuri şi cocoanele simandicoase de altădată sînt tratate cu îngheţată pe baţ, deşi pivniţele mai adăpostesc borcane cu dulceaţa (pentru a nu se trezi invidii). îngheţatele aduse de Viky, jupîneasa. se topesc pe jumătate pînă sînt aşezate în farfuriile de email. O prietenă, 2., povesteşte aiurea cu o amară ironie din care nu lipseşte dulcea satisfacţie: „Ce

vreţi, dragă, au început şi la ei
lipsurile"

!Noaptea sub luna: curtea veche a casei, plină de tije de crin vechi eres- cînd anapoda printre lăncile porumbului şi tufe de roşii, puse de H., care devine, pe zi ce trece, tot mai îngrijorat de soarta familiei. Au ieşit, aduse de vînturile Bucureştiului, cîrciumărese sălbatice, galbene şi roşii, în locul trandafirilor de Flandra, căraţi de grădinar cu avionul.

Fişele bătrînilor: H., care dormise bine toată viaţa, face prima insomnie la stabilizare, cînd, vînzînd cu cîteva zile înainte nişte bijuterii, îşi dă seama că a sărăcit şi că provizia lui de bani pe mai bine de un an nu valorează nimic. Nu doarme, stă în capul oaselor >i ascultă paşii trecătorilor de sub ferestre. Nu se mişcă de frica nevestei care nici ea nu doarme. Se trezesc după o vreme, prinzînd obiceiul de a nu dormi, pariind că omul de sub ferestre e tînăr sau bătrîn (după tîrşitul paşilor), întrecerea îi oboseşte şi adorm, în cele din urmă, spre ziuă.

Tante C., mătuşa lui Puşkin, învăluită în şalul ei scoţian, simulînd meditaţia şi muţenia, pentru a nu cădea în familiaritate cu slugile, cum face H., soţul ei, cu foştii şoferi. Nu se mai vaită de lipsa de aer pe care o resimţea totdeauna la începutul verii. Nici spaţiul casei nu i se pare atît de înghesuit. Cînd bea sccărieă (Elena, bucătareasa, a dedulcit-o la asemenea viţii), se laudă cu temperamentul ei de altădată (contestat de toată lumea pentru că e, în realitate, o placidă). De la o vreme, o asociaţie sportivă a utilat un teren din vecinătate cu plase şi stîlpi, desfăşurîndu-şi aici activitatea. A instalat un megafon care emite toată ziua marşuri. Tante C. e disperată, nu suferă de cît slujba religioasă la radio, prinsă duminica dimineaţa pe postul Atena. Proteste, scandal (reproşuri lui H. care nu se duce la organele în drept să reclame). în cele din urmă, din exasperare, îşi înfundă urechile cu vată şi se scufundă în lectura lui Croisset.

Mitologia casei: Tante C. povesteşte şi acum, după atîţia ani, cum grădinarul a mîncat atîta tort încît la urmă, izbin- du-şi stomacul cu pumnii, spunea: „suflete, suflete, dă-te mai la o parte să mai încap!"

Ce observa Puşkin era lipsa de haz a întîmplării povestite repetat de mătuşă cu o plăcere indicibilă.

Ierarhia servitorimii: Vicky, buco- vineanca venită de la ţară, transformată din Victoriţa, a fost silită să lepede urgent portul ţărănesc şi să îmbrace ciorapi de mătase, pantofi cu tocuri, şorţ apretat şi chiar, în cele din urmă, să înveţe franţuzeşte. Primea clientela lui H., avocat cu renume, oameni dispuşi să se culce cu jupîneasa, pe care o curtau aduelndu-i cadouri. Cu timpul, sosește Elena, noua slujnică; Vicky devine un fel de şef de personal care numără argintăria şi tolerează unele lipsuri pentru că, în solidaritatea ei cu săracii, crede că se poate lua de la cei ce au prea mult. Mentalitatea de vindictă este trecută nepoatei lui Tante C., devenită omul care revendică. Ceaiurile băbătiilor, caricaturizate de către servitori, îi deschid fetei ochii. Sc naşte plictisul faţă de această viaţă semănînd a comedie. Intimitatea nemărturisită a bătrînei cu jupîneasa c curmată totdeauna de ideea că vechea servitoare ar putea fi vreodată nerespectuoasă cu ea, ceea ce nu se întîmplă. După douăzeci şi patru de

ani de slugărit, Vicky visează să se întoarcă la casa ei de la ţară, dar nu va pleca niciodată, murind în familie, dintr-o neînţeleasă solidaritate, la rău şi la bine, cu cei care o jigniseră în fiecare zi.

în acest univers reapare fiica bă- trînilor, M., căsătorită cu un arhitect foarte ocupat cu prietenele sale. M. este cîntăreaţă ratată care, din zgîrcenic nu-şi plăteşte biletele la concerte, mi- logindu-se la portari. Ocazional, dă concerte în familie, faţă de soţul care o iubeşte exact în aceste momente, cre- zînd-o, cu auzul lui afon, într-adevăr talentată. E poate lumea Hortensiei Papadat-Bengescu, puţin mai caricaturizată, dar impunîndu-se sigur atenţiei. Apare o guvernantă englezoaică (la naşterea nepoatei) care citeşte toată ziua şi toată noaptea Bvron. Bettsy va visa o viaţa întreagă sa rupă căsatoria lui M. cu soţul ei, şi de aici se naşte o dragoste inferioară, tăinuită cu anii, descoperita în cele din urmă şi terminată cu plecarea săracei englezoaice în Anglia. Această ură a guvernantei faţă de soţie şi fiică (care nu e a ei şi a amantului) poate constitui singură un bun roman.

Momentul declanşării conflictului latent şi vechi: nunta nepoatei. Bettsy, apărînd cu o rochie neagră de mătase grea, cumpărată de mult de la Paris, se îmbată repede încă de la servirea hors d'oevuvre-urilor, şi-l fixează neruşinat pe arhitect, spre stupefacţia musafirilor. Această lady tăcută se transformă într-o femeiuşcă teribilă pe care o curtează cu toţii în timpul ceremonialului început la Domniţa Bălaşa (cu corul Carmen) şi terminat în saloanele din Rosetti, la petrecerea cu jazz-band, după moda timpului.

Casa străluceşte pentru ultima oară. Luminile toate sînt aprinse la nunta fiicei lui M. Se scot vulpile, argintăria şi cloasoneurile (să nu le fure cineva).
puse într-o dezordine studiată, ici şi
colo.

Mai tîrziu, cînd din plafonul afumat vor începe să cadă bucăţi uşoare de stucatură pe parchet, dizgraţiind amoraşii salonului, va fi evocata acea zi de toamnă, cu flori mari, galbene, cu venirea în trăsuri de la Domniţa Bălaşa şi cu jazz-bandul cîntînd inutil pe trepte în adorarea slugilor, îmbrăcate în haine de duminică şi înşiruite la scară pentru a strînge pardesiele mirosind a fum de frunză arsă. Cine are s-o uite pe tante C. primind în faţa scării, sprijinin- du-se în bastonul subţire, terminat cu o bilă de fildeş, pe H., distant, absent, voit ciocoi, ţeapăn în costumul negru, fixînd-o discret pe guvernantă, cu batista albă proaspăt calcată, nevăzînd nimic, interiorizat, concentrat, gîndind nimicuri cu aerul unui mare senior în exil?

Nunta, cu scandalul ei, a trecut, nepoata a plecat dugă inginerul ei (om sănătos, de la ţara, fără complicaţii, dispus să uite că lua o mireasă trăită între călugăriţe, deci plină de ipocrizii, setoasă de libertatea pe care orice căsătorie o oferă femeii). E linişte, totul se ruinează lent. Grădina, salonul. E o tăcere de moarte în jur. Au murit şi unii servitori.

Bătrînul H., colecţionar de timbre, îşi vede albumele lui. Tante C. face pasienţe şi-şi aminteşte de copilăria ei petrecută în Franţa. Iubise în tinereţe un cartofor şi asta i se reproşase o vreme. Cu trecerea timpului, între bătrîni se naşte o prietenie senină, fără certuri. H. inspectează în fiecare dimineaţă lada cu vechile acţiuni pe care le păstrează pentru că tot mai crede într-o restaurare. Vorbeşte despre Bettsy cu Vicky, spunîndu-i cu regret ca aceea cunoştea principiul bunei-creş- teri: ştia totul, vedea totul, dar educaţia primită o obliga să uite ceea ce ştia. Bucovineanca nu mai rabdă şi izbucneşte: „De-aia a plecat din casa noas-tră cu coada între picioare". Din cînd în cînd, cumnata lui H., făcîndu-le cîte o vizită „cu ochii ei din care a dispărut strălucirea; lăptoşi, ceţoşi, ca ai animalelor bătrîne". Se dau reţete de cozonaci (evident fără rezultate pentru că se pune din zgîrcenie mai puţin zahar) şi *tante* C.jsreferă să mănînce peste drum la cofetărie, în secret, cele mai bune produse ale lui Peristeri. Cu timpul, această femeie autoritară, distantă şi rea, se mută sub scară, la parter, la invitaţia lui *tante C.,* care e din ce în ce mai singură. Musafirele bătrînei sînt răpite cu bună-ştiinţă de către sora gazdei. Pînă sus e de urcat, aici se mai găseşte cîte un pahar de apă rece şi o dulceaţă furată din pivniţa bătrînei. *Tante* C. rămîne tot singură, fără să înţeleagă de ce. îi e lene să controleze zvonurile sosite prin Vicky (că sora ci îi fură prietenele şi le închide în odaia de la parter).

Conflictul între cele două bătrîne începe în momentul cînd noua primită începe să-şi gătească singură (ceea ce. pentru o adevărată aristocrată, cum e *tante C.,* e o adevărata infamie.) Se prăsesc gîndaci, şi femeile încep să se urască de moarte, la cea mai tînără născîndu-se viciul murdăriei.

Tante C. nu suferă plăcerea soru-sii de a asculta poveştile Elenei, bucătăreasa, care trăieşte cu un şofer beţiv care o bate, transformînd viaţa liniştită a vechii case într-un coşmar. Aceasta, senin, declară că nu-l poate lăsa pentru că nu înţelege ce-i acela bărbat dacă nu se îmbată niciodată şi nu sparge ceva!

Bătrînul H., în fotoliu, privind colecţiile lui, îşi aminteşte de Bettsy. Era severă, rea. O auzea în fiecare zi tre- cînd prin grădină, certîndu-se cu grădinarul care nu îngrijea trandafirii, cum o făceau cei din Franţa. La şold, răsunau cheile casei. Ea era stăpîna. După miezul nopţii, îl aştepta pe ginerele-său citind veşnic din Byron, sub o ilustraţie Picasso dintr-o revistă franceză, tăiată şi prinsă în pioneze, deasupra patului. Odaia ei, aflată la subsol, în drumul bărbaţilor Elenei şi al lui Vicky, alt beţiv (ascultîndu-i cu spaimă cum se întorc acasă), nu avea de cît o fereastră care dădea spre un zid. Cînd venea dimineaţa, după ce vedea de treburile casei, umbla prin grădină „fără să privească cerul şi florile". Detesta tot ceca ce ar fi umanizat-o, dar el asta admira la ea, autoritatea de care era lipsită nevasta, visînd, ratat cum era, la o carieră mai plină de succese de cît vagile procese la care apărea (trăia din rente, dar trebuia să aibă o meserie).

După ani de zile, casa începu să se ruineze lent. Nemaiavînd cine s-o mături în fiecare zi, strînge un praf negru, mirositor, greu, şi păianjenii se adună sub plafonul afumat. în sufrageria luminată doar de veiozele din colţuri, oamenii uitseră să mai privească în sus. Plase durabile, alunecătoare, lucioase ca o mătase putredă, dublaseră înaltul plafon sub care bătrînii vorbeau vătuit. Rareori, duminica seara, se aprindea un candelabru în holul strîmt şi gheaţa lui de cristal înveselea ca un viscol totul din jur.

în 1953, într-o noapte, din cauza infiltrărilor de apă, de la plafon, scara de lemn vechi s-a prăbuşit. *Tante* C. a ieşit aiurită şi a căzut în gol. A fost înmormîntată după trei zile. în odaia ei, în care nu mai intra nici bătrînul H., s-au găsit vreo 30 de furculiţe şi linguriţe furate de batrînă în vechile vizite.Romanul s-ar sfîrşi cu pînda nocturnă a bătrînului H., care ascultase cum se prăbuşesc bucăţi de gips din amoraşii salonului, mirîndu-se în fiecare dimineaţă de ce e atîta praf în salonul pustiu de jos, cu perdele rărite şi un covor ghiordez, ros şi întunecat ca un vin vechi.

De afară, din curtea năpădită de buruieni, mai răsună strigătele copiilor de pe stradă şi înjurăturile bătrînei bucătărese care nu înţelege la ce moarte lenta asistă de ani de zile. Peste urmele răsadurilor de trandafiri de Flandra, calcă tălpile ei aspre de ţărancă. Lumea trece nepăsătoare pe stradă şi se miră ce frumoase sînt glicinile ce-au năpădit faţada şi uşa grea de fier forjat, nedeschisă de multă vreme, pentru că stăpînii circulă de multă vreme prin dos, pe uşa de serviciu.

Pentru melancolia lui D. din *Intrarea artiştilor* — versurile lui Blaga, spuse spre seară de către o femeie:

„Cîteodată fiară, Cltcodată floare
Chcodată clopot ce se certa cu cerul..."

Anatol în marea grecească, privind vechea Propontidă, ca şi D., pe care-l citează frumoasei sale însoţitoare, aude clopote şi i se pare că plouă. Discuţie despre ideea de ţărm, singura care pune în valoare marea, despre timpul indefinit, confundarea eurilor, spiritualitatea măslinilor, epitaful grecesc (să-ţi fie ţărîna uşoara ca frunza de măslin), apoi lamentările despre noţiunile fundamentale ale spiritului vechi: Ideea, Frumuseţea, Tăcerea (viaţa şi moartea se împacă în tăcere, ale aceluiaşi D., călător monden, gînditor superficial, poate, dar spiritual). Un al treilea interlocutor poate interveni, cu pedanterie, amintind că, în epoca barbară, un bărbat şi o femeie erau îngrăşaţi cu smochine şi sacrificaţi în cinstca lui Apollo (René Puaux). Conflict violent după pahare de whisky, iute golite. Amestecul de legendă şi de poezie (ce a creat a- ccste poveşti teribile, între care una semnificativă: statuia Dianei de la Pel- len aducea sterilitate cînd era arătată. Căderau roadele din pomi, şi grînele se uscau. Invadatorii eolieni au rupt-o)a fugă cînd au văzut-o.) poate fi între-buinţată ca amănunt, ştiu eu, în descrierea unei femei antipatice. Anatol, cinic fiind, declară că riscul de a avea un copil cu fiica ei este exclus, tocmai din această pricină (... căderea roadelor din pomi).

Proverb unguresc: „fiecare sfînt are o mînă ţinută spre el[a].

Clarobscurul este o invenţie a lui Pausias, unul din meşterii şcolii din Sicyon.

Anatol trebuie să demonstreze tacit, vorba lui Arghezi: „actorul e numeros prin profesie ca un hotel". Scrutarea colegilor, mai ales a femeilor. Unde duce trăirea exemplară a vieţii inventate. Unde duce studiul gesturilor şi chiar impostura, falsul în gest, falsul în voce, falsul faţă deţine, imposibilitatea, la un moment dat de a te regăsi seara, la cul-care. Constatarea amara că, atunci cînd vrei să fii tu însuţi în faţa iubitelor de o săptămînă, ele reclamă *actorul,* nu omul — acesta din urmă le dezamăgeşte; lacome, ele vor să se culce dintr-o dată şi cu Antoniu şi

cu Hamlet, dintr-o nevoie imbecilă de a străbate în acelaşi timp cu plăcerile actului sexual şi istoria. Şi ea falsă, dacă e s-o luăm după interpretările autorilor.

Dacă ar trebui să-mi nimicesc nişte adversari, le-aş spune *coluni.* Ei ar afla mai greu că acesta era numele măgarilor sălbăticiţi de pe vremea lui Cante- mir.

N. îmi citeşte dintr-un carnet vînă- toresc curiozităţi: melcul trece peste brici şi nu se taie.

Pentru *Intrarea artiştilor:* un amator de spectacole a intrat douăzeci de ani pe gratis la *Comedia franceză,* răspun- zînd invariabil la întrebarea controlorilor cine e şi de ce nu are bilet: „Răposatul Scribe!" (apropo de uşurinţa acceptării ideilor comune). (Anatole France)

Tînărul scriitor, izbucnind în literatură după un stagiu în poalele femeilor cu soţi bine situaţi la edituri („îmbelşugat şi plin de vorbe violente"), ar trebui descris în acvaforte. Suficient, frumos, fudul, frizer, acest Fremont al veacului nostru, fără talent dar agresiv, luat din scurt (băşinos ca ţiparul), ar scoate icnete interesante, făcînd abia atunci literatură. Cîte ceva despre soarta nefericită a leneşilor ajunşi prin muşchi — dar nu un pamflet (ah! n-am timp!), o descriere atentă, minuţioasă, faţa, în faţă cu mediul care l-a produs: puţină şcoala, pe undeva prin provincie, apoi atacul Capitalei, pieptul înainte, prima muiere care-l domină, ifosele intelectuale *(pe auzite,* prin saloane, pentru că astfel de tipi nu au timp sa citească, *ei trăiesc numai,* şi cum trăiesc, Doamne). Mai presant însă amicul său: profesorul, violent şi el pentru interesele comune, luptînd să-l impună, dînd din coate, inventînd, repetînd teorii, şi cînd totul e gata, ce fiasco! Individul începe să mănînce singur, la Cap- şa, în căutarea viitorului sprijinitor. M-ar ispiti dacă n-ar fi atît Balzac în povestea asta, şi lumea s-a săturat de *eroul care reuşeşte,* deşi îl întîlneşte pe toate drumurile. Să-i fie ţărîna uşoară!

Cîinele moare de drum lung, şi prostul de grija altuia (proverb).

Curiozitate: B„ prietena mea, era cea mai urîtă femeie pe care o cunoscusem. îmi plăcea inteligenţa ei, sarcasmul, virulenţa în idei, avea şi o energie puţin comună, poate răzbunarea naturii ci ingrate. După o vreme, dintr-o slăbiciune, am întrecut prietenia noastră, degene- rînd (jur, o singură noapte) într-o silnică întreprindere amoroasă. Decepţia sublimă: B. era vulgară pîna peste poate, spre surprinderea mea, care bănuiam mai multă generozitate, visînd la o gratuitate sublima. Dimpotrivă. Despărţire penibilă. Abhorari, blesteme şi cruci, lucrul luase o turnură mistică. Mi-am adus aminte, perfidul, de o vorbă a lui Ralea: „Urîtul, accastă invenţie creştină"!

Originea lui *vii ere pericolosamentc:* mi se pare Ivan Karamazov: „Dacă nu există nemurirea sufletului, înseamnă că nu există nici virtute, şi deci totul e permis". (Regăsita şi în Gide, care citează de altfel şi motoul *Fraţilor Karamazov:* „Amin, amin grăiesc vouă, grăuntele de grîu cînd cade pe pămînt, dacă nu va muri, rămîne singur; dar dacă va muri, aduce multă roadă). *(E- vangbelia* după Ioan—XII—24)."

Slănicul—Prahova, tîrg modest, cu un tren caraghios venind seara, cu o apă sălcie, cu dezolarea unor văi fără verdeaţă aproape, cu mine de sare şi cu o baltă termală, cu grădini pline de fructe, pe care le aud cazînd noaptea pe iarbă, ca în Madame Bovary .. .

Profesorul îmi spune că un prieten de-al lui era să înnebunească într-o împrejurare. Medic la un spital de front, la 23 de km. de linia I, îi soseau zilnic răniţi şi decedaţi virtuali. Muncea îngrozitor cu o sete infernală de a se opune morţii, pe care o şi biruia de multe ori împreună cu ceilalţi. Noaptea dormea foarte puţin (erau numai patru medici la sute de răniţi), opera cu disperare, dorea să-i însănătoşească pe necunoscuţii schilodiţi. Cînd îşi făcea rondul de noapte, auzea gemetele infinite ale ne-norociţilor şi simţea toată neputinţa unui om aflat în această situaţie îngrozitoare. Ar fi vrut să surzească. într-o noapte de primăvară, cînd pomii plesneau de flori, cînd totul se redeştepta, cînd natura trăia intens în ciuda morţii din jur, dintr-un salon, în locul ţipete- lor de moarte, a auzit strigăte vesele şi aplauze. Avea senzaţia unui coşmar; apropiindu-se, crezu un moment că va asista la un meci de box. Prin geamurile deschise ale şcolii primare care adăpostea pe răniţi văzu, înfiorat, un lucru senzaţional; proaspeţii operaţi, cei cărora abia le aşezase oasele plesnite la loc,ₘsăreau peste^o sfoară legată între două paturi, fără cîrji, numai ca să-şi strice din nou picioarele reparate şi sa nu se mai întoarcă pe front...

Palate îngheţate sub ploaie, nimic din strălucirea bunului anotimp al verii. Săli reci, parchetul care scîrţîie, lunga psalmodiere a istoriei făcută de ghid, mobila ce trosneşte secret, pendule tăcute, timp suprimat, tapiserii verzui, roase de vreme, acel fast pierdut şi nobil, aer vechi, dincolo de geamurile vechi albăstrite de rafalele ploii. Marele Canal e golit, lipsesc lebedele, *jeux d'eaux-utile* ucise, în capela austeră stapîneşte frigul. Lunga plimbare interioară, prin mansardele tainice ale doamnei de Maintenon, evitînd Scara Reginei, vînînd în imaginaţie ceva din şoaptele de atunci, evocînd în strălucitul teatru de lemn lumea Ludovicilor, cu grandoarea, păduchii şi spiritul ei. Mi-am amintit de vorba lui Thomas Mann: „Palatele, aceste monumente ale mizantropici regale . .Polemică secretă în articole de ocazie. Există o revoltă împotriva formelor fixe ale culturii, parte justificată, parte iscată din teribilism. Ciţiva vor să se elibereze de ceea ce numesc ei „Glorificarea perspectivei" (un ziar francez). Această descătuşare s-ar face. chipurile, prin studierea precocităţii sexuale- printr-o nevoie de pornografie, prin primatul anecdoticului, prin scepticismul ridicat la gradul de dogmă, prin acreditarea ideii că numai puţini *clerici* deţin inteligenţa unică a lumii, ceilalţi, prin naşterea lor, prin aşezarea geografică, ar fi destinaţi unei ţărănii evidente în cultură, situarea acestora deci la periferiile cele mai jignitoare ale gîndirii. Un nefericit din acesta, lingav şi scurs, se revoltă de prospeţimea unui limbaj ce nu-i e familiar, cuvîntul exact şi pitoresc îl oripilează. Preferă aluzia şi tăietura de scalpel unui refuz categoric. Sălbaticul alcătuieşte *hărţi de indivizi* şi vorbeşte despre discriminări care I-ar atinge. Refuzul de a se integra unei forme stabile de înţelegere

este numit exclusivism al celorlalţi. El atacă aiurea dogmele preferind incertitudinea. Cînd e arătat cu degetul, vorbeşte despre o înclinare spre *eroul cu muşchi,* preferat, vezi dragă Doamne, gînditorului, celui hrănit de echivoc. Acestor indivizi le place grotescul şi se hrănesc cu umilinţa, deşi sînt orgolioşi în forul interior şi visează un imperialism filozofic. Neputinţei involuntare îi spun gust pentru ratare, aspiraţie la suferinţă, drept de a te îndoi. Clovnul este simbolul lor. (Pentru capitolul *Frica în gîndire — Frica).*

Actorul Y„ cu chipul lui de mascaron, luat parcă dintr-o faţadă veche şi plantat pe un trup trufaş, fără graţie. Gipsul acesta nu emite decît dispreţ, ideile cad pe lîngă el, ciudată rămîne numai forţa neantului bine studiat...

Domnul Bergeret, al lui France, care citeşte mereu (e un fel de a zice, pentru că el numai deschide o carte, veşnic aceeaşi) capitolul al XXXVIII-lea din *Istoria generală a călătoriilor*, atît de asemănător cu bătrînul N. din *Frica.* Sa-i interzic această similitudine, sau să-i sporesc portretul prin citat?

Originea artei ornamentale care face gloria vaselor greceşti: o tînără fată din Bobutad, iubind pe un tînăr care trebuia să plece în Corint, i-a desenat umbra pe zid cu un stilet. (Puaux).

Pentru *Săptămîna nebunilor:* Iorga — Istoria Bucureştilor; *Craii de la Curtea-veche,* din Papiu liarían, instalaţi aici după fuga lui Vodă Mihai Şuţu la Braşov (1802), oraşul fiind pustiu, Bucureştii ramaseră în seama vagabonzilor. Craii şi cîinii rîioşi ai cetăţii lui Bucur. Curtea Nouă din dealul Mihai- Vodă fu prădată şi însemnele domniei, ca la Bizanţ, se purtau în batjocură pe străzi, jDÎngărindu-se tuiuri şi steaguri; un arnaut, Malamos Bozagiul, vînzator de braga, purta pe cap cuca. El fu instalat de vagabonzi în scaunul domnesc; l-au scos pe podul Mogoşoaiei, călare pe un magar, cu faţa spre coada acestuia şi, lovindu-l pre Domn, strigau: „Trăiască Malamos, domnul nostru!" Excelent episod pentru ceea ce vreau să fac, ca şi capitolul morţii *Hangerliu- lui din Chronografu de Dionnisie Ecli- siarcul. (Tesauru de Monumente Istorice* al lui Papiu Harían).

Pe Ionescu îl înţeleg.^ Nu-i înţeleg pe epigonii lui, care vor sa imite, să repete ceea ce este unic. Secretul lui e mărturisit într-un interviu: „Voiam să învăţ englezeşte şi mi-am cumpărat un manual de conversaţie în franceză şi engleză: metoda Assimil. Acolo am găsit cîteva personaje: pe d-nul şi d-na Smith .şi pe d-na Parker, care se întîlnesc în- tr-o seară şi vorbesc despre toate lucrurile, cum ar fi, de pildă, că e plăcut să trăieşti la oraş, dar ca la ţara e mai linişte. Am aflat că cele 7 zile ale săp- tămînii sunt luni, marţi, miercuri, joi, vineri, sîmbătă şi duminică şi lucrul acesta m-a uimit. Ştiam că sînt 7 zile într-o săptămînă, dar eram uimit. Pe urmă am învăţat şi alte lucruri, cum ar fi: pentru un englez, casa lui e castel. Era ceva în aceste personaje care vorbeau despre orice şi despre nimic în particular, făcînd observaţii foarte obişnuite, era ceva plictisitor şi neplăcut în acelaşi timp în ele şi totuşi ceva extraordinar".

Ionescu îl consideră pe Molière cel mai tragic dintre autori. „în Franţa lucrurile serioase se exprimă în comedii. Tragedia este adesea niţel ridicolă, tragicul dă o notă falsa ... Călugării semibudişti sînt foarte serioşi, dar rid foarte mult,.. Molière atinge oarecum înălţimile tragediei lui Shakespeare. De fapt este egalul său".

Mai departe: „Dacă mă uitam mai atent la piese, ele mi se păreau de nesuferit. Teatrul era la un nivel mult mai scăzut de cît pictura, poezia ori literatura. Ceea ce vedeam era fals, arbitrar, convenţional, retoric, comedie de salon. Dacă bărbatul din distribuţie se culcă cu soţia lui sau cu amanta lui, ce-mi pasă mie de asta? Ce interes aveam cu? Absolut nici unul. Teatrul trebuia să fie redus la lucrurilc esenţiale, prin simplificare, trebuia să se întoarcă la miezul condiţiei umane şi să o trăiască în întregime, dincolo de aceste mici lucruri . ..

Am dezintegrat limbajul, am luat în bătaie de joc lucruri ca adulterul, ideologia, politica, tot felul de fapte care sînt cu adevărat importante sau esenţiale ... Marele eseist francez Emmanuel Mounier şi-a luat sarcina să cerceteze ce este adevărat şi fals în orice afirmaţie. El a descoperit că ceea ce e fals în fiecare afirmaţie stă tocmai în excesivitatea ei; de pildă, cînd o soluţie este considerată a fi universală, ar fi o soluţie pentru orice. .. Trebuie să ajungă pînă acolo încît să poţi rîde de orice, după cum ar trebui să rîd eu de ideea că am să fiu cadavru".

Asta e tot. Vin imitatorii şi fac la fel: nu mai sînt ei, sînt Ionescu proliferat din lene spirituală. Exista un singur descoperitor al electricităţii, roata *unul singur* a inventat-o. Ceilalţi trebuie să caute altceva. Pînă atunci, au transformat teatrul modern într-o clinică. Există domni şi doamne Smith, dar nu toţi sîntem Smith, pentru Dumnezeu!

Toamna, prima călătorie în Grecia: Acropole alb sub un cer neverosimil. întrebare firească dacă nu cumva această perfecţiune are ceva artificial, dacă nu cumva natura, în zelul ei spre desă- vîrşire, şi-a falsificat relieful ca să-şi placă sieşi. Ceea ce era în pagini de cărţi o lume îndepărtată de nepătruns şi înţeles, stă viu sub privirile mele. Erechteionul, cîmpia atică în depărtare, abia zărită, incertitudine albă şi ea, teatrul lui Dionysios. *Odeonul* lui Herod, coloana unde a venit să moară Oedip, Teseionul, Heliconul, arbori piperniciţi, cipri, iasomie, esplanada cu ruinele Olimpionului. Linişte şi pustiu ca în Mauclair, iată cele 16 coloane corintice, arcul lui Adrian, iată Atena romană fără nimic sacru: kepab, mastică, alcool la gheaţă, evocarea vocilor marilor actori rătăcind încă între arcade; aerul sacru al Greciei. *Odeonul* lui Pericle. sanctuarul lui Asklepios, areopagul unde predica Sfîntul Paul, *Pnyxul,* unde urla poporul, florile de hiacint, *Teseionul* sordid, *Agora*ţ cu labirintul ei de străzi copleşite de viţă-de-vie. Aici, în faţa tavernelor joase, se

vindeau cai şi vin. în cartierul strîmt şi părăsit, umbla Aristofon în căutarea cuvintelor rare. Ceasul hidraulic al lui Andronicos, cu alegoriile vînturilor ...

... Ceas de amiază de septembrie, zăduf, în incinta de marmură bat ciocane leneşe. Coloanele mai sînt încă drese de meşterii pietrari. Timpul se scurge pe nesimţite, orele nu mai au sens.. .

Francezul meu credea că, la început, grecii au fost barbari, cruzi, răi, aşa cum i-a zugrăvit Homer şi Eschil, şefii de bandă au devenit miloşi din cauza lui Sofocle, care a inventat remuşcările.

Dar respiraţia asta a marmurii în glorioasa lumină de toamnă? Piatra vibrează, cîntă, aleargă. Oarba privire a statuilor scrutînd secolele, detaliul multiplicat, studiul anatomiei generale, rămase toate aici, nemuritoare.

Spre Sounion: pini, măslini, viţă, asini şi piatră. Templul lui Poseidon zărit de pe mare de navigatorii sosiţi din fabulosul Orient. Teba cu olăriile ei vechi, Levadia, Delphi roz-auriu, Par- nasul...

La întoarcere, golful acela de cositor în care vasele armatorilor tînjesc ca într-o mlaştină strălucitoare, marea albă fără valuri, un lac stătut sub soarele violent. Pe aici ar trebui să desluşesc vechi morminte de eroi în care sînt încă amestecate oasele sclavilor şi ale cailor sugrumaţi deasupra ... Flori, iarbă şi sînge ... Această ţărîna arsa de soare a fost stropită cu vin şi cu lapte. Plu- tarh evocînd moartea Plateenilor vorbeşte şi despre un strop de parfum căzut pe altarele sub care dormeau rudele celor ce-i cinsteau.

Seara, demoni nevăzuţi colindă văzduhul îmbătat de miresme, marea e liliachie, înaltă ca un zid, nestrăbătut de corăbiile care s-au refugiat în micile porturi nevăzute ..,

Doctorul S. mărturiseşte:

— Am vrut să scriu un roman despre lumea intelectualilor, şi, în special, a artiştilor, dar m-a împiedicat o decenţă neînţeleasa. Simţeam că am să fiu veninos cu confraţii tăi *(„Exista la mine o nevoie aproape continua de a vorbi de rău pe al fii şi o mare indiferenţă în a o face"|* zicea Jules Renard) şi m-am apucat de cîteva ori. Ce aveam de spus? Imoralismul acestui mediu e bine cu-

noscut, egoismul vostru mi s-a părut desuet, ei au devenit, prin creşterea civilizaţiei, mai generoşi şi îşi joacă mai ales rolul de damnaţi. Megalomania? Pai, megalomani sînt toţi oamenii. întreabă pe un contabil şi o să-ţi spună că bilanţuri cum face el nu face nimeni în întreg universul... Că scriitorii şi actorii îşi înşeală nevestele mai lesne de cît oamenii de pe strada? Iarăşi eroare! Orice impiegat a III-a are cîteva prietene pe care le vizitează ceva mai mult de o dată pe săptămîna. Deznădejdea cea mai cumplită mă cuprinde cînd scrutez aceste destine lipsite de orice surpriză. Intelectualii duc, de fapt, viaţa cea mai previzibilă cu putinţă. Revoltele şi depăşirile condiţiei lor se fac oral, în conversaţie. Ei fabulează viaţa, nu o trăiesc, de dragul unui spirit sacrifică cel mai mare adevăr. Am cunoscut oameni care s-au distrus dintr-un calambur. Acest erou de operetă: omul care

gîndeşte, omul care se uită în sine .. . Prefer un parlagiu

!Surîde superior. Nu ştiu cine l-a necăjit atît de rău. îl las să continue. El bea repetat şi fumează mult, ghiceşte că, de fapt, îmi pozează, că eu am să scriu despre el şi încă cum o să mai scriu! De aceea ţine cu orice preţ la enormităţi.

— Şi dumneata îţi dispreţuieşti desigur colegii, afirmă fără ca eu să mai am posibilitatea să neg ceva.

— Cu siguranţă!

— De ce?

— Păi, tot ce nu-mi seamănă nu-mi place, nu înţelegi? Am o foarte bună părere despre mine, ca şi ceilalţi despre persoana lor, pentru că şi ei mă dispreţuiesc pe mine, la fel de trainic ...

— Crezi? se miră singur, deşi gîn- direa lui pornise altfel . ..

— Da, nu e un lucru nou. Numai oamenii cu lecturi puţine îşi închipuic că în trecut a fost altfel. Dacă o luăm de la societatea antică, de la bătăliile filozofilor şi pînă în zilele noastre, n-o să găsim de cît dispreţ. Toată istoria spiritului e plină de dispreţ. Mai devreme mi-ai pomenit de Jules Renard. L-am crezut o vreme un om cumsecade, dar nici aşa! Cite^te-i Jurnalul despre care s-a făcut atîta caz. Poftim ce crede despre fraţii Goncourt, care, ţine seama, şi ei au un *Jurnal* destul de stufos, pe care am să-l răsfoiesc ca să găsesc ceea ce scriu ei despre Jules Renard (deşi am impresia că individul le-a scăpat!): „Ceea ce caracterizează în cel mai înalt punct stilul fraţilor Goncourt este dispreţul desăvîrşit pentru armonie, ceea ce Flaubert numea căderea frazelor. Ele sînt stînjenitoare, cu genitivuri împerecheate, cu subjonctive greoaie, cu întorsături păstoase care au aerul de a ieşi dintr-o gură plină de salivă. Au cuvinte care suna ca mărăcinii, o sintaxă care te zgîrie pe gît, care-ţi lasă în gură senzaţia unui lucru pe care nu te poţi decide să-l vomiţi".

Asta în ce-i priveşte pe fraţii Goncourt. Mai vrei ceva? Iată opinia lui Renard despre Gautier: „Nimic mai plicticos ca portretele lui Gautier. Figura e descrisa trăsătură cu trăsătură, cu detalii, cu o minuţie stînjenitoare. Nu mai rămîne nimic spiritului. Aici e eroarea marelui scriitor în care şcoala modernă se fereşte să cadă. Descrii cu un cuvînt precis, în stare să redea imaginea, dar nu te amuzi cu cercetări la microscop".

La 15 ianuarie 1889, o notă despre Heine: „II y a une chose qui m'a toujours stupéfié: c'est l'admiration universelle des lettrés d'élite pour Henri Heine. J'avoue que je ne comprends rien à cet Allemand qui a le grand tort d'avoir posé pour le Français. Son *Intermezzo* me paraît l'oeuvre d'un débutant qui aurait voulu faire quelque chose de poétique".

Michelet este „tipul marelui vorbăreţ"; Balzac? Stai puţin! „Rien de plus mauvais que les nouvelles de Balzac. C'est trop petit pour lui."; Barrés e cam suficient (citîndu-l pe Rivarol: „Ses idées ressemblent à des carreaux de vitres entassées dans le panier d'un vitrier, claires une à une

et obscures toutes ensemble"). George Sand? — „La vache bretonne de la littérature". Nici Flaubert nu-i scapă {„Valette définissait Flaubert: la perfection du talent, mais du talent seulement"); Bainville? „El nu ascultă, nu simte nici o plăcere *sa frunzărească un spirit* şi, ca şi cumpărătorii, nu ascultă din fraza ta de cît cuvîntul care trebuie să-i provoace răspunsul. E un om plin de anecdote pe care le povesteşte foarte bine şi care sînt partea cea mai frumoasă a talentului său, însă nu am plăcerea de a-l vedea. Şi doar ne cunoaştem din 1856!"

Şi toate astea numai în 60 le pagini de *Jurnal!* Darmite restul Doctorul S. rămîne interzis.

— Şi-atunci ce-i de făcut

— ?Ţine şi tu un *Jurnal.* Ai cunoscut destui scriitori. înjură-i bine, laşa să treacă ceva vreme şi dă-l la tipar. Te asigur, se va vinde caj>îinea caldă.

— Vrei să spui ca tu nu ţii un *Jurnalf*

— Un *Jurnal* cu scriitori, cu colegii mei?

— Chiar aşa.

— Ce lux, ce risipă de energie, ce hfrtie sacrificată! Crezi că sînt atît de interesanţi? Povestitorii buni nu scriu şi-atunci nu mai sînt scriitori. Ce haz ar avea deci să consemneze micile lor cancanuri de la Capşa? Că criticul P. a zis despre cutare ca e genial, că Cutare n-are talent, că poetul Y. s-a încurcat cu o balerină care-i papă drepturile de autor? Cine mai citeşte fleacurile astea? Trăim prea mult din anecdote, şi viaţa e un lucru foarte serios. Ah, să întîlnesc toată ziua, byiă ziua nişte *spirite*, asta e cu totul altceva!

„Eu am pierdut în contact cu oamenii toată frăgezimea nevrozelor mele". (C.).

Celor care mă acuză de violenţă, ce le-aş putea răspunde? „Spinii, ce sînt spinii? O răutate a florilor". (Exupery).

Dintr-un almanah de vînătoarc: coţofana construieşte din prudenţă mai multe cuiburi şt locuieşte numai într-unui. (Pentru *Frica).*

Dintr-un interviu al lui Aldous Huxley:

„— Unii psihologi pretind că impulsul creator este un fel de nevroză. Sînteţi de aceeaşi părere?

— Categoric, nu! Nu admit nici un moment că facultatea de creaţie este un un simptom de nevroză. Dimpotrivă, nevropatul care izbuteşte ca artist are de înfrînt un handicap considerabil. El creează în ciuda nevrozei, nu datorită ei".

Gafă sublimă. Un comandant pe front credea că încurajează pe soldaţii săi apelînd la antichitate şi spunîndu-le că, înainte de luptă, grecii, cunoscuţi ca croi, plîngeau.

Cauze secundare, după Hainchelin, care au fost luate de către animişti drept cauze determinante: somnul, moartea, leşinul, imaginea corpului omenesc oglindit în apă etc. Pe scurt, o sumedenie de fapte care, în acest mediu social dat, au putut duce la ideea de *al- ter ego,* de suflet-suflare, de suflet-spirit etc. De obicei, vînătorii considera că sufletul sălăşlueşte în sînge, pescarii în suflare, deoarece moartea vînatului este provocată de pierderea de sînge, iar a peştelui de sutocarc. Uneori sufletul e plasat în rinichi, în inimă, într-un ochi, cel mai ades ochiul stîng etc. Spiritele pot sălăşlui şi în obiecte neînsufleţite: pietre, oale, precum şi plante ...

înalt, onctuos, serios, prea serios şi cînd nu trebuie, ascultător, zîmbind timid şi încă atunci cînd nu te aştepţi, cu ochi piezişi, pîndind sub pleoapele adormite, I. mi se pare omul de care trebuie să te temi, „eroul acela sublim al lui Dostoievski, care, pe pragul sinuciderii, într-un elan de umilinţă, după ce s-a tîrît torturat de remuşcări la picioarele unui om

căruia îi făcuse rău şi i-a cerut sa-l calce, neuitînd totuşi cînd a plecat să-i fure iarăşi tabachera". (Ralea).

Dragostea decăzînd în camaraderie, ca să nu-i spun complicitate. Femeia aceasta îmi aducea sub palton bucăţi de lemne pentru că nu aveam cu ce să mă încălzesc. Noaptea, cînd soseam de departe, găseam între cearşafuri o sticlă cu apă caldă. Atunci nu înţelegeam încă faptul acesta neînsemnat că nu mă mai iubea, că mă vîna ca pe un animal de însoţire. Voia să ştie că voi recurge la ca, eram dezarmat, nu mă lăsa să tremur, să nu spun vorbe mari, îmi îngăduia chiar destule. Ştia că vin de la alte femei. Poza într-un spirit superior. Iubirea noastră trecuse de amurg, începea noaptea nesfîrşită a indiferenţei. Eu eram viitorul ci, nu trecutul şi mai ales prezentul. O, iubire ce nu poţi fi oprită în loc! Altădată alergasem înaintea ei, smulsesem de pe garduri buchete imense da liliac, i le aruncasem înainte, scrisesem noaptea poeme şi primele romane i le dedicasem, şi astea toate numai pentru un surîs! Sîntem blestemaţi să iubim numai atît cît cere iubirea? Pe urmă, au venit nopţile acelea prelungi, fără jurăminte, lăsasem sîngele să facă totul, sufletul nostru asista mulţumit la degradarea dragostei, la ispăşirea cărnii. Amurgul; prima oară cînd observasem că nu se piepianase cum trebuie, primele pretenţii de a îmbrăca anumite rochii. Acestei îndeletniciri: iubirea, oa- menii îi consacră atîta vreme şi ei luptă, de fapt, cu cel mai nemilos călău: vremea, vremea şi obişnuinţa. Să fugim sau sa murim înainte de a renunţa ...

Mai tîrziu am crezut în camaraderia femeii, dar n-am mai întîlnit-o. Cît eram o probabilitate, ele îmi mai acordau cîte ceva din sentimentele lor atît de rare. Cînd am devenit o certitudine, au venit spre mine ca să mi se dăruie dintr-un sentiment egoist. Se dăruiau unui lucru ferm. Ele existau prin aceste certitudini, şi eu nu mai eram nicăieri. Eu fusesem îngropat în mica odaie unde altădată ele veneau cu lemne sub palton şi uitau o sticlă cu apă fierbinte între cearşafuri. Ce bogat eram atunci şi nu mi-am dat scama! Acum vreau sa dăruiesc ceva pentru mila lor de atunci, pe care o confundam cu dragostea, şi nu mai găsesc de cît lucruri urîte şi scum- pe, care numai lor le fac plăcere. Dăruiesc din obişnuinţă şi mă simt sărac şi umilit.

Paris, Louvrc, pe o ploaie neagră de iarnă.

La nef des jous al lui Bosch. Amestec de caricatură exactă, grotescă. Un ospăţ sub simbolul morţii. Un soldat însetat bînd cu un craniu înfipt într-un ciomag aşezat pe spinare. Groază şi bucurie inconştientă. Imagini imediate ale *Purtării crucii*, din reproduceri, cu tipologia înfiorătoare a celor ce-l înconjura pe Isus, veritabili şobolani şi porci, exprimînd bucuria acră a celor ce asista la ispăşirea altuia, terminată în delirul imaginilor din *La tentation de Saint Antoine*, cu monstruozitatea dezghiocării unor ouă uriaşe şi ciudaţii peşti zburători, demonologia inimaginabilă, cu dinii blindaţi precum coleopterele, cu oa- meni-copaci şi şobolani cît elefanţii,

copii nebuni, purtînd vase pe cap, tot evul mediu, plin de fantasmagorii, de alchimii şi vise teribile.

Coşmarul devenit o tentaţie, dar ce perfecţie!

Dacă e vorba de răutăţi despre alţii, iată una a lui Rilke, mi se pare despre Rodin: „Gloria e suma neînţelegerilor create în jurul unui nume".

Grădinile, noaptea. O idee mai veche. Ma urmăreşte mirosul lor particular şi sunetul. Cum se mişcau frunzele copacilor din gradina Borghese, în august, la Roma? Cum miroseau pinii în China, în iunie, acolo undeva în Sud, lîngă Canton? Dar vîntul în palmierii grădinii Montaza, de la Alexandria? Dogoarea în ciprii de la Capri aducea miresme funerare. Marea părea un cimitir albastru fără nici un semn al amintirii. La Corint, copacii săraci, simple coloane de lemn într-o lume a jîie- trei, nu trimiteau nici un sunet nicăieri şi nici un miros.

Chopin; vreau să mă strîmb, să mă fac că nu-mi place. Aş dori să declar că e minor, că mă plictiseşte, că leşinătura lui pe note place astăzi numai coafezelor, dar ce eroare! El a promovat pianul la rang de ftizie, cum spune C.

Cîntec antic de dragoste la greci:

„Tineri, veniţi să cîntaţi, veniţi să vedeţi, veniţi să aflaţi cum începe iubirea. Ea începe de la ochi, se coboară la buze, de la buze alunecă la inimă, şi în inimă prinde rădăcini. Cînd ne-am îmbrăţişat, frumoasa mea, era noapte; cine ne-a văzut? Noaptea şi aurora, stelele şi luna. O stea a coborît şi-a spus mării, marea a spus vîslei, vîsla coră- bierului, şi corămerul a cîntat-o la poarta frumoasei sale".

Vizită la profesorul D. Are 75 de ani, abia a ieşit la pensie. E uşor dezamăgit că nu l-am mai ţinut pe scaunul sau de la Ministerul Invăţamîntului. Uşoare semne de senilitate. E măgulit că-l vizitez, deşi îi cer ceva pentru o nepoată a mea (vai ce bătrîn sînt, am o nepoată de 18 ani! fiica unei verişoare cu care am copilărit. .,). A citit *Facerea lumii*. Nu i-a plăcut decît Eva (nu reproduc cele ce mi-a spus despre acest personaj). Găseşte că stilul faulknerian este prea aglomerat şi nu are limpezimea construcţiei latine (mi-a predat limba Cezarilor). Regret, dar lucrurile se mai schimbă chiar în literatură. Stă cam înghesuit, ceea ce mă miră foarte mult, pentru că a deţinut pînă mai ieri posturi importante în învăţămînt. Nimeni nu are nevoie de bătrîni. L-am găsit încă destul de verde pentru vîrsta sa, cochet şi chiar elegant. într-o vreme, avusesem cu el dispute pe tema bolşevismului anarhic ce mă stăpînea în liceu. Mai tîrziu, se mira că nu mă înghesui la mesele oficiale. Am avut chiar porniri pamfletare împotriva lui, dar iată, am devenit mai înţelept de la o vreme şi am început să înţeleg chiar unele mici laşităţi. Viaţa nu este totdeauna atît de rectilinie la unii cît ar fi visat ei poate. Nu-mi plac trădările, micile mişelii sînt parcă obligatorii într-o epocă atît de dură cum e cea a noastra.

Toamna, cel mai frumos anotimp al Bucureştiului. De ieri, telefoane insistente de la prieteni. A murit G. Va^fi incinerat şi ar trebui să mă duc să-l văd. Nu sînt prea mulţi ani de cînd, sub o viţă cu frunza tot galbenă

ca acum, petreceam împreună. Era un om generos, talentat, un uriaş cu suflet de copil. îi mai ţin minte imensele desene pline de figuri ale mitologiei rurale. Scria versuri pe care nici măcar eu nu am reuşit să i Ic public. îl urmărea ceva nefericit în viaţă. Era generos 51 nu-i răsolătea nimeni această generozitate. Prieteni mai crînceni au reuşit pentru el, unul i-a luat chiar şi soţia. Cu zîmbetul său resemnat, trecea prin viaţă sfios ca un copil. Desena această viaţă şi ea l-a părăsit ...

Imensă laşitate, pornesc cu maşina în pădurea Băneasa. Vreau sa beau acel vin pe care-l beam cu el. Privesc o seară otrăvită în preajma mulţimii nepăsă- toare. în stînga soţiei, Muriel, amestec de Salomee cu sînge berber, fată de 18 ani, sosită aici să facă un film. A trăit la graniţa Algerului cu Marocul, la Barcelona şi la Paris. E uimită de ţara „sălbatică" din jur, sălbatică la modul cel mai admirativ. în pahare gîlgîie vinul şi frunze galbene cad ge masă. De deasupra pădurii coboara tenebrele. Tot ccea ce a fost durere şi remuşcare a trecut. G. poate că a izbucnit dincolo de pragul de foc. Vie rămîie numai pădurea aceasta puternică şi ea pornind spre o moarte de un sezon, şi vinul, şi fata de 18 ani, rizînd nepăsătoare cu dinţii ei albi, jinduită de toţi bărbaţii din jur. E vineri, după amurg. Nu aprinde ţigări, pentru că religia ei nu-i permite ca în această seară sa scormone vatra de cărbuni. Răsună sfîşie- tor vioara unui lăutar. Aş plînge, caut ceva care să răscumpere înfiorătoarea ingratitudine a vieţii. Mă gîndesc la propria mea moarte, cum fac de multe ori. Prietenii mei vor face la fel ca mine, într-o anumită zi. Nu mă cutremur la ideea acestei nepăsări. Opunem morţii cîntecul nostru către tinereţe.

Nu pot petrece, dar nu vreau să fiu trist. în noaptea aceasta somnul va veni greu şi va semăna cu o repetiţie a morţii. Nici cărţile nu mă vor ajuta. Mult mai bine îmi face ascultarea poveştilor cu sălbaticii ciobani berberi trecînd graniţa clandestin în căutarea femeilor. Pot să mă gîndesc la altceva decît la G. Pot să-mi închipui acele nopţi tainice dintr-o ţară îndepărtată, pot să simt spaima din glasul tinerei femei, salvată de noroc de la violenţele curente. Nepăsătoare, vorbeşte despre incendii şi refugiul din timpul unei săptămîni tulburi...

Amară seară, între remuşcare şi dorinţă ...

Pentru *Frica.* Dintr-un articol oarecare asupra animalelor. Animalele se bat numai de nevoie. Pentru a se apăra, apelează la o agresivitate aparenta ca să-l silească pe adversar să se retragă, sau printr-un mimetism imită animalele periculoase. Exemple: există peşti care îşi iau înfăţişarea unor şerpi marini veninoşi şi uneori şerpi inferiori inofensivi iau aspectul unora veninoşi.

Animalele luptă pentru teritoriu sau femelă cu dinţii, ghearele şi coarnele, cu ace sau cu mirosul chiar. *Skunksul* emană o duhoare oribilă pentru ca să se apere. Ca şi ploşniţa, ca şi *Bombardierul, Electropborul,* peşte din Amazoane, de 2 m. lungime, descarcă 600 de wolţi, fiind în stare să ucidă un adversar de mărimea unui cal. *Moscul* se apără de lupi astfel: masculii şi femelele în vîrsta fac cerc, cu coarnele în jos, luînd la mijloc pe cei tineri. Mai poate fi citată expediţia *babuinilor* cînd schimbă

teritoriul. în faţă merg masculii dînd alarma în caz de primejdie, sau expediţia luptătoare a furnicilor sclavagiste, sanguinare, în căutare de ouă. Aceste furnici trimit cu cîteva zile înainte, spioni la cuibul ce trebuie atacat, pornesc apoi în coloană, încercuind cuibul şi aşteptînd grosul trupei. Există şi un ritual de supunere. Pe biologi îi interesează mai puţin lupta decît ceea ce o împiedică. Konrad Lorenz a urmărit cîini şi lupi. Foarte rar apar lupte serioase într-un clan, deşi există rivalităţi numeroase. Cel mai slab ia o atitudine de supunere, faţă de cel mai puternic. întinde gîtul şi e cruţat, şoarecele oferă gîtul şi burta, locurile cele mai vulnerabile. în Fabre este deschis cu lux de amănunte atacul gîndacilor *Ca- losoma* sau a *crabului auriu* asupra cîr- durilor procesionare de omizi ale pinului:

„Unul dintre ei aleargă; alţi trei- patru îl urmează, punînd ceata în mişcare, cei îngropaţi în nisip se ridică; întreaga bandă de asasini se aruncă asupra cirezii care trece. Poţi vedea un spectacol de neuitat: lovituri de mandibule aici, acolo, înainte, îndărăt, în mijlocul convoiului, pe spate, în pînte- ce, la nimereală. Pieile zvîrlite se sfîşie, curg intestinele înverzite de ace de pin, hrana lor; omizile se zbat, luptă cu crupa strînsa sau destinsă, cu iuţeală se înţepenesc în labe, scuipă şi muşcă. Cele tefere sapă cu disperare pămîntul, pentru, a se ascunde. Nici una nu reuşeşte. Abia a coborît pe jumătate, că crabul şi aleargă, le rupe, le spinteca burta. Dacă măcelul nu s-ar petrece într-o lume mută, am avea înaintea ochilor groaznicul muget al măsăpirii dîn abatoarele Chicagoului. îţi trebuie urechea imaginaţiei pentru a auzi vaietele jalnice ale spintecaţilor de vii".

Emanuel Beri crede că Proust nu-şi simpatizează personajele decît în măsura în care ele iubesc. Ceilalţi par nişte caricaturi. Aceste persoane nu procreează. Ele trăiesc într-o lume fără naşteri, fără leagăne, în care nimeni nu duce flori la mormintele altora. Dragostea din *în cântarea timpului pierdut* nu formează cupluri, ci mai degrabă împiedică aceasta. Ea răspunde mai mult absenţei decît prezenţei persoanelor iubite. Marcel iubeşte de 3 ori, mereu de departe. Adesea atitudinea unui om în prietenie releva cel mai bine ceea ce crede el despre iubire. Pîna ce intervine gelozia, prietenia seamănă cu dragostea, dar prietenia este imposibila şi futilă. I s-a reproşat ipocrizia şi ca a dat nume de fete unor băieţi, spunînd adevărul despre homosexuali şi sadism într-un fel foarte conştiincios. „Neîmbrăţişînd niciodată decît nouri, braţele noastre sînt tot atît de rupte, fie că aceşti nouri au forma unei nimfe sau a unui faun". El preferă personajele bolnave de dragoste. Fiecăruia, pentru că se apleacă asupra lui însuşi, dragostea îi deschide o lume tăcută şi minunată ca lumea submarină a lui Cousteau. Invertitul iubind bărbaţi ce iubesc femei la rîndul lor şi care, deci, nu-l vor putea iubi, ştie că dragostea nu va fi niciodată reciprocă. E o celebrare a dragostei nefericite. Aici Beri îl citează pe Tolstoi care spunea ca familiile fericite se aseamănă toate, cele nenorocite sînt nenorocite, fiecare în felul sau. La Proust, Beri nu găseşte pe nici un om în stare sa se roage. El vorbeşte despre liturghie, niciodată de spiritualitate. *în căutarea timpului pierdut*, este romanul cel mai creştin de la M-me de Lafayette încoace. La Proust ideea creştina de asceza e incompatibilă cu acuplarea. Biserica binecuvintează căsătoria, dar marii ei sfinţi şi mistici o evită. Misticul evreu vede în celibat un păcat, şi spune: „lei cu tine o femeie cînd vrei să mergi către Dumnezeu". Simeon misticul a avut o femeie şi un fiu. E greu de imaginat pe Francisc deAssisi să aibă aşa ceva. În sfîrşit, Proust i se pare, lui Beri, fidel copilăriei, dragostele sale sînt ale copilăriei. „L'amour? Je le fais souvent, mais je n'en parle jamais".

O vorbă a lui Le Corbusier: „Trebuie să spui totdeauna ceea ce vezi şij ce e şi mai greu, trebuie totdeauna să vezi ceea ce se vede".

Anecdotic sau nu, o situaţie ce poate fi repetată într-un roman. În semn de omagiu adus octogenarului Andre Maurois, mai mulţi octogenari, prieteni ai sărbătoritului, au fost invitaţi la premierea piesei *Don Juan aux enfers* de G. B. Shaw, în traducerea academicianului francez. În timpul primului act, invitaţii aţipiseră în fotolii (după *le Nouvel Observateur).*

Viaţa la „Luceafărul". Mă vizitează S. care-mi aduce un manuscris voluminos, refuzat de Editura „Meridiane" — „Amintirile unui cronicar dramatic", între altele îmi vorbeşte despre o carte de peste 500 de pagini, scrisă în vara aceasta şi comandată de către Institutul de literatură: „Viaţa intimă a scriitorilor". între alte impresii, vizitatorul îmi evocă voluptos „pornografiile de la *Viata Romaneasca*,* plăcerea de a spune lucruri groase a lui Ibrăileanu. Mi se promite, dacă am răbdare, să mi se citeze pagini senzaţionale despre viaţa sentimentală a acestuia.

Mărturisesc că nu simt o astfel de nevoie. Sînt lucruri asupra cărora îndeobşte se tace, chiar dacă, pentru psihanalişti, ele constituie o mină de aur. Promit ceva vag şi mă amuz de plăcerea fizică a interlocutorului care vorbea despre toate acestea ca despre mari delicatese.

Cineva spunea despre Călinescu: „e ultimul scriitor român care ilustrează întrucîtva mitologia. De la Macedonski n-a existat atîta fabulos în viaţă şi în poezie. Tip de alhimist, grandoman romantic, cu farmecul marilor gesturi, tip bogat şi risipitor, cu o nebunie gingaşe. Versurile lui de dragoste au vibraţii excepţionale tocmai prin mărturisirea candidă a serenităţii".

îndrăgostiţii de Septembrie, uscaţi, excedaţi unii de alţii, ucişi de intimitatea mării, abia rezistînd plictisului reciproc, năvălind în oraşele de baştină după noi aventuri!

CHESTIUNEA GERMANA

Nu poţi să-i ceri lui Emil Ludwig să-i iubească pe germani şi deci nu poţi lua totul drept adevăr obiectiv cînd scrie despre nemţi unele lucruri ce ar trebui reţinute. El crede că divorţul dintre *Stat* şi *Spirit* face atît de diferită istoria Germaniei de cea a altor state. Războaiele, afirmă autorul „Germanilor", au fost făcute de către prinţi şi nobilime, burghezii au creat comorile culturii germane. Din Plutarh, Ludwig citează dezertarea lui Ariovist după ce a fost zdrobit de Cezar. El şi-a părăsit femeile şi chiar pe soru-sa. Din cruzimile germane: la asediul Cremonei, în 1160, Barbarossa folosea ostateci la asedierea cctăţilor, expunîndu-i armelor fraţilor lor. Asediul Milanului al aceluiaşi a băgat groaza în Europa. Între antisc- miţi: Godefroy de Bouillon, care îi persecuta pe evrei încă din timpul Cru- ciadelor; împăratul Wenzel, care, la 1385, a jefuit evreii din Boemia şi Germania de sud; cu acest prilej, Nü- renberg-ul a cîştigat 2 milioane de

mărci aur; Carol IV de Luxemburg îi face pe evreii din Spira şi Viena să se sinucidă.

Ludwig despre poeţii Evului Mediu: „cei trei mari poeţi ai acestei epoci: Wolfram von Eschenbach, Gottfried von Strasburg şi Walther von der Vo- gelweide au trăit în timpul decadenţei Reichului, şi erau germani din sud, burghezi sau cavaleri sărăciţi, obligaţi să-şi cîştige viaţa recitînd şi cîntînd".

„Un oblăduitor al artiştilor: Her- mann von Thueringen, carc-şi avea reşedinţa la Wartburg; Saxonia, care a dat mai tîrziu mari muzicanţi, a salvat de trei ori onoarea principilor germani: în 1200, în 1500 şi în 1800, căci pe la Warburg sau prin apropiere, Luthcr şi Goethe şi-au putut crea opera".

în evocarea germanilor interesanţi există, chiar, o fascinaţie. Frederic II oferind lui Vogelweide o fermă de ţară. împăratul era el însuşi poet. . . Tată lui Gutenberg, Johannes Gensfleisch, burghez din căprăria argintarilor, şle- fuia dinamite, ca Spinoza. La 60 de ani, după o viaţă de muncă, e chemat de cpiscopul de Nassau şi tipăreşte prima Biblic germană. (1455) . . . încă de la 1340 se fabrica în Germania pulberea şi puşti grosolane. Un călugăr german, Berthold Schwartz, amestecînd salpe- trul cu sulful şi cu cărbunele de lemn descoperise un exploziv şi de aici tot ce-a urmat . . .

Prea mulţi morţi cîntă pe benzi de magnetofon: Gigli — Piaff — Nat Kin| Cole etc., impresie de îngereală trista, uneori de glumă cu raposaţi scăpaţi de sub control.

Iată şi un citat din Goethe: „Germania? Unde este ea oare? Nu o pot găsi. Acolo unde începc ştiinţa, sfîrşeşte politica".

O noapte poluată cu ochi de femei (pentru *Janus).*

CHESTIUNEA GERMANA

Secolul al XlII-lea — oameni care străbăteau oraşele ţării, flagelîndu-se, dansurile de pe malurile Rinului, unde femei şi bărbaţi se lăsau călcaţi în picioare . . . Trecerea de la obiceiurile pă- gîne la un creştinism sălbatic. Cercetarea zborului păsărilor, adorarea pietrelor — şi studiul ciclului lunii schimbate pe mîini de sfinţi agăţate în uşi de bisc- rici, sfinţii ce veneau cu capul lor tăiat la subsuoară ca să arate locul unde trebuie să li se ridice o biserică. Locul spiriduşilor şi zînelor luat de mucenicii creştini sau al stafiilor Walpurgiilor, călare pe cozi de mătură. Urma crucea închinării la un stejar sau îmblînzirii păsărilor şi căprioarelor. Rugul vrăjitoresc era egal cu asceza, extazul şi mistica. Se pomeneşte de o carte a secolului 17 — „Ciocanul vrăjitoarelor", operă a doi dominicani — o carte plină de orori, descriind orgiile diavolului cu fe- meile şi metode de a tortura. Trêves a ars de vii 306 vrăjitoare în 5 ani, ceea ce dovedea gustul pentru macabru a acestui popor. Clerul din Colonia permitea discutarea în public a ereziilor. „Germanilor, care se feresc de logică şi libertate, le place cu patimă tot ceea ce le poate da extazul, cruzimea şi muzica". spune Ludwig. „în mijlocul lor a trăit Faust, semi-înţelept şi semi-magid- an, care era totdeauna în primejdie sa fie ars pe rug, fiindcă le părea prea inteligent. Dar înaintea lui şi după el, Alber- tus Magnus şi Paracelsus, amîndoi doctori universali, cunoşteau magnetul, în- rîurirea stridiilor asupra organismului, a apei de munte

asupra populaţiei alpine, cîntecul lebedei şi analiza modernă a viselor. Albertus a arătat, cu 70C de ani înaintea lui Freud, de ce visam forme şi culori şi nu visăm parfumuri".

Banca de sînge a poeţilor, ca dovadă că trăiesc suferinţa pe care o afirmă.

CHESTIUNEA GERMANA

E mişcătoare poate şi povestea împăratului Maximilian (1493—1519), fiul unui Habsburg şi al unei portugheze, semănîndu-i acesteia. Nepotul său a fost Carol Qvintul şi l-a moştenit oarecum, în tinereţe face versuri, în portretul lui Dürer seamănă cu un consilier municipal. Fuge de artişti în grădinile din Palermo sau în munţii Tirolului, vînînd capra sălbatică. îi plăceau vinul şi muzica, scria versuri în timpul bătăliilor, n-avea niciodată bani şi declara că „oamenii deştepţi şi literaţii ar trebui să guverneze". Are un mormînt bizar în biserica din Innsbruck. Acest oraş, la 60 de ani, îi închise porţile din pricina

datoriilor. Muri în singurătate, într-un orăşel din Tirol, după ce pacificase Germania.

Un strigăt de gips — pentru o exclamaţie poetică falsă.CHESTIUNEA GERMANA

Luther: fiul unui miner din Mans- feld şi-al unei ţarănci, e biciuit la Eis- leben, aruncat în stradă şi cerşeşte la Magdeburg. La 17 ani învăţa totuşi dreptul la Erfurt. I-au plăcut mai mult filosofia, petrecerile şi femeile. Cînta la violă, avea viziuni în mijlocul petrecerilor şi îşi taia vinele de la mînă cu
0 spadă, la 21 de ani se călugărea. Un gentilom saxon, von Staupitz, îl trimise la Universitatea din Wittenberg unde ajunge profesor şi doctor. Frederic cel înţelept, Principe Elector de Saxa, îl făcu predicatorul său. îşi descoperi talentul oratoric, uzînd de pildele ţărăneşti. Fu trimis la Vatican. Deveni fanatic (deşi declara că a crezut tot ce
1 s-a spus aici), urînd deopotrivă măreţia şi arta, Roma şi Italia, Ludwig face o paralelă cu Erasm, care avea un spirit internaţionalist. Acesta o începupse la fel de greu, era la fel de nesănătos, cerşise cîntînd ca şi Luther, intrase în mînăstire, nu să se închine, ci ca să se instruiască. Luther s-a trădat pe sine pentru rasă, Erasmus trăda rasa. ,,Unul se călugări din pricina unei furtuni, celălalt din cauza unei crize de conştiinţă. Luther se supuse suferinţelor ascetice şi mai tîrziu se deslegă de făgăduinţa sa: Erasm obţinu din timp dezlegarea de la Papă. Fiul ţăranilor turingieni făcu lumea răspunzătoare pentru lipsa ei de armonie şi îşi fărîma zalele cu atîta zgomot, încît ele răsunară în toată Germania. Olandezul cel fin, a cărui obîr- şie e necunoscută, îşi depăşi slăbiciunea trupului prin spirit şi viclenie, gîndu- rile porneau de la el fără să le fi rostit vreodată în public. Urul, german sută la sută, nu-şi părăsise niciodată Saxonia sa întunecată; celălalt se simţea la el acasă la Roma, la Paris şi la Londra şi mai ales în vechea Atena, străbatînd timpul şi spaţiul şi adresîndu-se totdeauna umanităţii, nu numai germanilor. *Erasm n-a avut niciodată nici cea mai mică stimă pentru putere, sub nici un fel de formă; refuză cu încăpăţînate slujbe ţi onoruri spre a putea fi liber să critice*. în vreme ce Luther, în timpul neînţelegerilor, purta o spadă ca să se apere împotriva agresorilor, Erasm se plimba fără arme, dispreţuind forţa mai mult dccît Luther care vedea în ca o sancţiune a statului.

„Rămînînd toată viaţa pe tărîmul spiritual ţi a$ t cp tind ca vreo revoluţie sau evoluţie în Germania să vină doar de la Spirit, Erasm, care propovăduia numai înţelepciunea, bunătatea şi pacea, îşi pierdu pînă în cele din urmă orice influenţă, atunci cînd patima şi forţa sa însărcinară să dezlege marile probleme ale timpului.

Dacă Erasm era numit steaua strălucitoare, Reuchlin, alături de el, lucea ca un lac într-o lumină orbitoare. Şi din cauza profunzimei şi a purităţii acestui om, Statul şi Spiritul au ajuns în încurcături din cele mai grele.

într-un nemaiauzit pamflet: *Scrierile Oamenilor întunecaţi*, la care a colaborat şi Reuchlin, un grup de umanişti anonimi publicara o satiră sclipitoare împotriva Bisericii şi a Ordinelor călugăreşti, a fost Prefaţa Reformei, un amestec al Spiritului în treburile Statului, cum istoria Germaniei n-a mai văzut vreunul de-atunci, nici chiar în vremea lui Heine.

Toată Germania izbucni în rîs, şi rîsul lui Ersam se spune ar fi făcut să-i pleznească pîntecele. în timpul acela, umanismul era socotit drept un botez păgîn. Bunii creştini descoperiră din nou antichitatea, vechii zei reînviară din arbori şi fluvii, se desgro- pară statuile antice şi germanii îşi întoarseră încă o dată privirile spre miazăzi, spre pămîntul frumuseţii eterne. Părea că se va urmări din nou cucerirea Italiei, în numele Spiritului de data aceasta, aşa cum se încercase odinioară în numele împăratului. Visul stăpînirii mondiale se înfiripă din nou, pe un alt plan, superior. Ca totdeauna cînd o naţiune îşi simte crescîndu-i forţele, apărură iluminaţi care credeau că limba lor era cea mai veche din lume şi că rasa lor era predestinată să stăpînească lumea. Adam în rai vorbea limba germană, iar Iafet, fugind din Babilon, se adăpostise în Germania. Alexandrul cel Mare n-a fost decît un „Statthalter" într-o Grecie supusă de germani. Ierusalimul fusese întemeiat de germani. Amazoanele erau de felul lor din Saxonia, iar germanii, fiii lui Iafet, fură primii creştinii, în timp ce latinii şi slavii, rase inferioare şi de mîna a doua, nu veniseră decît mai tîrziu. Toate acestea au fost scrise cu 400 de ani înaintea celor mai recenţi profeţi germani. Primii umanişti începură prin a scrie cu sfială în limba germană. Hutten, care ştia să scrie versuri frumoase în limba latină, născoci un nou patos german şi scrise această frază de o veşnică tinereţe: „Barbarie, ia-ţi o funie şi pregăteşte-te de surghiun. Spiritul a pornit-o la drum, iar învăţătură înfloreşte. A trăi e o bucurie".

Toată lumea începu să discute prin pieţe. Niciodată nu s-a scris şi nu s-a vo'bit atîta în Germania, ca în vremea aceea, cînd problemele fundamentale ale fizicii, răscolite de Copernic, zdruncinară şi ele dogmele Bibliei".

în sfîrşit, un cuvînt al lui Melan- chton despre germani: „Pentru un popor atît de prost crescut ca cel german, sclavia e prea dulce".

Referindu-se la disputa între Luther şi Miinzer, Ludwig crede că „trădînd
Spiritul în folosul Statului şi morala pentru putere, acesta este tragicul simbol al germanului".

Iată-l pe regele Frederic cel Mare. Compozitor el însuşi, îl chema la pa

Wem sack pfiffen freüd/kurtzwil gyet
Vnd acht der harpff/vnd lauten nyte
Der gehört wol vff den narren schryte
von vngedult der straff
Eyn gwisses zeichen der narrheyt
Ist/das eyn narr nyemer vertreyt
Wo̅ch mit gedult gelyden mag
Das man von wysen dingen sag

lat pe Bach timp de două zile. Poemul *Nibelnngilor,* pe care compozitorul i-l dedjcă^ nu^ valora pentru el „nici cît o încărcătură de praf de puşcă. în biblioteca mea, în orice caz nu voi îngădui ceva atît de jalnic; îl voi arunca curînd la coş".

De altfel^ Bach era îmbrăcat în livrea ca servitorii, bucătarii şi valeţii cînd cînta la orgă în zilele de sărbătoare la Curtea de la Weimar. Mozart, luat de arhiepiscopul de Salzburg la Viena, ia masa cu servitorii acestuia. La curtea din Drezda, în faţa celor mai mari virtuoşi, perechea regală rîdea şi mînca zgomotos în timpul concertelor.

„Mozart cît era de delicat, nu şi-a văzut energia scăzută din cauza bolii decît spre sfîrşitul vieţii. Moartea sa prematură era o necesitate metafizică şi logică, întocmai ca aceea a lui Schubert, Rafael, Giorgione sau Byron, fiindcă natura extrage din aceste individualităţi excepţionale, în foarte scurt timp, tot ceea ce cuprind în ele şi le părăseşte apoi pentru a se exprima prin alte fiinţe. Perfecţiunea prin care Schubert şi Mozart au început creaţia lor muzicală ce n-a fost atinsă în tinereţea lor de nici unul din ceilalţi maeştri, nici de către Beethoven, anunţă scurtimea existenţei lor". (Ludwig) (Pentru *Frica* — capitolul *Götterdämmerung).*

„Opera lui Goethe e un mare ziar" (Ludwig)

(Addenda la Goethe)

Marx n-a avut nici bani de cosciug pentru copilul său mort. (Ludwig)

Toamna, lumina la amurg, parca văzută printr-o ureche de peşte.

CHESTIUNEA GERMANA

Frederic-Wilhelm IV cerea deputaţilor la deschiderea Parlamentului *sa facă cereri, dar să nu exprime păreri.*

Ambasadorul Prusiei la Londra a cerut, pentru Germania, Texasul şi California, drept colonii.

„Von Stein a fost autorul eliberării Germaniei şi Bismark a făurit unitatea ci. Bismark a făcut Germania mare şi pe germani mici" scria unul din ambasadorii săi.

Wagncr, în afara muzicii create, a scris şi 10 volume de proză prin care urmărea o acţiune puternic naţională, în înţelesul tragediei antice, acţiune pe care căuta s-o exercite şi prin ultimele sale opere muzicale.

Cartea lui Ludwig mai conţine răutăţi la adresa lui Wagner, a cărui muzică este socotită că se adresează simţurilor şi nervilor, comparabilă cu proza lui Hitler. Evident ca asemenea subiectivităţi în cultură fac suspect orice autor.

Halliluiab din *Mesiah* de Haendel (la radio) — cascade sonore pe marmoră, vocile corului care se aleargă — păuni turbaţi în grădini sumbre.

Veche eroare a poeţilor noştri: ei vor să spună ceva, confundînd romanul, reportajul, cu poezia, care *e o artă a limbajului* (cum spunea Valéry). Acelaşi: sa luăm cît putem de la alţii, mi se pare că puterea Icului este făcuta din berbecii asimilaţi...

Thomas Mann citează paradoxul lui Newton: *Nil luce obscurius.* Exista, cu adevărat, figurativ vorbind, multă obscuritate în lumină, negîndind fizic lucrul acesta. Aplicat la creator, el este întunecat, laş, paradoxal, eroic în lumea sa secretă, dar atît de absent şi de neangajat în viaţa socială, poate că şi asta doreşte *Opera,* să fie apărată, ea este miezul nucii, creşte şi se dezvoltă la întuneric şi obscuritatea rămîne o condiţie a strălucirii sale.

Jurnalul de la „Luceafărul". Mă vizitează Ionescu Decebal Decion, botezat de către Caragiale. „Naşul, spune el, mi-ar fi zis Nabucodonosor, dar i s-a părut prea lung". îmi lasă nişte schiţe despre primul căpitan al unei echipe de fotbal din Oltenia.

O dată Durrell îi scria amicului său Miller: „Ascultă, Mil- ler, ce cred eu. Ca să ajungi la artă, îţi trebuie, în primul rînd, o personalitate puternică pe care s-o treci prin maşina de tocat socială, pregătind-o pentru nenorocire. Arta, în zilele noastre, trebuie să fie o artă veritabilă, ca înainte de potop. Trebuie să fie profeţie în sensul biblic. Ce-mi proun eu să fac, cu o solemnitate decimată, e să-mi creez universul meu heraldic, de unul singur. Temelia am ^aşezat-o în tăcere, încet, cu multă grijă, dar fără a fi conştient, distrug timpul. Am descoperit că ideea de durată e falsă. Au inventat-o ca pe un fel de cric filozofic pentru ridicarea ideii de dezintegrare fizică. Nu există decît spaţiu. Un obiect solid are numai trei dimensiuni. Timpul, apendicele acesta învechit, l-am retezat. Aşa că ne trebuie o nouă atitudine. O atitudine din care memoria să fie exclusă..."

Memoria, memoria ...Ce ciudat lucru, totdeauna ca de sub mare apare acest nisip cenuşiu, zgrunţuros, tacîndu un zgomot surd. Ce-ar fi marea fără nisipul ei cîntător, dar nisipul nostru este un strat plin de spaime vechi, de nesiguranţă şi de prevestiri rele. De multă vreme lupt cu prejudecăţile memoriei. Totdeauna sub cuvinte au apărut aceşti zgrunţuri infinitezimali, nenumăraţi, alcătuind o masă neliniştită care-mi tulbură conştiinţa. în- tîi impresiile copilăriei, spaimele vechi de o forţă necunoscută, apoi recunoştinţa pe care o datoram unor persoane ce-mi erau aproape străine, dar care aveau meritul de a mă fi alcătuit pe mine într-o clipă de dezgustătoare plăcere egoistă; pe urmă memoria religiei, acel perete alb, coşcovit, mirosind a var, plin de icoane, plin de pornografia sfinţilor, de închistata gestica, hieratica, amestecul de miros pios de ulei, de tă- mîine, amintirea duminicilor, cu slujbe, tot misterul unor ceremonii de neignorat. Unde era libertatea mea? Unde, lipsa de prejudecăţi către care tindcam cu un elan nestăvilit? Pe urmă şcoala, şi ea o scenă ipocrită. Mi s-a furat un premiu şi ce-a urmat? O scepticizare lentă, taxată, fără nici o justificare de lene.^de criză de adolescenţă. Şi umila vîrsta de 13 ani, cînd am intrat într-o altă memorie, a dragostei, a primei iubiri, cerînd şi ea un ceremonial, o spă- tul. Visa sa ridice, ca un demiurg, rîu- rile prin nişte sifoane uriaşe, care ar fi fost în stare să salte nivelul apelor la înălţimile dorite. Pompe, macarale, armături de fier, tentacule de oţel, iată universul său ingineresc. Schiţează un fel de tanc distrugător, o maşină a morţii, de o îndrăzneală uriaşă pentru timpul lui. Ştie astrologie şi—1 preocupă natura fosilelor şi a vulcanilor. Mintea lui merge înaintea unui Bernard Pal- Hssy şi a lui Giovanbatista deila Porta, închipuind un instrument de folosire a forţei aburului. Cunoştea mai multe lucruri decît contemporanii săi despre fenomenul gravitaţiei şi era hotărît să scrie un *Tratat despre esenţa înmii.* Către sfîrşitul lui octombrie 1504, opera lui hidraulica era distrusă de capriciile naturii şi de nepăsarea administrativă, începu să lucreze la un aparat de zbor foarte

apropiat de ceea ce avea să fie mai tîrziu avionul; în desenele lui poate fi recunoscut uşor un prototip de mitralieră, după cum tot atît de repede ne dăm seama că imaginase un tun cu tren. Leonardo preconiza străzile suprapuse ale oraşelor noastre moderne şi imense catedrale construite după o logică îndrăzneaţă. Voise să ridice un monument uriaş şi nu i-a reuşit nimic. Vorbise despre gazele de luptă şi nimeni nu-l luase în seamă, îi uimea pe toţi, dar se pare că nimeni nu a crezut în el, îndrăzneala gîndirii sale mi se pare că atinge sublimul atunci cînd, acuzat de sodomie, e preocupat de găsirea unei otrăvi care să fie injectată pomilor, care ar trebui să facă fructe la fel de frumoase şi bine mirositoare, dai aducătoare de moarte . ..

Strînsese, ca şi Goethe mai tîrziu, gîndaci şi reptile, desenîndu-le la proporţii uriaşe şi creînd adevăraţi balauri ce înspăimîntau pe privitor. îl dispreţuia pe Botticelli, despre care zicea ca picta peisaje jalnice. Acesta, la rîndul lui, afirma că dispreţuieşte studiul naturii şi că era de-ajuns să arunci un burete înmuiat în vopsea pe un perete ca să obţii cel mai frumos peisaj.

Ce era sub această superioritate manifestă altceva decît o mare timiditate, o mare aspiraţie spre absolut şi trăirea unei nedreptăţi continuate, pricinuită de absenţa lui la realităţile sociale ale timpului? Omul genial crede că se poate lipsi de matematica relaţiilor, de uriaşa meschinărie a cultivărilor, dar se înşeală.

Parcă îl bănuiesc pe marele Leonardo că nu a crezut nici el însuşi în posibilitatea realităţii operei sale inginereşti. Totul nu este decît o proiectare uriaşă a unui eu gigantic, o defulare în scheme tehnice, deşi, vai, ca anticipează multe opere ştiinţifice.

Ratatul, chiar cînd are geniu, îmi face frică .. .

Thomas Mann credea că timpul sapă o prăpastie de netrecut între adevăr şi forţă, între adevăr şi viaţă, între adevăr şi colectivitate. Eşti lăsat să înţelegi, scrie el, că acestei colectivităţi i se cuvenea o considerabilă precădere în faţa adevărului, că el, acest adevăr, trebuia sa fie subordonat şi că cel ce voia sa facă parte din colectivitate trebuia să fie dispus la reduceri masive de adevăr şi ştiinţă, să fie gata la *sacrificium intelectus*. De fapt, ideea este suptă din Sorel, care afirmă că, în viitor, miturile populare, mai bine zis potrivite mulţimilor, vor fi vehiculul mişcării politice: basme, himere, năluciri care nu vor semăna deloc cu adevărul, raţiunea şi ştiinţa pentru a determina viaţa şi istoria, pentru a fi dinamice.

Sper sa fiu priceput cînd afirm că generaţia noastră de intelectuali a înţeles în mod pozitiv acest sacrificiu, contribuind cu forţele proprii la revoluţia ce i s-a propus, renunţînd la dezbateri sterile, la ideea de a *repăgîniza mulţimile din Europa,* cum ne invita un cunoscut filozof. Asta

nu însemna, şi aici aş vrea să fiu polemic, că noi, oamenii, renunţasem fa *mireasma noastră spirituală.* Sub ochii noştri, mulţimile frustrate, altădată minţite de politicieni deşănţaţi, mereu aruncate în mizerie neagră sau înaintea puştilor, au devenit un Factor hegemonie şi au arătat sterililor ca viitorul himeric în care nu credeau, pe care-l detestau, poate fi şi altfel. Sa ne înţelegem, nu s-a făcut tot, timpul istoric este şi foarte scurt şi această *preluare a civilizaţiei* se desfăşoară încă în condiţii grele, de luptă şi înaintare, nu lipsite de contradicţii.

Nu aş vrea să ajung în situaţia de a fi crezut un elector care desfăşoară numai machete şi hărţi fără acoperire» care vorbeşte mai mult utopic aecît bazat pe realităţi concrete. Ma ajută în operaţia aceasta şi prezenţa ziarelor, a fotografiilor şi ştirilor cele mai recente. Nu voi recurge la nici o cifră comparativă cu trecutul, pentru că trecutul nu rezistă comparaţiilor, cel puţin în ce ne priveşte. Vreau numai să fac >o dezbatere scurtă, mai mult cu mine însumi, despre gîndirea marxistă în raport cu viaţa socială.

Vehiculul mişcării politice, despre care vorbea Sorel, este o amară realitate pentru cei sceptici, pentru neîncrezătorii de profesie. O data la putere, clasa muncitoare a dovedit ca ştie să se ţină de cuvînt, că poate transforma în trainice înfăptuiri ceea ce pe hîrtie şi în programări au fost cifrele şi liniile. Basmele, himerele şi năludrile sînt astăzi oraşe întregi, spitale şi universităţi, teatre şi stadioane, uzine şi şcoli de toate gradele. Mă întreb încă şi acum ce nu s-ar putea realiza în condiţiile unei păci durabile, care să nu te oblige la înarmări şi la acte de apărare, înghiţind, cum se ştie, sume considerabile. Ar rezista curentele ostile socialismului unei partide ferme, cinstite? Ar putea adversarii lui aflaţi, în unele domenii, cu mult înaintea noastră unei curse de ajungere şi depăşire? Eu cred că nu.

Scriam şi cu alt prilej că nu explozia industrială mi se pare cea mai importantă, că nu producerea de mărfuri de consum în cantităţi arhisuficiente va zgudui lumea, că curmarea definitivă a exploatării semenului, credinţa că egalitatea între oameni se va realiza aici, pe pămînt, şi nu în ceruri. încă Bergson mai credea că *individul uman este fabricator prin excelenţă,* zicînd ca el poate crea numai în cadrul unei societăţi de nutriţie, realizată numai de puţine popoare. Sigur că acumularea bazei materiale este absolut obligatorie într-o astfel de competiţie socială, dar vrea societatea noastră numai asta? Omul care votează, care dă sprijinul său electoral reprezentanţilor lui, speră numai la obţinerea mai lesne a unui televizor, a unui aragaz sau a unui apartament confortabil? Nu e vorba de ceva mai mult? De ideea că se apără, o dată pentru totdeauna, dreptul de a nu mai fi considerat nimeni un sclav, un inferior, indiferent de munca pe care o îndeplineşte, că utilitatea nu înseamnă valoarea muncii şi că a crea e, de fapt, a contribui cu forţe proprii la ceva ce aparţine tuturor

?Am ieşit noi din condiţia popoarelor naturale *(Natur-Volk),* cum le numea, cu un uşor dispreţ, Herder? Sîntem noi, sau am fost vreodată, o naţiune lipsită de tradiţie, lipsită de istorie, o naţiune consumatoare numai, sau am fost şi sîntem o *naţiune de cultura?*

Bucureştiului îi lipseşte o colină, pentru că despre mai multe nu poate fi vorba. Actualele ridicări de sol cum ar fi Dealul Spirii sau Cociocul, sînt cu totul neconvinşătoare. Pejitru obţinerea unui munte artificial lîngă Bucureşti sau într-o margine a lui, am de multă vreme o idee, poate năstruşnică, dar nu lipsită de valoare: la toate barierele şi gările, călătorii care intră în Capitală să fie obligaţi să depună în locuri speciale cîte o cărămidă sau un bolovan. în zece ani am avea muntele dorit, care, învăluit cu pămînt şi plantat cu copaci, ar schimba înfăţişarea acestui oraş de cîmpie, expus la vînturile Bărăganului. Ideea aceasta mă obsedează de la lectura lui Vitruviu, care, în *Tratatul sau despre arhitectură*, vorbea despre proiectul lui Dinocrate, constructorul Alexandriei, cel ce plănuia să sculpteze muntele Athos, în chip de statuie bărbătească, punîndu-i la stînga o cetate, iar în dreapta o cupă de piatră uriaşă în care toate rîurile muntelui ar fi aruncat apa lor. Ce grandoare, ce viziune! Noi ne gîndim la NUMĂR nu la FORMA!

Să faci lectura siderală a lumii *(Junger).*

Conceptul; orice regim politic care porneşte de la eliberarea omului de o tiranie religioasă, socială, politică, impune apropierea cu perioada istorică denumită de multă vreme Renaşterea. Nu ştiu dacă gînditorii marxişti, în modestia lor, au conceput acest lucru cînd au imaginat descătuşarea spirituală a omului de prejudecăţi periculoase ca aceea că societăţile sînt imuabile sau că puterea mi poate fi exercitată decît de către indivizi pregătiţi special pentru aşa ceva, ceea ce presupunea că există o taemă de politicieni, de lideri, evident proaus al aristocraţiei, al marilor familii sau cel mult al unor parveniţi docili. înaintea emancipării sociale a individului, se visa la o descătuşare a omului de ideea inegalităţii totale între straturile sociale, la surparea legilor fixe care statuau exploatarea şi promulgau eternitatea diferenţelor de clasă.

în sensul acesta, afirmarea de către socialism a personalităţii umane, inviolabilă, imanentă şi autohtonă, buna în esenţă, cum mi se pare că spunea cineva, se întîlneşte cu ideile Renaşterii. Lucrul a găsit şi denigratori sau, cel mult, oameni întristaţi de adevăruri

neconvenabile. Astfel, Berdiaev credea că Renaşterea despre care am pomenit a săpat o prăpastie între om şi eternul adevăr al creştinismului. Tragedia modernă ar fi, după el, faptul că *Omul, proclamlndu-se Dumnezeu, s-a dezumanizat.* Etienne Gilson scria decis: *„Renaşterea ?t-a fost Evul Mediu plus omul, ci Evul Mediu minus Dumnezeu, şi tragedia e ca, pierzînd pe Dumnezeu, Renaşterea a pierdut omul însuşi"*

.Ceea ce începuse odată cu apariţia primelor idei umaniste, departe. în noaptea timpurilor, ceea ce ardea încă din flăcările rugurilor ce au isprăvit viaţa unor oameni cu adevărat divini pentru că spuneau un adevăr ştiinţific, revoltător pentru obscuritatea spirituală a vremii lor, se încheie în aceşti ani, cînd, îndrăzneţ, Omul, descătuşat de prejudecăţi religioase, neintimidat de o prezenţă abstractă de dincolo de barierele primitoare ale Cerului, privea, de lîngă astre îndepărtate; minunatul loc şi leagăn numit Pămîntul. Trebuia să fie ars Giordano Bruno şi Galilei să moară orb şi dispreţuit pentru ca ştiinţele şi filozofia să darimc prejudecăţile şi o pîrtie luminoasă să se facă în spiritul uman.

Vorbeam despre ideea eliberării în spirit, comună socialismului şi acestei luminoase perioade din istoria umanităţii numite Renaştere. Nu este o flatare de cel mai uşor gen pentru că, structural, viziunile coincid. Trecutul visa *Cetatea* ca pe un *tot,* filozofic, moral şi politic, exprimat printr-o arhitectură armonioasa, canoane de viaţă bine stabilite şi o conduită ordonată a societăţii. Ne desparte de acest concept ideea religioasă. Templul nostru nu este biserica, .ci Universitatea; Uzina şi nu lăcaşul morţii. Capela noastră e laboratorul. Dialogul se face cu viaţa nu cu inexistenţa. Spiritul nostru va supravieţui atîta vreme cît va produce, va descoperi şi va spune. A realiza, nu a crede, a înfăptui, nu a spera. Universul ca o construcţie armonioasă, umană, iată idealul, restul este deşărtăciune.

Nu sînt un Aretino care scrie psalmi şi pamflete pornografice în acelaşi timp. Cred în autoritatea faptei şi nu a credinţei. Pot dobîndi liniştea mea spirituală contribuind, nu vorbind numai. Meseria noastră nu e aceea de a construi catedrale de aer, populate cu reverii. La locul meu de muncă, la masa de scris, mă simt deopotrivă zidar şi arhitect, constructor de conştiinţe, aşa cum inginerii fac poduri, eu pot uni oamenii într-o credinţă comuna, dedicată tuturor. A visa o mulţumire individuală compusă din aplauze celeste, acordate ţie însuţi, este la fel de egoist cu a

dărîma. Priviţi păsările, şi ele construiesc, şi ele se dedică celor mai puţin ajutoraţi. Artistul există în socialism nu ca un lăutar de curte, gata să strunească coardele lăutei la semnul mai-marelui, ci ca un căutător de planeţi, în conştiinţa; el nu este un bufon, ci un astrolog; cîntecul său nu face sa petreci, ci să cugeţi, cuvîntul lui îţi dă de gîndit, nu te face sa rîzi. Munca lui e la fel de nobilă cu aşezarea pietrei pe piatră. Poet fiind, el deţine o uzină subtilă de sunete care îmblînzeşte sufletele. Corectînd utilitatea cu detalii semnificative, el obişnuieşte ochiul cu concepţia arhitectonică a Universului. Cum am văzut, om de ştiinţă, îl ajută pe om sa se desprindă de pămînt şi să atingă stelele, adică să săvîrşească acea operaţie în care Stihuitorul se întîlneşte cu Savantul.

Atîta vreme cît pledăm pentru aceste fapte, sau incidente în cultură şi civilizaţie, nu putem să susţinem că împodobim stilul nostru de viaţă cu metafore gratuite. Din totdeauna, omenirea aleargă cu o torţă împotriva nopţii.

Apariţia poetului V. a surprins şi a provocat indignare. Era un bufon bine hrănit şi asta nu se iartă bufonilor. Mai adăuga şi cinismu-i bine cunoscut şi o să ai imaginea naşterii antipatiei ce-a produs-o împotrivă-i! Făcea lucruri neobişnuite: dormea pe unde apuca şi apărea în fruntea unei cete de caraghioşi, plini de istorii şi imagini, încer- cînd să dinamiteze ritmul clasic şi canoanele sfoiegite. îmi era greu să-l adaptez pe el şi pe ai săi cu cei din jurul meu. Poetul îmi oferea lucruri noi, credea el, şi văzînd că nu ma sperii, mi-a acordat chiar puţin credit. De cî- teva ori nc-am certat, pentru că eu în- ţele£ să ai o îndrăzneală inedită, nu una luata cu preţ redus din talciocul literelor. Scria despre *femeile cu care pe- trecuse pe un pat de carabină, şi-fi scotea inima de pe cap, punea pantalonului său decoraţiile, care, la rîndul lor, îşi puneau cîinele, ieşind la plimbare; degetul său mijlociu trebuia bărbierit, spălat şi parfumat zilnic, pe străzile cartierului său ploua cu colivă albastră şi carne albă, dorea să fie spînzuraţi caii netrebnici şi surprinsese o Madonă în patul unui halterofil; cocoaşa lui cădea în curtea unui farmacist, ci inii sinucigaşi din poezia sa erau obsedaţi şi chelnerii adormeau în propriile platfusuri. Nu mi se părea ceva nou; nu era ceva zguduitor, dar omul irita. Iubita lui trebuia să-şi arunce ochiul în cer ca pe o arşică şi din sinul său aveau să iasă tulpini şi flori de ceapă (?!). în sfîrşit, nu era de loc rău că în carnea sa se ciocneau drezine şi caii sufereau de atacuri de cord, la o fată poetul se gîndea ca un borfaş la ceasul unui lord, un poştalion trebuia să-l ducă tras de patru episcopi şi patru anti-vînturi, singurătatea lui avea ceva din singurătatea unor maşini de scris, în cimitir, ceea ce nu era deloc rău ca imagine. În barurile sale metafizice chelneriţe în pijama serveau pietre de mormînt la kilogram, cuvintele erau grele ca elefanţii şi tăcute la fel. Aş putea să continui, dar mă opresc aici. Am făcut, la primul contact cu versurile sale, o experienţă: am citit dintr-o antologie aparută prin 1925—26. Versurile vechilor surrealişti sunau identic. El m-a acuzat de neloialitate. De ce? mă întrebam. Eu făceam numai comparaţii. Pe- atunci nu aveam textele sofiştilor chinezi ca sa-i arăt cît de veche este aberaţia în spirit, care, ce-i drept, poate naşte poezia.*

Şcoala adepţilor taoismului, din secolele IV. şi V. aşa-numita *Mingkia,* a logicienilor şi a dialecticienilor, în sînul căreia se năşteau controverse aprinse în discuţie asupra conceptului de *dur* şi *moale,* de *dreaptă* şi *curbă,* aşa-numiţii *maeştri ai artei de a discuta,* vorbeau cam în acelaşi limbaj ca poetul V. Ei afirmau că un ou are pene; că pasărea poseda trei labe; că focul nu e cald; că ochiul nu vede şi că umbra unei păsări care zboară nu se mişcă. Un baston lung de un *li* pe care-l reduci zilnic la jumătate nu va fi distrus nici în o mie de ani. Kung-Sun-lung era proprietarul propoziţiei: *un cal alb, nu e cal.* Un altul, Hui-Chc, e autorul unui celebru paradox: *Eu plec azi la Yul şi ajung ieri!* Tot el spunea că *fiinţele vii mor cînd vin pe lume.* Diferenţa dintre textele citate mai sus şi cele ale poetului V. era aceea ca ultimele aduceau cu Zenon şi Parmenides.

Iată cum se exprima un Kant, *avant la lettre* (Ten-Si-tse): *Ceea ce are un scop se numeşte intenţie, ceea ce nu se raportează la nimic exterior se numeşte virtute.*

Şi, ca să încheiem, o să citǎm un text al sofiştilor chinezi care bănuiesc că i se potrivea foarte bine poetului V.:

„Dacă numele nu convin lucrurilor, există confuzie în limbaj; dacă e confuzie în limbaj, lucrurile nu se execută; dacă lucrurile nu se execută, bunacuviinţă şi armonia sînt neglijate; dacă bunacuviinţă şi armonia sînt neglijate, supliciile şi pedepsele nu sînt proporţionale cu greşelile; dacă supliciile şi pedepsele nu sînt proporţionale cu greşelile, nimeni nu mai ştie pe unde să apuce .

.Ezra Pound: *rime feminine.* El îl ci- tcază pe Dante care spunea despre cu vinte că sînt onctuoase şi aspre în funcţie de feluritele lor calităţi sonore, altfel spus: *pexa et hirsuta,* netede **şi** zbîr- lite. De unde o *vorbire picturală* la Sha- kespeare.

ISTORIA PAMFLETULUI

Swift mărturisea: *„Nu scriu pentru a face plăcere omenirii, ci pentru a o răni*Dar iată-ne şi în faţa unei diversiuni: mai moderni, autohtonii stabilesc diferenţele dintre polemică şi pamflet, voind să despartă săgeata de arc. A polemiza este a mişca idei; a face pamflet egal a jigni fără demonstraţie, folosind fiziologia gramaticii. Se confundă dinu- o falsă judecată mijloacele cu conţi- tul, dar trucul nu ţine decît pentru cei neduşi în circul cuvintelor.

PUTINA ISTORIE:

Un vechi text chinez care sună cam aşa: „Greşelile oamenilor aduc pedepse celeste şi invers. Turburarea cerului ducc la turburarea oamenilor. O atitudine respectuoasă ^aduce ploaia în epocile voite, o bună administraţie — seninătatea cerului; prudenţa — căldura bine- făcătoare; înţelepciunea Suveranului — vintul la timpul potrivit, după cum aroganţa produce ploaia torenţială, iar lipsa de consideraţie — seceta. La indolenţă, vine căldura cea mare. iar la prostie — furtuna".

Cele de mai sus fac parte dintr-o carte fundamentală chineză numită *Ychingul* sau *Cartea Facerii* şi ar fi prima polemică cu moravurile principilor care nu respectă preceptele morale, de unde marile turburari trimise de natura. Un pamflet poate şi mai vechi vorbeşte despre împăratul Kie, un incapabil, care a terorizat cele o sută de familii ale nobililor, iubind luxura şi vîrînd la închisoare pe cei plini de virtuţi. Din pricina imprecaţiilor nedreptăţiţilor au început să cadă stelele, pămîntul s-a cutremurat şi rîul Yi a secat. Pe cer s-au arătat doi sori gemeni, într-un alt pamflet, o femeie cu limba lungă, care

atrăgea nenorocirile, ia numele bufniţei Pao-seu. Altunde ni se spune că Regina Mamă a Occidentului (muma celor rele) Si-Wang-Mu a fost ridicată la rangul de divinitate a Ciumei. Iată şi o polemică a lui Confucius cu suveranii din Analele de primăvară şi de toamnă

:„Principii nu se ocupă să reflecteze asupra lor înşişi şi anturajul îi împiedica să audă ceea ce ar putea să-i neliniştească. Astfel rămîn £Înă la capăt ignoranţi şi nu-şi respecta îndatoririle. Păcatele lor sînt cauza pierzaniei lor". Misteriosul Ko-Hiuan, autorul cărţii: *Miao-tao-yao-liao* vrea să stabilească o paralelă între calităţile morale şi proprietăţile chimice ale naturii, face deci fără să ştie moralităţi, ca Theofrast. La Bruyere-ul chinez ar fi Ko-hung, autorul celebrei opere: *Pao-pu-ţe*. Iată, să-i zicem o polemică subtilă, cu ignoranţii: „Stăpînul meu a zis ca omul care a învăţat că totul este Una cunoaşte toate fiinţele lumii; celui care a învăţat că totul este Una, nimic nu-i scapă. Celui care nu ştie ca totul e Una, totul îi scapă". (Despre perfecţiunea terestră). Ir *Cartea Solitarilor* (Sien-king) pot fi identificate încă alte multe pasaje polemice pe care nu le mai reproducem. Primul pamflet din lume adresat celor ce se **întrec** cu paharul **e** adresat lui Li-Po, care, beat, a căzut în rîu, voind să culeagă razele de lună. **în** multe din nuvelele **chine7e,** din antichitatea acestei culturi, femeii i se spune, pamfle- tăresc, *vulpea* (temă găsita în literatura ebraica, *dtbbouk).* Mai tîrziu se culege un serial de pamflete adresate principilor sub titlul de *Oglinda de aur*. Şi, ca sa încheiem scurta trecere în revistă, producem şi numele unui polemist de mare forţă: Wang-Ciung. Opera sa e cunoscută sub numele de *Balanţa discursurilor (Lun-heng),* Acesta mărturisea că voieşte să-şi trezească epoca şi s-o vindece de păcate. Şi-o fi ales el mijloacele sau o fi recurs la cele joase ale adjectivelor? S-o fi ajutat de invective, sau o fi aşteptat cîteva secole pînă să apară marii pamfletari, folosind pînă atunci metoda polemicii? Cine mai ştie?

După socoteala mea, Homer ar fi şi el unul dintre primii polemişti, iar Ahile, întîiul pamfletar grec. în *Iliada,* el se exprimă destul de neacademic, îm- proşcîndu-l pe Agamemnon cu cuvinte nealese: *„Tu, beţivan, tu, dulău fără obraz, sperios ca cerbul { Nici cu oştirea nu te bizui să ieşi la bătălie vreodată / Doar ţi-este mai bine să huzuri în tabăra noastră cea mare ŕ Şi să despoi de-a lui daruri pe cine-ţi grăieşte-mpotrivă*Nici Ulise nu-şi alege limbajul cînd c vorba de acelaşi şi nu-l mai

scoate din *flecar, ticălos şi mîrşav.* Nu lipseşte epitetul de *bîrfitor prost.* Hec- tor vorbeşte cam aşa cu Paris: *„Nevrednice, numai cu faţa viteaz, muierce, tu, hoţ de fete i Şi-amăgitor, mai bine piereai fără nunta / Mai bine nu te năş- teai... f Tu care n-ai nici pic de vir- te şi inima-n tine".* Menelau, la rîndul său, îl cam înghesuie pe acelaşi Paris, în stilul cel mai pamfletăresc cu putinţă: *„Doamne, tu fa să-mi răzbun pe mişelul acel ce întîiul rău mi-a făcut..* ş i nu-l mai scoate din injurii versificate.

De la o vreme, nu mai citesc romane. M-au plictisit, sînt previzibile şi cît s-ar inventa metode noi de a le face interesante lucrul mă lasă rece. Genul a devenit factice, ca şi în cinematograf, regulile lui silesc la compromisuri şi de aici o inferioritate din ce în ce mai evidentă. Au început să intereseze mai mult *Memoriile* şi *Jurnalele,* oricît ar fi ele falsificate sau sporite pe parcurs. Se dovedeşte încă o dată că viaţa are mai multă imaginaţie decît scriitorii. **M**-am întors la vechile amintiri ale lui Amiel, la fraţii Goncourt, la strălucitorul Gide. O pagină din *Convorbirile lui Ecker- mann* cu Goethe mi se pare infinit superioara unora din prozele ultimului.

Acolo omul e viu, neîncorsetat, cu toată poza lui tradiţională. în *Carnetele intime* ale înduioşatului Samain mai tremură o fibră puternică de viaţă, *Confesiunile* lui Verlaine sînt încă fascinante.

Din amintirile egoistului Stendhal se iveşte un alt om, necunoscut nouă, şi Camus din *Carnetele* anilor 35—42 e surprinzător, azi, la distanţa care ne desparte de sfîrşitul său tragic. Vianu a rămas la fel de solemn în *Jurnalul* sau sacerdotal care adună, de fapt, lungi discursuri ţinute în aule, iar Blaga, cu *Hronicul* său, mă bîntuie cu fraza de neuitat: „începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absenţe a cuvîn- tului": *mut ca o lebădă,* marele poet pornea într-o mare aventura spirituală pe care şi-o descrie cu o detaşare impresionantă. Iată paginile autobiografice ale lui Kipling — *puţin din mine, pentru amicii mei cu- noscuţi şi necunoscuţi* cum ne avertizează din subtitlul cărţii. Nu lipsesc Delacroix şi Pallady, Mauriac, Dosto- ievski, Katherine Mansfield, Contesa de

Noailles, Samuel Pepys, jurnalul anonim al unui burghez parizian, opera plină de farmec, Samuel Butler şi Pierre Louys, Denis de Rougemont cu *Jurnalul unui intelectual,* Berlioz cu *Memoriile* sale şi Charles du Bos cu *Aproximaţiile* sale, dublate, de asemenea, de un *Jurnal,* O lume fascinantă, lipsită de itinerar şi de succesiuni ale timpului, în care, pentru un cuvînt de spirit, un artist este mai degrabă tentat să sacrifice un adevăr, şi asta zice destul.

La 2 noiembrie 1891, Jules Renard, despre care, în general, se crede că era un literat moderat, plin de gingăşii, nota în *Jurnalul* său: *„E uimitor cît de mult cîştigă toate celebrităţile literare cînd le vezi caricatural"* Şi, ca să se ţină de cuvînt, deschide un tir de artilerie pe numeroase pagini pline de cele mai spirituale cuvintc rele pe care le-am

citat vreodată. între *Ronsard şi André Chenier cauţi zadarnic un poet. Nu spun: un făcător de rime, un versificator, unul care aliniază cuvintele, ci un poet. Nici unul!* Anulînd într-un cuvînt o falie puternică a literaturii franceze. Pe fraţii Goncourt îi termină în cîteva rînduri, acuzîndu-i că au un dispreţ arogant pentru armonie şi că frazele lor sînt ticsite de genitive împerecheate, de subjonctive greoaie, de întorsături cleioase, ieşite parcă dintr-o gură plină de salivă. Delicatul autor al lui *Morcoveaţă,* care ne-a făcut să plîn- gem de duioşie, crede că nu mai puţin celebrii fraţi *au o sintaxă care zgîrie gttul.* Despre portretele lui Gautier, iată o răutate din mers: *nimic mai plictisitor*. La 15 ianuarie 1889, are loc execuţia pe hîrtie a lui Heine, în acelaşi *Jurnal*. „Un lucru m-a mirat totdeauna: admiraţia universală a oamenilor cultivaţi pentru Heine. Mărturisesc că nu înţeleg nimic din opera acestui german care a făcut marea greşeală de a trece drept francez". Michelet e tipul marelui flecar, capabil să scoată dintr-o mică idee o pagină mare. Dar să ne oprim şi la portretul lui Banville. Arc obiceiul să se culce devreme, notează el, acid, faţa lui c lată şi cleioasă ca brînza de vaci, fără un fir de păr deasupra, ceea ce trebuie să recunoaştem că e destul de plastic. La 21 octombrie, al aceluiaşi an, intră şi autorul *Comediei umane* în tar- bacă: *nimic mai prost decît nuvelele lui Balzac*. Despre *prietenul său* Barrés spune, prin cuvintele lui Rivarol, că ideile lui sînt ca nişte ochiuri de geam îngrămădite în coşul unui geamgiu, clare fiecare în parte, dar, laolaltă, obscure. Şi, cu un an mai tîrziu, despre acelaşi: *Barres a găsit cea mai buna metodă de a fi nou; sa complici felul de-a exprima lucrurile vechi,* ceea ce nu c lipsit de spirit, zicem noi. La 24 dccembrie 1891, îl cunoaşte pe Gide în casa lui Schwob. Autorul lui *Corydon* este spînatee, are guturai, fălci exagerate şi e îndrăgostit de Wildc şi el: un domn cu pielea unsuroasă, distins, descoperit nu demult.

în 1899 îşi începe *Jurnalul* său şi Gide. Dupa o promisiune ca paginile intime să consemneze mai întîi naşterea ideilor, iată-l şi pe acesta constatînd că d'Annunzio era mic, vulgar şi că-i plăcea înghеţata. La pagina 116, notează: „Eu îi citesc pe fraţii Goncourt, pentru a învăţa *cum nu se scrie* . . în 1904, la un banchet, Gide surprinde dialogul dintre Verhaercn şi Maeterlinck, pe ca- re-l reproduc pentru savoarea lui:
Euţtn B.trfru

V. — De altfel, pe mine, pot să vă mărturisesc, în fond nu mă mai interesează decît ceea ce scriu cu

.M. — întocmai ca şi pe mine. De altfel, chiar ceea ce scriu eu nu ma interesează mult...

Recunoaşteţi ca genul este delicios...

Dacă notaţiile făcute de literaţi ar fi exercitate asupra unor persoane anonime, n-ar avea nici un haz, dar, ţinînd seama ca ne aflăm în faţa unor personalităţi consacrate, judecăţile de valoare consemnate capătă o savoare specială, Nu o să insist numai pe bîrfeală, fie ea de o natură specială, dar mi se pare că jocul acesta al spiritului nu e lipsit de un farmec pe care literatura propriu-zisă nu-l conţine. Dar nu sînt *Jurnalele,* ele însele, nişte pagini literare trucate?

Iată portretul lui Maeterlinck, în reluare. Faţa lui, scrie Gide, exprima mult neînteres, un neinteres total. Materialitatea trăsăturilor sale, om din nord, foarte pozitiv, foarte practic, e sporită de misticismul său, pe care observatorul îl consideră o manieră de exotism psihic.

Pe Anatole France Gide l-ar iubi mai mult dacă anumiţi indivizi nu ar vrea să facă din el un scriitor considerabil ... El este curgător, fin, elegant, e triumful eufemismului, dar e lipsit de nelinişte. II epuizezi dintr-o dată. Eu nu cred în supravieţuirea acelora despre care toata lumea e de acord. Şi, tot pe tonul acesta, îl îndeasă într-un sac imaginar ca pe un cadavru de care vrei să scapi, tăindu-l în bucăţi: „De aceea lectorii săi (ai lui Anatole France, n.r.) îi sînt recunoscători, pentru că el îi flatează. Fiecare dintre ei poate să gîn- dească: în definitiv, nici eu nu sînt atît de prost, tocmai aşa gîndeam! ... El e, tot, în conversaţie şi în raporturi cu cei- laţi. Cei care-l frecventează sînt mulţumiţi de a fi introduşi direct în salonul şi în cabinetul său de lucru".

Acidulatul autor al *Pivniţelor Vaticanului* trece prin Muzeul Louvre şi constată incaîn 1902 că nu-i plăceau Fragonard şi Chardin. Asta n-ar fi nimic, dar, acasă la el, recitind *Madame Bovary,* notează: „Creşte numărul acelor lucruri la care-mi permit sa ma gîndesc; pe care-mi permit mai puţin să le spun şi pe care eu nu permit de loc altora să le spună: de exemplu, că începutul *Doamnei Bovary* e prost scris"!

Iată-l acum pe Barres la Academie, descris de Gide: e îmbrăcat într-un costum îngrozitor, ţine un discurs plat plin de laşităţi şi flaterii, omagiind opinia adunării, lucru poate firesc, dar care-i aduce aplauze facile. Nici acesta (Barres, n.r.) nu se lasă şi, solemnitate, solemnitate, îi trage sub acoperişul înaltului for o copită lui Zola.

Dar, pentru că tot ne aflăm la capitolul Barres, să ne întoarcem la Jules Renard, La *4 noiembrie 1889,* ce scrie el despre amicul său? Barres se stăpî- neşte prea mult. într-o zi o sa cadă bolnav. Pin' aici ai zice ca-l compătimeşte, dar să vedem mai departe: „Sinceritatea lui continuă n-o să-i mai încapă în piele. Va muri de o convingere înăbuşită, se va sufoca de civilizaţie, cum se sufocă alţii de lipsă de aer. Barres, prietenul meu,

descheie-ţi nasturii: miroşi a concentrat, în casa dumitalc, omul se sufocă. Aeriseşte!"

Dar iată-ne în faţa unor cunoştinţe comune: Maeterlinck. Cum îl vede mușcătorul Renard? Un lucrător belgian care şi-a cumpărat o pălărie prea mică şi pantaloni prea largi. Cînd îi este prezentat cineva, Maeterlinck holbează deodată ochii şi se leagănă, ceea ce fără îndoială înseamnă: Ah, minunat!La *24 martie 1894,* Jules Renard îl cunoaşte pe Anatole France. Ce notează autorul lui *Morcoveaţă,* după o discuţie amicală, în care primul îi vorbeşte despre Parazitul sau? totuşi plăcut sa auzi oamenii laudîndu-te prost".

Pe alt amic, pe Schwob, îl bănuieşte că, începîndu-şi *Jurnalul* propriu, va nota acolo lucruri deja notate de el. Dar asta n-ar fi nimic, pentru că nu cruţă pe nimeni. Iată un portret al lui Verlaine din *9 martie 1892:* „Ieri, masa revistei LA PLUME. Rar chipuri inteligente, de oameni inteligenţi. îngrozitorul Verlaine: un Socrate posomorit şi un Dio^ene murdărit: amestec de cîine şi hiena. Tremură tot, se lasă să cadă pe un scaun pe care lumea are grijă să-l aşeze în spatele lui. Oh, acest rîs fornăit, pe nas, un nas exact ca o trompă de elefant! Cînd a intrat Verlaine, un domn, care s-a dovedit peste cîteva clipe a fi un imbecil, spune: „Glorie geniului! Nu-l cunosc, dar glorie geniului"! Şi aplaudă. Avocatul revistei LA PLUME exclamă: „Dovada că are geniu e că puţin îi pasă de asta"! Apoi se aduc vreo cîteva mezeluri lui Verlaine, pe care acesta le rumegă.

Nu se poate scrie ceva mai rău şi mai plin de ură. Mai tîrziu, pe aceeaşi pagină: „La cafenea (Verlaine n.r.) e tratat cu „maestre", scumpe maestre, dar el e neliniştit şi întreabă ce s-a făcut cu pălăria sa. Seamănă cu un zeu beţiv. Nu rămîne din el derît veneraţia noastră. Peste o zdreanţă de frac — cravată galbenă, pardesiu care, în multe locuri, trebuie să fie lipit de trup — un cap de piatră ca dintr-o demolare". Forţa portretului este salvată de această ultimă frază. La *10 octombrie* a aceluiaşi an, iar Verlaine: *Socrate soios,* de data asta, căruia Vautier îi dă 5 franci, contra chitanţă, duhneşte a absint, bor- borosește, face gesturi de beţiv, se încruntă şi are o gura în care (extraordinară imagine!) ar putea să trăiască nişte mistreţi. Vorbeşte despre Racine şi Corneille şi exclamă: — Am talent, am geniu! Sînt un om şic şi nu sînt un om şic! Cînd i se plăteşte absintul spune că azi e sărac, dar mîine o să aibă bani!

La un astfel de crepuscul, notaţia este zguduitoare ...

Nu, aceasta nu este o istorie a răutăţilor oamenilor mari despre alţi oameni mari, ci mai mult o colecţie de vorbe de spirit pe care unii dintre ei au avut imprudenţa sau reaua credinţă de a le mai şi scrie. Să ne întoarcem la Gide, la *Jurnalul* său, un adevărat cazan infernal, din aburii căruia ies diabolice caricaturi. Cum îl vede el pe Claudel? Certitudinea religioasă dă acestui spirit robust o infatuare deplorabilă. Poate că nu se

scrie prea bine fără o anumită frică de a te înşela. Şi mai încolo: Claudel avea aerul unui cui, tînăr fiind, acum are aerul unui ciocan de bătut piloane. Credeţi că este singurul care trece pe sub furcile caudine? Nu. Iată-l pe Gour- mont, cu un suflet dezasperant de opac. La premiera *Salomeei* lui Strauss, Gide notează că soţia compozitorului ar fi strigat, cînd a văzut că lumea nu aplaudă: E timpul să venim la operă cu baionetele! Şi, de aici pînă la a trece la Hugo şi Wagner, nu e decît un pas. Ca şi Hugo, lui Wagner îi vin metaforele în cap în torent şi, ca să exprime o idee, el n-o alege, şi n-o să ne ierte cu nici una. Din asta iese inartisticul. Asta este într-adevar Duşmanul! conchide sec, ca şi cînd ar fi aruncat o piatra de mormînt peste amîndoi. Dar speraţi că s-a terminat? Nicidecum! Peste mai multe pagini ce citim? Am oroare de Wagner şi de opera lui! Acest geniu prodigios mai mult striveşte decît exaltă. El a permis multor snobi, proşti şi oameni de litere să creadă^ că iubeau muzica şi cîtorva artişti că geniul se învaţă. Germania nu a produs niciodată ceva atît de mare şi atît de barbar.

în care grădiniţă va fi zvîrlit pietricica? Pe la pagina 330„ iată-l pe vechiul nostru client, Barres. Cum îl vede autorul */moralistului?* Nu este o mare inteligenţă, nu este un om mare, însă e abil, industrios faţă de sine pîna la aparenţa geniului, industrios mai ales faţa de circumstanţe, ştiind să folosească ceea ce are pînă la a ascunde ceea ce îi lipseşte. Asta ajunge? Nu! Iară la pagina 971, în reluare, portretul nefericitului academician: Nu există un mai nefast educator. Tot ceea ce rămîne marcat de prezenţa sa e deja mort, tot ce are mai bun se găseşte în Chateaubriand. Nimic nu arată mai bine limitele acestea, gustul morţii, al neantului, asia- tismul său, dorinţa de popularitate, de aclamaţie pe care o ia drept dragoste de glorie, lipsa sa de curiozitate, ignoranţa, dispreţurile sale, alegerea zeilor săi şi ceea ce-mi displace cel mai mult: dulcegăria, marea frumuseţe a anumitor fraze în care respiră un suflu à la Mimi-Pinson ... E ucigător, dar nu e totul. Amicul lui Barrés, Jules Renard, dulcele autor al lui *Morcoveaţă*, abordează şi el de cîteva ori problema. La înmormîntarea lui Verlaine: „Barrés are exact vocea care trebuie cînd vorbeşti la o înmormîntare, cu sonorităţi de cavouri şi de corb . .. înainte de a vorbi îşi trecuse pălăria lui Montesquieu. Am avut un moment dorinţa să aplaud cu bastonul pe mormînt, dar daca mortul s-ar fi trezit"? Cinism, răutate extremă sau spirite de dragul spiritelor, făcute în orice împrejurare, naiba mai ştie! Peste cîteva zile, acelaşi îşi notează şi ce a spus Schwob cu acelaşi prilej: „Barrés întinereşte pe seama morţilor". La 8 aprilie 1896, iar Barrés: trebuie scuzat, crede Renard, nu e uşor să faci ca imbecilii cînd ai spiritul lui! Peste 10 ani, cînd amicul său a intrat la Academie, ce scrie autorul lui *Morco- veaţă* la 25 ianuarie? Barrés, iată-l la Academia franceză. Ei bine! Ce? AÍ să invidiezi acum pe un om pe care nu-l admiri totdeauna şi pe care-l stimezi arareori? Şi, peste cîteva zile, este reprodusa scena întîlnirii celor doi la Floury. Apăruse cartea *Călătoria în Sparta* a proaspătului nemuritor căruia

Renard îi cere un autograf. Urmează un schimb de cuvinte deloc amical şi Barrés scrie: Lui Jules Renard, prietenul său. Ce urmează în jurnalul adresantului: Asta nu! II admir, mă uimeşte şi poate că nu găseşte că am talent, dar prieteni nu sîntem. O grea invidie, o răutate rău ascunsă, cine mai ştie? Pe Verlaine nu-l iartă nici după înhumare. Avusese cu el un schimb de cuvinte jignitoare, acum poetul era mort, asta nu-l scuteşte să-şi noteze undeva că, deşi La Fontaine scrie prietenilor săi scrisori vulgare, asta nu putea să-i împiedice să-l admire, pe cînd cu Verlaine era altceva. La *16 noiembrie* al aceluiaşi an, 1896: Verlaine. Citit scrisorile lui publicate de *Re- vue Blancbe* nr. 83. Stilul lui: o dezagregare, o cădere de frunze de pe un copac care putrezeşte.

Colecţionînd aceste cuvinte rele ale scriitorilor despre alţi scriitori facem numai o cultură de orori sau dorim să denigrăm meseria de a scrie pamflet în secret, pe pagini de *Jurnal,* fără riscurile de a primi un răspuns, arun- cînd cu noroi în posteritate asupra celor ce nu pot să se apere? Eu nu cred că aprecierile lui Renard asupra lui Verlaine au forţa sa-l scadă pe acesta din urmă în faţa gloriei. Alcătuirea de carne şi patimi, neglijenţele şi răutăţile persoanelor care au produs arta nu au nici o legătură cu mătasea fiinţei lor, aproape fără importanţă. Combustiile marilor cuptoare spagirice nu impietau asupra produsului. în viaţă, Gide căpătase destule după ceafă, cum se spune, avea deci dreptul la o defulare întîmplătoare, la un tribunal personal, unde acuzaţii ar fi trebuit să fie răstigniţi o dată pentru totdeauna. Ceea ce facem nu e decît un amuzament lipsit de orice insinuare sau răutate. Să lăsăm marile spirite sa se distreze. Despre unul care-l plictisea, autorul *Fructelor pâmintului* scrie că răspunsurile lui sînt ale unui *lacheu de repertoriu,* ceea ce mi se pare spiritual Péguy? „Péguy est une manière de Bernard Palissy qui jette au feu ses amitiés pour alimenter son tour". De după cortina paginilor cine se arată? Părintele futurismului italian: „Marinetti se bucură de o absenţa de talent care-i permite toate îndrăznelile". Scurt şi convingător. Dar funcţiunea dispreţului este exercitată ca de obicei şi în domeniul muzicii. Nu este iertat nici *Belzebut al muzicii,* cum l-a numit cineva pe marele surd: pentru Beethoven, notează Gide, cantitatea de sunete contează: Pentru Chopin numai calitatea. Lucru cu totul discutabil, dar peste care nu putem trece în ilustrarea tezei noastre că marii autori sînt mari subiectivi, devoratori chiar de glorii ce nu incomodează.

Mai încoace am ajuns şi la Coctcau. Ce-i cu Cocteau? El are o gentileţe extremă, e incapabil de gravitate şi toate vorbele sale de spirit, senzaţiile sale, toata aceasta strălucire extraordinară a felului de a vorbi obişnuit, mă şocau ca un articol de lux etalat în timp de foamete şi doliu

(pag. 473).Cînd răutăţile proprii nu mai ajung, se recurge la răutăţile altora. Cc spunea Rachilde despre Jarry? „Abuzul de absint făcea din el un nebun; or nebunii sînt totdeauna croi rataţi". Dar autorul lui *Uhu* e un client şi-al lui Renard. Iată ce notează acesta la premiera lui *Uhu Rege:* „Ziua plină de entuziasm se termina grotesc. De la mijlocul primului, act se simte că piesa va deveni sinistră. Cînd unul striga: Rahat!, altul răspunde: Mănîncă-1! şi totul se prăbuşeşte. Dacă mîine Jarry nu o sa scrie că şi-a bătut joc de noi, n-o să se mai reabiliteze niciodată". Dar cu el lucrurile stau parcă ceva mai bine decît cu Victor Huşo. La *17 noiembrie 1901,* Renard îl găseşte extraordinar. Pot face glume pe socoteala lui Dumnezeu sau a morţii, n-aş putea face nici una pe socoteala lui. Nici un cuvînt al lui nu mi se pare ridicol, notează. Dar se ţine de cuvînt? Tot în ziua aceea scrisese: Să-I critic pe Hugo. Cînd privesc un apus de soare, ce-mi pasă să ştiu că soarele nu apune, că pamîntul se în- vîrte în jurul lui? Dar ce găsim peste un an de zile în acelaşi *Jurnal.* E drept, că acum ne aflăm în mai, cînd spiritele sînt mai vivace şi mai dornice să muşte ceva. „La Guernesay, la ora 12, o lovitură de tun punea capăt lucrului lui Hugo. Seara, la ora *9* şi jumătate o altă lovitură de tun îl trimitea la culcare. Biblioteca lui se compune doar din volume descomplectate, Citea, de exemplu, prima parte dintr-un studiu asupra navigaţiei, iar restul îl ghicea". Peste alţi cinci ani, aşezîndu-l lîngă marele Will pe autorul *Mizerabililor*. nota: ,,Imaginea lui Shakespeare e mai puţin literara decît a lui Hugo, dar e mai umană. La Victor Hugo se întîmplă să vezi numai imaginea; la Shakespeare vezi mereu adevărul, muşchii şi sîngele adevărului", ceea ce mi se pare drept, la urma urmelor. Şi pentru că tot practicăm tenisul de impresii, să ne întoarcem la Gide. Acesta e consternat de prostia gigantică a versurilor din *Legenda secolelor*: „Imaginaţi-vă, scrie el, că un străin s-ar îneca în aşa ceva"!

Naiba sa-i ia de scriitori! prea nu le place nimic ...

Nu o să abuzez de Jules Re- nard, şi asta numai pentru că el abuzează monstruos de noi! Este un om superior, sarcastic, căruia îi poţi ierta orice pentru că schiază prin pădurea cuvintelor şi *cristianele* sale sînt încîn- tătoare. Iată-l pe bătrînul Anatole France intrat sub colimator. în- tîi îşi face apariţia pe după un citat din Rodenbach: *Anatole france fiindcă generaţia lui nu l-a vrut, s-a întors spre tineri şi le-a spus: „Ştiţi, eu sînt de-ai voştri"*. (Pe cine îmi aminteşte mie personal tipul?) Mai tîrziu cu cîţiva ani: *1899, 16 ianuarie:* „Anatole France, al cărui *Crin roşu* se va juca, se face mic de tot, ca un copil, la picioarele lui Guitry. Umblă după complimentele lui, îi spune că-l iubeşte pentru felul său de a înţelege arta şi spune că, încă la lectura piesei, ea s-a dovedit reuşită. — Ah! îi spusei, îmi pare bine că aţi devenit victima teatrului. Şi el a fost extrem de

amabil, ca un om care are totdeauna faţa prinsă în deschizătura unei uşi şi nu ţine deloc să fie strînsă". La *9 decembrie,* peste doi ani, se trage linie sub acest capitol. „France, un om care scrie prea ca un grec, adică prea dinainte prevăzut. Cu el eşti prea liniştit» nu poţi spera că n-o sa izbutească să se ouă." Dar hecatomba continuă. Autorul *Insulei Pinguinilor* se află în bună companie. Iată-l pe Lamartine: *e un mare poet, care n-a scris poate nici douăzeci de versuri pcrfecte.* Maupassant? *El nu observă, el imaginează realitatea. Asta nu-i totuşi decît aproximativ.* Ibsen? *Casa cu păpuşif* Cîte lucrări neînsemnate spuse cu a- dîncime! O poveste cu un fals care se termină cu o discuţie. Textul, deşi e cam lung, prost făcut şi arbitrar, nu e plicticos. îi lipseşte numai veşnicul a- dulter. Musset? *Cînd cînta, avea geniu: bun simţ cînd nu cînta.* Daudet? *Trebuie să ajuţi publicul cu mici fraze banale. Daudet ştia să le intercaleze.* Flaubert? Opera lui are un slab iz de plictiseala! Taine? Acesta îşi dă silinţa să fie literat, e într-adevăr un elev sîrgui- tor la limba latină, dar posterităţii nu-i prea place acest lucru. Mallarmé? Iată-l spunînd nevestei şi fiicei sale: „Acum puteţi să vă daţi drumul: sînt sigur de mine". Şi cele două femei au aruncat pe fereastră cei cîţiva gologani pe care-i aveau. — Pe unde-ai ajuns cu capodopera? îl întreabă Barrés. — Uite! zice Mallarmé, arătîndu-i pe masă o grămadă de hîrtii. El iese şi Barres, curios, răsfoieşte: sînt tezele elevilor lui Mallarmé! Pe Maupassant *îl reia:* „Cărţile lui amuză sau plictisesc. Le închizi fără să te întrebi cu nelinişte: o fi artă marc, mijlocie sau mică? S-ar putea ca o dată ce l-ai citit pe Maupassant în întregime sa nu-l mai reciteşti". Şi pentru că nu-i cruţă pe alţii, de ce s-ar cruţa şi pe sine? La *22 iulie 1894* notează: Jules Renard, acest *Maupassant de buzunar.* Dar Toulouse-Lautrec? *Cu cît îl vezi mai des, cu atît creţ te. Pîna la sfîrşit, o să ajungă să aibă o statură submijlocie.* Pe urmă iar Mallarmé *care e intraductibil, chiar în franceză!* (supremă nedreptate!) Lamartine nu scapă nici el prea ieftin, dacă e s-o luăm cronologic. La *6 iunie, 1900,* Renard scrie scurt: *„Lamartine visează cinci minute fi scrie o oră. Arta e exact contrariul. Coppée: ăsta n-o să-fi aibă centenarul lui — fi o mai fi fterge de la teatru înainte de sfirfitul fiecărui act!* (Nu e încîntător să constaţi că unii dintre contemporanii noştri nici măcar nu sînt originali în răutăţile lor?) Flaubert nu şi-a luat nici el toată porţia. Intîi, că nu e natural, şi nici nu scria chiar atît de bine, cum spunea Capus. Nu ştie să scrie din naştere, ca Voltaire şi Renan. Stilul lui e totdeauna un stil cam muncit. Şi-l fabrică pe loc; uneori nu reuşeşte. Stilul lui e pictură, dar uneori mîzgăleşte.

Dar spinii sînt răscumpăraţi cu flori. Stilul, totdeauna scînteietor, emite o ploaie de fraze frumoase. La unul, Renard observă acele cuvinte care-s prăfuite ca după o călătorie, cum spunea Tristan Bernard. Altuia îi dă sfatul plin de umor negru: *Talent ai destul, per- fecţionează-ţi puţin morala!* Cuvînt pe care tare l-aş împrumuta unora. Saint- Paul Roux îi

prilejuieşte un citat de o mare poezie, pe care-l reia: *arborii fac schimb de păsări, cum ar schimba cuvinte.* Clasicii? Ce erau clasicii? Ei nu făceau încă din literatură o meserie!

tncet, încet, diamantele lasă imagini cenuşii: *Cuvintele mele vor face avere: eu, nu!* Rcnard e un voluptuos care declară că se surmenează de lene, nu vrea să scrie nimic fără emoţie, şi are emoţia leneşă. Cinic, declară că şi-a perfecţionat egoismul, hrănindu-se cu propriile-i parfumuri. Şi toate spuse contemplîna *nifte nouri care au aerul de-a fi fost gîndiţi de poeţi...*

Vorba, tot a lui, stilul frumos nu ar trebui să se vadă!

Cu toate răutăţile, acest domn Jules Renard este încîntător ...

în toate societăţile se naşte la unii, pe neaşteptate, o ciudată pudicitate. Pudibonderia începe cu discursuri academice în care se înfierează libertăţile de limbaj, uitîndu-se regula clasică a literatului, venită din Aristotel, dacă nu mă înşel, că nu ai voie să cazi în limbaj comun. De fapt, jenează conţinutul şi nu forma, vehemenţa dacă ar fi îndreptată spre grădinile altora, nu ar mai indispune. Genul pamfletăresc e vechi de cînd lumea şi e născut de mînie, despre care se spune că nu e bun sfătuitor. Cît de stenic rămîne, asta e altă discuţie...

Oamenii care nu mă iubesc vor să demonstreze că pierd foarte multă vreme abătîndu-mi praştiile spre Paradisul literal în care Concordia ar trebui sa fie la ea acasă. De acord, nu exista o pace mai frumoasa decît a celor ce se afla sub acelaşi steag literar, dar stau şi mă întreb: ne îndreptăm noi spre aceleaşi sensuri, totdeauna? Natura umană atît de diferenţiată a născut monştri cu zîmbet calin pe buze şi războinici plini de duioşii. Nu semănăm. Landru ar fi fost, după contemporani, un perfect gentleman, regii văzuţi de istoricii lor de curte ne-ar părea de-a dreptul sfinţi părinţi, întrebuinţînd spada numai ca să-i pedepsească pe duşmani, dar nu e martoră toata istoria că ipocriţii cei mai mari şi-au ascuns faptele cele mai neruşinate după acte filantropice, ori fraze superbe?

Cum ar putea renunţa literatura la cea mai însemnată parte a ei după poezie şi tragedie, trăgînd o cortină de fier peste cadavre ilustre, de la Aristofan la Swift. Ignoranţi sau de rea credinţă, se fac a nu fi auzit de opera lui Petro- nius, de pamfletele lui Seneca împotriva lui Claudius, pentru ei nu există *Mazarinadele* şi *Provincialele,* ei afirmă că nu ştiu că a

existat un autor numit Voltaire, de Desmoulins habar n-au, ca să nu mai vorbesc despre Chateaubriand şi Courier. La Bru^re şi Rochefort, Hugo şi Barr^s, de Zola, de scriitori ca Peguy şi Leon Daudet, pentru ei *Divina Comedia* n-ar fi decît un basm pentru copii, fără nici o contingenţă cu contemporanii lui Dante, *Decameronul, Gargantua, Pentameronul* şi *Romanţul comic,* numai o beletristică oarecare. Ar trebui deci să ardem opera lui Teofrast şi Terenţiu, să aruncăm la Iade de gunoi *Filipicele* lui Cicero, cu Marţial, să întreprindem ceva mat rău şi, ca să venim pe un teren mai cunoscut, cîte din paginile marilor cronicari români nu ar trebui aruncate la coş numai să nu jignim delicatele sentimente ale impotenţilor literari! O mare parte a operei lui Dimi- trie Cantemir ar trebui incendiată pentru că e subversivă, chiar după atîţia ani, cît priveşte pamfletele, ele nu ar mai folosi decît înveninaţilor de profesie? Ce facem cu Creangă şi cu folclorul unde se spun despre cei răi unele lucruri pe şleau, ba chiar într-o limbă cam descheiată la buzunar? Lista e lungă şi nu are rost să înşirăm lucruri ştiute. După părerile acestor falşi moralişti, am putea să sărim peste autori ca N. D. Cocea, ca să nu mai vorbim despre Tudor Arghezi, decretat de atîtea ori pornograf şi stricător de moravuri.

Ce facem, deci, cu profeţii şi cu Sfîntul Ion gură de aur şi cu Homer? Mi se pare că, dacă aş fi scormonit bine, aş fi găsit cîte ceva şi în opere mai liniştite cum ar fi *Ierusalimul eliberat.* Păi daca Pericle putea fi atacat în aşa fel încît să-l silească pe Platon să spună că republica Atenei semăna cu o Teatrocraţie şi comedienii din Megara au ajutat la dărîmarea tiranului Tea- gen, îmi voi permite uneori şi eu să mai trag de barbă pe cîte un Silen contemporan. Să lăsăm supărările false şi indignările care ne convin. De ce Suetoniu putea să se agaţe de ortografia împăratul Augustus şi noi nu avem dreptul să observăm vorba ştirbă a u- nora de pe la unele posturi de radio care ne dau lecţii de literatură?

Nu e dincolo de acest apel la pace şi înţelegere numai o mică şmecherie care vrea să favorizeze un climat lînced, fără perspectivă, în care mediocritatea să se simtă la ea acasă şi falsele valori să înflorească sub un soare călduţ?

Ó ILUSTRARE A PAMFLETULUI

MONOMOTAPA

‚.Deux amís vivaient au Monom ot apa" *Ia font ai ne*

* ntr-una din lungile melc călătorii,

Iam poposit într-o ţară pe care, la întoarcerea acasă, cu toate străduinţele, nu am găsit-o pe hartă. Am întrebat la Institutul de Geografie de cîteva ori şi răspunsurile au fost descurajatoare. Mi s-a sugerat chiar că aş fi putut să visez sau că sînt influenţat de romanele de *science-fiction,*

citite în ultima vreme. Cu toate acestea, eu am rămas convins că ţara aceea există undeva în lume şi ca să nu vă nedumeresc la infinit, am sa-i spun: Mono- motapa.

Văzută din avion, capitala, Nictus arăta ca un oraş construit după cele mai recente formule arhitectonice, aducea şi cu Brasilia şi cu New-York-ul, poate că mă înşel dar avea colţuri superbe, evo- cînd Parisul, la plimbările detailate făcute cu piciorul. O apă ceva mai timidă şi mai fără debit străbătea acest aşeza- mînt omenesc. Aerul era bun şi dulce, multe grădini înconjurau casele bătrî- neşti şi cu toate că buildingurile unor bulevarde proaspete evocau cetatea modernă, Nictus purta o pecete provincială, tocmai de aceea mai plăcută şi liniştitoare pentru mine.

Primirea a fost cît se poate de căl-duroasa, ospitalitatea monomotapezilor fiind demult cunoscută şi tradiţională. Flori, copii, surîsuri, sărutări şi mai ales lungi discursuri în care am recunoscut repede virtuţile cele mai înalte ale ora-toriei greco-latine. Singurul lucru sur-prinzător în acest lung şir de ceremonii mi s-a părut obiceiul gazdelor de a supune pe toţi cei ce păşeau' pentru prima oară pe acest pămînt operaţiei de apendicita. Nu era vorba de o pre-judecată, nici vorbă de aşa ceva, dar se spunea ca, împotriva tuturor celor cunoscute în medicina modernă, în ora-şul Nictus, peritonita făcea ravagii şi era şi molipsitoare. De altfel, după cum

ne-au asigurat încă din avion prospectele societăţii de transporturi aeriene, cercetarea chirurgicală avea la îndcmînă un foarte experimentat corp medical. Din o mie de operaţiuni nu se cunoştea nici măcar un procent de decedaţi

.Intrebînd pe însoţitorii mei ce se ascundea în spatele măsurilor de profilaxie generala luate de către monomota- pezi, mi s-a răspuns că ţara acestor simpatici cetăţeni era dezbinata de o marc luptă literară, desfăşurată încă în timpul ultimului deceniu. Societatea scriitorilor din Nictus fusese ruptă în două din pricina interpretării deosebite a versurilor satanice din *Infernul* lui Dante. Cele doua tabere căutau prozeliţi şi lupta se desfăşura de cîţiva ani. Cum exista primejdia ca şi străinii, sosiţi întîmplator pe acest teritoriu, să se afilieze vreunei tabere, se luase măsura ca fiecare individ să fie supus unui control preventiv al viscerelor. Pentru doctori, aşezarea intestinelor într-un corp putea fi concludentă în ce priveşte simpatiile individuale şi se putea stabili un pronostic după cele mai recente reţete ale Institutelor de anticipaţie, gen *Gallup*. Evident, m-am supus operaţiei cerute şi trebuie să recunosc ca ea a fost făcută în condiţii optime. Medicii au opinat că mental voi adera pentru tabăra poeţilor domestici, adică a acelora care dădeau versurilor danteşti o interpretare foarte exactă şi nu vedeau în ele aluzii nesănătoase la treburile încurcate ale repu- blîcii florentine. Mi s-a atras atenţia că, în tabăra adversa, cea a orficilor, voi fi viu disputat şi exista primejdia ca să fiu lapidat cu flori, ceea ce nu mi-ar fi displăcut dacă ar fi fost să-mi aleg singur sfîrşitul.

Angajat deci, fără să vreau, în a- ceastă furibundă dispută, am început să mă informez în dreapta şi-n stînga, constatînd că şi în Monomotapa existau moravuri deja cunoscute de noi, adică oamenii aveau inima în stînga, două braţe şi doua picioare şi se căsătoreau. Nu lipseau fenomenele negative ale oricărei societăţi ca: nepotismul, femeile literate şi acordarea premiilor după ochi frumoşi. Domesticii citau astfel pe şeful unui grup literar care împărţise partizanilor săi aproape un milion de *rieni* (moneda monomotapeză), după cîştiga- rea unei bătălii strînse pentru stabilirea categoriei unui vers cunoscut şi de copiii de grădiniţă: *cir-li-lai-Ctr-li-îai / Precum stropi de apă rece / în copaie cînd te îai...* etc., etc....

în schimb, cei ce pierduseră întrecerea fuseseră alungaţi din Nictus şi lăsaţi să se hrănească cu apă şi lăcuste ca profeţii, lucru care născuse o

vie animozitate între ei şi învingătorii lor, care căpătaseră dreptul de a umbla pe picioroange pentru a li se recunoaşte de departe meritele literare.

Ca scriitor, nevoind să pierd cele mai caracteristice obiceiuri ale monomo- tapczilor, mi-am propus să-i studiez în cîteva articole pe care le voi încredinţa tiparului pe măsură ce le voi termina de scris. Vă asigur că sînt foarte interesante şi că aş fi extrem de mîhnit dacă unii dintre confraţi ar insinua că se pot recunoaşte în descrierea celor mai interesante personalităţi literare ale oraşului Nictus.

O ILUSTRARE A PAMFLETULUI

ARETINO

Există biografii fascinante, a- proape exemplare în rău sau în bine şi una dintre acestea mi se pare a fi aceea a lui Pietro Aretino, zis *flagelul principilor* sau *primul condotier de litere,* cum spusese despre el, cu o expresie fericită, Tizian.

Locuind în partea cea mai aglomerată a Veneţiei, într-un moment bun al vieţii sale, într-un palat plin de statui şi lucruri de preţ, înconjurat de glorie şi prieteni iluştri, bucurîndu-se de favoarea Dogelui, aventurierul acesta spiritual a făcut ceea ce se numeşte carieră pînă la adînci bătrîneţe. Un Papă îl decretase Cavaler de Rhodos şi, altul, mai tîrziu, îl numise Cavaler al Sfîntului Petru. Puţin a lipsit să ajungă cardinal, iar oraşul său natal îi dă titlul de gon- falonier onorific. Dar favorurile sorţii nu se opresc aici. Călătorise odată în dreapta lui Carol Quintul; regele Fran- ciei, Francisc I, îi oferise un splendid colan de aur, greu de cinci livre. Primea de pretutindeni pensii, gratificaţii de la împăraţi, de la regi, duci, şi principi. Chiar Sultanul Soliman al turcilor şi corsarul Barbarossa, din cuibul lui de la Alger, îi trimit peşcheşuri. Unui adversar în genul epistolar îi scrie: *„Faima mea a umplut tot pămtntul. în Persia ca fi în India ai să-mi găseşti portretul fi numele meu preţuit. Se declara om liber fi oracolul adevărului, secretarul lumii fi posedînd un suflet de rege.* Numele lui a fost dat unor vase de Murano numite de atunci *aretine.* Un neam de cai e indicat sub acelaşi cu- vînt; *rivo aretino* se numeşte un canal care-i uda o lătură a casei, pînă şi nişte servitoare care-l părăsiseră ca să devină *signore, devine aretine.* Numai în timpul vieţii, din cauza favorurilor în care se scălda, cînd *divinul,* cînd geniul magnific, minune a naturii şi aşa mai departe, după moarte, opera lui este uitată şi reputaţia aruncată la gunoi. *Jefuitorul principilor,* cum i s-a zis mai tîrziu, cunoaşte în posteritate o soartă ruşinoasă, aşa cum se întîmplă cu toţi tipii de acest gen. Scrierile lui sînt date uitării, infamia se leagă de numele lui şi, cum scrie de Sanctis, *un om bine crescut nu i-ar pronunţa numele în faţa unei femei,*

într-o excelentă carte a lui C. Anto- niade *(Trei figuri din Cinquecento),* viaţa desfrînatului, porcului şi nerecunoscătorului este repovestită cu o precizie drăcească. înca în tinereţe, Aretino pătrunde la curtea lui Leon X. Acolo unde nu reuşise Ariosto, Machiavelli, Michelangelo şi numai Rafael izbutise, bufonul, măscăriciul şi linguşitorul se instalează. Papa preferase învăţaţilor pe cei ce-i sărutau spatele. Este numai începutul unei cariere prodigioase în care au existat şi căderi, dar mai ales, triumfuri. Autor al reînvierii unui gen uitat la vremea sa: al *pasquinatelor* şi al *giudizilor,* care ar fi în limba noastră un fel de *pronosticuri astrologice* de genul celor publicate în pagina a doua a ziarelor, Aretino este deopotrivă şi întemeietorul jurnalelor de şantaj, *ricatto.* Reportajele sale deranjează prin unele indiscreţii, de unde sumele trimise pentru modificarea unghiului de vedere. E copleşit de daruri şi onoruri. Iuliu al III-lea îl sărută pe obraji. în divinul său avînt scriitoricesc, messer Pietro a- mestecă stilurile şi opera lui conţine laolaltă vieţi de sfinţi şi pamflete pornografice foarte gustate. Cu Clement al VII-lea, urmaşul lui Leon X, se poartă destul de ingrat. Auzind un zvon public că acesta murise, îi închină un sonet difamatoriu, după ce îl lăudase cît se putea. Asta nu l-a împiedicat să ccară, după aceea, Papei, alte favoruri, simulînd o mare durere. Era plîngăcios, umil, schimbător, acolo unde scuipase venea cu psalmi de laudă. Era dezgustător, într-un cuvînt, prin disponibilităţile lui, prîn posibilitatea de a se face a uita că există oameni pentru care-şi băgase mîna în foc. Tipul oportunistului sinistru îşi găseşte imaginea cea mai potrivită în acest tip de patriarh al literelor. în lumea asta, *corruttela,* cum spunea Machiavelli, fusese pe rînd: informator, slugă laj>rincijji, şef spiritual al scrisului şi-i placea sa afirme că a-i jefui pe principi, nu e un păcat. *„Ce importanţa are minciuna,* scria el negru pe alb, *dacă vorbesc despre sfinţi care sînt refugiul nostru ceresc. Pentru asta cuvintele mele devin cuvinte de Evanghelie*

ADDENDA LA
CONDOTIERUL:

Omul care a reuşit în viaţă, sa-i spunem tot Condotierul, era pentru mine numai o abstracţie, pînă cînd l-am zărit întîmplător pe un mare bulevard, aproape tîrît de doi cîini englezeşti,

ţinuţi cu distincţie în lessă. Era spre primăvară, puţin rece, puţin umed, soseam tocmai din tipografia în care lucram, după o noapte grea de nesomn, corectasem cu mare atenţie, un volum din *Operele* lui Stalin şi priveam absent deşertul de asfalt de la ora 11. L-am recunoscut imediat, avea o sta

TAB II.

tura atletică, se îmbrăca, nu strident, nu bătător la ochi, cu haine din stofe străine, foarte rare la acea vreme în România, sfida adică cu discreţie sărăcia generală, avea o ostentaţie căreia i se pune surdină şi asta nu puteam să nu observ. Ogarii îl duceau în galop într-o plimbare forţată, aşa încît mi-a dispărut repede de sub priviri. Mai tîrziu cu o lună, l-am zărit a doua oară, într-un balcon, deasupra aceluiaşi bulevard. Era un om la modă cum se spune, nu des- chfdeai aparatul de radio să nu auzi pe cineva vorbind despre el, cum se întîmplă la noi şi-acum: cînd te uită, te uita toţi; cînd te iubesc, te sufocă toţi... Nu ştiu de ce, cînd îl văzusem a doua oară, mă izbise aerul său de canalie, atît de bine disimulat mat apoi, cînd mă apropiasem de el mai mult. Poate pentru ca nu se ştia privit, poate unde sta destins şi privea pomii înfloriţi ai acelei zile superbe de primăvară. Pe urmă, cineva m-a introdus în casa părinţilor săi, una din acele casc p; care Leon Daudet le numea *maison a cancer*, plină de o tăcere grea, încărcată de mobile înalte, cu plafoane înscrise parcă sub turla unei catedrale prost împărţite, unde trona o femeie cu ochi magnetici, de o vîrstă incertă, geloasă de a şti ce se spune despre fiul ei. A venit şi el, ceva mai tîrziu, greoi, lent, cu o mobilitate a privirii ce nu mi-a scapat. Mă măsura în treacăt, dar cu o atenţie dureroasă, scurtă şi precisă. I se vorbise despre mine, voia să afle totul şi dacă se putea, dintr-o dată. Cum se întîmplă în asemenea împrejurări, am avansat ce-mi convcnea, de altfel nici nu sînt vorbăreţ şi nici dispus la confidenţe imediate, într-un ceas şi jumătate, se legase un fel de amiciţie, nu l-am scăpat nici eu din priviri: foileta cărţi, le arunca apoi cu o plictisealâ jucată, mi se păru de la început un excelent actor, cu o partitută proprie nu lipsită de invenţiuni interesante, Ştiam ca vorbeşte cîteva limbi străine, că studiase undeva în Occident, dar ce mă izbise de la început era o oarecare incertitudine, foarte neobişnuită la un om pe care succesul îl proiecta cu violenţă asupra societăţii. Avea prietenii însemnate, făcea servicii bune cui îi^ cerea şi o ura apăsătoare îl întovărăşea, cum se întîmplă cu toţi oamenii ce-i întrec pe alţii. Unii îl numeau renegat, şi asta numai pentru că nu se însoţise cu nişte căzături sărăcite. O vreme am crezut chiar că era vorba despre un divorţ serios între el şi clasa lui, pe urmă, încet-încet, am ghicit că se folosea de lipsa altora, de farmecul său personal şi că îşi pregătea pasul următor spre alte zări. Ceea ce şi făcu la vreo patru ani de la întîlnirea noastră, lăsînd să se înţeleagă că acest teritoriu nu-l mai încape şi că ar trebui înţeles, de fapt.

Mi-am amintit atunci, într-o seară de iarnă, cînd posturile de radio străine anunţau dezertarea lui spectaculoasă, că fusesem unul dintre cei ce crezuseră în fidelitatea lui, împotriva tuturor

părerilor contrarii. Nu-l regretam pentru că nu fusesem prieteni niciodată şi pasul lui nu mă angaja în nici un fel. Eram mai mult dezamăgit de creditul general pe care îl obţinuse de la noi toţi. Mă simţeam prost şi umilit, sceptic pe neaşteptate, condus de o spaimă fără limite în faţa tuturor indivizilor care-mi plăcuseră vreodată. Pentru că asta mi se părea înfiorător, credulitatea mea. Mi-am amintit vechiul zîmbet abandonat din balconul acelei clădiri vechi în care stătuse în frumoasa zi de mai. Pe urmă, undeva într-un oraş străin, la vreo şase ani de la plecarea lui, m-a căutat şi, cu toate că l-am evitat cît am putut, am stat cu el într-un bistro

u

timp de un ceas. Era volubil, parcă întinerise, mă cucerise iar cu zîmbetul acela copilăros. Nu mai avea aerul de boier din ultima lui perioadă de la Bucureşti şi am observat cu stupoare cum colecţiona un bon de 5 franci pentru o decontare. Sărăcise? Nu cred. Aud că-i merge binişor ... (prima variantă).

(A DOUA VARIANTA)

Léon Bloy scria undeva cu o pană otrăvită: *„Gil Blas* venait de naître et le règne des porcs s'inaugura". Erau cuvintele care mă persecutau de cîte cri îi citeam cartea, nu pentru că ea ar fi avut ceva de tot decăzut ca mijloace literare, dimpotrivă, paginile trădau o mare în- demînare literară, am recitit-o de cu- rînd, tehnica nu lipsea nici atunci, cu 16 ani în urmă (ce iute a trecut vremea!), dar era scîrboasă în *fondul* ei, se încerca să se legitimeze o mare suferinţă colectiva, se sfida adică un adevăr în- deobşte cunoscut, era ca şi cum ai descrie operaţiile făcute în curţile din dos ale vieţii. Pentru asta îţi trebuie geniu, ori te cureţi... Poate omul meu, să-i spunem, Pierre, pentru că avea ceva din Bezuhov, statura, greutatea, mişcarea lentă, precisă, privirea magnetică cu care fascina femeile (deşi unele indiscreţii mi l-au descris ca pe un tip flasc, leneş, fără imaginaţie acolo unde trebuie să ştii să te comporţi ca pe un ring), poate, spuneam, avea geniu, oricum ştia acel lucru pe care oamenii de jos îl ignoră, arta de a trăi. Era educat, cunoştea foarte bine cinci sau şase limbi, studiase în străinătate, îşi purta educaţia lejer, fără să accentueze asta, fără să declare că ştie ceea ce ştia, cum fac de obicei semidocţii. Se îmbrăca la cei mai buni croitori deşi, cînd l-am cunoscut mai bine, el trăda un gust provincial, fără greş, se ştia doar că sosea de undeva dintr- un colţ de ţară, pus pe a curăţi lumea, spunea cui voia sa-l asculte că nu are scrupule şi se ţinea de cuvînt, pentru că cel mai ades cei ce declară aceste lucruri numai aici rămîn. Străbătuse societatea românească într- un termen record, strivind în picioare indivizi mai puţin pregătiţi pentru a-l înfrunta. Avea un surîs superb care mă cucerise de la început, este ceea ce am observat de la început la toate canaliile, ele ştiu să surîdă, să arate disponibilităţi sufleteşti din cele mai largi, poseda un fel de amiciţie gata să incendieze totul în jur, într-un sfert de ceas omul te face să-i spui tot despre tine, pentru ca, la rindul său, e gata să se devoa- leze fără multe ezitări, are biografii pregătite minuţios, fără nimic spectacular în ele, dimpotrivă, de o modestie atît de bine întocmită, încît este foarte greu să nu-l crezi. Unde mai pui buna sa creştere, posibilitatea de a afla că rudele sale mai îndepărtate erau de spiţă nobilă, dar asta mai mult îl enerva, nu pentru că nu se purta atunci cînd l-am cunoscut eu, nu, nu se sfia să arate că nu-şi detestă origina socială, cum se numea pe-atunci, dimpotrivă, dar, la drept vorbind, ştiam eu cît sînt de idioţi unchii aceia, şi chiar părintele său, mărunt funcţionar? Era dezarmant, dar lucrurile astea le-am aflat mai tîrziu, cînd ne-am împrietenit, deocamdată eu îi citisem cartea aceea voluminoasa, şi un sentiment neplăcut mă cuprinsese. Era ceva amestecat, între curiozitate şi invidie. în mine dormea, de asemenea, un individ setos de succes, dar lipsa mea de scrupule s-a dovedit în cele din urma mai mult o speranţă decît

certitudine. Mi-a plăcut mai apoi să lupt, dar mi-era greu să încep. Aşa că îl urmăream cu o curiozitate lacomă, aţîţat, gata sa merg undeva să mă aşez într-un loc de unde să-l văd mai bine.

într-o zi, pe la prînz, din întîmplare mi-a apărut înainte pe un bulevard. Era primăvară, puţin rece, puţin umed, l-am recunoscut imediat, avea o statura impresionanta şi se îmbrăca bătător la ochi, nu strident, dar cu haine anume alese, din stofe foarte scumpe şi rare la acea vreme în Bucureşti, Sfida sărăcia generală, dar cu discreţie, cu o ostentaţie căreia îi pusese surdină. Mergea aproape tîrît de doi ogari lungi, englezeşti, pe care-i ţinea cu o lessă lunga. Bulevardul acela pustiu, cu pomi neînfloriţi o să ramîna mereu în memoria mea, nu ştiu de ce. Poate pentru că vedeam după mulţi ani ceva neobişnuit. Şi ce era neobişnuit în această apariţie: faptul că un individ sfida întreaga aceasta societate.

FRUMOSUL

(AL DOILEA CONDOTIER)

Tipul irepetabil, se spune. Da, de unde . ,.

Iată, a sosit de prin aceleaşi locuri de provincie, pline de fum şi zgură, cu aceeaşi nesaţietate, cu aceeaşi lacomă sete de posesiune. Are viziuni nobiliare. Vrea valeţi şi aer condiţionat, doreşte o maşina nemaipomenită, ceva ce să nu semene cu a nici unui muritor de rînd. Mă înspăimîntă nu atît repetiţia cît posibilităţile infinite ale naturii de a emite la atît de scurt timp asemenea tipi devoranţi, lipsiţi de milă, gata să sfîşie, sa calce în picioare, surîzînd, chiar emi- ţîncl un fel de farmec de reptilă. Mai demult am cunoscut prototipul înspăi- mîntător al acestor rechini scăpaţi în bazinul fiinţelor obişnuite. Era un bărbat tînăr, făcut din multă carne, domi- nînd pe toţi cei din jur, cu ceva din aerul lui Carol al II-lea, adică cu acea majestate plină de lichelism, cu acel rîs gîlgîit fără scrupule ce anunţa numai nenorociri. îşi purta mîndria în costume înghеţate de lînă, stînd pe el ca pe manechine uriaşe, sfidînd mediocritatea generală şi o umilinţă gregară ce urla pe trotuare, avea ceva indecent nu în prezenţa lui, în mijlocul acelei sărăcii, fără invidie, succesul său era trivial, strivea totul în jur şi umplea de lacrimi, era un succes care făcea oroare, un succes ce înspăimîntă şi chema ura cerului. Astfel trebuie sa se fi simţit zeii pe stîncile lor blestemate de muritori, dar el din asta trăia, din asta făcea o profesiune.

Şi-acum, iată-l reeditat, aceeaşi lipsă de scrupule, aceeaşi neruşinare fără limită, îngrozitoare. Bărbatul abominabil pe care-l întîlnesc de cîteva ori pe săp- tamînă mă scrutează, nu vreau să iau cunoştinţă de el, nu-l recunosc şi asta pe manechine uriaşe, sfidînd mediocri- îl îngrijorează, mai există deci cineva în cetate care-i rezistă . . . Asta nu se poate suporta. Mă pîndeşte, are ceva de boa, guşa lui clocoteşte de venin, dar îl ţine cu cinismul de a-mi surîde; mă aşteaptă, mă vrea, sînt ultima lui pradă. Pînă acum au căzut femei, bărbaţii lor, amici, înalţi funcţionari, toţi fascinaţi de ceva necunoscut, hipnotizaţi parca. Celălalt, prototipul e plecat mai demult. A nimerit într-o lume care-i seamănă, a dus-o greu la început, acum a ajuns la mal, se pare că va

face cariera visată, i-au trebuit zece ani totuşi, zece ani de incertitudini pentru o lichea, dar asta e enorm! în sfîrşit.. .

Ce mă fac cu ăstălalt

?Dacă nu fuge şi el? Dacă stă lîngă noi pînă la adînci bătrîneţe? E în stare de orice. Vorbeşte frumos, se ascultă cu dragoste, are ceva din Oscar Wilde, umblă cu un trandafir în mînă, oglinzile nu-i mai ajung, repetate infinit îl reflectă numai pe el, dar, alergînd din- tr-una în alta, nu oboseşte, dincolo de limitele propuse tot mai găseşte ceva din sine, este subţiat, rarefiat, dar din toată fiinţa sa repetată tot mai găseşte un surîs perfid, cuţitul călăului.

Nu-mi face frfcă, dar nu mai pot să suport dezgustul şi fascinaţia celorlalţi. Toţi rataţii, toţi ambuscaţii din jurul nostru cred că licheaua este un exemplu. Aşa arată în romanele negre Rastignacul de totdeauna, omul fără scrupule, individul ordinar care împărtăşeşte graţiile femeilor urîte. De cîte ori îl văd, am imaginea unei scări infinite de cadavre pe care a călcat într-un marş zilnic, agitînd roza pe care şi-o plimbă sub nări. Curios, duhoarea lui e strivită de un parfum neutru, fără nuanţă, ceva sanitar, inepuizabil. Licheaua are ceva stenic în prezenţa juvenilă, poate agilitatea lui de maimuţă bine antrenată la trapezul vieţii îl scuteşte de caricatură. De unde o fi învăţat să stea atît de sigur pe picioarele astea musculoase, de unde prezenţa fizică fără reproş, curajul de a întîrzia cu el însuşi într-un aşternut virgin? Degeaba credem noi că asemenea indivizi au coşmaruri. Ei dorm şi beau bine, se hrănesc din dezgustul nostru, îi îngraşă oroarea noastră, ei sînt mai puternici decît noi cei ce credem ca ordinea, dreptatea şi celelalte prejudecăţi creştine ne ţin spiritul tînăr.

Tîrziu, dar am descoperit, în sfîr- şit, că nu există ceva mai durabil, mai viguros decît canalia. Să-i batem efigia pe toate zidurile. Voi, tuberculoşilor, voi, complexaţilor, voi, învinşilor, acesta e Dumnezeul vostru salvator! El vă arată calea cea mare a reuşitei, el o să vă ducă în cîmpiile roditoare ale succesului. Veneraţi-l . ..

(POVESTIREA LUI P.)

„Dacă a trecut de 20 de ani şi cît teatru depozitează în ea! Are ceva fix în filozofie. Ştie că e frumoasă şi deci scutită de orice răspundere. Visează la o situaţie, eu sînt pretextul, introduc- torul. Jocul mă amuză. între noi este nevoie de un mic *act* care să ne înlesnească, la amîndoi, dragostea sau prietenia sau ce naiba şi-a propus, pentru ca nu seamănă cu nimic. Vorbeşte despre o mare primejdie care mă ameninţă, altfel nu mi-ar fi dat nici un semn de viaţă, pentru că prea nu am căutat-o şi nu se face! Recunosc, dar am pierdut demult puţinul romantism ce se mai cuvenea chiar unor astfel de fiinţe. Prea lesne se lasă abordate şi prea-i cred pe bărbaţi ocupaţi. E drept că nu am timp, dar cînd cred că am întrecut măsura, un buchet de trandafiri îmi scuză toate infamiile. De altfel am întrebat-o dacă crede că, în relaţiile dintre doi oameni, numai unul este obligat să meargă spre celălalt. Nu vrea, este limpede că îna- inteează în relaţiile noastre numai în circumstanţe legale. Simulează o naivitate totală, deşi eu nu cred nimic din toate acestea. A făcut şi imprudenţa de a mă prezenta părinţilor, dînd un aer de responsabilitate idilei noastre. îmi vine să rîd cînd mă gîndesc că, după cîteva în- tîlniri, s-a crezut datoare să-mi faca şi o declaraţie de dragoste. Lipsise mult din

Bucureşti, găsindu-se într-un loc recules, şi-a adus aminte de calităţile mele.
A înţeles abia atunci ce serios eram şi au plictisit-o cererile în căsătorie ale celor din jur.

Ochii — bufonii inimii, cum spunea Shakespeare, o trădează totdeauna. Ei rîd de toate aceste fleacuri spuse cu un ton foarte solemn şi eu, înţelegînd toate acestea, mă fac că o cred. Ne amuzăm de multă vreme şi îi voi mai trimite flori pentru că o astfel de comedie merită mai mult decît s-ar crede. Ea ma vindecă de a mai iubi multă vreme pe cineva .. .

Preuves — Jurnalul lui Ionescu după încercarea sa de sinucidere. O anxietate majoră, născută din spaimă, din glorie, din incertitudine, din ceea ce ştim, din ceea ce bănuim, din neîmplinirea sau împlinirea morţii, un dialog cu conştiinţa, un *self-disgust* fără ocol, dar atît de fascinant! Ionescu îl citează pe Freud şi crede că 3 lucruri ne împiedică să fim liberi: neliniştea, mila şi dezgustul. După el, şi ura şi agresivitatea sînt o piedică împotriva libertăţii. Caută şi găseşte similitudini între budism şi freudism. Freud credea, la sfîrşitul vieţii sale, că fiinţa poartă în sine instinctul morţii, aspiraţia la odihnă — *instinctul Nirvanei*. Dorinţa şi Erosul ne ţin în viaţă. Problema care-l macină este învăţarea morţii. Ionescu crede că numai în vis sîntem lucizi şi conştienţi. Este interesant visul său: se afla într-o piaţă, în jur era pustiu şi ruine, totul cenuşiu — ciulini uscaţi, iar în faţă un zid enorm, parcă al unei biserici sau zidul unei mari închisori. În dreapta, o mică poartă închisă. De departe, totul pare un cimitir vertical. Stă lîngă soţie şi lîngă un turn baroc, prin care se vede cerul şi spaţiul vid şi trist. Totul e cam literar, dar dă o senzaţie de vid universal.
Visează că suferă de un cancer la inimă şi că va mai trai doar 2—3 luni. încearcă să se domine, să nu-şi arate neliniştea. Sc visează culcat ca un copil în spaţiul interplanetar, în faţă cu un alt copil care-i seamănă ca o sosie. în visele sale e mereu tînăr. Are vîrsta între 16 şi 22 de ani. în vis, refuză să îmbătrinească şi să moară. Spune: „mă simt rău cînd trebuie sa tutuiesc pe un om de 40 de ani, căci am impresia că e cu mult mai mare decît mine, de unde o *non-comunicare* cu cei de vîrsta mea. Asta nu mă împiedică să mă simt prost cu cei tineri, cu care nu m-am simţit bine, mai ales cînd eram tînăr chiar eu. Mă simt de 17 ani, căci atunci m-au invadat probleme ca: viaţă, moarte etc. Enormul progres tehnic a mărit neliniştile noastre. Ştiinţa şi tehnica rezol- vînd numai chestiunile practice. Anxi-etatea are forme concrete: „această teamă albastră, această panica. De cum cade noaptea mă invadează. Vreau singurătatea şi totuşi nu pot s-o suport. Un pahar de alcool, şi teama dispare. Cînd nu mai mi-e teamă, mă plictisesc. Am un sentiment de securitate. Cînd sînt furios, e mai bine. Furia e curaj, poate chiar un eroism. Cînd ai caracter, cl c rău, zicea Clemenceau. Cînd ai o conştiinţă — ea e proastă! Pentru că există instinctul morţii, să dezlegăm legăturile vitale, să-l cultivăm, să-l stropim ca pe o plantă ca sa crească fără opunere. Teama se naşte în refularea instinctului morţii. „Vede un bătrîn frumos cu ten roz, care înfuleca cu convingere. îl dezgustă pentru că ştie că el mănîncă numai în scopul de a

trăi. Se vede pe sine în această ipostază. „Trăiesc ca un mort!", spune amar doctorului. Se refugiază în cartea lui Martin Buber asupra *textelor hassidice,* în care acela spune ca explorarea inimii este începutul drumului în viaţa omului şi care nu trebuie confundată cu acea investigaţie care torturează. „Fiecare trebuie să-şi găsească singur o cale. Mă învîrt în propria-mi cuşcă, în spatele gratiilor ca o sălbăticiune". Ionescu crede că pînă şi animalele se tem, pentru că gîndesc. Nu poate sa nu-ţi fie foame şi sete. Se ajunge la o mărturisire de credinţă zguduitoare: „Această înverşunare de a mă cunoaşte şi de a cunoaşte, trebuia să le fi avut din vreme. Dacă mă trezeam la timp, poate ajungeam la ceva. în loc de a face literatură, ce timp pierdut! ce risipă! Credeam că aveam tot timpul... Acum sînt grăbit, sînt ultimele clipe. E ca şi cum, făcînd literatură, aş fi uzat toate simbolurile fără să le pătrund. Nu-mi mai vorbesc într-un fel viu. Cuvintele au ucis imaginile sau le ascund. O civilizaţie de cuvinte, rătăcită. Cuvintele creează confuzia. Cuvintele nu sînt *Cuvîntul.* Aceste cuvinte erau ca nişte măşti sau ca nişte frunze moarte, căzute pe pămînt. Copacul vieţii şi al morţii e acolo, gol şi negru. Nimic nu mai poate masca cea mai incurabilă, profundă tristeţe ... Sufăr cxcesiv de limitele mele, poate asta e mai puţin banal. Nu sînt nemuritor, nu pot să ştiu totul. Cum zidul nu e de trecut, trebuie sa-l accept. A nu-l accepta, asta e „diabolicul" ... De ce *a fit* Această chestiune insolubilă mă epuizează enorm . .. Cînd acuzam evreii ca sînt abstracţi, e cert că nu ştiam nimic despre ei. Unul dintre rabinii hassideieni condamna pe alţi rabini de a fi prea detaşaţi de pămînt. Adevărul rezultă din unirea cerului cu pămîntul. Lumea e o epifanie, o splendidă manifestare a divinităţii... Ce este un cuvin t? Tot ceea ce nu e trăit cu o intensitate arzătoare. De ce la Turnul Babei se vorbeşte despre limbaj? Pentru că cu- vîntul nu mai arată. Cuvîntul trăncăne. Cuvîntul e o fugă. El împiedică tăcerea sa vorbească. El uzeaza gîndul şi-l deteriorează. Din păcate, e inflaţia ^şi ăsta e un cuvînt... Eu sufăr de a trăi: ca orice nevrozat, eu mă agăţ de nevroza mea, m-am obişnuit cu ea. Eu nu vreau să mi-o vindec. De aici îmi vine această frică albastră, panica din taina nopţii .. ."

Despre tineri: „Tinerii sînt mediocri şi stupizi. Curtea care li se face de către maeştrii gîndirii în căutare de clientelă e unul dintre cele mai penibile lucruri... Noi toţi avem frica de a ne fi ratat viaţa. Cei ieşiţi din închisoare: un matematician, un muzicolog care a stat 15 ani, au gîndit acolo muzică. Accasta te face calm, înţelept. Cei în libertate sînt acriţi, amari, geloşi, pesimişti, *parce que ces demiers nont pas purge leur, peine* . . . Se pare ca doar mînăstirea şi închisoarea salvează sufletele ..."

A nu muri. Nimeni n-ar mai urî pe nimeni. Nu ar fi gelos. Ar avea tot timpul să mai aibă şanse. Era expresia neliniştii noastre, a lipsei de timp. Gelozia, expresia fricii de a fi abandonaţi în viaţă şi-n moarte. Nevoia de a te simţi iubit. Care e drumul cel bun? Indiferenţa? Poate ...

Pentru „Frica" — informaţii strict ştiinţifice (deci plicticoase), dar .. .Ceva despre animalele care alcătuiesc planctonul (animale pelagice): speciile care trăiesc la suprafaţă au o culoare albastră, diafană. Celenteratele sifonofore: *Velella* şi *Por pita,* precum ^i *Glaucus,* dintre

moluşte, se confundă cu nuanţa generală a apei, trecînd neobservate. Transparenţa este, de asemenea, un mijloc de apărare, ca la meduze. Un fenomen care ar trebui semnalat ar fi şi *melanismul industrial* (pigmentarea corpului unor animale cu pigmenţi melanici negri sau bruni) care se produce în regiunile industriale unde fumul întuneca substratul în care animalele îşi duc viaţa (ca dovadă de rafinament al apărării). Melanismul industrial a fost semnalat la fluturi ca *Biston bctularia* şi *Boarmia punctinalis*. Animalele marine foloscsc un sistem de camuflaj foarte bine întemeiat. Ele au două culori, una pentru suprafaţa apei, cârc să le apere de ochiul prădalnic al păsărilor, şi o alta care le înlesneşte strecurarea pe lîngă peştii răpitori de la fundul apei. Cu ajutorul guaninei, peştii pclagici, a căror faţă ventrală este argintie, se confundă cu suprafaţa strălucitoare a mării cînd sînt priviţi de sus. Experienţele au arătat că, la peştii care au fost orbiţi, pielea s-a întunecat uniform. Dacă s-a lezat un singur ochi, pielea s-a întunecat numai pe partea ochiului distrus. Umbra criptică este un mijloc de apărare ca şi antiumbra. Multe păsări acvatice trec neobservabile fiindcă se aşează pe suprafeţe puternic luminate, cum sînt pietrele sau ochiurile de apă, unde umbrele lor sînt foarte slabe pe suprafeţele care reflecta lumina. Mai există coloraţia de dezagregare. Astfel, pasărea *Prundaraful,* care trăieşte pe prundişul apelor, are o coloraţie adecvată alb-negru care duce la confuzii. Tigrul şi pantera sînt tărcate pentru a imita umbra căzută în pădurile în care trăiesc. Ar merita citată şi *homocromia copiantă,* răspîndita în lumea fluturilor de noapte. Ziua, a- ceştia rămîn într-o stare de amorţeala pe scoarţa copacilor sau pe pietre, nco- perindu-se cu aripile anterioare, strîn- gînd aripile posterioare, foarte colorate. *Catocala nupta,* unul dintre cei mai frumoşi fluturi de noapte, are aripi posterioare roşii ca petalele florilor de mac, cu două benzi transversale închise, iar pe margini cu tivuri subţiri, galbene şi albaştrii. în timpul zilei, se odihneşte pe trunchiuri de plop sau de salcie, pe pereţi şi stînci cu licheni, dar nu-l poţi distinge. Aripile posterioare se acoperă cu aripile anterioare, de culoare cafenie cu un desen fin de linii încreţite. Unde citatul atinge sublimul este în prezentarea cazului speţei *Bacillus*, un fel de insectă care trăieşte în crînguri şi păduri, devorînd frunze în timpul nopţii. Are culoarea verde-brună, n-are aripi, rămîne în stare de imobilitate chiar cînd e alungată, cînd e aruncată la pămîni cxecută ciudate mişcări pendulare asemenea ramurilor bătute de vînt. Cînd sînt luate în mînă, devin rigide, ră- minînd nemişcate multa vreme, într-o moarte aparentă. Există insecte care imită frunzele verzi, altele frunzele uscate sau în descompunere. Fluturele exotic *Kallima* simulează, prin petele de pe aripi, chiar rănile făcute de insectele fitofage care se hrănesc cu pa- renchimul frunzelor, lăsînd doar epiderma translucidă. *Kallima* nu se opreşte niciodată pe o frunză verde, ci totdeauna pe tufe sau frunze uscate. Fluturele din India, *Pbyllodes,* este şi el un imitator de frunze. Păianjenul *Orni- ihoscatoides decipiens,* din Arhipelagul Malaiez, ia culoarea şi aspectul excrementelor gelatinoase proaspete de pasăre. Aceasta înfăţişare atrage muştele şi fluturii care sînt apoi devoraţi. Exemplele s-ar putea înmulţi, dar să nu cădem în savantlîc.

Cît priveşte mimetismul, iată ñ aici cîteva fapte. Bates, în monografia sa despre fluturii denumiţi *Helicom- dae,* observă că un fluture extrem de rar; *Leptalis,* seamănă perfect cu helicn- nidele care erau evitate de păsările în- scctivore pentru că au însuşiri dezgustătoare. Fluturii tropicali, diurni, aparţi- nînd genurilor *Pieris* şi *Papilio*, secretă substanţe urît mirositoare, în special femelele. Heliconidul *îthomia ilerdina* are aripi în culori strălucitoare şi emite un miros respingător, provenind dintr- un lichid pe care şi-l aruncă pe suprafaţa corpului. Atunci carnea devine neplăcuta la gust. Tot Bates (pe aici mi-a trecut şi domnul Thomas Mann în *Doklor Faustus)* spune că fluturii evitaţi de păsări au un zbor lent, nesigur, de mică înălţime. Ele dau astfel posibilitatea celor ce-i pîndesc să vadă bine culorile de avertizare şi să-i dispreţuiască. O specie de muşte: *Syrphus* copiază culoarea şi forma viespii. Mimetismul are loc şi la şerpi. *Micmrus frontalis*, un şarpe neveninos, simulează aparenţa lui *Simophis-rhinostana,* un şarpe veninos.

Din această suită de date, iata şi ceva poetic: haina nupţială a peştilor. Penajul, mirosurile, podoabele capilare la cerbi au o contribuţie considerabilă în ritul procreării. Femela preferă individul puternic şi frumos. El trebuie sa cînte mai frumos, să miroasă mai frumos, să se bata şi să supravieţuiască.

(Mic tratat de Homocromie şi Mimetism)

POVESTIRI RATATE:

TOTDEAUNA TREC NIŞTE OAMENI PURTÎND O BARCA

Lucrurile se petreceau la cîteva timp de la moartea lui Hemingway. îl citisem de cîteva ori şi spusesem, în diferite ocazii, că nu prea ma prăpădesc după el, deşi-i recunoşteam o subtilitate nemărturisită, şi, mai ales, poezia aceea ca o trenă ce urma după ce ai terminat să-i citeşti o pagină (exemplul cu aisbergul mi se pare şi-acum cea mai preţioasă mărturie făcută de vreun scriitor vreodată). De fapt, A. m-a făcut să-l iubesc pe acest bătrîn despre care spunea că murise aşa cum a trăit, ceea ce e un lucru foarte frumos pentru că puţini oameni refuză decrepitudinea şi umilinţa de a fi compătimit, îngrijit, iubit... Da, A, m-a făcut să-l iubesc pe Hemingway şi poate o în- tîmplare măruntă, fără semnificaţie, dar tocmai de aceea turburătoare.

Ne iubeam foarte mult de o săptă- mînă, cu una din acele iubiri, posesive, imprudente, nebune, cum realizezi foarte devreme în viaţă sau foarte tîrziu. Ne-am văzut foarte des, timp de o săptămînă, sfidînd un oraş întreg, ţi- nînd foarte puţin seama de gura lumii, de ceea ce-ar fi putut să ni se întîm- ple din pricina asta fiecăruia. De fapt, cred ca acest lucru face frumuseţea unei iubiri adevărate, chiar dacă ca e scurtă (nici nu ştiu încă dacă ea va fi scurtă sau foarte lungă, dar sînt sigur că a fost sau mai bine zis este foarte frumoasă); umblam hai-hui în afara oraşului, fugind de

mirosul de benzină al bulevardelor, de înghesuiala taxiurilor, de figuri cunoscute, de tot ceea ce era obişnuit în viaţa noastră de pînă atunci. Trăiam o beţie lungă, amestecata cu im- pudoarea unei primăveri aşteptate demult, cu tot ce avea neruşinat în florile, în desmăţul aerului aţîţător şi, în sfîrşit, în tot ce ne împrumutase nouă sîngele, cu violenţa, cu dorinţa şi devorarea reciprocă a doi oameni ce se căutasera demult şi-acum se sileau din răsputeri să se distrugă prin obişnuinţă, prin foamea unuia faţa de celălalt.

La sfîrşitul acelei săptămîni, mai curînd, nu chiar la sfîrşitul acelei neuitate săptămîni, ne aflam în faţa unui lac din marginea Bucureştiului, dincolo de drumurile prea umblate, într-o pădure abia înverzită, privind turlele unei mînăstiri din apropiere, parcă ameţiţi de ziua incertă, cînd înorată, cînd fierbinte, plină de amenințarea unei ploi ce se anunţa cu tunete îndepărtate din cînd în cînd. Umblam de mînă pe o potecă de pămînt, undeva în apropiere o pasăre prădalnică jefuia un trunchi de copac, mirosea a apă şi a frunziş măcinat de cu toamnă, în jur nu era mai nimeni, ne priveam numai în ochi (o, fata asta avea cei mai frumoşi ochi pe care i-am văzut!) şi eu mă gîndeam cu durere că vom sta foarte puţin împreună şi-aproape n-am spus mai nimic în acea dimineaţă, priveam numai peste lacul somnoros la puntea de lemn peste care treceau nişte călugăriţe, purtînd saci grei în spinare şi mă întrebam, în sinea mea, de ce n-a murit încă setea de absolut a unor oameni, întreţinută, vai, atît de penibil în veacul nostru, prin compromisuri! Nu mai scăpăm de un şofer, altfel foarte politicos, dar care, în dimineaţa asta, nu ştiuse să dispară la timp, îi ţineam mîna în mîna mea şi ascultam o poveste cu un părinte ce-şi părăsise fiicele şi soţia fără nici o explicaţie, de multă vreme, fără măcar să mai dea vreun semn de viaţă, fapt care presupune mult curaj şi o tărie de suflet, oricum înspăimîntătoare şi, în toată durerea că peste puţină vreme femeia de lîngă mine va dispare, lăsîndu-mă singur o lungă zi de primăvară, încordată, cu nori amenințători deasupra, cu atîta libertate, mă bucuram puţin că eram singuri, că nu erau decît vreo cîţiva oameni în jur, discreţi şi tăcuţi, privind şi ei fascinaţi rostogolirea vremii peste noi toţi.

Şi-atunci se întîmplă, iar lucrul acela ce mi-este dat numai mie, sau nu numai mie, dar pe care sînt obligat mereu să-l observ şi sufăr din pricina asta... Pe lîngă noi trecură patru sau cinci oameni purtînd în spinare o barcă mare, albă, abia vopsită, transportată cu un autocamion pînă aici. Erau slabi şi asudaseră, drumul în pantă îi obliga să-şi ţină echilibrul, frunţile lor se încreţiseră de efort, se stăpîneau să nu înjure, cu coada ochilor cred că priveau cu invidie la noi şi probabil că ne blestemau şi ne invidiau, cum era firesc, dar îşi vedeau mai departe de treaba şi eu nu mai m-am uitat după ei, cred că au ajuns foarte repede la marginea lacului şi-au lăsat barca în apă şi s-au şters pe frunte de sudoare şi poate chiar că au venit sus, pe terasa pe care stăteam şi au cerut bere şi au băut ca şi noi. Dar noi n-am mai întîrziat, A. se grăbea, cineva mi-o fura,

uram timpul, şi pentru mine el nu e o noţiune abstractă, uram toată dimineaţa asta frumoasă, incertă, cu tunete îndepărtate cu puţină ploaie înainte, rămasă în iarbă, sticlind uşor la razele de soare.

De un singur lucru nu mi-a părut rău în dimineaţa aceea, că, datorită lui A. şi acelei mici întîmplări, am început să-l înţeleg şi să-l iubesc mai mult pe bătrînul Hemingway

.Graţie prietenului meu ilustru Sercnus Zeitblom, fragmente din- tr-o carte extrem de interesanta:

Corespondenţa DURRELL — MILLER Millei:

Spune-mi, ai ascultat *Concertul în re pentru vioară* al lui Beethoven? Are în temele lui ceva din patologia înspăimîntătoare pe care o găseşte în *Hamlet*. Fuziunea dintre vis şi realitate, care ţi-e atît de dragă. Dar cît de disciplinată d^ personalitatea autorului! Cît de personală, de fapt! Cred că nu ştiu ce vreau să spun. Am sentimentul oribil că vreau să spun acelaşi lucru ca tine, dar că nu-l spun cum trebuie. Spune-mi dacă nu cumva crezi că astea toate-s, cum zicea Barclay, balegă sută la sută.

Al tău, Lawrencc Durrell (pentru *Janus* — eroina fiind muzicanta)
(Miller):

„Literatul trebuie stîrpit. Fireşte, nu trebuie ucis omul, el e un element vital al eului tău ca scriitor şi, desigur, fiecare artist e fascinat de tehnică. Dar al doilea lucru, la scris, *eşti tu*. Ce-am descoperit eu că e cea mai buna tehnica e să n-ai nici una. N-am avut niciodată sentimentul că trebuie să ader la o anumită manieră de abordare a subiectului, încerc să rămîn deschis, flexibil, gata să ma iau după vînt sau după curentul de gîndire, Asta-i poziţia mea, tehnica mea, dacă vrei, să fiu flexibil şi sprinten, să folosesc orice mi se pare potrivit în momentul accla".

Istoricul bizantin Procop despre capela Agiei Sofia: *Ea atîrnă de cer de o funie de aur ţi acoperă spaţiul.*

CAIETELE PRINCEPELUI
(Magie — Mitologie — Poezie)

SC înt ani de zile de cînd mă obsedează o pictură. Este vorba despre V î n ă t o a r e a î n p ă d u r e a lui Paolo Uccello, care se găseşte în *Asbmolean Muse- ttm* din Oxford. Place violenţa culorii şi mai ales compoziţia complicată, dar perfect armonică. O pădure spectrala de pini, cu coroane albastre, cu înalţi trunchi ca stîlpii de catedrală, între care circulă cîini prelungi, ca nişte arcuri, haituind căprioare fragile, în fugă dansantă. Domină pajiştea umeda de un verde violent şi costumele roşii de cpoca ale vînătorilor cu suliţe abandonate, urmînd goana vînatului. O flora dezordonata ca un paviment galben contracarează mişcarea animaliera prin fixitate. în fund se sugerează o răpire pe un cal ca în Eminescu şi din aceasta deplasare formidabilă se degajă o spaimă nemărturisită. Privit în ansamblu, tabloul sugerează nu vînătoarea căprioarelor, cît vînarea vânătorilor de către cîinii şi animalele hăituite. Cu o intuiţie generală, pictorul sugerează o inversare nebănuită. Ceva, în văzduhul acelei păduri, ameninţă pe cineva, ţi acel cineva sînt oamenii, deocamdată angajaţi în urmărire, nebănuind ce-i aşteaptă. în prim plan există un detaliu neaşteptat. Unul dintre cîini, mai roşcat decît ceilalţi, se cabrează spre un punct invizibil. Corpul lui este însoţit în mişcare de imaginea sa dublă, de culoarea cenuşii, ca şi cînd într-o fotografie imaginea s-a mişcat şi senzaţia de fluid trădat pe neaşteptate apare cu pregnanţă. Este o sosie angajată în a- ceastă vînătoare, este un alt animal? Uccello nu vrea s-o spună. Imprecizia este tulburătoare şi ţine de esenţa genialităţii. Roger Caillois, care a avut o

curiozitate ceva mai întinsă, a observat, prin studierea unor detalii la unele tablouri, lucruri şi mai interesante. în cartea sa Au c o e u r d u f a n t a s - t i q u e el citează viziunea simultană a personajelor la W a t t e a u (î m b a r c a r e a p e n t r u C y t e r a), lucru care dă aceeaşi senzaţie de nelinişte despre care scriam. în tabloul A m b a s a d o r i i de Holbein, Caillois semnalează o magmă inirientificabilă, aflată la picioarcle celor două personaje centrale ce nu par deloc alarmate de prezenţa nedefinită. Forma, materia şi prezenţa acelui corp, par inexplicabile. Pico de la Mirandola, încercînd să explice emblemele alhi- miste, spunea ca ele ascund sub valori enigmatice disimularea poeziei. Caillois descrie şi o gravură de-a dreptul fantastică : A l e g o r i a P u r g a t o r i u l u i , a lui Bellini, care e de un mister total. Acelaşi autor vorbeşte despre compoziţii bizare ce înfăţişează cavaleri în armuri şi fete goale laolaltă, repre- zentînd extrema fragilitate şi atotputernicia, imposibilitatea de a ceda tentaţiei, armura semnificînd forţa şi imposibilitatea de a îmbrăţişa gracilitatea. Pe o planşă a lui Antonio Salamanca, din 1562, A l e g o r i a d r a g o s t e i (după o compoziţie a lui Bandinelli), sînt înfăţişate mai multe personaje, între care Eros, care joacă zaruri la o masă cu o femeie copleşită de dragoste. Pe masă se văd gajurile: mîini tăiate şi ochi smulşi cu ceva de strugure în ei, fragili, transparenţi, şi aglomerarea dă o senzaţie terifiantă de spaimă. (Vezi nuvela *Ochii* a lui Malaparte). în prim plan, alţi amoraşi prăjesc un amoraş într-un căzanel, într-o ocupaţie, parcă domestică. în iarba uscată, arsă, de la picioarele lor, sînt abandonaţi ochi care varsă lacrimi dintr-un izvor sarac. Ochi rătăcitori sînt prinşi şi în buclele dezordonate ale micilor calai. Orizontul înfăţişează solide temple, aşezate pe nouri, o qvadrigă e minată spre infinit de un vizitiu celest apucat. în spaţiul vid dintre nori rătăceşte un cal static. Desenul mi se pare prea michelangiolesc pentru ezotericul subiectului, trăsăturile dure, precise, ucigînd poezia născută de subiectul gravurii.

Transmutaţiile m-au dus cu gîndul în altă parte: la vînătorii îmbrăcaţi în piei de căprioare care, în orgia urmăririi, în beţia sîngelui presimţit, urlau precum cîinii ce-i însoţeau. Şi aşa mai departe; nu vorbea Peguy de un *pă- mint carnal* şi Gide nu scrie undeva că a cunoscut *un copil cu aerul unei legume?* Joyce spunea că *brînza este cadavrul laptelui* şi Valery cerea să ştii să desenezi nu o mina sau un picior, ci o *sensibilitate generală,* o *rasă sau o ereditate, un trecut, un mod de a ac- ţiona, de a reacţiona„ limitele, resursele pudorile, secretele, lacunele, fobiile şi maniile unui individ*. El voia să scrie un *roman dezincarnat,* sau, şi mai precis, cum pretindea Remy de Gourmont: un *roman de moravuri cerebrale*. Altcineva observa în Artaud prezenţa simbolului oriental al nopţii: un pom în care stă o pasăre cu un ochi închis şi cu celălalt deschis pe jumătate. Nathalie Sarraute îl vede pe Kafka pornind din Dosto- ievski amintind că în A m i n t i r i d i n c a s a m o r ţ i l o r eroul e socotit un simplu obiect: are ori cap de berbec, ori e o insectă curioasă ce se amestecă în mulţime, lunecînd între oameni în mod odios, ca un gîndac, şi această mulţime suferă de senzaţia ca suporta o muscă murdară în

mijlocul ei. E un univers sinistru în care se înaintează într-o falsă direcţie, unde cu mîinile întinse şi cu unghiile degetelor se zgîrie vidul.

Ştim noi, deci, ce este natura artei, cum se naşte, din ce substituire sau interferare a regiunilor iese senzaţia surprinzătoare de descoperire a unor adevăruri necunoscute?

Tot Caillois ne propune să privim mai atent M e l a n c o l i a lui Cranach. Ea nu e luxuriant alegorică, dimpotrivă. Descrierea personajelor e perfect realistă. Trei copii urnesc o sferă în faţa unei ferestre. în dreapta, o fată cu aripi, nu neapărat un înger, pentru că aripile au ceva greoi, de material încărcat, de penaj aproape metalic. Pe jos: două păsări, în faţă — peisajul greoi: un castel, dealuri în plina eroziune, fiinţe indefinite, goale pînă la mijloc, călărind parcă mistreţi. E sugestia poate a gîndurilor negre care vin neapărat spre om cu un aparat grotesc. Izbeşte prezenţa unui cîine care gogeşte parcă pe pervaz, cu capul abandonat spre interior. Nu scapă privitorului o ostilitate tristă a animalului, care a întors spatele lumii şi e gata să urle de desperare. De aici, asociaţiile se fac rapid. într-o anumită mitologie, *cîinele* este simbolul stărilor de durere incertă, al presimţirii lucrurilor rele, el este egal cu *sulful* în scala alchimică şi i se mai spune *nebunul, şarpele, marea lanterna, pelerinul, spada, hermina* şi *cerbul,* cl este *elementul mascul, nativ, cald* şi *uscat. Mercurul,* elementul femei, este *pasiv, volatil, rece* şi *umed.* împreună cu *sarea, mercurul şi sulful* fac *triada elementară.* De aici nebunia poetică devine posibilă. Aceste metale sau, figurat, sentimente, puteau suferi eroziuni (disperări), puteau să cadă în putrefacţie (melancolie supremă, aproape de nebunie) şi treceau fizic prin operaţii ca coagulare, calcinaţie, congelare, disoluţie, digestie, distilaţie, sublimare, separare, fermentaţie, multiplicaţie şi pro- creaţie. Schimbaţi proprietăţile acestea în planul fantast sufletesc şi aveţi perfecta suprapunere. Corbul, craniul, sicriul, culoarea neagră sau orice însemn mortuar duceau la presentimentul de putrefacţie. Metalele, după unii, aveau şi o conjuraţie care era simbolizată prin- tr-un coit realizat în desen de un rege şi o regină, coit înfăţişat realist în poziţii tradiţionale. Sublimarea era simbolizată prin zborul unei păsări. Chiar caduceul lui Hermes înfăţişează armonizarea contrariilor (un beţigaş de aur pe care stau doi şerpi); umidul încearcă împăcarea cu uscatul; recele cu caldul; sulful cu mercurul. în mitologie el este *androginul.* Faimosul *ou filozofic* este egal cu germenul care închide în el elementele vitale, reprezentînd, de fapt, vasul în care se fac transformările alhi- mice, avînd forma de corn sau de castravete. în vase este intrus *compostul,* animale sau fiinţe umane. Regina e mercurul iar regele — sulful. Ei nasc copilul filozofiei: *aurul (înţelepciunea,* într-o altă transmutare). Această uniune se substituie uneori soarelui şi lunii, un heliocefal sau o femeie cu capul Selenei, înconjurat de raze. Luther însuşi fusese sedus de aspectul religios al alhi- miei, în ce avea ea magnific spectacular. Care ar fi, după aceste interpretări ezoterice, naşterea pietrei filozofale (învierea), trecerea de la imperfecţia materială la perfecţia spirituală? Sfînta Fecioară e comparată cu această piatră care se autofecundează şi iese din ea însăşi. Alhimia nu e, în consecinţă, decît o metodă de percepţie a lui Dumnezeu. Se ajunge uşor şi la sexualizarea elementelor alhimice. *Conjuncţia* regelui şi reginei

n-ar fi decît naşterea de metale noi. Cei vechi credeau că metalele cresc ca ni';te embrioni în sînul pămîntului. Focul care le transformă era sexualizat.
Varga de flăcări magice, penetrantă şi activă, simboliza forţa de pătrundere în scopul material, alhimia era traversată de visul puterii. Arta imitînd natura înfăţişa de multe ori deschiderea unui corp plin de foc. Exista şi în unirea metalelor un mariaj metafizic, după cum era posibil şi un incest. Incestul filozofic corespundea cu conjuncţia sa- vîrşită în apă (element femei şi fluid care serveşte de mediu nupţial). Simbolurile s-au prelungit şi au devenit floare, arbore, pasăre, mamifere, monştri, hibrizi, viziunea unor grădini infinite pline de copaci.

Arborele vieţii evoca *Geneza* cosmică şi sosea din Mitologia asiro-babilo- niană. De ramurile lui stăteau atîrnate vise de nemurire şi cunoştinţe supranaturale. Ca să culeagă fructele acestui arbore, înţeleptul trebuia să urce 7 scări ale cunoaşterii.

în alte viziuni existau şi doi arbori astrali: arborele lunar şi arborele solar. Cel lunar sta sub semnul astrului nocturn şi dădea fructe de argint, astrul diurn producea fructe de aur. în diferite regnuri fructele deveneau *pietrele albe* şi *pietrele roţii,* trandafiri albi şi roşii (trandafirul avînd 7 petale), bestii aeriene şi terestre (păsările desemnînd principiul volatilităţii) şi animalele, principiul fix. Lupta chimică se dădea deci între principiul volatil şi principiul fix (o pasare se lupta cu un animal). Dus mai departe, Dinele se lupta cu răul.

Scara corespondenţelor pare infinită, într-un O p u s a l h i m i c u m , vulturul este cotat ca pasăre a lui Hermes lîngă Pelican şi Fenix, păsări fastuoase, sinuoase, simbolice, găsite mai apoi pe scuturi, pe temple, pe drapele, pentru că au o încărcătură horoscopică, adună adică favoruri ale unor forţe necunoscute. Pelicanul este, într-o altă transmutaţie, simbolul pietrei filozofale. El îşi hrăneşte cuibul şi progeniturile cu sîn- gele propriu. Fenixul, cum se ştie, simbolizează învierea din propria cenuşa. Corbul, pasăre degradată în scara valorilor simbolice, nebănuit, vrea să însemne putrefacţia materiei. Lebăda este egal cu materiile în ascensiune spre puritate. Cocoşul — strigăt simbolizat în flăcări — este egal cu Focul. Paonul, altă fiinţă fastuoasă, de podoabă, incarnează transmutarea materiei, trecerea prin culori infinite a ceea ce este fix, greoi. Bazilicul este simbolul oxizilor metalici. Dar lucrurile nu se opresc aici. Există şi o sporire de simboluri, un paralelism, o concurenţă, un fel de supralicitare. Salamandra înseamnă şi ea foc, după cum şarpele poate înfăţişa putrefacţia. De altfel şarpele tricefal îngemăneaza cele trei materii elementare: mercurul, sulful şi sarea. Peştii au simbolic rolul de a fixa materia, Dragonul asiat e haosul şi flacăra. Licornul este egal cu mercurul, mascul cînd e asociat cu o virgină. Există şi un *Olimp alhimic* în care Saturn se transcrie sub semnele plumbului; Jupiter — cositorul; Venus — arama; Marte — fierul; Apo- lon — soarele, adică aurul; Diana — argintul.

Şi iată şi semnul ezitărilor alhimistului: labyrintul

.Un manuscris latin din secolul al 16-lea: T u r b a p h i l o s o p h o r u m înfăţişa în 40 de desene colorate nunta Regelui cu Regina; e vorba, evident, de *Nunta alhimică* a metalelor despre care am mai vorbit. Cele 50 de embleme din S c r u t i n i u m C h y m i c u m (1 5 8 7) desenate de Michael Maier sînt de o rară fantezie, încă nedepăşită de noi, modernii. în aramă sînt descrise operaţiile alhimice cele mai obişnuite, dar ele au ceva supranatural. Un personaj care poate fi Saturn poartă, în loc de păr, flăcări, din braţe izbucnesc la terminaţiile mîinilor de asemenea flăcări. Simbolul maternităţii e convertit într-o femeie care are în pîncete o sfera perfectă în care se află un copil. într-o curte interioară, în faţa focului alhimic, cineva e gata să despice cu o spada grea oul filozofic. Un şarpe aripat îşi devoră propria coadă plină de solzi. Motivul c reluat într-un manuscris din 1558: R i p l e y s c r o w l e , încarc există un desen ce înfăţişează doi dra- goni, consumîndu-şi cozile în mijlocul unui cerc zodiacal. în acelaşi manuscris, în transmutaţie: un desen ce arată un trandafir alb aflat într-unui roşu. Dar să continuăm descrierea gravurilor. într-un chioşc care adăposteşte arborele filozofic, alhîmistul gustă fructul suprem. Doi lei aripaţi se devoră, agitînd cozile ce seamănă cu nişte clopote. Gravura a XVII-a este de-a dreptul fantastică: deasupra unui lac plutesc j>atru sfere îngemănate, în care se vad flăcările transmutaţiunilor. Calmul apei pe care navighează corăbii, în contrast cu agitaţia interioară a sferelor, este de un efect indicibil. în a XXII-a gravură apare alăuta care îmblînzea munca metalelor. în S p 1 e n d o r s o 1 i s, lucrare capitală din secolul al 16-lea, în S p e c u l u m v e r i t a t i s (C o d e x a l Vaticanului) sau în ciudatul manuscris *Cheia secretului secretelor*, se admite ca metalele sînt vii ca nişte arbori care au rădăcini, trunchiuri şi frunze, demon- strîndu-se că argintul creşte la lună şi aurul la soare. De aceea nunta alhimică trebuie oarecum umanizată. Pe o inscripţie veche scrie ca armonia sacră goneşte spiritele rele. Bătrînii alhimişti greci căutau relaţii între muzică şi chimie. Ei spuneau că piatra filozofală este o piatra muzicală în acelaşi timp. I n A t a l a n t a f u ^ i e n s a aceluiaşi Maier orice emblema răspundea unei fugi, care era, în realitate, un canon pe trei voci. Khunratb spunea, de asemenea, că alhjmiştii improvizau melodii subtile pînă la desavîrşirea *Operei,* adică transmutarea metalelor ordinare în metale preţioase. Muzica alunga melancolia saturniană care îi apuca pe iniţiaţi în faţa cuptoarelor alhimice în nopţile lor de veghe. Cete de tineri cîn- tau din harfe sau lăute ca să le alunge plictisul. Extazul mistic care rezulta din aceste audiţii reprezenta finalul lucrării sau împlinirea. Gravura XXIII înfăţişează conjuncţia, în planul doi, în timp ce, în planul din faţă, din capul despicat al lui Saturn iese o femeie. Gravura următoare e mai dramatică. Regele e sfîşiat de un lup imens care îi manîncă viscerele. Dar elementul mascul, încoronat, poate fi văzut şi într-un cuptor, luminat de o

lumînare, sub el ard flăcările ce nu par a-Uncendia încă. Gravura XXX înfaţişează pe Rege şi pe Regină (Soarele şi Luna) despărţiţi de un cocoş (focul). Mai departe: pe un pat comun, un personaj cu două capete aşteaptă să fie devorat de flăcările de dedesubt. Ultima gravură este: ilustrarea unei posesiuni ciudate: o femeie cedează unui dragon într-o groapă. O lume fantastă luminata de focuri vizionare sau, într-o altă interpretare: Androginul care e Nehotărîtul, rătăcind într-o lume hermafroditâ.

Autorul lui Splendor solis reluase secretele marii opere a lui Para- celsus. Desenele care însoţesc textele sînt populate de cerbi, maimuţe, colonete, pilaştri, acant, vase locuite de oameni. Lin desen înfăţişează cunoscutele luduş puerorum — jocuri de copii. Opus mullierum — femei care spală vase alhimice cu leşie (azot). Un alt desen fantastic face să izbucnească din gravură androginul întraripat, ţinînd un ou şi o oglindă circulară. Mai sînt în acelaşi serial: colombe cu cranii, cercuri şi triunghiuri alhimice în care intră oameni

.Nu ştiu ce luase Paracelsus în Pro- gnosticatio din primul tratat alhi- mic, intitulat Aurora consur- gens, dar imaginile sînt cu totul halu- cinatorii. E vorba aici de o artă exactă, sau de una dementială, de ceva ce seamănă cu acele vise interpretabile la care recurgeau pictorii medievali, părinţii, să spunem, ai suprarealismului de mai tîr- ziu? E vorba de mesaje obscure, de ilustrarea unor profeţii? Alegorii savante, cum spune Caillois, rătăcesc pe privitor sau pe cititor. Mesajul acestor embleme e tot obscur, o ambiguitate voită le însoţeşte. Texte anodine în latineşte măresc şi mai mult taina. Iată numai două reproduceri ce ni se propun: dintr-un nour, un braţ înarmat cu o sabie. Odată cu garda armei este sugrumat şi un şarpe, a cărui coadă face le-

gătura cu două pietre de moară. în gura şarpelui, o mătură de flăcări. Enigma c totală. O altă gravură înfăţişează agonia unui cerb. Animalul răsturnat are ceva feminin, voluptuos. Textul explicativ sună cam aşa: *Zadarnice sînt toate lucrurile acestei lumi!* Avem de-a face cu acele tablouri profetice între care se înscriau C e n t u r i l e lui Nostrada- mus, tablouri ce preziceau războaie şi revoluţii? Cine ştie! încifrarea este totală şi Caillois bănuieşte că e şi voita: a voi să nu spui nimic, lăsînd ca totul să se înţeleagă! într-un tablou citat de acelaşi autor apar ochi inchizitori (Ruinele Imperiului turcilor). O gravură a lui Callot (L* o e i 1 a 11 e n t i f) înfăţişează un ţarc în care stau adunate animale. Le păzeşte un cîine placid şi, surprinzător, în prim plan, iată un ciomag, terminat cu o măciulie în care e încastrat un ochi necruţător. Emblemele din *Hyeroglyphica* sau din *Lux Evangélica* par lucruri extrem de bizare, simboluri acumulate, adevărate oracole, *maşini de derulare* cum le numeşte autorul citat. Un om rătăceşte fără cap la malul unei ape în care plutesc picioarele la dimensiuni fantastice ale altui personaj nevăzut. Deasupra unei cetăţi atîrnă un trunchi omenesc fără cap. într-o a treia gravură, un deget solemn retezat desparte nourii. O ureche stranie asculta imens văzduhul de deasupra unui pod. Un cap de cornută, mare cît zidurile unui oraş, astupă intrarea unei cetăţi. Găvanele ochilor au fost invadate de ierburi sălbatice. Iată şi ochii rătăcitori în văzduh ai lui Ţuculescu, în aceiaşi *Hyeroglyphica,* desenaţi în 1505! Nimic nou sub soare ... O alta gravură înfăţişează coitul a două cranii deasupra cărora un ciocan imens este gaia sa izbească. Misterul insinuat este deplin, un fantastic recuzat geme de sub aceste desene halucinatorii, atît de exacte! I oate aceste au parcă virtuţi hipnotice. O ambiguitate deplină le însoţeşte. Fără

secretul transmutaţiilor, despre care am vorbit, ele nu pot fi dezlegate.

Cranach, Dürer şi Mantegna au pictat M e 1 a n c h o 1 i a, simbolizată, cum am mai spus adesea, printr-un cîine, element mercurian, paznic al ipohondrilor. Rafael, care pare atît de idilic şi realist, e autorul a două gravuri ermetice, ca să nu mai vorbim de Bosch, care, în multe din

tablourile sale (*Tentaţia Sfîn- tidui Antonie* sau *Gradina deliciilor),* epuizează ceremonialul magic şi ilustrează secret actul conjuncţiei. Arborele scorburos este de asemenea o temă al- himică în Bosch, în G r ă d i n a de- 1 i c i i i 1 o r, de pildă, poate fi uşor identificat oul filozofic; din unii copaci răsar, în loc de fructe, capete omeneşti, în *Concertul în ou* al aceluiaşi, patru personaje cîntă femeia mercurială. Mercurul, aşa cum spuneau alhimiştii, este *nebunul marei lucrări!*

Ajunşi aici ne-am apropiat însă de alt tărîm, în care trebuie calcat cu prudenţă. Aş vrea să spun că, aflat odată în faţa unei pînze foarte moderne, am avut senzaţia de *déjà vu.* în faţa mea se insinua o natură foetală ce dibuia şi voia să comunice, în acelaşi timp, ceva. Tabloul, ciudat, aparţinea unui român, dar mie îmi evoca tragedia Hiroşimei, deşi pictorul desenase cu pensula nişte oameni presimţiţi numai, o îngemînare de magme nedefinite, ceva între sămînţa vitală ce ar fi încremenit într-un pîntcc ca o lavă şi o vietate fantastică cu o mie de capete, un pietriş de fiinţe ce nu se născuseră deşi erau întregi, aglomerate, tînjind către o ieşire dintr-un univers inexorabil. Mi s-a făcut frică, era aceeaşi frică ce mi-o produce muzica atonală, plină de strigăte metafizice, de scrîşnete supraumane, de ecouri ale unui univers pierdut sau numai presimţit. Să fie numai o bănuiala, o intuiţie deformata, o dereglare a atenţiei noastre corupte de zgomotele tulburi încă ale viitorului? Cine vine spre noi cu paşi moi, ce infern din alte universuri înaintează implacabil din acest viitor spre^ planeta noastră îmbătrînită? Şi ce legătură au toate acestea cu transmutaţiunile de care am pomenit? Nu înţeleg nimic, dar între toate există o legătură magică. Nu pot să pronunţ cuvîntul care să mă dezlege. Un pictor vorbind despre alt pictor spunea: Există în operă o gravitate care nu e în om!

Să intri în atenţia publică ca V. pe scara de serviciu a literaturii.

Gînduri obscure în legătura cu poezia lui G., formală într-un fel, tradiţională prin modelul ales, cel al Chrono- grafelor, bătînd în maniera *Fisiologului,* adică incifrat, rebusist, pe lîngă *Divanul* lui Cantemir. E acolo un creştinism familiar, o proliferare de îngeri ortodoxi, cumsecade, borţoşi, bînd vin cu ocaua, vorba lui Bl aga: *se pendulează intre transcendenţă ţi categoriile organicului.* De unde filiaţii: *omul bizantin* aştep- tînd revelaţia într-o *lumină înteţită,* cum scrie acelaş autor, nu în obscuritatea templului gotic care este sever şi abscons. Tot Blaga vorbea despre o distanţare a lui Dumnezeu care merge pînă la nepăsare. *El doarme cu capul pe o mînăstire fi de nimeni n-are ştire* (rapsodul popular). Totul reluat în G., care e primul poet baroc mare în România, surrealist fără ostentaţie, în măsura în care literatura populară din care se trage îl inspiră şi hrăneşte. Cel mai bine, la G., este surprins familiarismul Natură—Dumnezeu—Om. Cum zicea Blaga, frescele exterioare ale mînăsti- rîlor exprimă ieşirea în natură a sfinţilor sau aspectul ei solarsofianic.

După o legendă, pămîntul ar fi fost străveziu ca apa pîna la Cain, dar, uci- gîndu-l pe Abel, trupul acestuia se zărea mereu şi-atunci

Dumnezeu l-a întunecat ca să acopere grozava faptă. Cerul însuşi, pentru că fusese murdărit, a fost ridicat deasupra oamenilor.

Blaga: Escatologia florilor: însuşi regnul vegetal este trimis la Judecata de Apoi. Minunată expiere, dar teribilă ca idee ...

Nişte plante carnivoare ca urechile de elefanţi; verzi, teribile, devoratoare. Se sinucid: absord nicotină unui restaurant. Le aud murind cu respiraţia grea ca o expurgare industrială de reziduri. Lumea vorbeşte indiferenta în j u r . . .

Mihaaai: în fiecare om doarme o canalie în afara de a dînsului care are insomnie *(Janus).*

Am fost colecţionat de această nesă-
ţioasă. îmi venise rîndul şi nu ştiam,
eram *programat,* trebuia să cad şi eu,
nefericitul, voiam de la ea dragoste.
Umblam într-o îneîntare beată pe străzi,
ne ţineam de mîini. Eram într-un rol şi
nu-mi dădeam seama. Contribuiam la
palmaresul ei ce creştea vertiginos. Mai
tîrziu, dîndu-mi seama, am rîs. Era o
cinică jovială. Mă *băuse* ca pe ceva tare ..

.118

Aplauda ca un înotător plin de entuziasm (MiHai).

Superstiţia este anticamera fricii", scria cineva prefaţînd reproducerea operei lui Bosch. Nu ne aflăm încă în faţa acelor peisaje imobile, paradisiace, silenţioase, calme, iluminate, cu arbori neclintiţi privind din nepăsarea lor vegetală la rictusul torţionar al artistului, la erotismul său rece şi diformat. Nu stăm încă în acele crisalide gris, în acele în- fernuri sau paradisuri muzicale, în Tartarurile sale gotice, dominate de pasări carnivore. Bestiarele lui groteşti încă nu ne cutremură inima, dar, ca să-l pricepem pe el şi pe alţii, trebuie să străbatem încă un univers fantastic, plin de corespondenţe secrete, un univers al emblemelor, plin de aluzii, de cuvinte ce răspund unor desene, după un cod al iniţiaţilor. Pandemoniile, care au în ele un delir mistic, devin operă de artă în

u

măsura în care acceptăm fantasticul ce-l conţin.

1'ugfn Burbit

Se vorbeşte mult acum despre onirism, despre o lume văzută mişcat, adică într-o imagine uşor modificată, parcă arsă de temperaturi, de o înţelegere sub- conştientă a realităţii, despre *visarea conţinută a obiectelor*. Sînt lucruri vechi întreţinute de-a lungul timpului de nevoia, poate de, a dubla realitatea, de a-i da un înţeles special ce ne scapă. într-o *Tentaţie a Sfîntului Antonie* a lui Sa- voldo, un personaj îşi duce propria-i moarte în cîrcă, într-o resemnată şi dulce supunere. O gravură a lui Athanase Kircher închipuie *Potopul* într-o viziune terifiant realistă. Arca lui Noe e un imens cosciug care a fost părăsit. Sub un cer infernal, pe o apă metalica, sînt risipite cadavrc de oameni şi animale, pîndite de monştri acvatici fio- roşi. Ce sperie aici nu este presimţirea devorării acestor morţi cît exactitatea pură a cadavrelor, frumoase ca nişte bucăţi de marmură, imagine ce anulează oroarea pentru că e de presupus ca aceste *bucăţi de cai* nu vor putea fi digerate. într-o altă gravură, a lui Lo- renz Stoer, din 1555, ne aflăm într-o grădină alhimică, dominata de copaci săraci, fără frunziş, peste care au căzut ciudate sfere metalice sparte, conţi- nînd, ca pe nişte sîmburi, alte sfere. O ghiulea cu ţinte spînzură sub plafoanele perforate. Senzaţia dominantă e aceea a unui dezastru planetar. Ajungem, în sfîrşit, la acele *peisaje antropomorfe* ale secolului al 16-lea, unde fantezia mi se pare superbă. în viziunea pictorilor, peisajele capătă forme uriaşe omeneşti. E ca într-un joc de copii ce privesc nourii. La o observare atentă, exercitată într-o oră specială, cînd lucrurile se aşază după un anumit ritm, după un ceremonial secret, dealuri, rîuri şi case pot fi confundate cu imense fiinţe umane repauzate. Sprîn- cenele acestor bărbaţi sînt copaci vii tresărind la vînt. Ochii — case în care stau deschise ferestrele. în urechile uriaşe, formate de şoselele întortochiate, circulă oameni ca nişte furnici. Nasul este sugerat de grămezile de fîn şi pe gît pasc nepăsătoare, turmele. Senzaţia este teribilă şi privitorul realizează că numai o clipa unică de imobilitate a vieţii permite uluitoarea descoperire a unei naturi misterioase, subsumate sau exis- tînd paralel cu natura adevărată. în unele embleme mnemo-tehnice mesajul alhimic este distinct. Păsări fantastice au trupul format dintr-o pereche îmbrăţişată asupra căreia patronează moartea. Un ochi dilatat supraveghează pe privitor. în alte gravuri apare *heptacordul,* ale cărui sunete, după ştiinţa iniţiaţilor, corespund celor 26 de lumini ale Lunei, literelor din alfabetul profeţilor, unui astru sau sfere. în E m- b 1 e m a t a lui Alciat o pasăre zboară într-o sferă armilară. Uluitoare aici ra- mîne senzaţia de viteză şi, în acelaşi timp, de neputinţă de a depăşi un univers propus, a fatalitate geometrică.

într-un tablou de Veneziano analogiile sînt compuse jumătate realist, jumătate sub imperiul unei fantasmagorice imaginaţii. Reptile şi grifoni funambuleşti sînt călăriţi de genii dezlănţuite. Un personaj împarte mîncare unui grup de copii, în timp ce altul ameninţăcu un uriaş os de cal. într-o altă compoziţie, a lui Raimondi, un tînăr bărbat vorbeşte cu un şarpe, iar într-o viziune a sfîntului Rafael de Ghisi peisajul dominat de o vegetaţie tropicală e populat de gripsori, lei şi serafimi. Copii cu cozi ies

din apă, un cîine cu o coadă nesfîr- şită e iluminat de un rubin terminal, într-o altă *visare* a aceluiaşi sfînt,cetatea a început să ardă, totul e deşert, dezolat, teribil. Numai somnul celor două personaje din prim plan dă o linişte nefirească, pentru ca din cadrul din dreapta au şi apărut insecte fantastice, cu ghiare şi chip omenesc, jumătate albine. într-un alt tablou al lui Veneziano, *Omul cu cap de lup,* îl descoperim^ mai devreme pe Picasso, repe- ț ?i în viziunea lui Ghisi care, în *S i l e n u* sai, este foarte modern. Nimic nou sub soare.

Atelajele fricii: linguşirea, lipsa de caracter, delaţiunea.

Styxul, în viziunea gnosticilor, era rîul pe care zeii îşi făceau jurămintele. El însemna, deopotrivă, ură, oroare, abominabil. Apa lui dizolva fierul şi făcea sterile pă- mînturile pe care se răspîndea. în *Styxul* lui Galle o nimfă puternică îşi spală mîinile în blestemata apă, reze- mîndu-şi un picior de o scoică uriaşă, în două gravuri mai vechi, înfăţişînd *S i n u c i d e r e a lui Iphis* (1619— 1655), apar peisajele dezolate de mai tîrziu ale lui Chirico. Senzaţia de ratare alhimică este dominantă şi ea e realizată banal printr-un spînzurat care întoarce spatele lumii.

Ajungem la *Maşinile de război* ale lui Jean Appier care ne duc către Dali cu ceasurile lui moi. Asediul unor cetăţi ce pot reprezenta şi C u n o a ş t e re a se face cu ajutorul unor aparate ciudate, sugerînd

ceasurile cu arc, alte imense lacăte retractile, cu ceva de şarpe sau de reptilă. O spadă ghintuită ca un car blindat taie **un** peisaj. Aici inversiunea sau intersectarea universurilor dă poezia **şi** farmecul. în două **gTavuri** ale aceluiaşi Galle păsări fantastice umplu o piaţă, ca în filmele **lui** Hitchcock, şi sînt vînate cu ajutorul unor cercuri, cum se prindeau **canarii** sălbatici în China (după viziunea pictorului, cu ajutorul unor tipsii găurite prin scufundare). Mărirea proporţiilor precum **şi** aglomerarea zburătoarelor dau senzaţia de frică.

Nici corpul omenesc, atît de perfect în unele reprezentări, şi el imobil, dur cînd e de piatră, nu scapă viziunilor mişcate despre care am pomenit. într-o gravură a lui Casserius, de la 1527, un Titan ridica deasupra pieptului propria-i piele, arătînd detalii anatomice ce par mai degrabă o aglomerare vegetala. în *Anatomia reformată* a lui Bartolini conţinutul unui trup a fost golit şi pielea atîrnă abandonată ca o pînză. *Disecţiile* lui Estienne trădează ororile unui gît tăiat. Valverde şi Vesale desenează des- cojiţi de piele şi schelete spînzurate în care detaliul muscular nu produce groază cît senzaţia că trupurile deposedate au devenit graţioase ca o vegetaţie de mătase. Scheletele umblătoare în faţa unui peisaj marin, ca în *Physica sacra* a lui IacoD Scheuchzer, în care măduva omenească şi nervii par copaci, sau tabelele musculare proiectate pe imenşi rinoceri placizi din gravurile lui Albinus nu transmit senzaţia de oroare cît sugerarea că, într-o zi, aceşti dezincarnaţi ar putea să umple lumea reală.

în alte viziuni alhimice apar mine de diamant sau de sare, planete ciudate, ce sînt captate ca baloanele cu frînghii. Aici lumina este crepusculară, lucirile unor oglinzi nevăzute le reflectă. Universul din jur este un univers dibuit, căutat parcă pe întuneric, după îndelungi rătăciri. Tot ceea ce este himeric, ambiguu, incert se amestecă într-o ciudată reprezentare. Un Anonim de la sfîrşitul secolului al XIII-lea reprezintă pe un înotător plutind într-o apă care are în ca ceva carnal, de secţiune de ambulacru. Flori misterioase înconjură acest limb transparent şi întregul trup al unui copil abia încape în ciudatul bazin. Pusă lîngă o gravură precolum- biană ce înfăţişează un monstru păros, cu ghiare, avînd în loc de cap o stea de mare, senzaţia de ameninţare totală este completă.

Caillois, pentru că el a adunat toate aceste orori sublime, în cartea pe care am mai citat-o: *An coeur du fantas- tique,* citează şi pe cruciaţii suplicaţi din unele *Cărţi de anatomie,* precum pe Michelangelo, din *Judecata de apoi,* unde Sfîntul său Bartolomeu îşi flutură propria piele pe care artistul şi-a imprimat chipul.

Privite fără prejudecăţi, aceste viziuni nu dau frică. Amestecul de ţesuturi, sfîşiate schelete ce merg ca în somn, ochii descojiţi în infernale dezvăluiri ale cărnii nu lasă decît imaginea unei mitologii pline de fantezie. E înfricoşător numai ceea ce nu ştim, numai ceea ce bănuim. Nu spunea Theon din Alexandria că mitul este un discurs mincinos care prefigurează adevărul?. ..

Acestei lumi incerte, fără început şi sfîrşit, stînd într-un echilibru precar, atîrnînd de furtuni de neoprit sau pîndind catastrofe ireparabile, trebuia să i se opună ceva. Demonilor, secretelor, fiinţe nefaste, ce zac în ape şi metale, în văzduh şi în sînge, în parfu- muri şi chiar în litere, numere sau răsuflări, în stele sau în zile trecătoare, li se împotrivesc calcule, ceremonii, invocări sau arderi de materii binefăcătoare. Se scriu cărţi sibiline, se întemeiază adevărate ştiinţe gata să ţină piept acestor năvăliri metalice. O întreagă industrie de amulete, venind din timpuri imemoriale, hrăneşte imaginaţiile, dar are la bază o adîncă observaţie. Vracii inventară cuvîntul *tbeur- gie,* o magie albă opusă *goetbiei,* magiei negre. Florile, metalele, culorile au un limbaj ezoteric. Tainele se încredin

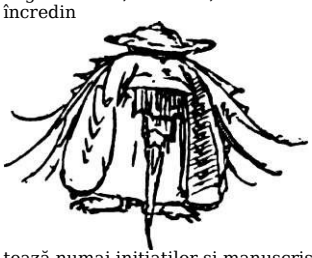

ţează numai iniţiaţilor şi manuscrisele, ori nu există, ori sînt îngropare. Se naşte impresia că se pot provoca bolile şi demenţa, moartea şi supliciile metafizice. Aerul devine un spaţiu locuit de fiinţe nevăzute: demoni, diavoli, spectre, larve, incube şi subcube, vampiri şi vrăjitori. Invocate,

îmblînzite, primind sacrificii, aceste creaţiuni infernale pot aduce rănirea inimii celei ce tc refuză. Apar mănuşi otrăvite, lămpi cu flăcări ucigaşe, inefe trădătoare, po- mezi şi farduri din pomezi veninoase. Literatura, pictura şi muzica se vor hrăni pe veci din aceste invenţiuni.

Cerul este scrutat cu atenţie. Arta divinaţiei îşi măreşte spaţiul în zborul păsărilor, studiază graiul cîntătoarelor şi se merge pînă la citirea cutelor unor haine, se interpretează presentimentele, se pun cap la cap cuvinte auzite în- tîmplător. Animalele domestice sînt sacrificate şi, în aşezarea sau conţinutul intestinelor lor, se vede viitorul. Ne aflăm pe un tărîm fantastic, fără frontiere. Poeţii compun în transă versuri obscure, cu multe înţelesuri. Nostrada- mus se va ilustra extraordinar în acest gen. Apar grafologi, chiromanţi şi fre- nologi, criptografia pătrunde în moda. Cafeaua, ceara şi plumbul sînt materiile labile în care se citeşte.

Se caută un elixir al vieţii, pana- ceuri universale capabile să te scutească de suferinţe. Praful unor pietre este absorbit, un ritual chinez pantacular îl obliga pe cel ce se iniţia sa stea cu un sfeşnic în faţa unei oglinzi. Imaginea reflectată era stropita cu apă. Apa fura această imagine şi lichidul era strîns într-un pahar din care se bea. Lemnul de smochin aducea un spor erotic, în Evul mediu, alunul ars în foc şi augmentat cu tămîie obţinea pe cel dorit.

lata textul unei invocaţii:

„Ramura, eu te ard! E inima, e corpul, e sîngele, e înţelegerea e spiritul lui X. pentru ca el să nu poată sta liniştit pînă în măduva oaselor sale şi să nu stea pe loc, să nu vorbcască, să nu urce pe cal, să nu bea şi să nu mănînce înainte de a veni la chemarea mea!".

Teocrit şi Virgiliu vorbeau despre păpuşi de ceară şi cîntece invocatoare. Se fac filtre: carnea şi băutura se farmecă. Există şi o cerneală de simpatie produsă de cenuşa scrisorilor de dragoste, amestecată cu pudră de magnet şi lapte de femeie. Mesajul se scrie pe pielea unui animal pur. Reţeta pregătirii acestei piei se găseşte într-un cunoscut *Dicţionar infernal.*

Lun<'n B.irbt

tTemplul din Mcmphis furnizase cele mai multe papirusuri magice. Acestea aparţineau faraonilor care, numai în cazuri grave, le cedau preoţilor. Pe un papirus există formula magică a unei cerneli mistice, în compoziţia căreia intrau şapte parfumuri extrase din şapte flori. Fantezia cea mai bogată nu poate imagina exacerbarea vrăjitorilor. Sînt căutate inimile de porumbel, testiculele de iepure şi de cocoş, ficaţii de hienă şi ochii de pisică în rut. Viriîităţile unui taur proaspăt ucis sînt inestimabile. în *Kamasutra* se recomandă un unguent produs din *Coronaria tuberna- menta costus arabicus* şi *calajracta fla- curiia* care te făcea irezistibil. Existau uleiuri şi farduri negre, magice, alcătuite din amestecul ccnuşii oaselor de cămilă, bufniţă şi păun. Cenuşa scheletului de vultur avea putere de seducţie. Cărţile de vrăjitorie cunoscute sub numele de *Marele* şi *Micul Albert* recomandau plantele ce trebuiau culese în a 23-a zi a lunii, numind, în acelaşi timp, şi virtuţile particulare ale plantelor.

Mărul era un intermediar erotic. Vinerea dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, se culegea cel mai frumos fruct din grădină, după care se scria pe o hîrtie cu sînge personal numele tău şi-al iubitei. Acest mesaj era legat cu trei fire de păr, de-al tău şi de-al iubitei, de un alt bilet pe care se scria, tot cu sîngele tău. cuvîntul *$ c b e v a,* Se tăia mărul în două, se vîra biletul în locul secret al seminţelor şi, după aceea, fructul era aruncat în foc. După o ardere parţială, se învăluia totul în foi de laur şi mirt şi se aşeza sub capătîiul iubitei.

Dar metalele? Bijuteria ocultă era compusă din inele stranii din aur sau argint. *Pecetea lui Solomon*, transmutată într-un scorpion ce simboliza puterea lumii şi cerînd încastrări în diamant curat, putea fi găsită pe unele din aceste podoabe. Talismanele simple erau formate uneori din agate în colier, dar existau şi *talismane compuse*, făcute din metale, minerale, vegetale şi oase de animale. Talismanele cabalistice sau astrologice aveau însemne misterioase, cum ar fi semnele zodiacale ale Taurului şi capricornului.

Numerele jucau un rol deosebit în *talismanele matematice* care conţineau şi nume şi figuri geomctrice. *Talismanele sacrilege* obligau la profanări pentru consacrare, după cum existau *talismane active*, de atac, şi *talismane pasive>* de apărare. Ca să învingi pe un duşman era necesar să posezi piatra *Nicomar*, albă şi lucioasă, cum se afirm a în *M a r e l e Albert*. Piatra Ga1eriat, care se găsea numai în Libia şi Bretania, neagra, verde sau galbenă, vindeca hidrofizia şi arăta daca femeia este necredincioasă. Piatra *acvi- laria,* de culoarea purpurei, se găsea în Persîa, în cuiburi de vulturi. Ea avea un fel de miez, tot o piatra ce se mişca la cea mai uşoară atingere.

Trecînd în alte regnuri, se ştie, de pilda, ca măduva de bou are virtuţi miraculoase, după cum un os de paon sau de hienă, peste care se dădea un bronz de aur, aşezat pe o mînă, ducea la vrăjirea celui ce primea darul. Se produceau mătănii făcute din cochilii de melci sau din scoici descintate, dup.i cartea *A t b a r v a ,* conţinînd incantaţii magice.

Se foloseau şi aşa-numitele *talismane fixe,* făcute din lingamuri de granit care se atingeau numai.

În *Tratatul lui Zosima* era conţinut limbajul pietrelor preţioase. O baroneasă, Staffe, explica astfel simbolurile: piatra albă era egală cu puritatea şi fidelitatea; cea roşie cu ardoarea şi forţa; albastrul exprima constanţa şi mulţumirea; galbenul era semnul divinităţii; piatra verde sugera speranţa; cea violetă dragostea şi suferinţa. Turcoazele exprimau reuşita în dragoste, după cum perla îndemna la amor; ambra vorbea cunoscătorului despre angajamentul ferm în dragoste. Numai opalul era nefast.

Aceeaşi baroneasă cunoştea un limbaj al inelelor. Purtat pe index, el exprima dorinţa de măritiş, pe degetul mijlociu, te făcea să înţelegi că inima este dată, pe inelar arăta logodna îndeplinită, iar pe degetul mic, exprima o profundă dezamăgire ce excludea orice apropiere. O brăţară aşezată pe braţul drept dovedea o libertate totală.

în *Cheile secrete ale magnetismului* e explicata forţa florilor. Talismanele astrale trebuiau făcute în orele şi zilele consacrate, din metalele cărora aparţineau. Se închideau parfumele corespondente în săculeţe ae culoarea plantei sub auspicile cărora fuseseră create. Un talism dedicat lui Venus se compunea din un înveliş de aramă; litera H, gama muzicală a talismanului, era nota *re,* ziua fastă *vinerea;* numerele bune: *6* şi *23,* pasărea favorabila: *porumbelul* sau un *animal lasciv;* floarea de graţie: *trandafirul.* Pietrele preţioase trebuiau să fie *verzi;* arborele benefactor: *măslinul.*

Talismanele matematice aveau numere şi litere amabile împărţite în 4, 5 şi 6,^care, adunate, trebuiau să dea un număr egal cu prima cifră a talismanului. 7 era foarte important, pentru că simboliza pe făt în burta maică-şi şi era dedicat lui Vcnus. Ca nume mistic, el se numea *Ahea.* Alte numere mistice erau: 49, numit *Haghiel;* 157 sau *Ke- demel* şi 1252: *Bén Serafim,* cel mai puternic talisman de dragoste.

Iată şi cîteva sentimente exprimate în limbajul ocult al florilor; salcîmul era^egal cu dragostea castă, dezinteresată. Nelinişlea era exprimată de un boboc de trandafir roşu. Trimiterea u- nui basilic însemna o mare şi nezdruncinată amărăciune, rezeda consola, iar trandafirul alb vorbea despre constanţă. Infidelitatea era egală cu trandafirul galben. Iedera terestră însemna ingratitudine, muşeţelul — melancolie, thy- mul anunţa lacrimile, macul — puşcăria.

în *imnurile orfice* se spunea că aromatele sînt parfumul nimfelor şi al lui Pan. Mirtul avea esenţa Selenei, ver- vena a lui Artemis. Tamîia era parfumul Nereidelor, după cum anemona şi trandafirul — exaltarea lui Adonis. Fructele dulci: smochinele şi portocalele, aparţineau lui Venus.

Cu totul, un univers minunat, plin de presimţiri, de zvonuri secrete, de promisiuni şi şoapte, adică regatul infinit al poeziei.

Condiţia profetului: să nu se înduioşeze de propria-i soartă.

Schure: Marea Monadă a fiinţei nccreate în care Unul este egal cu cea dintîi armonie alcătuită. Matematica transcendentă demonstrează algebriceşte că zero multiplicat cu infinitul este egal — UNUL. *"Zero*, în ordinea ideilor absolute, este egal *Fiinţa nedeterminată*. Pe temple, Infinitul este egal cu şarpele muşcîndu-şi coada, Şarpele Uroboros, egal cercul, egal zero .. .

Dumnezeu, egal substanţă invizibilă, ca Număr, este egal Unitatea care cuprinde în ea şi Infinitul. Numele său e Părinte, Creator, Etern, Masculin, semnul său e Focul Viu, simbol al Spiritului, Esenţa Totului (cele dintîi principii).

Facultăţile divine se aseamănă cu lotusul pe care înţeleptul egiptean îl visează crescînd în somn.

Pitagora spunea ca Marea Monadă lucra ca o dyadă creatoare. Dumnezeu se manifestă dublu: în esenţă indivizibilă şi în substanţă divizibila: Principiul masculin activ, animator, şi principiul feminin pasiv sau materia plastică însufleţită. Dyada este, aşa dar, Uniunea în Dumnezeu a eternului masculin cu eternul feminin. Orfeu este exprimat poetic astfel: Jupiter e soţul divin şi soţia divină.

Sufletul lumii: lumea primordială: Maia-Isis-Cybela vibrează sub impulsul divin şi cuprinde esenţele tuturor sufletelor, tipurile spirituale ale tuturor fiinţelor. Demeter e pămîntul viu şi toate pămînturile cu sufletul lor în care vin toate sufletele să se întrupeze. Mai e Femeia, tovarăşa Bărbatului. Femeia este egal Natura. Dumnezeu e Bărbatul plus Femeia. Tot Pitagora spune că Femeia ne face să înţelegem pe Marea Femeie, Natura.

Corpul e partea muritoare a Spiritului, parte divizibilă şi pasivă (Pitagora).

Sfîntul Pavel, vorbind despre *corpul spiritual*.. . Nu era sufletul un corp eterat pe care spiritul şi-l construia pentru sine?

Văzut prin instinct şi prin simţuri, Dumnezeu este multiplu, infinit ca şi manifestările sale. De aici politeismul în care numărul zeilor este infinit. Văzut prin suflet care judecă, Dumnezeu e dublu, spirit şi materie. De aici dualismul lui Zorastru şi al manicheienilor. Văzut prin intelect, Dumnezeu este triplu: spirit, suflet, corp. De aici cultul trinitar al indienilor (Brahma, Vişnu, Siva), la creştini: Tatăl, Fiul, Sf. Duh. Prin voinţă, Dumnezeu este unic, el rezumă Totul. De unde monoteismul ermetic al lui Moise.

Versurile lui Lysis, parcă ale lui Ion Barbu:

Jitr pe cel care a săpat în inimile noastre Tetraâa sacra, imens fi pur simbol Isvor al Naturii ţi icoană a zeilor"

Numerele sacre ale lui Pitagora: 7 şi 10.

Şapte, egal Trei, care era egal Om, şi Patru, egal Divinitate, cifre ale adepţilor şi marilor iniţiaţi. 7 e legea evoluţiei. 10 era alcătuit din adunarea primelor patru numere care cuprindeau şi pe 3 şi pe 4 (care din 7 e cel mai desăvîrşit pentru că reprezintă toate principiile divinităţii evoluate şi întrunite într-o nouă unitate)

.Din gradele iniţierii pitagoreiene: pregătirea, purificarea, desavîrşirea — *Epifanía* (vederea de sus, autopsia, vederea directă) năştea *teofania,* manifestarea lui Dumnezeu ...

Desăvîrşirea pitagoreiană se facea la lumina egală a lămpilor egiptene de naft pe treptele templului lui Ceres.

Sfera de aur şi de azur învîrtite de esenţele luminoase care îşi desăvîrşeau orbitele pîna în infinit (subiect de poem).

Căderea în cercul sublunar a lui Orfeu . ..

Ridicarea pe cercurile de pe care ai cazut^se face prin *intelect* în lumea ini- ţiatică a lui Pitagora, devii atunci fiul lui Dumnezeu. *Inspâimîntătoarea spirală a drumului desăvirşirii,* cum zice Schure.

Viorile de marmură ale lui Super- vielle, căzute în iarbă, pe rouă, scoţînd sunete hieratice, ca şi cînd îngeri cu arcuşuri de mătase ar trece peste ele, diafan

. . . avem nevoie de număr, măsură şi lege ca să nu fim înghiţiţi de haos (Oskar Schlemmer).

Homunculi mecanici patrulînd prin visele mele de azi noapte, sau figurile acelea ca nişte stalactite din coşmaruri vin din lecturi? Dracu mai ştie ...

O supraetajare de ambiţii fatale la X. Nu calculase baza şubredă şi totul s-a prăbuşit ca totdeauna cînd vrei mai mult de la natura umană, şi ea limitată.

O linişte verde din ghitare despletite (Diego).

Arta divinaţiei a produs mulţi şarlatani, cu siguranţă, dar ea mi se pare interesanta tocmai prin interpretările născute din cele mai surprinzătoare asociaţii, prin speculaţiile riscate uneori. Şarlatanii de pretutindeni susţineau că aud voci din infinit, că au presentimente ori că ştiu să citească în flăcări, dar în toate aceste operaţii magice exista o observaţie îndelungată, moştenită. Nu recomanda chiar Vitruviu alegerea locurilor pentru construcţii după sacrifi- carca unor paseri în care se căuta ficatul ce trăda sănătatea apelor, sau dimpotrivă, nocivitatea unor mlaştini apro- piate? în China, arderea unei broaşte ţestoase arăta viitorul. Contorsiunile sacrificatei înlesnea ghicitorului prognosticul. La Roma, ştiinţa augurală se afla la mare cinste şi, dacă ar fi să glumim, n-am aminti că poeţii greci şi latini luau strănutul drept un semn bun în dragoste? Sînt cunoscute, de-a lungul timpului, numeroase discipline a căror catalogare n-am s-o fac, dar din care aş aminti numai *Aeromaneia,* ghicirea viitorului prin interpretarea mişcării aerului, *Alomancia,* interpretarea sării *Arithmancia,* studiul numerelor, *Astra- gal o mantia,* consultarea zarurilor, *Cris- talomancia,* a sticlei, *Dactilomancia,* interpretarea viitorului prin privirea inelelor, etc. etc. Interesantă mi se pare diversitatea metodelor, care mergea de

Fuţcn Bivbu

J

S*l*a privirea unei curse de cai pînă la felul de a mînca peştele al cuiva. Fumul de tămîie *(Libanomancia)* împrumuta idei şamanilor, după cum lumina lămpii vorbea despre ceea ce avea să se în- tîmple cuiva. Reflexele

O *messă* neagră nu era numaidecît o negare a procedeelor religioase creştine sau o orgie necontrolată, pentru că astfel am putea spune că şi în zilele noastre, la Rio, să spunem, Diavolul este glorificat în dans şi apare cu măşti groteşti.

Un ţap cu trei coarne formînd *skinul* cu lumînări aprinse între ele, umblînd hipnotic în mijlocul unei procesiuni, poate fi ceva grotesc, dar şi neliniştitor. În Jeronimus Bosch o să găsim această aglomerare de oameni parcă dementţi, urmînd animalele ce au atîrnate la spate măşti pe care, în entuziasmul necontrolat de mai tîrziu, adepţii lui Belsebuth le sărută cu religiozitate. Uneori, ţapul încoronat cu luminări, poartă şi o bonetă sau o pălărie. Cînd e substituit unui om, acesta are mamMe uriaşe, e gol, poartă plete şi, ostentativ, arată un sex delirant, împodobit cu solzi sau serpentine de hîrtie. Stă pe un tron aurit, muzicile răsună detunător şi absurd, muzica e ea însăşi o feerie sălbatica de sunete. La tronul său, îngenunche supli- caţii, cu măşti inexorabile, lascive, omagiul se facc pe fese, pios. Tamburi, viole, fluiere, clopote nebune bat alergic, armonicele sînt rupte în două, timpanele tobelor sînt sgîriate de unghii metalice, în Pindar găsim relatarea ca, în cultul către Apollon, se jertfeau măgari în rut, deşi se ştie că grecii n-au sacrificat niciodată astfel de animale. E vorba, evident, de practici secrete sau de invenţii scriitoriceşti. în Herodot se aminteşte tot o formă paroxistică a naturii omeneşti cînd se descrie jertfirea vrăjitorilor la Sciţi. Aceştia erau legaţi şi aşezaţi într-un car plin de vreascuri, cărora li se dădea foc. în unele cazuri, piereau magnific şi boii care duceau spre moarte această încărcătură de suplicaţi.

Dar să ne întoarcem la Sabaturile iniţiale. Aici au loc operaţii contradictorii. Iniţiaţii şi cei ce protestează împotriva persecuţiilor lui Cristos merg de-a-ndaratelea, pledează incoherent, se rostesc imprecaţiile cele mai abjecte. Magnetizatorul alcătueşte un lanţ format din demoni, animale, femei, copii, care fac o adevărată gimnastică suprarealistă; extazul ia forme dementiale, se umblă pe spate, cu picioarele în sus, în mîini adica, şi, în loc de binecuvîn- tări, se rostesc blesteme cumplite. Are loc şi un simulacru de banchet. Masa e sobră, tăcută, se beau alcooluri formate din lichide dense, amestecate cu sînge. Cărnurile sînt fade şi te scoli flămînd. Sînt simulate furtuni şi bate un vînt răzbunător, noul vrăjitor, iniţiatul, e îngropat şi dezgropat, se cîntă în cor, se loveşte cu cazmalele şi se arată măruntaie de cadavre. Totul e morbid, înfricoşător, ţine de o farsă neagră. în ţinutul basc, planta Balaronna parfumează şi dă gust unor mîncăruri imposibile. Ceea ce se numeşte o *comuniune a sufletelor*, adica a sufletelor celor vii şi celor morţi, e însoţit de invocaţii şi vorbe ciudate. *Să pui ruină pe ruină!* zice acela care se îmbracă în hainele lui Satan.

Messele Sabatului, scria Jules Bois în *Le satanisme et la magie*, sînt terne, decolorate, crepusculare, obscure, retrase, triste şi extrase realităţii. Oamenii se confesau cu acest prilej de toate relele pe care NU le făcuseră. Se primeau amenzi şi aveau loc biciuiri. Sîntem, prin anticipaţie, în plin Freud, în prezenţa faimoaselor defulări comune, realizate în zilele noastre şi alte continente, cu răbufniri în literatura cea mai

de ultimă clipă. iVezi: *„Cine se teme de Virginia Woolff*" de Albee). Interesantă mi se pare nevoia cronică a oamenilor de a nega, de a se despărţi de ceea ce au iubit sau de ceea ce au crezut că este fundamental în viaţa lor. Fecioara Ma- ria, dacă e să pomenim de renegarea creştinismului, e numită cu dispreţ, *Roşcata* sau *Necata,* pentru că un simulacru al fiinţei sale este scufundat şi aruncat la fundurile apelor. Icoanele sînt călcate în picioare, imaginile sfinţilor pîngărite. Se jură credinţă *Prinţului Tenebrelor,* pe *scriiturile negre,* neofitului i se face un semn pe frunte cu un cui ruginit. Acesta declară solemn că niciodată nu se va mai întoarce la vc- chea şi prima lui credinţă. Diavolul cere ca gaj o zdreanţă. Forma poate fi parodística, dar cere teribile tăceri şi jurăminte. Ucenicul imploră: *Şterge-mă, o, tu, Satan din Cartea Vieţii şi scrie-mă în Cartea Morţii! Îţi promit sacrificii! Din 15 zile în 15 zile voi suge sîngele unui copil!*

Pe umeri, pe pleoape, pe buze şi sub braţ, sosia Diavolului marchează cu ghiara lui un semn, o pecete. La femei, sigiliul se aplică pe sîni şi pe sex, adică la locurilc cele mai nedezvăluite. O labă de iepure, de broască, de pisică, antena unui păianjen ţin loc de pumnal. Neofitul declară solemn: *Voi păstra tăcerea eternă asupra legăturilor cu tine, Diavole!*

Iată un adevărat poem, pe cît de absurd, pe atît de plin de poezie: *„Marele Diavol nu s-a arătat! Perdelele nopţii* se *vor trage, enormul idol va umple orizontul tuturor ca un Uriaş negru, turmentat şi înflăcărat ca un Cuptor crepuscular".*

într-un *Sabat,* totul e rostit cu o voce ruptă care abia articulează. Diavolul, în natură, la o contemplare atentă, e spectrul lui Pan, poate un arbore, fără cap, fără picioare, fără braţe. Ici, colo, o creangă ruptă sugerează sexul, obrazul e minciuna lui într-o înscriere criptica din trunchii copacilor. în timp ce o mare vrăjitoare este răstignită şi batjocorită, alte personaje rup broaşte ţestoase şi se striga cuvîntul: *Filip! Filip! Ah, dacă te-aş prinde, Filip, aşa ţi-aş face!*

E invocat şi Cerber cu trei capete şi şarpele veninos. Interpretul lui Pan expediază totul cu o imprecaţie destul de vulgară: *Duceţi-vă la toţi draciil*

S-a spus că Sabatul şi messele negre au însemnat o reacţie la lipsa de bucurie a săracilor, dar, dacă ne gîndim mai bine, fondul imagistic e mai curînd primitiv decît sugerează orgii inverse. Simulacre de morţi, grîu aruncat asupra unor morţi, strangulări de copii, femei goale, dezgropări, incube, subcube şi vampiri, inima înţepată cu ţepeluşe, arderi şi retezări de capete de animale, iată obiceiurile de pretutindeni care au numai meritul de a înspăimînta, poate deloc noi după un studiu serios al moravurilor tuturor popoarelor, de pretutindeni.

Apar şi formele mai vechi alhimice, despre care am mai vorbit. Magicianul se încuie într-un cerc tras cu cărbune

de el însuşi. Are pe cap o calotă de plumb care ar trebui să alunge razele triste ale lui Saturn. E înarmat cu un cuţit şi poartă la gît bucăţi de sticle colorate. Haina lui e din postav roşu şi, ciudat, Biblia spune, referindu-se la timpul profeţilor, că, în locul acelui vestmînt, personajul e învelit în ură. Ameninţările se rostesc în metrica psalmilor într-o limba teribilă, dar dulce, plină de încărcătura poetică. Aceste cuvinte frumoase au daruri extraordinare. Ele au făcut să cadă pînă şi zidurile Ierusalimului

.Cuvintele vrăjitoreşti, înşirate unul după altul, dau adevărate incantaţii: *Alif, lafeil, zazahit, mei, mei tat, lenata, leuţace,* iată numai cîteva care se înscriau pe efigia unui om, cu capul răsucit la spate, cu mîinile aşezate acolo unde ar fi trebuit să stea picioarele. Aceste păpuşele, îngropate în sepulcre, vor radia lucruri faste sau nefaste.

Transmutaţiunile cele mai surprinzătoare se fac între elementele cele mai contradictorii. Iarba *morsus diaboli,* culeasă în ajunul Sfîntului Petru, aduce noroc la cărţi; într-o carte fundamentală a omenirii se scrie că nu există nici un lucru pe lume, nici măcar un fir de iarbă, asupra căruia să nu domnească un spirit. Şi atunci, de ce să ne mai mirăm că mărul este un mesager erotic care dispune la observarea farmecelor ce n-au fost remarcate pînă atunci. După ce a fost muşcat, se produce un apetit pentru călătorii şi înstrăinatul e obligat să revină. Pentru ca acest fruct să capete astfel de calităţi, trebuie sa te scoli de dimineaţă, înainte de răsăritul soarelui, în ziua lui Venus, adică Vinerea, să culegi cea mai frumoasă renetă din livadă, s-o tai în patru, să-i scoţi inima, să scrii pe un bilet numele celui pe care-l vrei robit, după care mărul se cere reconstituit şi străpuns cu ace, în cruce, rostindu-se solemn:

— Nu pe tine te străpung eu. As- modeu să străpungă inima iubitului!

Dacă mărul e ars, cum am mai scris, Asmodeu este invocat să cuprindă acea inima nepăsătoare cu flăcările devorante ale focului. Dacă avem ierburi hermafrodite, avem şi stele dominatoare, răs- pîndite în ceruri. în popor se crede că există adevărate cărţi ereticeşti care consemnă toate ritualurile. în Ardeal, ţăranii aud cocoşii care bat toaca în cer, locurile sînt cutreierate de către vîrco- laci, pricolici şi solomonari. în Apuseni, apare Vîlva, care se sperie la zgomotul asurzitor al viorilor şi clarinetelor. Un instrument numit gurdună, folosit de către baieşii mineri, are şi o mare forţă. Un cerb poate să-i facă pe unii să recunoască în chipul lui cornut pe un răposat.

Ne arlăm din nou în faţa acelui imperiu fantast în care realitatea pare înregistrată de un aparat fotografic care scoate clişee mişcate sau înregistrează, ca în filmul atît de cunoscut, *Blow Up*, realităţi efemere.

în *Cărţile Populare* găsim unele indicaţii asupra universului magic amestecat cu elemente religioase. După mărturia lui Zigabinos, Satana ar locui încă în templul din Ierusalim şi ar mai fi avut domiciliul în basilica Sfînta Sofia din Constantinopole, precum şi în orice biserică, de unde ideea stranie că lăcaşurile Domnului ar trebui lipsite de cruce, de altar, amvoane şi icoane, toate instrumente ale Diavolului, ca şi clopotele care nu sînt decît trompetele lui. Chiar citirea Liturghiei este un ceremonial ce ţine de messa lui Satan! Bo- gomilii, nu spun lucruri noi, considerau crucea ca pe instrumentul Prinţului Tenebrelor, pentru că pe ea expiase Christos.

Originea flagelării stă în ideea că, în toate slujbele, există ceva voluptuos ce trebuie distrus. Cronicarul german Albert Argentinensis scria că, la sosirea sectei flagelanţilor în Ba varia, în 1349, aceştia citeau poporului o scrisoare care ar fi căzut din cer de pe altarul Sfîn- tului Petru şi în care se arăta că sărbătorirea Duminicii ar fi recomandată chiar de Dumnezeu.

Arbitrariul cel mai absurd domneşte în lumina simbolurilor şi a sfinţilor. într-o biserică din Răstoaca, Sfîntul Cris- tofor apare într-o viziune inedită: el ar fi trebuit să fie *căpcin*, adică tătar din Buceag, în imaginaţia pictorului, de unde un cap de cîinc. Protectorul lehu- zelor, Sfîntul Procopie, umblă călare şi într-armat, deasupra războiului, sub for- mă de Vîlvă, între oştirile lui Ştefan Vodă. Sfîntul Sisinie, şi cl om militar, luptă călare cu un demon feminin care fură copii. Se citează, de asemenea, şi cazul lui Aaron, care, cu ajutorul unui text, un exorcism, alunga legiuni întregi de draci. *Pidalionul* dă texte capabile să alunge vrăjile înscrise pe filacterii, acele bucăţi de mătase sau piele în care stau încrustate chemări ale demonilor.

Fiinţe extraordinare care populează din ce în ce mai des imaginaţia poeţilor noştri (vezi Ion Gheorghe), precum *Fi- $ ¿ologul* sau *Gorgoniile,* avînd cap de muieri,

omoară numai cu privirile pe curios. Finicsul stă lînga Cetatea Iliopol, după ce a zăcut nouă ani pe chedrii Livanului, fără hrană. Vremea trecînd, aripile i s-au îmbibat de mireasmă şi aude toaca preotului din cetate, intra în biserică şi se aşază pe jertfelnic, ce numai îndată se aprinde şi se face ce- nuşe. A doua zi, reinviază întinerit. Pa- sarea Phoenix are cap de împărat şi ghete în picioare, ea nu seamănă paonu- lui care are cap de aur sau de argint. Ceea ce o deosebeşte este o cununa de pietre preţioase. Vasiliscul, alt animal fabulos, îl Junghie pre om cu un cuţit ori fierestrau, de la distanţă, numai cu ochii, ca un laser. Pasărea Calandrion scoală bolnavul de pe patul de suferinţă numai cu o ochire puternică. Leoncornul sau Inorogul e o fiinţă dulce ce stă în pat la fete, adormind penibil şi lăsîn- du-se prins de vînători, *care altfeliu nu-l pot dovedi*

.Jules Bois, pe care l-am citat cu tratatul său despre Satanism, descrie planetele de interpretarea magică. Aici transmutaţiunile îmbracă o formă poetică pură. Saturn în formele lui familiare e lung, gracil, are o faţă în furori, cu patru obraze, unul la spatele capului, cu un cioc scurt ca şi cel obişnuit şi alte două la genunchi. Culoarea lui e neagră, nu strălucitoare, se agită la vînt, dă la apariţie, impresia de cutremur. Sosiile lui sînt; porcul, împăratul, un rege bărbos, un dragon, o bufniţă, îmbrăcămintea fiind totdeauna întunecată, mată, fără sclipiri. Jupiter este sangvinic, co- lcric, are statură mijlocie, se agită în mod oribil, vorbeşte mîngîietor, are priviri dulci, seducătoare, mişcarea lui e fulgerul şi tunetul. Reprezentările sale sînt: un rege cu suliţa, o adolescentă cu cunună pe frunte, un taur, un cerb, un paon, îmbrăcămintea fiind azurie sau, pur şi simplu, un tufiş. Marte e lung, coleric, diform, are culoarea roşcată, coarne de cerb, unghii de grifon şi mugeşte ca taurii. Este elanul focului. Sosii: un rege înarmat care fugăreşte un lup, îmbrăcăminte roşie, e cînd cal, cînd cerb. Spiritele Soarelui au corp mare, larg, sangvinic, gros; culorile sînt: auriul amestecat cu sîngele, pe cer apare tînăr, grăbit, luminos. Semnul lor: cei ce le presimt, asudă. Fantomele lor: un rege călare pe un leu, o regină cu sceptru, o pasăre, o roată. Venus arc corp frumos, statura mijlocie, culorile sînt alb, verbe şi azuriu. Steaua simbolizează amabilitatea şi spiritul îneîntă- tor. Semnul ei: un rege călare pe o cămilă, o adolescentă goală, o capră, un porumbel, o floare sau un fir de iarbă. Mercur e rece, umed, frumos, elocvent, afabil, soldat înarmat, cu un trup transparent înaintînd pe un nor argintat. So- siile: un rege călărind un urs, un^ado- lescent frumos, un cîine, o ursoaică, un sfinx. îmbrăcămintea lui e pestriţa, apare paradoxal un baston de sprijin. Luna are corp mare, larg, flegmatic, o însoţeşte un nor obscur, plin de tenebre, obrazul ei se umflă, are ochii roşii care lasă să curgă lacrimi. Se mişcă precum o ploaie pe mare. Sosiile: Regele Săgetător, un copil, o vacă, o oaie şi o sco- lopendra.

Ne aflăm, hotărît, în faţa unui adevărat lan gaj convenţional, întins, divers, superb, capabil de cele mai mari surprize la alcătuire.

Pentru că tot vorbeam despre arta pantaculară, să ne oprim puţin la originile ei. Iniţial, amuletele erau picturi sfinte, adică reproducerea unor texte biblice, cu bănuite efecte binefăcătoare. Mai tîrziu, limbajul a devenit criptic sau textele au fost înlocuite cu desene simbolice. în *Revelaţia Apocalipsului,* cartea a III-a, a profetului Isaiia, acesta era înfăţişat în forma unui şarpe răstignit pe o cruce. Desenul era înconjurat de două cercuri în care apărea un verset compümentar desenului. O amuletă ce trebuie să aducă victorii în lupte arăta cam aşa: se lua o figură din cartea a doua a Macabeilor, să spunem o mînă ţinînd o suliţă. în jur se imprima versetul: *„Primeşte suliţa sfîntă, dar al lui Dumnezeu, cu care tu poţi distruge pe duşjnani, poporul meu din Izrael. în asta sta forţa braţului tău, în faţa feţii tale, acolo e moartea"/*

Din capitolul I al *Apocalipsei* se lua un verset: *„Eu sînt Al f a şi* O *me ga, începutul şi Sfîrşitul, acela care este, era şi care trebuia să vină, Atotputernicul, eu sînt primul şi cel mai nou, cel viu, eu sînt mort şi iată că sînt viu pentru secole şi secole. Am cheile morţii şi ale*

*infernului*Emblema îl înfăţişa pe Dumnezeu aşezaţ pe un tron cu suliţa cu două vîrfuri adîncită în gură!

Sîntem la izvoarele poeziei profetice de mai tîrziu, practicată de Blake. într-o carte extrem de interesantă *(Bogăţii oculte),* a lui Hirsch, acesta scria: ,,în orice caz, independent de atitudinile particulare pe care le putem adopta faţa de ea, înţelegerea tradiţiei este esenţială pentru înţelegerea artei şi vieţii europene. Fără o oarecare pătrundere în limbajul simbolic pe care-l foloseau cu toţii, nu se poate ajunge decît la o concepţie incompletă despre opera lui Leonardo da Vinci, Dürer, Michel-angelo, Edmund Spenccr, John Donne şi Palladio, ca sa nu menţionez decît cîteva nume. Iar unele figuri enigmatice: Paracelsus, Jacob Boehme, Robert Fludd şi chiar Johann Kepler cu greu ar putea fi preţuite fără toate aceste elemente (simbolism, tradiţie). Gîndirea lor ar ramîne, în cea mai mare parte, inaccesibilă. în afară de asta, istoria unor anumite tendinţe: arhitectura neoclasică, des voi tarea baletului, chiar şi apariţia noii ştiinţe a chimiei nu ar putea fi explicate fără referinţe la teoriile nco-platoniciene ale armoniei şi fără tiparele materiale ale cabalei şi a altor izvoare legate de aceasta".

Referindu-se la poezia lui Blakc, Desiree Hirsch glumea spunînd că. fără o cunoaştere a tradiţiei din care se inspira poetul, cititorul s-ar afla în situaţia unui foarte inteligent budist mongol încercînd să descifreze *Paradisul Pierdut* fără cunoaşterea Bibliei.. .

Deci, între manifestările mistice primare şi o arta născută din aceste acte umane, există o strînsă corelaţie şi ea ne interesează în măsura în care descrierea universului ocult al poeziei se poate completa cu date noi. Invocarea lui Dumnezeu se făcea în zece feluri, cu zece nume ce corespundeau celor zece Seferoţi ai Cabalei, socotiţi cele zece mijloace de transmisie a binelui, dinspre Dumnezeu, la om. Platon socotea aceste nume mai sacre chiar decît templele ridicate în cinstea celui drept şi bun. Iată şi numele: *El, Eloben, Elobe, Zebaoth, Elion, Escerchie, Adonai, Jab, Tetragra- maton, Saday,* ele exprimau, fiecare, un atribut al Fiinţei Supreme. Cu timpul, această invocaţie începu a fi scrisă pe bucăţi de piele sau de^hîrtie. în *Claviculele lui Solomon,* găsim indicaţia ca pantaclele să fie parfumate cu tămîie, mastic, aloes, prin afumare sau ardere, în timp ce se rosteau psalmi şi conjuraţii. Trei slujbe erau exercitate asupra pantaclelelor pentru a le sfinţi. A treia era dedicată Sfintei Trinităţi. Obiectul acesta de cult trebuia învăluit în tafta, presupunîndu-se că poate opri furtunile, cxcesele fiarelor şi bolile.

într-o altă formula, aceea a maledicţiei şarpelui din Paradisul terestru, consacrarea se făcea prin virtutea persoanei, după un ceremonial jprevazut într-o *Carte a Spiritelor*: Pregăti rea cabaliştilor dura 40 de zile. Iniţiatul trebuia să fie curat, cast, retras, să aşeze masa iniţiatorilor, pe un altar se punea o pînză curată, lîngă el ardeau 2 lumi-nări ce nu trebuiau să se stingă niciodată. Se folosea un ulei fin şi se invocau spiritele bune. Ucenicirea începea pe luna nouă. Consacrarea avea loc în fumul emis de cădelniţe, se ardeau par- fumuri subtile şi se îmbrăca un costum special. Pe frunte se aşeza o bandă de în în formă de mitră. Ultima zi se postea. Existau ore speciale pentru invocarea spiritelor

bune. Cele mai frumoase, profunde şi durabile cîntece ale omenirii se trag de aici. Pe acest tărîm fertil, misterios, asociind lucrări diverse, se naşte o mare şi primordială dramaturgie.

Iniţierea se făcea în a şaptea zi a săptămînii — sabatul. Ucenicul intra într-un cerc trasat cu cărbune sau cu crida. Era uns cu ulei pe frunte, pe ochi şi pe palma mîinii, pe tălpile picioarelor, la genunchi şi se învîrtea în cerc de ta răsărit la apus pînă cînd oboseala dădea un extaz. Atunci apărea iniţiatorul. în cerc trebuiau să existe patru candelabre (simbolizînd cele patru puncte cardinale). Noului iniţiat i se aşeza pe frunte o lama metalică în care era încastrat semnul Tetragramei. în deget se introducea un inel sfinţit la ora lui Jupitcr sau a lui Venus. Tot atunci trebuie gravat şi numele Tetragrama- tonului. El era din aur sfinţit, stropit apoi cu un fel de aghiasrnă. Cînd pan- taclul era un balsam, se strîngca într-o bucată de mătase şi se aşeza sub cap. Iniţiatul se culca şi trebuia să primească mesaje în somn. Oracolele puteau fi transmise numai dacă luna se afla în a noua casă, cea a nativităţii. Pentru a îndepărta spiritele rele, se cerea un studiu special. Trebuiau aflate numai acele planete cu care ele, spiritele malefice, se armonizau. Dacă spiritul rau se con- juca cu o plantă a apelor, se chema spiritul lînga o apă stătătoare sau lîngă un riu. *Claviculele Ini Solomon* cereau ca invocatorul să nu fie singur. însoţitorii trebuiau să fie totdeauna într-un număr impar: 5 era cifra cea mai favorabilă. Incantaţiile se făceau de trei ori, cu o voce dulce. Dacă spiritul nu venea, însemna că e reţinut într-o conjuraţie divină. Dacă întîrzia, se blestema şi se amenința cu suspendarea. Dacă era încăpăţînat, îl legai cu o conjuraţie convenabilă. Dacă spiritul era mincinos, se făcea în afara cercului un pentagon şi un triunghi, silindu-l pe spirit să intre acolo. Dacă refuza să plece, îl conjurai sau îl exterminai arzînd parfume care nu-i plac. De aici, imaginaţia naivă, superbă, a acelor oameni aflaţi în afara ştiinţelor de mai tîrziu, mergea vertiginos înainte. Se presupunea că există spiriduşi care stau în jurul oamenilor, nevăzuţi, ascultîndu-i. Ei locuiau în păduri sau în fîntîni şi erau chemaţi cu fumigaţii, cu sunete de liră, cu incantaţii, laude şi promisiuni. Dacă nu veneau, îi ameninţai că-i extermini. Se punea o singură condiţie: cînd faci invocaţia, trebuia să fii eliberat de frică! Mesele oferite la invitaţia fiinţelor nevăzute erau compuse din pîine proaspătă, agă vie sau lapte, în vase de lut, noi. Alături se aşezau nouă cuţitaşe mici. Se făcea un foc, se ardeau parfume, te aşezai în capul mesei, oferind scaune spiriduşilor. Toate acestea pot fi găsite în literatura lui Homer, Virgilîu şi Lucian. Mai tîrziu, Shakespeare avea să invente, odată cu Puck, pe unul din- trei cei mai delicioşi locuitori ai imperiilor nevăzute.

La aceste mese cel mai uşor soseau sinucigaşii, cei asasinaţi şi asasinii, asasinaţi la rîndul lor. Evocarea morţilor se făcea după un ceremonial cu izvoare acum cunoscute. Agrippa adopta opinia lui Ovidiu, care închipuia pe om alcătuit din patru părţi: corpul, care se întorcea în pămînt, umbra, care zboară în jurul mormîntului, Manii, ce se duc în Infern şi Spiritul, care ia drumul lung al cerului. Sufletul îndrăgea după moarte trupul părăsit şi se ştia că, de- obicei, sufletul cel mai grăbit să se întoarcă în casa lui de lut era al celor fără mormînt sau ucişi în mod

violent. El rătăceşte în jurul cadavrului abandonat ca un suflu umid. Ca să tc fereşti de influenţa lor, a sufletelor în stare de vagabondaj, le momeai din aburii din jur cu ajutorul puţinului sînge ce-l mai conţinea trupul căruia aparţinuse. Se bănuia că reîntrupările se puteau face cu ajutorul laptelui. Alte ori erau întrebuinţate uleiuri şi parfumuri. Locul unde se încercau cele amintite trebuia sa fie familiar decedatului. Se aglomerau şi obiecte folosite de mort, alte ori, cînd era cazul, încercările de recuperare a sufletelor erau cimitirele sau locurile de execuţie. Desigur, în acest univers incert, apăsător, au înflorit şi literaturi ce pot fi citate. lata un exorcism:

Eu te abjur pe tine, orice spirit imund (Omnis imundissime spiritus) ori- ce spirit zadarnic, orice trimis al lui Sa- tan, în numele lui Isus Nazarineanul, care a fost dus în deşert după botezul Sfîntului Ioan, şi care te-a închis în lăcaşul tău! Să încetezi de a mai obseda această creatură pe care Dumnezeu a smuls-o din noroiul pămîntului. Şi te- me-te, mizerabilă creatură, nu de fragilitatea umană, ci de imaginea lui Dumnezeu, atotputernic! îndepărtaţi-vă, voi, de mine, blestemaţilor şi duceţi-vă în focul etern pregătit pentru Diavol şi servitorii lui. Viermii te aşteaptă pe tine şi pe ai tăi, un foc mistuitor vă e pregătit pentru eternitate, căci tu eşti cauza homicidului blestemat, tu eşti autorul incestului, provocatorul sacrilegilor, instigatorul celor mai rele porniri, cel ce învaţă erezia, inventator a tot ce este obscen. Ieşi deci, nelegiuitule ieşi, sce- leratule, ieşi, cu toate minciunile tale căci Dumnezeu a vrut să facă templul său din corpul acestui om!.. "

Şi aşa mai departe. Spiritului rău i se arată, ca loc de refugiu, deşertul sau lăcaşul, şerpilor, dacă nu pleacă i se promit Gheena şi focul veşnic. Sîntem la izvoarele marei literaturi medievale, la temelia discursurilor marilor reformatori creştini.

V., cu efectele lui dentale: *frullato* (flatterzunge) în dispute ideologice, pă- rînd minor deşi afirmă lucruri interesante (pentru *Janus).*

Flautele din *Pinii din Roma* sau cele din *Pierrot lunaire* de Schonberg ori în *Joc de cărţi* a lui Stravinski, relevate într-un *Tratat de orchestraţie,* ascultate cu o curiozitate rece, după aceea, aveau ceva insolit, mai ales la ultimii. La Res- pighi, ele erau de-acolo, dar la băieţii aştia moderni, păreau o concesie. Ei ar fi trebuit sa cînte din sirene...

Tenisul este un dans trist în aşteptarea ceaiului (Giraudoux).

Asist cum creşte o curvă ca o he- liadă sub fereastra mea. Cineva din mine o pîndea duminică la 11 dimineaţa cînd băteau clopotele de la biserică apropiată, pios, recules. Gran Venator puse o săgeată în arc ... (Janus).

Secretele fiinţe, femeile, producătoare de drame, catedrale ale urii, banale ca un trotuar gol, după ce nu le mai iubeşti. Fetele, despre care s-au recitat poeme la radio şi s-au scris nuvele, apar în toată splendoarea lor; sînt construite prost, nu mai au nimic îngeresc, totul e atît de relativ şi atît de trist... (Janus).

Vaştii polipieri, lumea hotelurilor şi cazinourilor din Proust (de folosit în *Janus...).*

„Cultura este un mediu *construit* de omenire în contrast cu natura pe care omul a găsit-o" (Dintr-o revistă).

Un cuvînt regal pentru „Princepele" – *melanholia* (dintr-o cronică). E cu totul altceva decît *melancolia* sau chiar frumosul *malinconia*

. Van Lennep, în *Artă şi Alhimie,* porneşte de la teoria ştiinţifică a unei materii unitare *(Alb),* el vorbeşte despre alhimie ca despre o proiecţie a unei drame cosmice în termeni de laborator. Iată consemnarea acestei tragedii primordiale în simbolurile şi literele ei: plastic, cele patru simboluri care rezumau filozofia ermetiştilor ar fi fost *Pecetea lui Solomon, Şarpele Ur obor os, Caduceul lui Hermes* şi *Oul filozofic. Pecetea lui Solomon* era o stea cu şase colţuri, simbolizînd piatra filozofală, care, la rîndul ei, era simbolul microcosmosului introdus în macrocosmosul universal. Colţurile stelei indicau metale. La mijldc, se afla aurul. *Şarpele Uroboros* reprezenta unitatea cosmică în forma lui circulară şi era simbolul lunii. Se făcea şi o aluzie la secretul her- metic. Cercul nu se încheia, pentru a exprima eternitatea ce nu se ajunge pe sine, care nu avea început şi sfîrşit. *Sceptrul lui Hermes,* care e zeul ermetiştilor, e un beţigaş de aur, înconjurat de doi şerpi şi armonizează contrariile, cum am mai stabilit. E reprezentat uneori prin *Androgin.* Iar *Oul filozofic* conţine germenul care închide în cochilia lui toate lucrurile.

Ideea de microcosm, şi macrocosm cum scrie Hirsch, a obsedat Evul Mediu. Profunzimea ei este aproape impenetrabilă şi cheia sa este simbolul mişcării circulare. Deplasările corpurilor cereşti, care împart viaţa noastră în zile, luni şi ani, reprezintă, pentru noi, un model din acest punct de vedere, pentru că rotirile lor sînt atît de regulate încît pentru ele viitorul nu se deosebeşte de trecut. Contemplînd această echivalenţa a viitorului şi a trecutului, pătrundem, prin timp, direct în eternitate. Iată-ne cu un salt înainte şi înapoi, în gîndire, la cele scrise de Mir- cea Eliade în *Mitul reintegrării.* El pornea de la *Faustul* lui Goethe, de la un cuvînt de acolo: lucrul cel mai înalt din noi este acela de a considera diversul ca identic. Şi demonstraţia începea de la a constata că agricultura este o invenţiune feminină, născută de spiritul orientat spre pămînt al femeii. Se socotea că, la origina jocului paparudelor, se afla o mare invitaţie mistică către *Marele Bărbat sideral al naturii.* Fiind goale, ele atrăgeau chiar un spirit atît de ocupat ca acesta. în toate culturile arhaice, de altfel, fie agricole, fie maritime, era venerat principiul feminin sub forma unei mame, a unei mari zeiţe, creatoare şi păstrătoare a Cosmosului *(Magna mater).* Ea unea, de fapt, realităţi diverse: luna, pămîntul; ploaia era nunta dintre Cer şi Pamînt, fecundarea matricei telurice. *Magna mater* fiind o divinitate a Totului, în ea coexistau extremele: Viaţa şi Moartea, Binele şi Râul, Plăcerea şi Durerea. în ordinea morala, *Magna mater* contopeşte Binele şi Răul. în orgiile rituale de la începutul primăverii, iscate de ideia de a se invoca o rccoltă bună spiritelor, se realiza o confuzie patetică în care nici o formă şi nici o lege nu se puteau distinge. Eliade ne trimite la

formula lui Nicolas de Cusa — *coin- cidentio oppositorum* — toate contrariile coincid, cu izvoarele în Meister Eckardt şi Pseudo-Aeropagitul, precum şi în tradiţia metafizică. Trebuie să credem, deci, ca tot ce e despărţit şi antagonic, în realitatea cosmică, e unificat, *totalizat,* în divinitate. Zeiţele contrarii coincideau pe toate planurile: fecioara făcea prostituţie sacră, deci curtizana coincidea cu fecioara neprihănita, sacrul cu profanul, omul liber cu sclavul. Satur- naliile erau, de fapt, o formidabilă răsturnare de valori. Puritatea morală era eliberată în desfrîul legalizat, nonvaloarea (profanul) coincidea cu valoarea (sacrul), durerea cu beatitudinea. în Panthconul indian, potrivit aceluiaşi autor, între om şi zeu nu exista deosebire de calitate, ci de cantitate. Tot ce nu era liber, spirit, se afla în devenire. Principiul individuaţiei e, în acelaşi timp, al pluralităţii. Binele şi răul, lumina şi întunericul sînt momente ale nccleiaşi unităţi în diverse manifestări. E interesant de menţionat că Timpul (kila) simboliza şi întunericul. Timpul e negru, pentru că e iraţional, dur. Cel ce trăieşte în timp e supus unui lung şir de suferinţe. Mergînd mai departe, Eiade citează şi alte fapte turburătoare: în China, simbolul întunericului, Bufniţa, era asociat cu simbolul Luminii, Fazanul. Realitatea care tota- lizează contrariile şi extremele ar fi exprimată mitic prin lună. Tipul omului perfect, ca să ne întoarcem deci la simbolurile iniţiale, ar fi Androginul, şi asta în toate culturile. Omul, potrivit unor credinţe foarte vechi, nu poate muri dacă nu a cunoscut înlăuntrul fiinţei sale unitatea primordială: bărbat-fe- meic. El caută, poate inconştient, să realizeze înlăuntrul său acea *coinciden- tia oppositorum*. Divinitatea, deci, po- larizează contrariile, Zeiţele fertilităţii Asiei fiind, în acelaşi timp, şi ale distrugerii. $i aici se face, din nou, o trimitere la *Faustul* lui Goethe. Este citat, din *Prolog,* cuvîntul lui Dumnezeu care spune că, dintre toate spiritele care neagă, bufonul este cel care-l plictiseşte cel mai puţin.

Ajunşi iar la Mitul Androginului, să ne oprim puţin. El ar fi, după Eliade, arhetipul primordial. Este amintita cartea lui Balzac, *Seraphita,* care ar fi ultima mare creaţie europeană avînd ca motiv ccntral Androginul. Androgin e considerat şi *Sjintui Ioan* al lui da Vinci şi *Gioconda* sa. Omul primordial, dacă ne gîndim la Adam şi Eva, ar fi fost androgin, ideea se găseşte în gnostici şi în *Cabala*. Baader spune că omul primordial, Adam şi Eva, fără cunoştinţe sexuale, avea un tovarăş ceresc, o Idee, pe Androgin care trebuia sa-l înveţe să zămisleasca lăuntric. Dar omul primordial a căzut în păcatul somnului, timp în care Eva s-a despărţit de Adam. Aceasta ar fi prima cădere a omului. A doua ar fi aceea a muşcării mărului, cînd îşi dau seama că sînt goi. Datorită lui Hristos, omul va redeveni androgin, asemenea îngerilor. Eliade îl citează şi pe Schlegel, în *Ueber die Diotimia,* care scrie despre idealul androginie, criti- cînd accentuarea caractcrclor feminin şi masculin prin educaţie şi obiceiuri. Ţinta omenirii ar trebui să fie, după acel autor, reintegrarea sexelor pînă la do- bîndirea androginiei. De altfel, excelentul cercetător al istoriei religiilor de mai tîrziu constata că şi în iudaism, islamism şi creştinism e

transmis mitul androgin: înger, om. în literatura lui Hafiz sau Suhravardi, unele personaje nu au gen gramatical: ei se numesc, *tovarăşul, iubitul.*

Se mai face o trimitere semnificativă; piatra filosofală se mai numea *Rebis* sau *Androginul hermetic.* Androginia lui *Adamas-mul originar-ceresc,* semăna cu gnoza haseenilor, androginia spiritului suprem. Ei spuneau: Toate lucrurile, şi cele spirituale şi cele materiale, animale, se vor reuni şi se vor topi în Om, în Isus, fiul Măriei. Condiţia androginică, după haseeni, este o regresiune. Se ajunge, astfel, în spirit, la o detaşare, la o impasibilitate ca a pietrelor. Desăvîrşi- rea este concepută ca o suprimare a condiţiei umane. Omul primitiv al lui Pla- ton, din *Banchetul,* era androgin şi a- vea formă sferică. De unde, la serbările greceşti, bărbaţii se îmbrăcau femeieşte şi invers: în Persia şi India era la fel în ritualul recoltelor.

într-o cartc a aceluiaşi autor: *Cosmologia şi alhimia babiloniana,* găsim şi alte informaţii ce ar putea sluji trans- mutaţiunilor noastre. Eliade vorbeşte acolo despre oţriologia totală dintre Cer şi Lume. Fiecărui lucru de pe pămînt, în Mesopotamiaj îi corespundea ceva în Cer, un lucru identic. Oraşul Ninive a fost desenat după scrierea cerească folo- sindu-se semnele grafice ale stelelor. Potrivit acestor precizări, fluviul Tigru s-ar afla în steaua Anunît, Eufratul, în steaua Rîndunicii, oraşul Sippar, în Constelaţia Cancerului, oraşul Nippur, în Carul Mare. Iată, de aici înainte, o Mitologie sublimă; o apă suprafirească ar înconjura Paradisul. în culturile semitice, pămîntul e învăluit de un fluviu, poate acel Cocytos despre care am mai pomenit, rîu de lacrimi. Templele (zigurat) erau zidite ca o Lume, etajele simboli- zînd diviziunile Universului: lumea subterană, pămîntul şi firmamentul. La asi- rieni, a muri însemna a te agăţa de munţi, soarele apunînd în munţi, pe acolo era drumul mortului. Muntele sim- boliza centrul lumii. După moartea individului, sufletul este atras către acest centru. Apele simbolizau haosul, devenirea informă, matricea tuturor virtua- lităţilor. Muntele era începutul Creaţiei şi al formelor. Ideea de centru, de buric, apare şi în cultura incaşă; capitala incaşilor se numea: Cuzco — egal buric. Isus fusese conceput, după unele interpretări, prin ureche, urechea simboliza spirala, centrul. Buricul, într-o altă transmutaţie, este egal tronul, regulatorul Universului, Tronul e înconjurat de un şarpe (Vezi Tronul lui Solomon). Axa lumii ar fi în acelaşi timp şi *Pomul Vieţii,* Ziguratul — stîlpul lumii, locul unde Cerul se uneşte cu Pămîntul. Ba- bilonul era şi o cetate, şi poarta lui Dumnezeu. Un pom uriaş susţinea Pămîntul, într-o viziune, era arborele cosmic (Ygurassil), în mitologia scandinavă. Ugrienii vedeau stîlpul cerului ca o coloana cu 7 caturi. De aici înainte, orice zigurat va avea 7 etaje. Templul Bara- budur poseda, evident, 7 terase. în alte mitologii, există de asemenea un munte cosmic, numit *Sumur* sau *Sumer, Sum- bur* la mongoli, calmuci şi buriaţi. La indieni, Muntele este transmutat în Stîlp, Arbore, Gigant. Zeul Indra era stîlpul cosmic, iar răsuflarea omeneasca devenea, prin transmutaţie, o coloană. Iată şi simbolurile unor zeităţi în metale, la babilonieni: Aurul,

simbolul primei luni a anului, se numea *Enlil; Anu* era simbolul argintului; *Ea,* al bronzului; *Ninidni,* al pietrelor, Lapis lazuli simboliza cerul înstelat. Barba zeului lunii, *Sin,* divinitate a nopţii înstelate, era făcută din lapis lazuli, ca şi părul lui *Râ,* zeul Soarelui.

Mitologia egipteană, cum serie în continuare Eliade, închipuia originile Nilului în sîngele ori sămînţa lui Osi- ris. Fluviile sacre ale Mesopotamiei a- veau izvorul în matricea unei mari zeiţe, Ce vor să sugereze, dacă am trece totul în termeni poetici: că apa este izvorul vieţii, acolo unde este rară şi preţioasă, şi prin aceste calităţi ea se ridică la valoarea zeilor. Dar fantazia merge şi mai departe. Transmutaţiile, adică schimbările de proprietate, merg la limite absolute: avem plante bărbat, cum erau cipreşul şi mătrăguna, şi doua forme: una feminină, alta masculină, la arbustul *Nikibtu*, după cum exista pietre de forma bărbătească şi femeiască. Piatra *musa* este masculină, piatra de aramă are o formă feminină. Boson mergea şi mai departe: pietrele de culoare mai aprinsă sînt masculine, cele feminine sînt mai palide. Texte alhimicc asiriene vorbesc despre *magnezia femeiască*. în Babilonia, sărurile şi minereu- rile erau socotite de gen feminin sau masculin, după culori. Lucrurile trădează naivităţi pe care modernii le acceptă mai greu. Sabia avînd două laturi, trebuia neapărat să poarte nume; tăişul era de origine bărbătească; latul de origine femeiască. La arabi, fierul tare era socotit bărbat, fierul maleabil, femeie, purtînd şi nume deosebite: *dza- kar* şi *anît.* Mitologia indiană admitea că altarul sacrificat *(vedi)* era femeie, iar focul ritual *(agni),* bărbat.

Transmutaţiunile merg şi în terenuri mai ferme, nu numai în cele abstracte: pietrele feminine chemau ploaia pentru fecundare. Găsim, astfel, o *Petra geni- trix* (Vulva), numită şi *Marea Zeiţă.* După cum exista o Piatră Mamă: *Delta. venind* de la cuvîntul *Daletb* — egal. Uşă egal Femeie. După Trumbull, există un mit al femeii ca Poartă, de unde sugestiile cele mai interesante pentru poet. La greci, triunghiul *(delta)* era egal Femeie.

în *Simbolul* Nunţii, piatra sacră e locuinţa zeului phallos. Zeiţa Ka'aba e întrupată de piatra sacră de la Mecca, care însemna *fecioara coaptă,* fiind, în *realitate*, o locuinţă astrologică *(mansio- — statio)* a zeului Lunii. De unde, prin transmutare, piatră Ka'aba *(tetrágonos litbos* care c casa lui *Pyramis* sau a obeliscului).

Pietrele magnifice erau pietrele a- bundenţei, ale bucuriei, ele ornamentau pieptul regelui Azag, care le invoca: *Mare preot al lui Enlil, fa-le să strălucească şi spiritul rău să stea departe de locuinţăt* Dar nu numai pietrele intrau în aceste socoteli mistice.

Indo-iranienii credeau că planta vieţii stă în fundul oceanului, după cum existau ceruri metalice şi chiar aplica- ţiunile asupra metalelor aduceau un spor al soartei sau nenoroc. în textele helenistice se vorbeşte despre tortura metalelor, care are influenţe malefice sau binefăcătoare *(Turba pbilosopbo- rum): Lo quod cruciata rex, cum în corpore subregitur, vertit ipsum în na~ tur am inalterabilem ac indelebilem.*

Alhimia lupta, de fapt, împotriva oricărui lucru crud, care trebuia copt, maturizat prin foc, el devenea astfel un embrion. Lucru normal, în concepţia acestora existau şi avortoni alhimici creaţi de zilele nefaste (vezi Agrippa: *De re metallica).*

îngîndurata muzică a lui Honegger din *Strigătul lumii.* O rugă aproape solemnă ca *Jeanne d'Arc .. .*

Marea în trei timpi, pentru subtitlu la *Janus,* exprimînd poate cele trei iubiri ale eroului, toate desfăşurate în fata mării .. .

O virginitate în faţa muzicii, ca o oglindă a unei personalităţi detaşate de această artă, dar pe care o reintegrează în sine. *(Janus)*

„Cînd te uiţi îndelung într-un abis, abisul se uită şi el în tine" (Nietzeche)

.Un poet care ar încăpea, cînd e vorba de arta sa, în tabelul lui Mendele- jev, poate la elementele grele, transu- ranice.. .

* M., întoarsa de la Sarajevo, îmi povesteşte lucruri picante din lumea filmului. Doi pederaşti italieni: unul tî- năr, brunet, subţire, frumos, fost copil sărac, cu o figură palidă, cu ceva detracat şi cupid în privire şi în jurul gurii. Au intrat, el şi prietenul său, în restaurantul hotelului în care locuia ea, lipiţi aproape, într-o intimitate suspecta de la început, care surprindea mai ales prin lipsa ei de scrupulc, parfumaţi şi cu mişcări feline, de muieri. Seara, cel bă- trîn, îmbrăcat într-o haină de material argintiu, de lamé lucios, cu revere largi, dar cu haina strînsă pe talie, cu jabou cu dantele bogate la gît şi la mîneci. în mijlocul acelei horbote, o perlă imensă ca o lacrimă. Numai parfumul era sî- cîitor, pentru că era prea feminin şi asta deranja. în timpul proiectării, *fetiţa,* care avea un **to**Î episodic, era gratulată de bătrînul şacal cu strîngeri de mîini pasionale. Exclamaţiile deranjau toata sala, dar îndrăgostiţii arătau o nepăsare virginală. Totul aducea cu o scenă din Oscar Wilde.

Pe urmă şi dragostea asta intolerabilă între contele Essex şi Francis Bacon, terminată cu cererea ultimă ca protectorul să-i fie decapitat, după complotul împotriva Elisabetei. Şi aici miroase a alcov de bărbaţi, ciudat, am crezut ca, date fiind condiţiile de subversiune ale viciului lor, pederaştii ar avea caracter. Nu au: sînt mai rău chiar de- cît femeile . ..

„Nimic nu egalează arta modernă, cînd e vorba să sterilizeze viaţa. Fenolul nici nu se compară cu ea. (Huxley).

Accentele burleşti din *Turangalila* de Oliver Messiaen (vibrafon, şueraturi exotice, un pian, ceva vag, parfumat, la modul muzical). La reluarea *Jurnalului din China,* de folosit ca ecou stilistic.

, ,În siguratul să-şi trăiască viaţa şi să-şi moară moartea" (Kierkegaard).

Leconte de Lisle despre Hugo: „E prost, prost ca Himalaya"!

^ Pentru *Janus;* Felix Mesiodax, care mănîncă pe la mitropoliţi şi bîrfeşte pe toată lumea, din obicei: să-ţi fac şi ţie un *kriegspiel,* cînd e vorba de un şantaj.

Debarcarea aliată din 6 iunie s-a făcut după ce s-au citit la radio versuri din Verlaine (ca semnal).

Hitler asculta, în bunkerul ultimelor sale zile: Lehar, Strauss şi Wagner. Lehar şi Strauss, mai înţeleg, aveau un gust operatistic destinct, dar Wagner? Cred că bănuia că zgomotele acestuia erau, de fapt, tunetele lui Wotan...

în război, adevărul trebuie să aibe o escortă de nori (Churchill).

Lui L., din *Săptămîna nebunilor,* care trăeşte cu o trapezista de circ, l-z căzut logodnica la Viena de pe sîrmă. Rupîndu-şi piciorul şi nemaiprezentînd nimic pentru el, nemaiavînd adică viitor, o goneşte din casă, oprindu-i şi mobila şi lucrurile de îmbrăcăminte.
Gulmea, femeia venise cu o caleaşca de la Beci, pe care o are în vamă. Cinicul o ia de-acolo fără să plătească şi-şi plimbă o proaspătă iubită prin ţară, la Cîmpulung, să zicem, unde se iubesc frenetic. Pe pernele roşii de catifea, curvana cea tînără rîde de proasta care zace în spital...

Ferestrele şi oglinzile sînt trecăto- rile morţii, cărările prin care moartea pătrunde în viaţă şi în gînd, după credinţele medievale (Dan Botta).

Ironia ca forma a maceraţiei, la Gide.

Culoarea ochilor unei fete: *aubnrn*- culoarea berii - *piwne* în polonă. (Janus)

Geniile sînt ca furtunile: merg împotriva vîntului, înfricoşează oamenii, purifică aerul ...

Preţul călătoriei e frica (Camus).

Limbajul singurătăţii şi hipertrofia lui, repulsia pentru cărţi, distrugerea ideii prin caligramă (după lectura unui articol).

Jean Marques-Rivière, în interesanta sa lucrare: *Amulettes, talismans et pant ades,* ne întoarce la ştiinţa folosirii pietrelor şi metalelor în apărarea sănătăţii şi a noroculuí, şi aici o să surîdem a- mintindu-ne de vechi credinţe nefolositoare, dar de un mare rol în acel timp al ştiinţelor aproximative. Astfel, în tradiţia ebraica, sînt foarte obişnuite amuletele din os găurit, din pietre albe sau negre, după cum portul colierelor de scoici şi al inelelor era foarte obişnuit. Roşul, cu care se vopseau amuletele, vorbea despre viaţa secretă a obiectelor. Contra deochiului, coral iul era binevenit. Mai tîrziu, imaginaţia vrăjitorilor spori şi căpătă forme înfricoşetoare. Amuletele luară forma craniului omenesc sau înfăţişau şerpi, folosiţi adesea în ritualul magic. Cu timpul, simbolul se sub- liliză, şarpele deveni un disc, o semilună. Orice bijuterie era o amuletă, mai întîi, crezîndu-se că fiecare piatră preţioasă ascunde în ea proprietăţi ce trebuiau adînc cunoscute şi nu de către oricine. Era o formă de instaurare a

puterii mistice în conştiinţa laică, operaţiune cu consecinţe din cele mai nefaste asupra spiritului uman.

Tradiţia pantaculară ebraică, dacă nu cea mai veche, una dintre cele mai vechi din lume, e bazată pe nume divine, angelice. De la început este vorba despre o confrerie iniţiatică, secretă, condusă de legi imuabile, aristocratice. Semnul lui Iahve e un tatuaj care proteja pe fraţi, el se aplica pe mînă, între ochi *(totafotul)* şi servea ca semn de recunoaştere între triburile nomade cărora, la arătare, li se interzicea de a se mai ucide reciproc. Mai tîrziu, şi din motive igienice, dar şi din dorinţe oculte, s-a trecut la circumcizie.

Mitologia este populată cu zei, născuţi din imaginaţia feniciană (fondatorii Balbecului). Baal este stăpînitorul acrului şi e înconjurat de cherubini care vor fi absorbiţi de autoritatea tutelară. Cherubinii sînt jumătate animale şi sosesc din mitologia babiloniană, asiriană şi egipţiană. Apar şi Serafimii (şerpi cu aripi, locuind în deşerturi teribile, devenind servitorii lui Jahvc). Imaginaţia febrilă a acestor locuitori ai unor ţinuturi sterile populează teritoriile vaste ale închipuirii cu tot felul de fiinţe: subcube, incube, demonologia cunoaşte şi o îneîntătoare diavoliţă, numită *Lilitb*, despre care pomeneşte şi proorocul Isaiia. Arca israelita are un rol protector şi magic, e un fel de lăcaş pămîntesc al lui Jahve. în fundul unui sanctuar se ţin *tablele legii*, care vor să instaureze ordinea în regatul controversat al oamenilor. Ele sînt de origine egipţiană. Un pasaj din *Levitic* descrie amestecul de sîngc originar şi parfum în consacrarea *Kaporetului*, care era o placă de aur pur ce acoperea arcul sfînt sub care sînt adăpostite legile. Se încerca a se transmite, asupra unor amulete, ce era socotit sacru în depozitul primar al legilor ce devin, cum vom vedea, abstracte şi vor fi reprezentate prin amulete, la început numai nişte pectorali (plăci de aur aşezate pe pieptul mumiilor). Cu vremea, ca în orice ritual, aurul e înlocuit cu bucăţi de stofă împodobite cu pietre preţioase. Se coseau, pe stofele late şi lungi de o palmă, 12 rubine, jasp, onix, agată, coraliu, ame- tist, smarald etc. Numărul simboliza cele 12 triburi ale lui Israel. Mai tîr- ziu, Marele Pectoral a fost înlocuit cu cuvintele *Urim* şi *Turnim*, reprezentate şi ele, la rîndul lor, prin două zaruri din piatră naturală. Ce mi se pare interesant în aceste substituiri succesive? împrumutarea cifrată a calităţilor magice. Totul poate porni, de fapt, de la nevoia ţinerii secretului sacru sau poate numai de la crearea unui mister necesar în fazele tot mai mistice ale iniţierii. Matematica acestor transmutaţiuni mă fascinează mai ales prin ceremonialul pe care-l impunea. Luminile pietrelor preţioase de pe Marele Pectoral au fost materializate, mai apoi, în număr de şapte, în numărul braţelor candelabrului sacru al evreilor. Oracolele se alcătuiau de către marii preoţi prin citirea în amestecul acestor raze luminoase, emise mai întîi de pietrele preţioase şi mai apoi de razele luminărilor aflate în braţele candelabrelor. în ce priveşte ghicirea mesajelor secrete produse de cele două cuvinte înlocuite cu zarurile despre care am pomenit, aici operaţia avea loc în transă. Mai tîrziu, zarurile au fost înlocuite cu mici table pe care erau scrise fraze, combinate ca şi numerele zarurilor după voinţa inconştientă a marelui preot. în alte ocazii, un diamant de foc, purtat de marele preot într-un inel, închidea în strălucirea lui calităţile sacre ale cuvintelor *Urim* şi *Tumim*. De la Oracole la profeţii nu era decît un pas! în timpul construcţiei Marelui Templu, tablele legii au dispărut, de altfel, din motive lesne de ghicit.

Ideia exploatării credinţelor în lucruri supraumane este veche şi indus- trioasă încă de la începuturile ei. Apar, cu vremea, *theraphimele*

(amulete de pămînt ars care aveau chipuri omeneşti). Erau pantacle active în forme uriaşe sau în forme comerciale, reduse, putînd să împodobească corturile. Negustoria mistica luase naştere fără eforturi de imaginaţie. Fantezia acestor negustori de iluzii lua şi înfăţişări artistice. Unele pantacle au forma unor cadrane solare (sugerînd ideia că vor putea indica ora destinului, cum zicea Aben Efra). Godol cel Mare spunea că existau statui în forme omeneşti, construite sub anumite constelaţii. Cînd trecerea stelelor coincidea cu aşezarea pantaclelor, statuile puteau să dea răspunsuri la unele întrebări turburătoare, căpătau adică darul divinaţiei. Părăsirea muţeniei se făcea numai la anumite ore, cunoscute de iniţiaţi. Aşa s-a născut cunoscutul Golem. Putem să citim o mulţime de amănunte despre aceste fiinţe mirifice şi chiar să surîdem la imaginaţia naivă a omului, noi nu vrem decît să ridicăm voalurile ei poetice, subtile, încărcate de un inefabil ce poate impresiona.

Fenicienii şi asiro-babilonienii adorau pietrele înălţate, devenite cu timpul piramide. Acolo sufletul sau ceea ce se presupunea că va mai exista într-o altă lume se afla la adăpost de demonii deşertului, de vînturile necruţătoare, şi gata să şteargă urma oricărei vieţi omeneşti. E, mai curînd, o măsură de apărare, de semnalare a mormîntului într- un relief ce tindea spre anonimatul total. La bază, piramida sau piatra înălţată transmuta, poate, talismanele legate de trup, faimoasele filacterii ce erau legate cu curele pe trup sau pe braţ, ajun- gînd în unele ceremonii să fie aşezate între ochi şi păr. Textele sacre pictate pe frunte vor fi ascunse, cu vremea, în cilindri, acoperiţi cu mici capsule ce adăposteau o transcriere pe bucăţi de pergament. Versetele se aşezau pe o anumită parte a corpului, ca să aibă o influenţă benefică. Cu timpul, textele dispar şi rămîn numai mici cilindri, la fenicieni, ori un scarabeu la egipţieni. Se presupune că iniţierea luase forme oculte şi că începea să se definească un alfabet secret. Nu sîntem departe de adevăr şi încep să înţeleg unele tendinţe ale poeziei suprarealiste de mai tîrziu, ai carci promotori, din orgoliu sau sufi- cienţă, foloseau de asemenea incifrarea, metafora simbolica, codată după reguli de puţini cunoscute, *Tbora* e scrisă, la origini, pe pergamente, pe piele de miel, pe discuri metalice sau gravată în pietre. Lipsesc, din aceste texte, vocalele şi semnele de punctuaţie şi asta se explica prin interdicţia de a se trece de răspîn- direa orală. Sacralitatea textelor destinate unui număr foarte restrîns de iniţiaţi e trădată şi prin aceea că, odată puse pe rulouri de pergament, textele erau considerate ca adevărate persoane vii. Bastonul gemă pe care erau răsucite capătă curînd numele de *arborele vieţii.* Lemnele din care sînt făcute bastoanele au în vîrf pietre de granat, clopoţei şi o coroană, numită *Diadema thorab.* Pantaclul este învăluit, după aceea, într-un fel de rochie de mătase, bogat brodată, cum ar fi la noi port- umbrela. Accst simbol al textelor sacre este sfinţit în faţa *Arcăi perpetui*, care este simbolizată printr-o flacără pătimaşe. Nu este uşor să vedem, în acest foc, spiritul uman, înlepciunea cea mai subtilă, de o esenţă pură, curăţată de orice necurăţenii.

Interesante mi se par căile esoterice la accesul celor mai vechi fragmente ale *Cabalei,* cunoscute sub numele de *Sefer Yetsira* şi *Zobarul* sau *Cartea splendorii.* Studiul acestor cărţi se facc cu ajutorul unui alfabet format din 12 litere, împărţite în trei grupe, ale cărora nume sînt semnificative: primul, simbo- lizînd focul, al doilea, apa şi-al treilea aerul. Descifrarea textelor este destul de complicata şi, în afara grupei de litere duble şi simple, un mare rol îl joacă numerele 3, 7 şi 12, mai ales în *Cosmografia* şi An geologia ebraică, unde numele sînt înlocuite, cum vom vedea, cu cifre. Iniţial, se stabileşte ca există 3 elemente, 7 planete şi 7 părţi ale corpului, precum şi 12 semne ale *Zodiacului.* în viziunea mistică a preoţilor Cabalei, Dumnezeu s-a făcut cunoscut oamenilor cu ajutorul a 10 Sefiroţi (în totalitatea lor, aceştia alcătuiesc *Omul celest).* Numele sefiro- ţilor sînt scrise deci pe nişte talismane ce capătă imediat calităţi sacre. Cu timpul, din motive necunoscute noua sau numai bănuite, fiecare literă a al- betului ebraic capătă o valoare numerică. Deslegarea textelor cifrate se făcea numai, de către rabini, adică de iniţiaţi. Un procedeu era inversarea alfabetului, de pildă. *Albanul* sau *alfabetul tăiat* complică şi mai mult descifrarea, în ordinea lui, *a* e notat cu litera *m.* După încă un timp, se ajunge la lucruri şi mai subtile: se înlocuieşte un cuvînt cu un altul, format din aceeaşi cantitate de litere. în *Notarice* erau luate iniţialele cuvintelor şi se forma un cuvînt secret. *Tsirupimul* schimba prima literă a alfabetului cu ultima şi aşa mai departe. Poate aici se află originea descîntecelor pentru că, odată aflînd cum se numeau sefiroţii, după organele omeneşti pe care le apărau, vom avea o imagine mai desluşită. *Hod* era demunirea piciorului sting, *Yesod* (organele genitale), *Pinah* (inima), *Ke- terul* era sefirotul capului, etc. Numele erau invocate în funcţie de locul producător de durere. Cuvîntul *Schem- Hamephorasch* — Dumnezeu — avea o putere magică, irezistibilă, socotindu-se că numele fiecărei fiinţe sau lucru făcea parte din esenţa lor. *Yahve,* un alt nume al lui Dumnezeu, nu se pronunţa şi grafica lui era secretă. Se foloseau, în schimb, echivalenţe ca: Prea înaltul, Sfîntul, Adonai, Enich şi aşa mai de- parte. Ce erau toate aceste ştiinţe confidenţiale decît încercarea de a se instaura, pe pămînt, aşa zisa putere a lui Dumnezeu, exercitata, bineînţeles, de cîţiva iniţiaţi, constituiţi, mai tîrziu, în tagme periculoase, folosind un limbaj ocult? În poezie, mult mai tîrziu, au apărut, avînd originea în aceste lucruri, teorii despre magia cuvîntului, a sunetului şi chiar a literelor. Iată de ce unii socotesc o anumită versificaţie simbolică sau încifrată, fără ortografie şi cu marcări de litere, ca avînd o bază mistică şi iniţiatică, cît ar părea la origine absurdă, gratuită şi nefolositoare. După cum tot aici pot fi găsite cele mai multe falsuri, teorii nefundate şi gratuităţi nedemne de luat în seamă.

Racbel quand du Seigneur, pentru P. din *Frica.* Din Proust.

Tot de la ideea asta, resimţită ades, că există o acţiune bolnăvicioasă, electivă, exercitată asupra unei situaţii mondene (Pentru

capitolul *plumitivii* din */anus)*. Vorba doamnei de Cambremer, care e cît o monedă de aur. Ia gîndiţi- vă la această ceata făloasă, înfometată, plină de sine, în exemplarele sale cele mai reuşite, la plaja aceea, de pe vremea fanarioţilor, de lîngă Mărcuţa sau la Amara, unde veneau cu soţi şi amanţi laolaltă şi beau rachiu prost sub un şopru, la acele intrigi, la idilele cu pescarii spătoşi şi analfabeţi şi mereu primenirea după ce favoarea Principelui cădea pe oarecine ... Asta în cazul versiunii plumitivilor ce ar deveni grămăticii de la Sfîntul Sava în *Sâptămîna nebunilor*. Altfel, ei ar trebui să aibă maşini de ultimul tip în locul carîtelor de Beci.

Şi, pe urmă, ducesa de Guermantcs din *în căutarea timpului pierdut,* care poseda un tablou cu ridichi. .. Nu se poate scăpa aşa ceva! E la fel de tare ca tablourile lui Manicatide din *Facerea,* care ţinea fotografii de armăsari pur sînge în dormitor ...

Cartea Orgii de Olivier Messiaen, stranie plutire de note grave care dibuie în penumbre de catedrale sonore, o şovăială pe apa, o înaintare anevoioasă, penibila, poticnită, grea, ca drumul lunii pe o mare în furtună. Totul evocînd acele roţi făcute din ochi din Apocalips ...

A doua teribilă moarte în *Sâptămîna nebunilor* ar fi aceea a fiului cur- vei şi birjarului. Un gropar, contun- dîndu-l cu o cucoana bogată, îl dezgroapă şi cînd, la lumina săracă a stelelor, îi vede musteaţa pleoştită, îl lasă în ploaia de primăvară. O săptămînă nu trece nimeni pe acolo, fiind şi vreme de ciumă, îl rod cîinii. în găvanele ochilor se strînge apa, pentru că ochii i-au fost ciuguliţi de ciori — lacrimile pe care nu le-a plîns toată viaţa ..

.Belphegor: Oameni explodaţi...

Are un cap de om care plăteşte prost (Proust).

Ca şi cînd n-ar fi încăput în tăcere urlînd C*Zgomotul fi furia* a lui Faulk- ner).

Francesco Borghese, amicul lui M., îi spune acesteia, la Roma, arătîndu-i cavoul familiei: dacă mor, le-am spus alor mei să mă înmormînteze lîngă Paulina, pentru că, la o eventuală resurecţie, voi petrece minunat lîngă ea...

Tot el, în 1969, cînd îi face cunoştinţa: Un ţăran de la o moşie de-a noastră, din Toscana, ne scrie în versuri ca ale lui Dante: *plouă ca un cîntec la noi în sat, dumneavoastră ce mai faceţi? Sinteţi sănatofi?*

Recuzita poetică de toamnă, relic- varii, catacombe, tramvaie şi canale. Am uitat balansoarele ...

În *Frica* trebuie să existe un martor de profesie: unul din lumea bună: fin, macerat, speriat, bătut bine la vremea lui, alcoolic secret, inteligent, bun pentru toate procesele în serie, pentru că a băut cu toţi şi a făcut guverne cu cei de pe banca acuzării. Minte şi acuză ca un profesionist, nici nu mai trebuie sfătuit, are invenţie, o face cu o imensă delicateţe, cu grijă faţă de viitorul civic al împricinaţilor, pe urmă îşi cere scuze finale, cu manieră, salută distins onorata curte, se duce la *Capfa* şi mănîncă bine ca după un mare efort. Dă bacşiş şi are o mare stimă pentru sine ca poate să se comporte astfel. O comoară de persoană pentru un romancier ...

Muzica asiatică e minor lacustră ...

Pentru *Janus* — ziua, de vara ca o mumie imemorială, somptuoasă, milenara, îmbălsămată în rochie de aur (Proust).

Pînă şi Goebels făcea critică literară; a dat o definiţie celor pe care-i dispreţuia; aceia făceau o *literatură de asfalt.*

Un tip care suferă de o *prudenţă mijlocie,* unde dracu e scris asta?

La originea unor colinde ce au fost transmise pînă la noi şi avînd o origine vedică, de invocare a forţelor bune, stau credinţe vechi ale magilor per- sieni care afirmau că există cuvinte bune, binefăcătoare, şi cuvinte rele, producătoare de turburări ale sănătăţii, ale vremii şi chiar de modificarea unor trăsături de caracter. Destinul individual trebuie apărat, după această credinţă, de rostiri imprudente. Se naşte întrebarea: are poetul puterea magică de a supune pe ascultător numai pentru că foloseşte anumite cuvinte? Poartă ele, aceste cuvinte, o încărcătură necunoscută, care lucrează asupra inimii, a imaginaţiei, şi nasc o stare de spirit neobişnuită? Multă vreme harul poetic a avut asemenea explicaţii, dar azi, ţinînd seama de realizările ciberneticii, o desmin- ţire enormă vine să infirme vechile teorii. Apariţia şcolilor de literatură în ţări pragmatice,

şcoli ce voiau să arate că poezia poate fi creată de către oricine, a fost, în fond, un protest împotriva misticii cuvîntului, a şcolilor idealiste de filozofie. Că nu au dat rezultatele scontate, asta e altceva. Nu se poate spune însă că numai capetele speciale, înconjurate de nimburi nevăzute, pot să nască poezia. Nu ni se întîmplă ades şi din pricina snobismului criticii să asistăm la falsificări de masă în poezie şi la impunerea unor aberaţii, drept capodopere? Se cere, deci, cea mai mare circumspecţie posibilă, pentru că terenul e labil şi se pretează la teoriile cele mai năstruşnice.

Dar să ne întoarcem la tehnica magică. Ea era apărată de reputaţia că e periculoasă cînd e folosită de neiniţiaţi. Caracterul confidenţial c vădit, cum am văzut, prin operaţiile de substituire a cuvintelor şi literelor, a textelor ceremonialului sacru. Se consideră ca o cunoaştere aproximativă duce la invocarea unor genii debile, ceea ce pe noi ne face să surîdem. Sunetul acelor nume se credea că operează singur şi-atunci numele celor invocaţi se spuneau în limba originală, pentru un efect instantaneu. Tetragrama numelui lui Dumnezeu, adică formula sa cea mai secretă (YHWH), era învăţata de către discipoli numai o dată pe săptămînă. Numele primilor trei sefiroţi era recitat cu voce joasă în timpul benedicţiei şi avea o formulă imposibil de spus cu voce tare: *ktrbhmhtbwah.* Numele celor zece sefiroţi, spuse laolaltă într-un cuvînt, conţinea 42 de litere. Există însă şi un alt cuvînt, format din 72 de litere.

Mitologia religioasă ebraica cunoştea prinţi şi îngeri, între care *Raziei,* păzitorul secretelor, care apără *Cabala.* Cartea numită *Pire Eliezer* conţine lista de nume a demonilor şi numărul lor. Cu asta s-a născut o adevărată literatură. Invocarea lor are ceva muzical, pentru că literele care formează acele nume sînt distribuite parcă după o gamă precisă. Cei 7 îngeri planetari care dirijează planeta noastră se cheamă: *Micbael, Muriel, Rafael, Raguéi, Suriei, Gábriel, Yera- cbmiel.* Prinţii au nume de elemente: *Micbael* (zăpada), *Gábriel* (focul), *Gal- galiel* (soarele), *Benez* (vîntul), *Ridjab* (ploaia), *Rebatiel* (planetele), *Sicbiel* (furtuna). Demonii sînt fiinţe subumane, după învăţătura *Cabalei,* reprezentînd forţe oarbe, malefice. Ei se împart în zece categorii şi decad în cercuri tot mai tenebroase şi impure. Ierarhia este stabilită în cercuri concentrice, ca în *Infernul* lui Dante. Fiecare viciu este egal cu un demon care e strict aşezat pe o scară bine întocmită a scăderilor umane. Şeful suprem al demonilor este *Samael,* înger al otrăvii şi-al morţii, devenit mai apoi *Satana* în scripturi. *Zobarul* ca şi *Talmudul* spun că el e îngerul care a sedus-o pe prima femeie. Soţia lui Samael este *Lilitb* (patroana dezmăţului), zeiţă lunară, demon al nopţii. Ea e invocată de moaşele ebree, la naşteri. Pe pereţi se scriu primele *blesteme,* dacă ar fi să stabilim un gen literar. *Adim Cb Anab ebouts* (Linişte, Li- lith!). Isaiia, care era şi un mare poet undeva, compara cerul cu o mare carte cu foi mişcătoare. Dumnezeu ar fi

creat, la început, *Litera* sau *caracterul celest.* De unde, interpretarea primelor cuvinte din Geneză: *Berecbit, Bara, Elobim, Hascbamaim.. .* Dumnezeu, fără maliţie, era literat.

Textul divin este concentrat în formule scurte, ascunse în talismane. Cel mai simplu talisman mi se pare un verset din *Exod* sau *Psalmi.* El este codificat şi apare sub forma a trei cifre, să zicem 91, 5, 6 care însemna că se luaseră cuvinte din capitolul XV, versetul 26 al Exodului. Numerele erau scrise pe un pergament, tăiat în forma cande- labrului cu 7 braţe, şi era purtat într-un loc ascuns. Faimoasa formulă *Abracadabra* (abreq, ad, habra) însemna: trimiteţi fulgerul pîna la moarte! El avea două semne: litera G înconjurată de un cerc în care se scria *Amen* (cuvînt simbolizat cu cifra 99). *A* valora cifra 1; *M* egal 40; *E* egal cifra 8; *N* era egal cu cifra 50; totalizînd, obţinem cifra 99. Celor nevăzute, pentru că imaginaţia omenească trebuie mereu hrănita, li se adaugă cele văzute. Apar semnele lunii, ale soarelui, ale lui Mercur, Saturn, Ju- piter, Venus, etc. Sînt implicate toate planetele cunoscute, pretinzîndu-se, pînă în zilele noastre, că destinul omului depinde de conjunctura lor, de încrucişarea luminii ce aruncă asupra zilelor de naştere o rază nevăzută. Cerul panta- cular capătă şi el un simbol: cercul. Amuletele sînt turnate în metale triste ca plumbul şi au forme pătrate, tăiate la colţuri. Altă dată sînt numai nişte lame. Mai tîrziu, iată că şi imaginaţia geometrică se înscrie în această fantasmagorie, nu lipsită de spirit. Pantaclele sînt construite din metale preţioase, ca argintul şi aurul. Pe urmă, pentru cei mai săraci, se admite şi arama roşie, care aduce cu un aur decăzut. Pe spatele plăcuţelor se înscrie cuvîntul *Elo- him.* Apoi cuvîntul este înlocuit cu un triunghi, stelele sublimate, în alte locuri, printr-un glob de plumb. Amuletele iau forma unor mîini. Pe fiecare deget se scrie ceva. *Adam,* /a încheietură, *Abel,* pe index, *Eva,* pe degetul median, *Cain,* pe anular, *Set,* pe degetul mic, *Moc,* pe palmă, ca şi *El* (adică Dumnezeu). Go- lemul, despre care am mai pomenit, nu este decît simbolul unei mase informe care aşteaptă să fie desăvîrşită *(Golmi Rau Eneha),* care vine de la un pasaj din *Psalmi.* Pe fruntea Golemului, cum spune cartea *Jezirah,* se scrie cuvîntul *Emet* (adevărul). Interesant e că, dacă tai prima literă a acestui cuvînt, produsul este *Met* — egal cu Moartea. A- tunci Golemul se face praf.

Claviculele lui Solomon (secolul I) furnizau texte însoţite de un inel evreului Eleazar, care pretindea că marfa lui apăra de rău pe cei ce credeau în asemenea lucruri. Prin secolul al Xl-lea, se spune că aceste *Clavicule* erau, de fapt, cartea despre demoni. Oricum, texte corupte din ea, cuprinzînd şi cuvinte latine, greceşti, chaldeene şi arabe, apar pretutindeni. Inelul lui Eleazar naşte ideea unei industrii pantaculare, care emitea numeroase inele de fier în care era încrustat un ochi de lup. Aceste inele erau destinate să apere de marile primejdii pe naivi. în ¡talia, în inel se pune *piatra di pavone.*La egipţîeni, baza ciclurilor zeilor era 9. în

cultul mediteranian apare zeul androgin. Se numea *Atys, Adonis, Hermafrodit* sau *Venus barbata.* Zeul *Amon* era zeul sferelor ascunse sau cel ce se adăposteşte într-o matrice, într-o cavernă misterioasă, semănînd cu zeul gnosticilor. Preoţii preiau dirijarea spiritelor bune şi rele cu acelaşi sîrg ca şi aiurea. Ei erau doctori la origine, ceea ce nu-i împiedica să folosească invocările numerelor divine *(kberibeb).* Numele divine au rămas trecute în faimosul papirus *Ebers.* în funcţie de formulele sacre, amuletele capătă forme inedite. Aici *hator* (zeiţa fecundităţii) avea cap **de** vacă. Ochiul quadruplu pusjpe corp era semnul ofrandei. Existau plăcuţe de protecţie cu cei 28 de ochi divini. Zeiţa Isis era reprezentată prin organele genitale, ca material folosindu-se jaspul, lemnul, agata sau porfirul. în unele mormite s-au găsit inimi roşii, de piatră, aşezate lîngă mumii. Mîinile deschise implantate în uşile casei arătau semnul protecţiei magice. Scarabeul era imaginea inimii şi în orice mumie era vîrît un astfel de animal de metal sau de piatră. El era asociat cu creaţia şi amintea soarele prin aceea că producea un fel de gogoaşe.

Alte animale benefactore erau broaştele ţestoase, vulturii, pisica. Şarpele ca şi vulturul căpătau cap de om şi erau adoraţi în efigie. Mitologia se închega uşor, pe nesimţite. Iată şi boul Apis, iată lynxul, şacalul, crocodilul, şoarecele, albina, bufniţa, uliul, gîsca, ibisul, vipera şi scorpionul, toate legate de poveşti fantaste. Se ivesc cuvintele de invocaţie, cum ar fi *pantocrator* (atotputernice) şi *marmareche* (stăpîn al stăpînilor). Se constată că femeile sînt mai bine dotate pentru vrăjitorii şi începe o întrecere cumplită pentru adeziuni. Vrăjitorii nu-şi dau numele nimănui. Lucrările lor se numesc *Opera*, incantaţiile — *Cu- vîntul.*

Ne aflăm la origina unor ciudate producţii literare.

CORESPONDENTĂ DURRELL—MILLER:

„ . . . Obscen ar fi ceea ce-i spui de-a dreptul, iar pornografic pe ocolite. Eu sînt pentru spus adevărul, să-i dai drumul rece, să nu-l deghizezi. Cu alte cuvinte, obscenitatea e un proces de curăţire, pornografia nu face decît să sporească drojdia".

MILLER:

„... Nu mai vreau sa scriu despre experienţele mele personale. Am scris toate cărţile astea autobiografice nu pentru că ma socoteam pe mine o persoană atît de importantă, ci — o să-ţi vină să rîzi —j?entru că credeam, cînd am început sa scriu, că spuneam povestea celei mai tragice suferinţe îndurate de vreun om vreodată. Dar, scriind, mi-am dat seama că nu sînt decît un nepriceput în ale suferinţei. Desigur, mi-am avut partea mea neştirbită, dar nu mai puteam gîndi că era chiar atît de groaznic. De aceea i-am spus trilogiei, *Crucificarea trandafirie.*

MILLER:

. .Gîndul meu era să scriu o operă foarte redusă, în care să explic cele ce încercasem să fac în toate cărţile scrise pînă atunci. Cu alte cuvinte, să uit toate cele scrise şi să încerc din nou să explic ceea ce încercasem să fac. Şi, în felul acesta, să dau operei o semnificaţie, din punctul de vedere al autorului. Vezi,

dumneata, punctul de vedere al autorului e numai unul dintre multe, şi părerea lui despre semnificaţia propriei sale opere se pierde în tumultul celorlalte voci. îşi cunoaşte el opera atît de bine cît îşi închipuie? Cred că nu. Cred, mai curînd, că e ca un mediu, care, cînd iese din transă, se miră singur de cîte a spus şi-a făcut".

— Ce impresie va face menţionarea numelui lui Proust în analizele celor mai mulţi dintr<* critici, referitoare la seria *Just ine?*

— E teribil de măgulitor, dar nu-s deloc convins c-am făcut ceva care să justifice comparaţia. Dar ea mă interesează dintr-un alt punct de vedere. El pare într-adevăr $ă fi sintetizat o anumită atmosferă, o anumită cosmologie, iar unul din lucrurile pe care am încercat eu să-l realizez e acesta: (am impresia că în fiecare epocă toţi încercăm acelaşi lucru)... toţi, ca artişti, atacăm ca un batalion pe un front foarte larg... şi ceea ce încercăm noi, artiştii, să facem este să sintetizăm, într-un fel de metaforă, cosmologia unui anume moment, în care trăim. Ond un artist face lucrul acesta complet şi mulţumitor, creiază o criză a formei. Artiştii carc vin imediat după el vor fi nemulţumiţi de formele existente şi vor inventa forme noi sau se vor grupa în jurul lor. Proust, după părerea mea, exemplifică în opera lui universul bergsonian — universul timpului său — şi atunci constaţi o totală prăbuşire a formei. Marii artişti care au venit după el, Joyce, Lawrence şi Virginia Woolf, au început goana după forme noi. .. După părerea mea, Joyce merge tot atît de departe ca şi Homer, e ridicul, de ce tocmai Homer? în orice caz, formele capătă un caracter psihic. *Finnegan's Wake* începe şi se sfîrşeşte cu aceleaşi cuvinte. Ciclurile de cuvinte devin obsesie şi, la Joyce, accentul pe timp se pune cu atîta insistenţă, încît pur şi simplu îl opreşte în loc; dacă într-o operă de artă insişti prea mult asupra timpului, opreşti procesul în loc — aşa că focarul în opera lui Joyce, Woolf şi ceilalţi, seamănă cu o imagine colosal de umflată a unui incident, ceea ce, natural, este eternitatea bergsoniană.

Acestui concept eu îi opun conceptul einsteinian, încercînd să văd dacă nu pot aplica timpul einsteinian în locul timpului bergsonian. Un prieten matematician spune că sînt nebun, idiot, că nu se poate crea continuitate din cuvinte. Natural, aduce a nebunie, a zmin- teală, nu? Vreau să spun că nu se poate aplica o ipoteză ştiinţifică unui roman. Pe de alta parte, de ce-i zmintealã? întocmai cum fi văd pe artişti, constituiţi într-un mare batalion, înaintînd prin pictură, prin cuvinte, prin muzică, că- tre interpretarea cosmologică, îi văd înaintînd, braţ la braţ, la dreapta şi la stînga, cu oamenii de ştiinţă pură. Pentru mine, ideile sînt un fel de entităţi biologice. Ei, dar prietenul meu, matematicianul, spune că conceptul einsteinian de sudură a timpului cu materia este pur matematic şi nu poate fi exprimat pe nici o altă cale; încercînd, nu faci decît să violezi conceptul. Acuma, nu pretind că ceea ce fac eu este continuitate pură. Ce vreau eu să spun e că proiecţia lui Mercator nu-i o sferă, dar îţi dă foarte bine o imagine despre cum e o sferă. Serveşte scopului, şi tot aşa consider şi eu această idee a mea despre continuitate. Se poate foarte bine ca, în

felul acesta, să violez teritorii sacre, şi desigur, că exprim toate astea cu totul greşit, dar, pentru moment, mi se pare valabil. Dacă în *Quar- tet* oamenii mei tind să pară, după cum se plîng unii, nişte fantoşe, este din cauză că eu încerc să-i luminez din diferite unghiuri. încerc să vă dau o descriere stereoscopică a unei personalităţi etereofonice, şi dacă asta n- are, pentru nimeni, nici un înţeles, poate că prezintă oarecare interes pentru tehnicienii radio- fonişti.
(Durrell)

într-una din călătoriile mele la Leningrad am luat cu mine: *Cetatea soarelui* a lui Campanella şi *Utopia* lui Morus. Era într-o toamnă, m-am plimbat mult pe cheiul plin de ceaţă al Ne- vei, privind platanii desfrunziţi mai devreme ca în altă parte. într-o după- amiază, am văzut imensul cimitir al apărătorilor oraşului sub un cer neguros, trist, emiţînd o ploaie ca o litanie. M-am gîndit la revoluţii, la reuşita sau moartea lor. în hotelul vechi, cu odăi intime, calde, ce adăpostiseră negustori, nobili şi artişti în turneu, privind străzile înecate în lumina unică, filtrată de apele din apropiere, amestecată cu cărbunele coşurilor, ascultînd din cînd în cînt sunetele guturale ale sirenelor de vapor, nu ştiu de ce am recitit cele două cărţi.

Lectura lor are ceva tulburător, e vorba parcă de două basme pe care timpul le-a înnobilat. Mai crîncene mi se par cele două biografii ale autorilor. Thomas More, cunoscut sub numele de Morus, are, pînă la un punct, o viaţă lipsită de griji. Aparţine unei familii bune, învaţă latina la colegiul Sf. Anton din Londra, în 1492 se înscrie la Universitatea din Oxford. Traduce pe Pico della Mirandola *(Biografia* şi *Douăsprezece spade).* în 1497 îl cunoaşte pe Eras- mus, la Rotterdam. în 1509, acesta scrie, în casa lui Morus, *Elogiul Nebuniei.* Autorul *Utopiei* devine parlamentar la 26 de ani. E urît de regele Henric al Vll-lea, pentru că ţine un discurs împotriva subvenţiilor cerute cu prilejul căsătoriei fiicei sale. Pentru acest curaj, plăteşte tatăl lui Morus: e închis în Turnul Londrei. Urmează^ o retragere prudentă din viaţa politică, pînă la moartea regelui. în 1509, reintra în viaţa publică. Anul 1516 e anul scrierii operei sale capitale. Ea e redactată în limba latină. Urmează o perioadă bună. E numit trezorier şi ridicat la rangul de cavaler. în 1523, devine speaker, apoi lord-cancelar. Henric al VIII-lea îi încredinţează redactarea unei cărţi împotriva lui Luther, publicată în 1531, în 1532 demisionează, în conflict cu regele său, (refuzase să asiste la încoronarea Annei Boleyn). Este implicat într-un proces, e achitat, dar refuză să depună jurămîntul regelui ca şef al bisericii, e întemniţat la Tower, judecat şi decapitat în 1535. Capul său a fost expus pe Podul Londrei, dupa ce victima glumise cu călăul.

Campanella aparţine unei familii de săraci. Studiază teologia şi filozofia, la mănăstirea San Giorgio, e exilat după o polemică, pleacă la Neapole, la „Academia Consentina", unde petrece doi ani. Pentru ideile sale din studiul D e s e n s u r e r u m , este arestat şi dus la Roma, în 1591. În 1592, îl găsim la Florenţa, cerînd zadarnic o catedră de filozofie

la Universitatea din Pisa. Retras în Calabria, după mai multe peregrinări, participă la o răscoală împotriva spaniolilor. E arestat, în 1599, şi expus pedepsei capitale, fiind torturat cumplit înainte de a fi condamnat pe viaţa. C i v i t a s s o l i s mi se parc rodul, între altele, al detenţiunii cumplite. în 1626, după 27 ani de închisoare, e eliberat. Inchiziţia, la puţin timp după aceasta, îl încarcerează din nou. în 1629 scapă, stabilindu-se la Roma unde, în 1634, e implicat într-o nouă conjuraţie anti-spaniolă. Părăseşte Italia şi moare peste 5 ani în Franţa.

într-un cuvînt, un rebel al timpului, luptînd împotriva obscurantiştilor sub deviza: „Eu m-am născut pentru a infringe cele trei mari rele ale lumii: tirania, sofismul şi ipocrizia"

.Un scriitor spunea că sensul istoriei este acela de a reconstitui gîndirea, instituţiile şi obiceiurile dispărute de secole. Utopiştii anticipează istoria ideală, ei inventează gîndirea, instituţiile şi moravurile societăţii de mîine. Desigur că viziunii filozofice despre societate, aflată mai ales în opera lui Morus, i se pot aduce astăzi corecţii serioase şi că o confruntare cu realizările lumii noastre în drum spre acest mod de a trăi ne avantajează. Rămîne de marcat procentul de generozitate din aceste cărţi naive, poate, astăzi, dar revoluţionare pentru timpurile în care s-au ivit.

Utopia descinde din Platon şi din „comunismul" primelor comunităţi creştine. Forma ei literară, cum remarca autorul introducerii în ediţia românească, descinde din romanul de călătorii, produs de antichitatea greacă tîr- zie. Karl Marx o citează în *Capitalul* său de 2 ori. Ca gîndire filozofică, ca pare, astăzi, cum am scris la început, o *feerie sociologică*. în *Utopia*, ţara ideală, întregul pămînt e al tuturor, familia constituind celula economică, se lucrează pe ateliere, fiecare cetăţean fiind obligat la exercitarea agriculturii, timp de 2 ani. Aici apare, în mod surprinzător, prima faza a înlăturării diferenţei dintre sat şi oraş şi legea de bază a comunismului (într-o formă mai puţin perfectă) „de la fiecare după capacităţi, fiecăruia după nevoi"! în U t o p i a s e muncesţe 6 ore pe zi. Parazitismul este desfiinţat. Există pînă şi cantine, pentru mesele în comun. Din 10 în 10 ani, casele şi livezile se redistribuie prin tragere la sorţi. Politicesţe, societatea este astfel organizată: funcţionarii din U t o- p i a sînt aleşi de către cetăţeni, s i f o- g r a n ţ i i, de către capii familiilor, iar pătura superioară: t r a n i b o r i i , d e către sifogranţi. învăţămîntul superior se constituie sub forma de cursuri obşteşti. Literar vorbind, cartea lui Morus ne apare puţin semănătoristă: seara, după masă, oamenii se desfată în grădini, iarna, în încăperi obşteşti, la clacă. Nu se joacă decît jocuri intelectuale: mîncarea unui număr de către altul şi lupta viciilor cu virtuţile. Cea mai mare parte a timpului este destinată artelor. Disparînd teama de lipsurile viitoare, care e m a m a lăcomiei şi a j a f u l u i , e cu neputinţă să apară invidia, belşugul general interzicînd acest lucru. Sînt reglementate mesele (cina mai lungă decît prtnzul), respectul pentru batrîni, călătoriile, relaţiile dintre cetăţeni, învăţămîntul, plăcerile simţurilor (aici autorul are o bună doză de umor involuntar). înclinării spre carnalitate i se recomandă spiritualitatea cea mai pură, desfătarea în arte. Sănătatea este păzită cu ajutorul unor sfaturi demne de luat în seamă. Utopienii sînt îndrumaţi spre Aristotcl, Plutarh şi aproape toată opera lui Platon. Ei învaţă să fabrice hîrtie şi studiază medicina. Sînt ospitalieri şi urăsc războiul, nu ucid prizonierii cînd sînt siliţi să lupte, au, bineînţeles, libertăţi religioase, temple imense, iubesc feeria, nu jertfele: ard luminări şi mirodenii, sînt îmbrăcaţi în alb, rînduiţi: de o parte femeile, de alta bărbaţii. în descrierea mirificelor vestminte preoţeşti, acest autor sobru se întrece pe sine, există o voluptate a detaliului ce mă împiedică să-l nedreptăţesc soco- tindu-l mai puţin literat decît Campa- nella. Cartea se sfîrşeşte cu moralităţi înflăcărate, incriminînd viciile, ambiţia şi

scăderile omeneşti. U t o p i a este opera unui înţelept visînd în taină la perfecţiunea umană.

C i v i t a s s o 1 i s, cît ar părea de curios astăzi, a fost o carte de succes. Locuitorii acestei aşezări ideale se dedică soarelui, care rezumă ideea de Dumnezeu, viaţă, fertilitate, lumină şi căldură. Templele lor nu au nimic mistic, ele sînt închinate naturii, după concepţia panteistă. Deasupra altarului se află două globuri pe care sînt pictate cerul înstelat şi pămîntul. 7 candelabre atîr- nate de tavanul lor simbolizează cele 7 planete cunoscute. Cetatea e condusă de Metafizician, ceilalţi conducători ajutători reprezentînd Puterea, înţelepciunea şi Iubirea. Cetatea Soarelui cunoaşte o mare libertate religioasa, eroii creştini, evrei şi păgîni fiind arşi după moarte. Există o comuniune de bunuri, ca la Morus. Munca e generală şi obligatorie. Ea se exercită 4 ore pe zi. Cetăţenii lucrează după puteri şi primesc după nevoi. Aurul şi argintul nu valorează nimic. Societatea acestei cetăţi e o societate de oameni culţi, ştiinţa cunoscînd o mare dezvoltare. Se navighează mult şi se zboară, studiul devenind recreaţia cea mai dorită. Pe zidurile cetăţii sînt pictate chipurile marilor inventatori. Din ideea lui PI aton, cea a republicii condusă de o aristocraţie intelectuală, Campanella reţine ideea conducătorului filozof. Realităţilor vremii sale, autorul *Cetăţii Soarelui* îi opune ideea promovării după merit, atît de familiară societăţii socialiste. Cetăţenii rezolvă tre- burile curente în adunări ţinute din 2 în 2 săptămîni. Nu există funcţie represivă a statului. Apărarea cetăţii este încredinţată întregului popor, armat, după regulile miliţiei populare din zilele noastre. Campanella este iniţiatorul învăţă- mîntului gratuit şi general, făcut în aer liber, precum şi al înfiinţării unor muzee didactice. Interesantă mi se pare recomandarea teribilă a Genovezului care arată că la solarieni e pedepsită cu moartea femeia care s-ar sulemeni sau şi-ar pune sandale cu toc înalt sau şi-ar ascunde picioarele urîte. Dragostea are un aer idilic. Nu se permit intimităţi, ci numai amiciţii. Oamenii sînt îmbrăcaţi în vestminte albe, negrul este detestat. în afara Cetăţii, se poartă veşminte roşii, de lînă sau de matase. Comparaţia cu moravurile contemporane autorului, ca şi în cazul lui Morus, duce la pamflet, la condamnarea obiceiurilor dezgustătoare.

Ospitalierul discută cu dificultate cu interlocutorul său despre comunitatea femeilor (în scop de procreaţie). Locuitorii Cetăţii Soarelui se pregătesc de război prin exerciţii îndelungate şi, mai ales, pentru a nu se deprinde cu mole- şala. Triumfurile sînt urmate, ca la romani, de ceremonii, răsplata supremă fiind o cunună. Dezertorii sînt pedepsiţi cu moartea, spre deosebire de prizonieri care sînt numai mustraţi. Viaţa laşului care a fugit din luptă nu e salvată decît dacă toată armata se roagă pentru el, fiecărui ostaş revedindu-i o parte din vină. Hrănirea se face raţional, carnea consumîndu-se cu grijă, ca şi băutura. Rostul poeţilor într- o asemenea Cetate ar fi acela de a cînta gloria şi victoriile. Cine minte, în

această privinţă, atribuind merite altora, este pedepsit. Statui nu se ridică decît celor glorioşi şi anume, după moarte. Cine a inventat arte noi sau a descoperit ceva important este înscris, încă din timpul vieţii, în Cartea Eroilor. Statuile şi picturile ce înfăţişează pe aceste fiinţe deosebite sînt privite de către femeile frumoase în timpul actului sexual. în descrierea principiilor fizice ale lucrurilor, Campanella atinge sublimul, imaginînd mările ca pe o sudoare a pămîntului, după cum sîngele este considerat legătura dintre spirit şi materie.

Lumea e definită ca o fiinţă uriaşă, în pîntecele căreia noi trăim, cum trăiesc viermii în pîntecul nostru.

Obscuritatea aceasta în care ne facem fiecare un fel de matcă în care dorim să ne credem apăraţi, singuri, şi nu sîntem, acel ceva călduţ în opoziţie cu disperarea beată, violentă, a celor ce confundă curajul cu minunata dorinţă de a schimba ceea ce e vechi şi rutinat. Totul într-o confuzie care îmi dă dureri de cap şi acuzaţia de laşitate că nu trăiesc în nici un feL Nu pot să trăiesc în nici un fel din acesta...

Divina Comedie, care rasfrîngea enormul şi delicatul Ev Mediu (în Dan Botta).

Undeva este consemnată bănuiala ca lirica europeana a secolului XX vorbeşte în enigme şi obscurităţi.

Tot Dan Botta: *iriţii ideilor răsărind . ..*

Monumentală, tăcută, sigură pe ea ca o ameninţare, vine spre mine cu pletele astea ca noaptea, e o furtună care zîmbeşte, ştie ce o să mi se întîmple şi, cu atît mai sigură pe ea, îşi implantează ideca ca trebuie sa nu-i rezist, pentru ca altfel ce s-ar face cu acest eşec? Nu suportă înfrîngerea, nu e făcută pentru aşa ceva. De aceea se scoală atît de tîr- ziu dimineaţă, de aceea nu concepe că nu sînt în stare s-o iubesc, nenorocita! Parcul meu personal este însă plin de statui ciobite! Seara, ridică fiecare un braţ ciunt la lună, a implorare. Sosiile lor sînt joate domestice şi au copii, şi-au luat pînă şi examenele la universitate ...

„Poezia se poate comunica şi înainte de a fi înţeleasă" (T. S. Eliot). O, şi domnul ăsta cît trişează cu *efectele* lui, cu citatele^ acelea pe care numai el ştie de unde să le ia ...

Din cutia Pandorei grecii au scos la urmă răul cel mai îngrozitor: speranţa. Dar speranţă e tot una cu resemnarea. A trai este egal cu a nu te resemna (Camus). Amară vorbă ...*Hell's Angels* — îngerii Iadului — reuniţi prin dorinţă comună de a şoca, de a face să tremure societatea actuală. Cluburile lor se numesc *cbapitres* — au paznici ai sigiliului, un trezorier. Ca să devii membru al unui asemenea club închis trebuie să ai o motocicleta puternică, s-o întreţii cu dragoste şi să faci un scandal public; de pildă, să intri într-un restaurant şic cu un porumbel viu în mînă şi să-i smulgi capul cu dinţii. Aceşti îngeri poartă căşti, *badges-nazi* publicitare, plus păr lung. Femeile de pe lîngă un *înger* se numesc *old ladâes* — bă- trine doamne, dar cele ce aparţin întregului clan — *mamas*. Pe urmă, *beatnicii,* de la beatitudine, inventaţi de Kerouak, cei care sînt autorii

părului lung, cu Joan Baez a lor şi *hippies,* altă sectă degenerata — *flower people* (las flora- liens), plini de coliere, benzi în jurul capului, *bariolees,* păr lung, picioare goale, barbă, cuverturi pe spate, afir- mînd spaima de violenţă (vai *ce* ipocrizie!). O Evanghelie: pacea prin dragoste şi drog ... O pasiune: voiajurile, o etica: LSD-ul, muzică pop şi Bob Dylan. Alt trib: capetele de piele — *Skin- beads,* descendenţii englezi ai *ye-ye*-urilor de pe *scooter* de acum cîţiva ani. Poarta pantofi cu vîrful metalic, *jeansi* prea lungi, ţinuţi mai jos de talie cu bretele roşii peste tricourile pe corp. Părul scurt de tot, curăţenie rară, sînt împotriva *hippilor* pe care-i consideră, culmea, burghezi, să rîzi nu alta. . . (dintr-o revistă).

Sînt toate la un loc un refuz de a se lăsa organizaţi, tîmpiţi cu discursuri despre prosperitate? sau, aşa cum bănuiesc eu, teribil, le este frică de existenţă, de muncă, de ordine? Ei vor să dărîme, de fapt, *necesitatea . . .*

„în lucrurile inutile trebuie să fii divin sau să nu te bagi". (Valéry).

Intră la mine un fel de *baby-sitter.* Are într-adevăr ceva de copil în stare să ajute bătrîni căzuţi fiziologic. Nu vrea altceva decît *să mă admire,* Aşa-i zice acum acelui lucru ruşinos de care nu scapă nimeni?

Pînă şi în *Pastorala* lui Beeţhovcn există un trio format dintr-o privighetoare, un cuc şi o vrabie. Ce ideie . . .

Cine a spus că muzica lui Chopin miroase a paradis de la o poştă?

Rău era şi Ralea: *se numeşte natură adeseori un stadiu de civilizaţie depăşit . . .*

CAIETELE PRINCEPELUI

(Magie — mitologie — poezie)

Lichidele, plantele şi pietrele vrăjitoreşti înlocuite cu imprecaţii de o gravă şi ciudată alcătuire: *Blestemul meu să lucreze asupra omului ca un demon rău. Vocea binefăcătoare care striga se află asupra lui, Imprecaţia mea e originea bolii care îl va strangula pe acest om ca pe un miel. 'Zeul său în corpul său face rană! Zeiţa sa împunge în el neliniştea! Vocea care strigă întocmai ca a hienei, îl subjugă şi-l domină!*

Iata şi un talisman oral de apărare:

— *Spirit, copil al cerului de care-şi amintesc zeii, Lemurul, prinţ al lui Dumnezeu, geniu care produci durere, vampir care ataci omul, utukku! Revărsaţi asupra umanităţii, fie ca ei, niciodată să nu mă cuprindă. Spirit al cerului, aminteşte-ţi! Spirit al pămîntului, aminte şte-ţi!*

Iată şi o *Conjuraţie:*

— *Număr misterios pe care nu-l am, care se ridică împotriva Demonului! Cuvînt misterios care nu poate ieşi din gură şi care se foloseşte împotriva Demonului, fie ca numărul Ea să-l opească! Fie ca*

cuvîntul misterios al zeului Nirba să-l oprească! Cînd nu vrea să se teama de zei, fie ca cuvîntul misterios al zeilor să-l oprească!

Trebuie recunoscută o forţă literară, fără îndoială, acestor absurde implorări şi ele ne interesează numai sub latura asta.

Ce era în fond panraclul?

Hotarul pejte care cerurile nu puteau să treacă! Expresia imperiala a acestei sfidări erau piramidele, locul de odihnă veşnică al împăraţilor. în China, ele sfidează adîncimile, acoperite fiind totuşi de uriaşe movile de pămînt care aveau numai rolul de a le semnala popoarelor migratoare, deşi erau inaccesibile, pentru ca constructorii, ca şi sclavii împăraţilor, erau închişi în acele uriaşe morminte laolaltă cu averile, slugile şi femeile ilustrului răposat. *Piramidele lui Etemenanki* sau *Casa celor şapte direcţii ale cerului şi pammtului* era un templu format din dreptunghiuri din culori diferite, alcătuit din cărămidă crudă, susţinut de pilaştri. Urcarea pînă» la vîrf se făcea cu ajutorul unei scări exterioare, fiecare treaptă simbolizînd un astru.

Piramida lui Borsippa avea ca trepte simbolurile lui *Saturn* (de culoare neagra), ale lui *Júpiter* (oranj), *Marte* (roşu), *Soarele* (culoarca aurului), *Venus* (galbenul), *Mercur* (albastrul), *Luna* (culoarea argintie). Aceste temple se numeau *zigurat* şi erau piramide planetare de 40 de metri înălţime. *Zigu- ratul lui Borsippa* se mai numea şi *E-Eur-Imin-An-Qi.* în vîrful ei se recita imnul focului cu faţa la soare:

— Eu sînt flacăra cea mare, flacăra care se ridică din trestii, semnul elevat al zeilor! Flacără de aramă protectoare care aruncă limbile sale arzătoare! Eu sînt mesagerul lui Silik- Mulii-Ki! Fie ca inimile zeului şi zeiţei mele să se deschidă şi să iasă spusele destinului corpului meu! Spirit al pămîntului, aminteşte-ţi!

Ce este interesant c faptul că, mai tîrziu, elevii şcolilor agnostice aveau să afirme că lucrau şi gîndeau în numele Cunoaşterii. Ei susţineau că erau iniţiaţi în secretele Universului, secrete obţinute prin operaţii transcendentale sau printr-un dar căpătat prin mijloace necunoscute. Biserica a atacat cel mai violent pe gnostici. Ei nu au lăsat texte scrise şi sînt cunoscuţi mai ales din cauza adversarilor pe care i-au avut: Sfîntul Justin, Sfîntul Epifan. Marii gnostici aveau revelaţii, cele mai cunoscute fiind ale *Marelui Simon,* a înţeleptului Basilide, a lui Simion de Sa- maria. Acesta din urmă a vrut să se urce la ccr aşezîndu-se pe o bucată de pămînt în formă de cruce. Promite şi el o înviere, ca şi apostolii, în timpul cărora a trăit. Ca discipol l-a avut pe Mcnandru Samariteanul.

în vîrf e focul! predicau ei, *dincolo de el e puterea infinită.* Discipolul lui Mcnandru, Basilide din Egipt, i-a depăşit pe toţi. El susţinea că în vîrf e Tatăl, care nu are naştere *(Pater innatus).* El i-a dat numele de Dumnezeu, care, de fapt nu există. Tot el crc- dea că Dumnezeul contemplaţiei trecca de la contemplaţie, la Act! Susţinea, ele asemenea, că există o lume superioară şi una intermediară. Din voinţa zeului Generator *(Giotes)* a ieşit *Marele Arkon* (Totul e frumuseţe şi putere). Fondul lui Dumnezeu

este dragostea şi dragostea nu se poate lipsi de obiectul pe care vrea sa-l iubească.

Arkon aspira însă la ceva mai mult dar, dincolo de ceruri, nu era decît *Tăcerea!* Trebuia să se nască un alt Arkon care şi el voia să ajungă tatăl altui Arkon şi aşa la infinit. .. Numai că principiul gnostic preciza că inferiorii nu-şi ajung niciodată superiorii, fiul nu ajunge pe tatăl! Basilide distingea trei categorii de arkoni: *pneumaticii* (cei de aer), care nu mai aveau nevoie să fie demonstraţi, *psihicii* (natura divină care depăşise natura umană) şi *hylicii* (materialiştii ieşiţi din pământ şi care se întorceau în pământ.). Valentin de Alexandria, *doctor al gno- zei prin excelenţă,* credea într-un *Demiurg,* un *Bătrîn al zilelor*. Lumea noastră, susţinea el, ar poseda un prinţ, numit *Diabolos,* iar esenţa spirituala conţinea ca esenţă pe *Belzebut,* El afirma că Destinul este concursul unui mare număr de virtuţi contrare, *Virtuţile* (puterile) fiind obscure şi invizibile şi con- ducînd cursul astrelor.

Transmutînd toate acestea în Asia Minor, vom găsi *geniile astrale* fixate pe o foaie de argint, la Beyruth, în secolul al III-lea. Aceste divinităţi ar fi distribuite astfel: *Sabaoth* domneşte în cer şi are două ajutoare; alte divinităţi domnesc pe sferele înconjurătoare şi ar fi: *Marmaoth* (pe sfera Unu), *Vriei* (pe sfera doi), *Moriatb* (pe cea de a treia) *Cbachth* (pe sfera a patra). Mai existau geniile fulgerelor, ale zăpezilor, ale pădurilor, cutremurelor şi mărilor. Geniul *Tbabira* domnea asupra şerpilor, *Bedlia,* asupra fluviilor, *Rasu- suel,* asupra drumurilor. Exista şi un sfînt copt popular: *Apafib,* prescurtat pe talismane: *Biph.*

Iată şi o invocaţie gnostică: *Alea!* Eu sînt!) *Kakol* (întoarce răul!), *Jbliji- iul* (Îbis Lilith!). Geniile cu nume sacre erau prefigurate în *abraxaxuri gnostice*. Ca cifre, la adunare, dădeau numărul 365. Se făceau abraxaxuri cu cap de cocoş, de leu, de şarpe, de sfinx şi de maimuţă. Vocalele alfabetului aveau o valoare magică, fiecare corespunzînd unui astru şi unei sfere (planete), avînd corespondenţa în acelaşi timp cu cele 7 note muzicale ale *Heptacordului.* De unde, întrebuinţarea lyrei greceşti la ceremonii, numai pentru că era făcută din şapte coarde. Cele 7 sunete ale Heptacordului aveau intonaţii corespunzătoare celor 26 de lumini ale Lunii. (La arabi, adoraţia lunii era mai mare ca aceea faţă de soare). Transmutaţiu- nea acestei adoraţii în metal era argintul. Amuletele se închideau deci în cutii de piele sau de fier alb, unde se găsea argint, se întrebuinţa argintul. Mahomed a interzis folosirea oricărui alt metal în afara argintului.

La mahomedani, pentru ca tot am ajuns aici, o semnificaţie mistică o căpătă şi mîna omenească. Ea sugera: puterea Providenţei, o prescurtare a legii (orice lege putea fi închisă în mînă, între cele 5 degete şi cele 14 încheieturi) şi o prescurtare a religiei (devenind, în felul acesta, un simbol de apărare împotriva duşmanilor). în Coran este scris, de altfel, că, dacă îl invoci pe Dumnezeu, arată-i interiorul palmei, pe urmă acopere-ţi faţa cu

ambele mîini. în biserica *Sfînta Sofia* există o mînă roşie de gips, iar la *Alhambra* poate fi văzută, deasupra intrării, o mînă sculptată. în Egipt, se suspenda o mînă de argint între ochii cailor. în Africa, pe faţadele casei, se vede pictată adesea o mînă.

Geduelul sau *talismanul scris* era o figură geometrică care închidea în cuvinte, litere şi semne, invocările lui Dumnezeu, care avea *99* de numiri, între care *Cel ce ucide, El Avei* (primul), *El Akbir* (Ultimul), *Malik* (Regele regilor), *El Abad* (Cel ce n-are sfîrşit), *El Geamii* (Frumosul), *Cel ce ridică, Cel ce coboară, Cel ce onorează, Cel ce umileşte, Cel ce aşteaptă, Cel ce deschide, Cel care cunoaşte, Cel ce iubeşte, El Hakim (Înţeleptul), Cel ce începe şi reîncepe, Cel ce trimite* şi *Cel ce moşteneşte.*

Numerele cele mai venerate la mahomedani sînt 3 şi 7. 1 e divin *(U hăt)* şi se adaugă la cuvîntul *Alahl* De unde obiceiul de a nu se număra copiii (Cei pe care Dumnezeu ni-i dă!)

.Reîntorcîndu-ne la transmutaţiunile exercitate în producerea de amulete, aici imaginaţia e ceva mai întinsă. Se făceau şi din fecale şi din oase de mort *(ten-dfis).*
Lii-rW.V *1'n/.*

în tradiţia islamică un rol important îl joacă prezenţa *Kabei,* a pietrei sfinte căzute din cer, pe care arabii o adoră, prefigurate de un templu cunoscut. Numele ar veni de la asemănarea ei cu un zar. Cele patru unghiuri ale pătratului său ar corespunde cu cele patru puncte cardinale. Ele, aceste patru unghiuri, sînt totdeauna acoperite cu un covor negru, ţesut în Egipt şi adus de către pelerini. Războiul pe care se fac aceste covoare se numeşte *kîsva* şi, în mijlocul ţesăturii, e scris: *Nu există decît un Dumnezeu, Alab; Mohamed e trimisul său!* La mijloc se brodează versete din Coran. Din tăierea broderiei în bucăţi mai mici se fac talismane. înăuntru templului se aşează o bucată de piatră neagră, numită *Al-badjar~Alasvad* (adică fărîmiţarea acestei pietre în trei bucăţi mari şi cîteva fragmente, legate, toate, lalolaltă cu un cerc de argint). Piatra e, obligatoriu, neagră, roşcată cu pete roşii. Legenda *spune* că, la origine, a fost albă şi, cum prin sărut, păcatele se absorb, piatra s-a înnegrit de atîtea păcate iertate. în alt colţ, se află piatra numită *Fericita,* care se atinge numai, dar nu se sărută. în templu mai există o fîntînă şi încă o piatră pe care s-a odihnit Ibrahim-Macîm. Ma- homed, se spune, a găsit *Kaba* construită pe locul unde triburile semitice sacrificau o sută de cămile în locul unui om. El a distrus pe cei 360 de idoli care-! înfăţişau pe Dumnezeu cu ajutoarele sale. Kaba se mai numeşte *Buricul pămîntului* sau

Propria lui fiinţă. Coranul susţine că îngerii există, ca sînt puri şi între ei nu există distincţie de sex (vezi şi Călinescu); îngerii au un corp subtil şi pur, făcut din foc, nu beau şi nu mănîncă, nu se reproduc, au diferite funcţii, într-o ordine de cazarmă, aproape. Se ţine o contabilitate a faptelor oamenilor de către o parte a corpului ceresc, ceilalţi se roagă pentru păcătoşi... *Gabriel* este cunoscut pentru spiritul său de sfînt. *Mihail* e protector al evreilor. *Azrael* e îngerul morţii care are misiunea de a separa sufletele de corpuri. *Israfil* va cînta din trîmbiţă la Ziua de Apoi (toate luate din credinţa evreilor). Dracul, numit *Ebliş,* din cauza dezesperării sale, era un înger care se apropia foarte mult de tronul!ui Dumnezeu. Între îngeri şi demoni mai există o treaptă: cea a *geniilor* (dzin), create tot din foc, dar fiinţe mai grosolane, care mănîncă şi beau, se reproduc şi mor. Sînt buni şi răi, se salvează sau sînt condamnaţi. Evreii aveau nişte demoni numiţi *shedimi.* născuţi înaintea Potopului. Aveau aripi, cunoşteau viitorul celorlalţi etc.

în luna Ramadanului, mahomedanii, de cum apare luna nouă, nu respiră nici un parfum, nu fac baie, nu se ating de femeie şi nu vomează în timpul zilei. Noaptea, d a . . .

Şi-acum, alte informaţii despre *Kaa- ba.* E acoperită cu un damasc negru, tivit cu aur, care este schimbat anual, pentru că kalifii sau împăraţii turci trimit altă bucată. Faimoasa piatră neagră este zidită în argint şi mai e numită *mina dreaptă a lui Dumnezeu pe pămînt.* A fost albă, dar a devenit neagră, pentru că a suferit atingerea unei femei impure. Are puterea de a pluti pe ape. O altă piatră, la Kaaba, se spune că poartă amprenta picioarelor lui Abraham ... înăuntrul templului mai există un izvor sfînt, *Zemzemul,* care e foarte vechi. Abd Allah susţine ca memoria sa fabuloasă are ca explicaţie acest izvor.

Din *Cartea lui Mânu (a Xll-a):*

— Un brahman care îşi neglijează datoria va renaşte după moarte sub forma unui spirit numit *Oulkîmoukha,* pedepsit să mănînce ceea ce e mort, sau un altul care se hrăneşte numai cu cadavre.

Un *Soudra* care-şi neglijează ocupaţiile devine un geniu rău numit *Tchuilasaka* şi se hrăneşte numai cu păduchi. Unii sînt pedepsiţi să meargă în Infern, în *Aşipatravana,* o pădure în care frunzele sînt toate numai lame de spadă, ei vor fi siliţi să înghită numai prăjituri fierbinţi, vor umbla pe nisipuri arzătoare şi vor fi puşi pe foc ca ulcelele. Pentru asta, nu e decît o scăpare: să citească *Vedele,* pe Brahma şi *Upaniţadele* .. . (pentru blestemul messerului, în *Principele,* dacă încape tot acest material baroc, puţin cam comic, dar nu lipsit de poezie ...)

Să trecem la magia pantaculară creştină.

Cicero vorbea despre augurii ce anulau deciziile Adunărilor sau îi sileau pe Consuli să abdice. Se citează cazul lui Septimiu Sever care îşi nota *Oracolele,* iuînd decizii politice în funcţie de dezlegările lor. Pliniu şi Tit-Liviu vorbesc despre *haruspicii,* care conjurau fulgerele, vînturile şi furtunile (haruspiciile etrus- ce). Exista o *Arta fulgurală* conţinută de cartea: *Libri fulgurales* (ghicirea prin cele 6 părţi fatidice ale victimelor: stomacul, rinichii, inima, plămînii. ficatul şi splina). Tiberiu făcuse sa fie ucise multe persoane, după ce le cunoscuse horoscopul (îi ucisese

pe cei cărora di- vinatorii le preziceau măriri iminente)

.Dezvoltarea industriei pantacularc mergea spre o dezvoltare imensă. în circurile romane, luptătorii crcdcau că pot fi apăraţi de moarte de nişte lamele de aramă. Pantacule malefice, făcute din rămăşiţe de vase cu inscripţii pe ele se îngropau sub amfiteatrele arenelor unde aveau loc curse de cai. Xumclc animalelor se dădeau după formule cabalistice şi după rostirea unor cuvinte şi fraze răzbunătoare. Alte talismanc se făceau din resturi de cadavre omeneşti, din ramurile unui măslin crescut pe un mormînt, din fire de lînă care ar fi acoperit un pat funerar (vezi Proper- ţiu), din cadavrele unor cîini mici, sacrificaţi la o răspîntie în cinstea lui Hccatc, din pene de bufniţă, >crpi, oi negre, lauri, din sucuri veninoase, ape sulfuroase, din plumb şi din bronz, carc era un contra farmec foarte puternic, întreita Hecate (Artemis, Selene, Heca- tc) cerea sacrificii nocturne, care aveau loc în timp ce preoţii coborau 565 de trepte... La Roma, se aruncau imprecaţii împotriva zeiţei Nemesis şi exista şi o Zeiţă a Tăccrii *(Muta).* în faţa statuii acestcia, o vrăjitoare rostea formula: Noi am înlănţuit limbile duşmane şi gurile perfide: *Hostiles linguas, inimicaque vinximus ora*/ Zeiţei *Cibela* îi era dedicată ziua de 24 martie, semn al primăverii, probabil. Zeiţei sîngelui, preoţii îi ofereau virilităţi. Organele se spălau, se îmbălsămau şi se pastrau în camera nupţială a zeiţei. Magia a fă- cut-o pe nevasta lui Marc Aureliu să se îmbăieze în sin^ele unui gladiator pe care-l iubea. Dupa această baie, dragostea pentru el a trecut şi a putut sa-l nasca pe Commodus. Se credea, în aceeaşi ordine de idei, că un anus de hienă, pus pe braţul stîng, duce la o cucerire fulgerătoare a femeilor. Creştinii detestau amuletele, crezîndu-le instrumente ale Diavolului. Astfel, Conciliul din Laodicee, din anul 343, a interzis prac- ticarea filacteriilor. între cei mai vajnici luptători împotriva talismanelor păgîne se numără Sfîntul Crisostom. Asta nu i-a împiedicat pe creştini, pe urmă, să poarte amulete făcute din bucăţile rupte din crucea pe care fusese răstignit Cristos. Au apărut, după aceea, şi filacterii făcute din sentenţele evanghelice. Nimic nou sub soare! Crucea fiind primul pantaclu creştin, era firesc ca să fie folosit şi numele lui Cristos, şi anume prima literă a lui, la care s-a adăugat *alfa* şi *omega,* la început şi la sfîrşit. Catacombele au dezvoltat simbolistica creştină, scrie Jean Mar- ques-Riviere.

Dar aceste semne magice se transmit şi putem găsi inscripţii şi pe casele siriene: *Eis, theos, monos* (Nu-i decît un Dumnezeu). Cu cît înaintăm Jn timp, arta pantaculara, fie ea creştină, se perfecţionează, în morminte apar inelele magice cu inscripţia *Agla* (prescurtare de la *Adonai va fi mare în Eternitate):* Aieth gadol leolam Adonai. Se poartă acum şi medalii pe care sînt încrustate o bufniţă şi inscripţia: *Braţul lui Dumnezeu*

te-a legat ca aceasta (bufniţa, n.r.) să nu-ţi facă vreun rău. Pe dos scria: Geloasa invidie n-o să te vateme, suflet pur ţi fără păcat!

Crucea şi svastica ajung semne protectoare, ca şi pietrele aşezate lîngă fîntîni. în desenul pantacular se exagerează un element destinat să apere de rău sau sa-l combată. Astfel, ochiul personajelor de pe talismane e desenat mare, ca să aibă forţă. Astfel, ochiul pictat e la fel de puternic ca şi cel real. Sfinţii şi geniile sînt totdeauna înfăţişaţi, în aceste talismane, călare pe cal, arătînd ca învingătorii relelor, sugerînd biruinţa. Formula *Sator* e des întîlnită pe pereţii castelelor, mînăstirilor şi bisericilor. Această inscripţie este înconjurată de cuvinte ebraice, de simbolice genii arabe şi de formule sacre de origine coptă. Inscripţia se citea şi invers: *Rotaş.* De fapt, aceste două cuvinte nu semnifică nimic,

în materie de magie, incifrarea se dezvoltă şi ajunge la formule din ce în ce mai obscure şi mai oculte. *Cavalerii Templieri* au fost bănuiţi de a avea rituri secrete. Se spunea că se închinau la idoli cu trei feţe. Aceştia ar fi purtat bărbi şi erau adoraţi ca Dumnezeu însuşi. Capul idolilor ar fi fost din argint şi se citează faptul că, la procesul ce li s-a făcut, ar fi adus un idol femeie de argint. Se credea că templierii creştini ar fi fost corupţi prin cooptarea^ unor *fraţi* aduşi din călătorii îndepărtate, încercaţi de tradiţia *Tefilimilor* ebraici (ecouri şi paralelisme cu cele scrise pînă aici, gîndindu-ne mai ales la *kaba,* se pot gasi şi în literatura *Graalului).*

La origine, miturile Graalului îşi bazau existenţa pe un obiect magic, fie o piatră preţioasa, fie o cupă, al cărui simbolism din ce în ce mai complex a terminat prin a face sa i se uite origina materială (vezi *Lumibe du Graal — Cahiers du Sud),* Graalul, ca piatră preţioasă, nu apare decît într-un singur roman, cel al lui Wolfram d'Eschenbach. Pentru autor, Graalul nu e decît o piatră cu trei virtuţi remarcabile, ea prezervă şi-l menţine viguros şi tînăr pe bărbatul care a zărit-o. Piatra are virtuţi hrănitoare, e simbol al purităţii şi-al castităţii. Originea acestei pietre magice coboară pînă în păgînism, ea era aceea care-i permitea pasărei Phoenix să renască din propria cenuşe. Pură în esenţă, a căzut din stele, odată cu Lucifer şi cu îngerii săi. În timp ce negrele făpturi ale diavolului au rămas în condiţia materiei, piatra aceasta a devenit preţioasă, păstrîndu-şi puritatea. Asta aduce aminte de adoraţia arabă pentru pietrele negre şi de obiceiurile ebreilor de a aşeza pietre preţioase pe altare. în romanul lui Wolfram d'Eschenbach, ni se descrie piatra Graalului, numită *La- pis exillis*, asemănătoare cu piatra alhi- miştilor şi care ne duce cu gîndul la *lapis a cel'ts* (piatra venită din cer). Ră- mînc, totuşi, ipoteza că ea ar fi o specie de smarald, a cărei forţă era de a reţine mişcările carnale, de a vindeca maladiile, de a conserva sănătatea şi de a da bogăţii, smaraldul stînd sub semnul lui Venus celest. Acestea ar fi fost binefacerile pe care le aşteptau preoţii-ca- valeri şi regele lor de la Sfîntul Graal. în secolul XIII s-a găsit Graalul material, un vas de culoare verde care i-a ţinut locul şi care se pare că se află acum în biserica Sfîntul Laurenţiu din Genova.

Tot în literatura Graalului găsim povestea lăncii care sîngerează, com- binînd două ideograme folclorice: cel al unui apel la protecţia războiului ca şi altul, mai complex, un apel la răzbunare, trasă dintr-o legendă care spune că corpul unui om asasinat începe sa sîngereze din nou în mod miraculos cînd se află în prezenţa ucigaşului său. La nevoie, am putea interpreta miturile cupei Graalului, ca şi cum ar fi vorba despre romanul popular *Jean al Ursului* sau *Dragostea celor trei portocale* (René Nelli). Variante ale acestor mituri vorbesc despre faptul că, încă în sccolul al XVII-lea, medicii din şcoala Montpellier socotcau ciumele ca izvorînd din influenţele interstelare, maligne şi materializante, pietrele ascunse în pămînt nefiind altceva decît raze solare sau planetare materializate, care conservau aceleaşi virtuţi benefice sau malefice ca acelea ale stelelor din care emanau. Pietrele căzute direct din cer conservau şi mai mult virtutea originală, de unde cultul al cărui obiect îl constituiau. Wolfram d'Eschenbach cre- dca, ca toţi poeţii timpului său, că anumite fiinţe erau de aceiaşi esenţa ca şi firmamentul. De fapt, există acel raport strîns între astre, suflete şi geme, clar atestat în folclorul astrologie. Astfel, în legende, se credea ca trupul lui Cristos ar fi fost modelat din Adam cel primitiv, iar lemnul crucii pe care a fost răstignit ar fi provenit din *Arborele binelui fi răului* sustras de Dumnezeu corupţiei.

în aceeaşi ordine de idei, Nelli face legătura cu simbolistica perlei secrete care, în romanul provensal al lui *Bar- laam fi I osa fat,* semnifică adevărata doctrină ascunsă.

în ce priveşte *simbolul lăncii* Graalului, René Guenon ne spune ca ea *este figuraţia tradiţională a axei lumii* care, trecînd prin punctul central al fiecărei stări, leagă între ele toate umorile fiinţei. Semnificaţia cupei rezulta în mod imediat din asimilarea simbolică cu inima. în vechile ieroglife egipţiene, inima însăşi era reprezentată de un vas. Pe de altă parte, inima şi cupa au ca schemă geometrică triunghiul, cu vîrful în jos, aşa cum este întîlnit cîteodată şi în anumite *yantras* din India.

La hinduşi, lemnul era cuirasa magică împotriva răului, plantele ca şi animalele fiind trecătoare. Un talisman se făcea din 10 sorturi de arbori. Exista o *Vedă* care recomanda plantele cu tulpina tare (trestia fiartă, de pildă). A- muleta hindusă se numeşte *kavac,* ceea ce înseamnă *armură,* şi c făcută din plante care se culeg numai la date favorabile, mai ales în noaptea *Ama- basya* (noaptea cea neagră). Cel ce culege plantele e gol şi există şi rituri în care vrăjitoarele smulg plantele, legîn- du-le de firele părului lor. Cînd are loc operaţia smulgerii, se ţine respiraţia. Amuletele se purifică trecîndu-se prin fum de tămîie, din opt în opt zile. Filtrele de dragoste se fac din plante *Mi- mosa pudica*. în castelele nobile, *kavacul* stă la loc de cinste.

Talisman ele chineze sînt, ca pretutindeni de origine astrologică. Astfel, unul dintre cele mai cunoscute semne magice este nota *Kiao,* care era şi o literă şi un semn. Ea semnifica Estul, Primăvara şi pădurea,

exercitînd influenţe bune asupra ficatului, turburîndu-l la început şi pe urmă punîndu-l în legătură cu Bunăstarea Perfectă. Există, în vechile practici chineze, şi acea *magie a deschiderilor* (a suflului şi secreţiilor, foarte importante pentru că acţionau asupra altora, răpindu-le suflul sau influenţînd secreţiile). După moarte, toate deschizăturile trupului se astupau cu jad. Cifrele 7 şi 9, cifre sacre, simbolizau, deopotrivă, şi gradele de iniţiere şi numărul orificiilor interne. A scuipa sau a sufla pe umbra cuiva însemna o moarte mizerabilă, foarte cu- rînd (vezi Jean-Marques-Riviere: *Amu- lettes, talismans et pantacles).* Talisma- nele asiate erau întocmite pe studierea mersului celor 72 de stele malefice şi a celor 36 benefice. Cifra sacră era totalul de 108. Există 108 grăunţe ale mătăniilor lui Shiva, 108 lămpi aşezate pe 12 rînduri în toate templele asiate, purtînd fîşii de hîrtie colorate diferit şi simbolizînd cele cinci elemente fundamentale: apa, focul, pămîntul, aerul şi eterul.

Talismanul chinez e simplu, încrustat în lemn de piersic. Gravura ţine loc de sigiliu şi are culori variate. Existau şi monede care devin talismane. Cu cît era mai glorioasă dinastia imprimată pe ban, cu atît obiectul aducea mai mult noroc. Rituri semitice şi chineze cereau ca, la fundaţia unei case, să fie îngropat un copil. Pe urmă, locul acestuia a fost luat de un cocoş viu sau de un liliac. Mai există legenda care aduce aminte de cea a Meşterului Manole, Tot în aceste locuri se crede că zidurile asudă cîte odată. Strania producţie nu ar fi

decît laptele sînilor femeilor îngropate între pereţi

.Folosirea jadului are explicaţia că este nemuritor, o substanţă nobilă şi pură. El făcea parte din materia cea mai folosită în ritualul astrologie şi terestru. Tigrii şi dragonii de jad nu simbolizează numai cele două constelaţii astrale, care domină cele două jumătăţi ale anului chinez, ele marchează creşterea şi descreşterea naturii *(ynul* şi *yangul,* principiul binelui şi-al răului). Cu vremea, jadul se arde în locul victimelor. Chemarea ploii, în ceremoniile minore, se făcea după reguli precise, înscrise în Cartea despre Jad *(Ciu-li),* carte a dinastici Su. Există, deci, un disc circular de jad, care avea un orificiu (cerul era egal discul, iar orificiul locul influenţelor celeste şi, totdeodată, semnul demnităţii hieratice imperiale). Tot din jad, de culoare galbenă, se făcea *cilindrul (ung,* sau *canalul influenţelor celeste.* Acest obiect era depus pe abdomenul împăraţilor defuncţi şi era destinat ritualului pămîntului. Un dreptunghi terminat cu un triunghi era egal cu acoperişul familial al lingamului masculin. *Yangul* era, în acelaşi timp, şi^ o reprezentare sexuală veche, phali- că. împreună cu *Pi,* arătau unirea sexuală a femeii cu bărbatul. Un băţ şi un inel sugerau totul. Exista şi o tabletă de jad roşu, *ciangul,* pentru ritualul solar care reprezenta soarele. După cum se arăta foarte ades în obiectele de cult, tigrul de jad (//«), element de metal, simbolizînd în acelaşi timp: *vestul* (punct cardinal) *Toamna* şi *Constelaţia Or ion. HHangul* era un *Pi* de jad negru, tăiat în două sau în trei.

Au fost şi împăraţi chinezi care au pedepsit pe magicieni. Astfel, regele *Gealong* dădea 80 de lovituri de baston de bambus celor ce făceau invocaţii magice, ardeau parfumuri sau aprindeau cele 7 lumînări celeste.

Tot chinezii aveau în arsenalul lor vrăjitoresc faimoasele *evantalii malefice,* care, odată mişcînd aerul, duceau spre adversari relele cele mai distrugătoare. Pe apă se aruncau talismane de hîrtie, roşii şi albe. Pentru ca aceste talismane să fie eficace, se cerea un regim de abstinenţă, în care intra şi absenţa actelor sexuale. Orice act devenea sacru. Cînd se aruncau hîrtiile, se scria pe cutiile ce le conţineau: *Respect caracterelorl* Pensulele cu care erau alcătuite talismanele erau şi ele purificate, iar literele, uscate, cu un fum odorant. Alte talismane se înmoaie în sîngele celui ce le trimite. Deasupra, se suflă uşor, pentru ca să li se împrumute voinţa celui ce opera. Un alt talisman oprea spiritele rele. Semnul lui era un grilaj: patru semne verticale, patru orizontale. Asemănătorul aduce asemănătorul, ceea ce seamănă, aduce ce seamănă sau *Marea Lege a Corespondenţelor.* Partea face cît întregul, pe scurt. O placă de aramă aduna în ea toată arama din cosmos. La pantaclele acestea se adăugau frunze de iris şi ramuri de piersici în floare, care aveau darul să îndepărteze răul, simbolizat şi el printr-un tigru (puterea ocultă).

Talismanele tibetane foloseau lotusul roşu, albastru şi alb. Statuile lui Budha erau aşezate pe o floare deschisă de lotus. Svastica, adusă în

Europa de o sinistră grupare politică, era un simbol venerat solar. Se mai foloseau şapte pietre preţioase ca talisman; între ele, aşa numita *piatră a femeii fidele,* cea *a unui ministru integru, Elefantul alb* şi *Calul, piatra unui şef militar învingător*. Erau opt embleme glorioase: *peştele de aur, umbrela sacră, desenul binefăcător, melcul victoriei, vasul sacru, lothusul şi roata.* Trigramele, apărute mai tîrziu: pantaclul triplu se alcătuia din dragoni, fenicşi şi tigrii sacri. La *Adunarea inimilor Lama* (cercuri înconjurate de flăcări), în cele patru colţuri se aşezau trei pietre nestemate: fulgerul, floarea de lotus şi un pumnal. O floare cu opt petale avea înscria, pe fiecare petala, cîte o literă mistică. Cercurile erau din ce în ce mai mici, închizînd în ele formule magice. în mijloc, se găsea o iniţială scrisă cu cerneală talismanica (sînge omenesc de obicei) şi iniţiala definea scopul adunării. Pantaclul era vîrît în- tr-un receptacul de stofă roşie de piele de animal. Alt talisman infăţişa un scorpion care vîneaza inscripţii magice împotriva demonilor incubi sau a demonilor roşii (cei ce dădeau febră). Existau şi drapele magice, care, flutu- rînd în vînt, duceau vrăjile departe. Cel mai popular era *Lnang-ta* (calul cel iute ca vîntul). Era un drapel care lua stelelor forţa malefică (aici, culoarea pînzei din care era făcut avea mare importanţă), alt drapel se punea pe arbori. Era lung şi arata prosperitate. Un al treilea, *Luang-ta,* era dedicat victoriilor, după cum exista un drapel numit *Marele stindard al fericirii,* mare cît un elefant. Acesta se aşeza pe ziduri sau o parte din el se punea la gît ca eşarfă. Amuletele tibetane *Gao-U* erau săculeţe de metal, decorate. Se purtau la gît sau la încheietura mîinii.

Diagramele magice tibetane erau însoţite de practicarea unui cult zilnic, cârc era destinat să le întreţină puterea şi viaţa. Ele primeau două botezuri. Primul la gravarea caracterelor magice, al doilea cînd era vorba de statui, la descoperirea ochilor de către preoţi.

în fabricarea talismanelor, transmu- taţiunile apar şi mai evident şi simbolistica e uneori străvezie şi lesnicioasă. Astfel, se caută cel mai ades cornul de taur care are virtuţi profilactice, cornul fiind un energic apărător contra fascinaţiei. Prin derivaţie, şi cornul lunii capătă aceleaşi proprietăţi. De unde inelele şi colierele în formă de semilună (corn), legea corespondenţelor pan- taculare fiind că ceea ce e sus e şi jos! Ceea ce e jos e şi sus!

Philolaus, discipol al lui Pitagora, spunea: ^Numărul e forţa suverană şi autogenă care menţine performanţa forţelor cosmice. Iată şi transmutaţiunile numerelor: 1 era egal cu simbolul forţei originale; 2, cu echilibrul forţelor contrare; 3, cu creaţia; 4, cu prima construcţie individuală a elementelor; 5, cu voinţa de a face cu ajutorul capului care dirijează cele patru membre; 6, era egal înţelepciunea; 7, cu scara clementelor constituţiei şi evoluţiei individuale; 8, cu reflexul lui 4 (ordinea şi forţa celor patru părţi ale pătratului); 9, cu armonia celor trei lumi: spiritul, viaţa şi materia. Paralelismul era demonstrat prin aceea că şi cerul e marcat de stele şi de alte semne vizibile pentru înţelepţi, la fel cu pielea care făcea riduri (semne) vizibile, şi ele, pentru înţelepţi. Pe faţă şi

în palma mîinii se putea citi ca în astre, deci, după principiul că orice materie minerală, animală şi vegetală poartă semnătura macro şi microcosmosului.

Pagini regăsite ...

Pe o foaie de maculator mai învechita, pe care erjiu înscrise, la 14 a V-a 1957, o lista de cămăşi (6), un pulover negru, 2 bluze bleu, 7 perechi ciorapi, batiste, pantaloni tergal, una sau două perechi de pantofi negri, papuci, basc, mănuşi, pijamale, cărţi, bu- toni, căţci (asta ca mascotă), fuste, lame, valize, saci, Hary, cordon, şosete, bluze nylon bleu, fraise, roşu, galben, alb, Una, prosoape, trusă bărbierit, plus mai multe cifre una sub alta, clînd un total de 264, o notă de

călătorie deci, cu creionul: *Brino* — trei spînzuratori, oraş parcă german, *Spielberg*; închisoare, altar german, curţi interioare, răceala zidurilor, ce face un copac într-o curte de închisoare? Dă speranţă sau regret faţă de natura de afară, sugerata? Catedrala Sf. Petru şi Pavel, cei doi sfinţi de la intrare au degetele retezate. Calvarul lui Jiri Marek, o *Pieta* modernă, cu un Crist patetic, sexual, cu o Magdalenă în sărut, cu un vitraliu roşu, focos şi cu o plînsoare a veştmintelor din gips aurit, crucca, îngenuncherea, muşchiul, gestul sugerat« totul prelung, cădere de frunze, o expo

-ziţie cu cupolă de sticlă ca o gogoaşc albă, un bulevard cu pomi, la Bratislava, pe cheiul Dunării, studenţi, vapoare, munţi în depărtare, sîntem la 40 de km de Viena, şosea cu plopi şi castani, aurul Slovaciei şi al Moraviei (îmi plac numele cîntătoare, au un iei de misticism faţă de anumite cuvinte, de pildă Guadalquivir . ..) rîu gris, apa ca soda, toamnă rece, abur şi ceaţă ... şi apoi iar alt scris, al celei de a doua soţii: ace, balene, butoni, cadou pentru Bioa- celc, ciocolată, hîrtie, creion, coifeur etc. etc.

Aşa se naşte literatura ...

Semnele zodicale corespund în transmutaţiuni cu elemente disparate ce duc la sugestii comune: *Focul* era reprezentat de *Berbec,* de *Leu* şi de *Săgetător*. Pămîntul se indica prin *Taur, Fecioară* şi *Capricorn.* Desemnarea Elementelor se facea astfel:

Aerul, prin *Gemeni, Vărsător* şi *Balanţă.*

Apa, care era o stare pasivă receptiva, prin *Cancer, Scorpion* şi *Peşti.*

În aşezarea zodiacală, locul Soarelui era foarte important. Urmau planetele benefice: *Jupiter, Venus;* planetele luminoase: *Soarele* şi *Luna* şi planetele

Semne zodiacale	***Tr'tgon (demenţii)***		
neutre: *Mercur*. Malefice erau planetele *Marte* şi *Saturn*. Planetele aveau un drum al lor printre semnele Zodiacului, posedînd, fiecare, cîte o *Casă principală,* diurnă şi un *Domiciliu secundar,* nocturn. Cele două planete luminării (Soarele şi Luna) nu au decît o casă. Planetele mai posedă şi o casă ideală, cu unul sau mai multe semne zodiacale pe care le guvernează. Planeta e influenţată şi de *Zodie* (de casa în care locuieşte, o vreme, în cursul traiectoriei). Mersul astrelor prin casele zodiacale le pune în contact cu semne neutre sau ostile. Dacă influenţa concordă, se spune că planeta respectivă este în *exaltare.* Dacă există o ostilitate, avem de-a face cu o cădere. Dacă planeta se află între semne opuse casei ei, se cheamă că se află în *exil.* (Exemplu: *Jupiter* are casa în *Peşti* şi *Săgetător*. Deci, în *Cancer,* se află în *exod tare,* în *Capricorn* în cădere, în *Gemeni* şi în *Zodia Fecioarei* în *exil!* Alt exemplu: *Venus* are *Casa* în *Taur* şi *Balanţă.* în *exaltare,* se află în *Peşti,* în *cădere,* se afla în *Zodia Fecioarei* şi în *exil,* se află în *Scorpion* şi *Berbec*.			

După calculele făcute de specialişti, se ajunge chiar la un tabel foarte cuprinzător; îl reproduc după cartea lui Rivière:

CalitSfi Temperamente uman

eBerbcc, Leu	**Foc. Masculin**	**Cald,**	**Bilos**
Săgetător	**Diurn**	**Uscat**	
Taur, Fecioara.	**Feminin.**	**Rece,**	**Nervos**
Capricorn	**Nocturn**	**Uscat**	
Gemeni, Balanţa,	**Aer, Masculin**	**Cald,**	**Sanguinic**
Vărsător	**Diurn**	**Umed**	
Cancer, Scorpion,	**Apă**	**Rece,**	**Limfaiic**
Peşti	**Feminin**	**Umed**	
Noctur			

nDupă acelaşi tabel, părţile primejduite ale corpului omenesc ar fi următoarele: la cei născuţi în zodia *Berbecului:* capul şi faţa; în *Cancer:* plămînii, pieptul şi stomacul; în *Gemeni:* umerii, braţele şi mîinile; în *Leu:* spatele, inima, nervii şi ficatul; în *Fecioară:* stomacul şi intestinele; în

Balanţă: rinichii şi căile urinare; în *Scorpion:* organele genitale, anusul; în *Săgetător:* fesele şi pulpele; în *Capricorn:* genunchii; în *Vărsător:* gambele şi glesnele; în *Peşti:* picioarele şi degetele.

în materie de flori, talismanele au următoarele înţelesuri: *amarantul,* purtat în punguţe, da favoarea puternicilor; *betunia* descurajează farmecele altora; *floarea de nenufar* ajută puterii sexuale; *floarea de crizantemă* e bună împotriva celor malefici; *trandafirul roşu,* pus în punguliţe, ajută la concepţie; *coaja de salcie* se poarta împotriva terorilor nocturne; *frunza de tabac* ajută la concentraţie; *teiul, ulmul, frasinul* veghează la fericirea caselor.

în faimosul *Albert cel Mare* găsim şi o clasificare cu corespondenţele vegetaţiei. Astfel: *Venus* egal florile; *Mercur,* coji, seminţe; *Luna* egal frunzele; *Saturn,* rădăcinile; *Jupiter,* fructele; *Marte,* tulpinile. Iată şi corespondenţele dintre plante şi planete:

Soarele: palmierul, cedrul, lămîiul, aloesul, portocalul, grîul, varza, crizantema, floarea soarelui, laurul, heliotropul.

Luna: nucul, nenufarul, macul, mio- zotisul, lăptuca, pepenele roşu, santa- lul alb, tamaringul.

Mercur: măslinul, salcîmul, margareta, ceaiul, lavanda, menta, vervena;

Venus: mirtul, fuxia, iacintul, crinul, mărul, trandafirul, santalul.

Marte: Arborii cu spini, gladiolele, muştarul, tabacul, usturoiul.

Jupiter: Plopul, mesteacănul, stejarul, cireşul, prunul, fragii, violetele, dudul, garoafele.

Saturn: pinul, ciprii, cactusul, mandragora, iedera, măslinul negru, plopul.

Vîscul, cules în a şasea zi a Druizilor, se folosea la jertfele unde se aduceau doi tauri albi, care erau înjunghiaţi cu un cuţit de aur, aşezîndu-i pe mătase albă.

Pliniu vorbea despre plante *Selago* (salvia^ şi ea talismanică, care trebuia culeasa după un anumit ceremonial magic: cu dreapta trecută prin mîneca stîngă a tunicii, îmbrăcat în alb şi cu picioarele goale, bine spălate.

Ierburile Sfîntului Ioan, ierburi sol- stiţiale, se culegeau dimineaţa, după un post, fără să te speli pe mîini, fără să te rogi lui Dumnezeu, fără să vorbeşti cu nimeni.

Ritualul magic ne apare astăzi ca o suită de gesturi gratuite, dacă nu comice. Astfel, se obişnuia odată ca. înaintea Sfîntului Ioan, să se aprindă ruguri în pieţele publice, deasupra cărora erau spînzurate pisici. Vrăjitorii vindeau reţete pentru înlocuirea metalelor şi a pergamentelor: cărbune de mandragora, pudră de fier, bronz, zahăr de lapte, aur în grăunţe, cărbune de plop, ceara de albine (se producea o placă solida din care se făceau pantacle). Lapidariile magice conţineau pietre fulgerate, me- teorite, pietre negre, coralii, pietre de calcar găsite în animale (Coraliul bun contra deochiului a rămas, astfel, multă vreme obiect de cult în Polinezia). Perlele se pisau şi se beau ca antidot al bolilor.

Tot în *Marele Albert* găsirn^ un studiu al calităţilor pietrelor. Dacă vrei să obţii ceva de la mai mari, iei piatra *Alectorius,* care se găseşte într-un cocoş de patru ani, devenit clapon. *Kelonita,* piatră magică a culoarea purpurei, se găseşte în stomacul broaştei ţestoase şi, dacă o pui sub limbă, descoperi viitorul. *Kelidoanul* vindecă bolile vechi. *Rajana,* care e neagră şi lucioasă, luată din capul unui cocoş devorat de furnici, ajută la obţinerea de favoruri. Piatra *Draconica* ajută la scăparea de otrăvire şi e indicata contra veninului. *Gama- hezurile,* pietre pe care se încrustează peisaje şi persoane, se poartă şi ca decor şi ca amuletă. Rebele Pirus avea un gamahez care înfăţişă pe cele *9* muze şi pe Apollo. Şi la aralbi pietrele preţioase aveau valori curative. Diamantul era bun contra otrăvirii şi îndepărta grijile. Rubinul cicatriza rănile, Safirul favoriza evaziunile fericite, Perla prelungea tinereţea.

Un important tratat pantacular, *Kyranidesul,* trata despre corespondenţele dintre plante, paseri, pietre şi peşti, aflate, toate, în acelaşi influx planetar. Exemplele de asocieri: Ciprul mergea cu corbul, cu crabul şi cu beriiul (pe el se imprimau imaginile celorlalte simboluri). Şi în *Manuscrisul gnostic din Oxford* se precizează ce trebuie gravat pe pietre. *Codexul de la Escurial* are, de asemenea, o valoare pantaculară prezentînd corespondenţe planetare şi zodiacale. Astfel, agata trebuie legată de corp cu fire de păr de leu. Ea îi face pe atleţi invincibili şi are virtuţi împotriva trăsnetului, îndepărtează demonii; veninul, pus în bucăţi în apă, învinge demonii şi apără de vrăjitoare. Alaunul protejează împotriva deochiului. Ambra are proprietăţi absorbante contra pierderilor de foc şi apă. Sculptata în formă de animal, dă virilitate. Ametistul e bun împotriva beţiei, ceea ce Pliniu, de exemplu, nu credea. Coralul întăreşte inima şi se poartă împotriva turbură- rilor pielii. Diamantul ostoieşte febra şi, pus în inel de argint, apără de insomnie. Jadul e bun contra durerilor de rinichi. Smaraldul ajută la ghicirea viitorului. Era folosit împotriva epilepsiei de regii arabi. Onyxul aducea vise rele şi certuri. Rubinul întăreşte memoria. Prin schimbarea culorii pe piele, anunţă moartea unei femei. Safirul e bun contra durerilor de ochi. Sarea e o materie sacră şi e oferită zeilor. Topazul are puteri curative. Turcoaza e bună contra accidentelor ecvestre şi împotriva înecului.

Acum, iată şi corespondenţele dintre zile şi pietre:

Luni — piatră de luna
Marţi — Yacintul
Miercuri — Smaraldul
Joi — Ochi de pisică
Vineri — Diamant
Sîmbăta — Safirul
Duminica — Rubinul

Este vorba, evident, de raportul favorabil dintre zile şi pietre.

Cămaşa de forţă a anonimatului (C.)

De 25 de ani încerc să scriu *Frica.* Iniţial, romanul se numea „Cei tineri" şi, iată, am găsit fişele cu care trebuiau să înccapă capitolele: era, de fapt, pornirea după un model balzacian, cu citate din *Roşu fi negru* de Stendhal, de genul: *„Şi cu cine o să stau la masă?"* (Julien Sorel) sau *„La el pînă fi dragostea era o ambiţie", „Numai eu ftiu ce af fi fost în stare să fac"* sau *„Am iubit adevărul fi nu l-am întîlnit"* şi aşa mai departe. Cu vremea, romanul acesta trebuia să devină un mic eseu despre frica omului contemporan. Lipsit de Dumnezeu, din cauza ştiinţelor care au distrus religia, gata să nege totul, că e mai uşor şi seamănă mai bine acestui veac sceptic, iata-l pe Om în faţa fricii ce se naşte din neant *(frica este aştep-tarea răului,* zicea cineva). El a dărîmat totul şi nu a construit nimic. A surpat catedrala, morala şi rigoarea şi, din libertatea de a nu respecta nimic, s-a născut teribila teamă a lipsei de margini a libertăţii. Pînă unde se poate merge? Pînă unde pot merge ceilalţi faţă de noi? Pe urmă, ideea s-a transformat în o alta: un roman fluviu, în 9 volume: lumea românească între 1920—1970. Am tot materialul, trebuie numai un mare suflu. Dar, cu atîtea ocupaţii, poţi să scrii o *Saga?*

Un nume de zile mari: Agamofte.

Pentru *Frica:* insecta Călugăriţa ce-şi devoră amantul în timp ce acesta o posedă.

Soldaţii lui Antoniu, care auzeau cum acesta e părăsit de z e i . . .

Savanteria tăcerii...

Renan spunea că *Cîntarea cintărilor* a fost, la origini, o piesă pentru harem . . .

Alungarea urîtului iernii cu cîntece obscene, la greci...

Măşti liturgice (dintr-o călătorie în Grecia).

Pentru *Princepele* (Sabatul): la templul lui Venus, din Cypru, (vezi rătăcirile lui Telemac) se jertfesc tauri albi, fără pată, coarnele erau împodobite cu flori, pe trup se puneau şuviţe de mătase şi se ardeau parfume. *Gorbanul,* la noi, la ţigani, de origine indică, se taie oi şi miei şi maţele se atîrnă în copaci, ca o beteală. Urmează o defulare colectivă

.*Caietele Principelui:* Valhala, care era situată în pădurea Glasir. Lăcaş al morţilor. Pădurea avea arbori cu frunze de aur. în miturile nordice apare şi palatul Gladseimour (lumea fericirii), unde marmora, agathul şi porfirul se ridică în coloane ascuţite ca nişte copaci. E al doilea Eliseu, are 540 de porţi. Eroii morţi vin şi se aşează lîngă Odin, iar valkiriile, nimfele paradisului, le toarnă în pahare hidromel şi bere. Regii, chiar dacă nu au murit, vin şi ei pe aici la cîntatul cocoşilor, ca să asiste la luptele cavalerilor. Rănile acestora se vindecă pînă seara. *Wotan* este deopotrivă şi zeu al înţelepciunii şi al poeziei. *Odin,* imagine terifica, are pe umeri două ciori; *Hougin* (spiritul) şi *Mounin* (memoria). Numai el cunoaşte trecutul şi viitorul fiecăruia. Tot *Odin* l-a ucis pe *Limar* (cel mai mare gigant de ghiaţă). Din sîngele acestuia s-a născut lumea, după ce s-au înecat în el toţi ceilalţi giganţi. Din oase au ieşit munţii, din dinţii lor, pietrele, din sînge, apele, din craniu, bolta cerească din sprîncene, pădurile, din creer, nourii. La ospeţele zeilor asistă şi doi lupi: *Grri* şi *Iraki.* Există un infern numit *Niffleim,* care e locul fricoşilor, e un loc întunecat străbătut de 9 fluvii negre. Aci locueşte *Hela* (moartea), lupul *Feuris, Loki,* geniul răului, *Akriman,* gigantul cel mai puternic. Şi aşa mai departe ...

Agresivitatea cu stil are contur istoric (C)

. 1 970» pagini regăsite. Jurnal italian, noiembrie 65: *„25 nov.*

Budapesta (redactare cu creion roşu). în tren. Orele 14, ora Europei Centrale. Am un destin vienez, trec mereu, în ultima vreme, prin capitala Austriei, poate şi pentru că este în drum, dar îmi place să cred că există oraşe favorabile nouă. A patra oară pe această rută feroviară. în drum spre Italia. E cam frig. Stau cu M. într-un tren garat pe o linie moartă, am pierdut, după bunul nostru obicei (nu al meu şi al lui M.), legătura cu Orient Expresul din cauza manevrelor prin gările provinciale. La 22,30, trebuia să fim în drum spre Veneţia şi iată-ne în gara asta plină de fum şi de lume. Alături, o familie cu doi copii care merge spre Paris. Diplomaţi, el frumos, femeia are ceva de gospodină, face eforturi disperate sa potolească pe cei doi copii, zgomotoşi, ca să nu zic obraznici. Nu-mi plac copiii. A cîta oară constat? Te anulează, sînt curioşi, rîzgîiaţi, a, dacă-aş avea garanţia că voi avea unul care să-mi semene, vorbind o dată pe săptămînă, ştiind cîteva limbi străine la cinci ani (ceea ce eu nu realizasem), un interiorizat, mai da, dar aşa? M. a plecat prin oraş după fleacuri. Nebunia femeilor este plăcerea de a poseda obiecte. Caută acum

o spirtîeră. Raţiunile ei: nu avem bani mulţi, ca de- obicei, în strcinătate, şi va găti în hoteluri. Mă amuz de pe acum, închipu- indumi-o dînd foc Veneţiei. Ce incendiu colosal! Ce panică ... Normal, a uitat multe lucruri care-i trebuiau acasa, dar ăsta-i farmecul ei. De mult vreau să scriu o piesă cu ea, ca eroină: *Draga tnea zăpăcită!* Are o încîntătoare uitu- cenie, ciudat, nu mă enervează, este calină, o cred că e distrată, pe altele nu le-aş crede decît proaste sau duse de pe lume, ea este numai preocupată ... Sînt ostenit după doua luni de a- tacuri, de şedinţe. Adversarii îmi caută nod în papură. Deschid o carte la mica lumină: Guy de Pour- tales: *Nietzscbe en Italie. Cuvintele* lui Sartre o să le arunc pe fereastră cum o porni trenul. Rar am citit ceva mai plicticos. Am pierdut Viena de astăzi şi sînt enervat. Mergeam la *Mou- lin Rouge* (nu acela de la Paris), unde e atît de cunoscut *profesorul* care face dese tururi pe acolo ca să se instruiască şi să aibă ce povesti, cu hazul lui de boier, marele curtean al femeilor din totdeauna, acum în postură de privitor ... Puţină pornografie, după atîta solemnitate, parcă te mai destinde, deşi, am mai spus-o şi nu cu ipocrizie, şi indecenţa asta, în public, n-are nici un h a z . . . Budapesta, plină de fum de cărbune ascunde femeile frumoase pe care le visam mai tînăr fiind, ele stau undeva lîngă calorifere pe o vreme cîi- nească sau beau cafea pe insula Margareta. E un oraş frumos, plin de localuri mici,^intime, mi-ar place să locuesc mai multă vreme aici. Peronul îmi aminteşte de Shangaiul de astă vară. Iată, călătoriile încep sa semene între ele. Am o uşoară incertitudine,^ ca totdeauna cînd plec spre o ţinta necunoscută. Timpul trece monoton. Mîine vom fi în lagună. Sînt curios, nu am văzut încă Veneţia. O aştept ca pe o promisiune mare. *26 nov.* Viena, *Hotel Kon- gress.* Soare rece. Aseară, tot am mai apucai sa intrăm la *Maxim,* rivalul lui *Moulin Rouge.* Stript-tease-ul e mai ordinar aici, poate şi unde au trecut 365 de zile de la ultima vizionare. Mai în- tîi, un mic restaurant, conduşi de P., un poet drăguţ şi tînăr, fără bani, care locuieşte în afara Vienci şi vine des în România. Ne-a aşteptat pe peron, deşi eram în întîrziere. Studenţi, lăutari, atmosferă tradiţională, cu ceva dulce şi reconfortant. E însoţit de soţia lui, o fiinţă tăcută, care se uită la noi cum bem atîta vin. La *Maxim,* după despărţirea de cei doi, lume amestecată, un fel de conte rus, destul de beat, femei în ciorapi negri, profesionale, triste, ca nişte hiene în penumbră, pîndind să-şi facă numărul nu numai pe scenă. Cu 20 de ani în urmă, chiar vulgara folosire a unei sticle de şampanie pentru a sugera ceva amoros m-ar fi dezgustat mai puţin. Ceea ce mi-a plăcut cel mai mult aici este apariţia pretimpurie a brazilor de Crăciun, împodobiţi, din motive comerciale, cu becuri colorate. Oraşul e vechi, are nobleţe, dar prea aleargă toţi după bani de colo, colo. A fost o zi bramburită. La *Belvedere* (M. e prima oară la Viena), vizită a curţilor îngheţate. Vrăbii gureşe, prima zăpadă a acestui an, nimfe pudrate cu

omăt, fenicşi şi sfincşi adulmecînd noroiul cerului de noiembrie. Toţi fenicşii aduceau ciudat cu chipul Măriei The- reza. Am început să am vedenii, ori o fac pe nebunul? Şi, pe urmă, sînii ăştia de piatră cenuşie şi vegetaţia moartă, tunsă, aşteptînd ceva, trecerea iernii, şi gheaţa pe un fel de bazin negru şi frunze rătăcite, totul a început să aibă un aer cabotin lîngă castelele văzute în serie, este un fel de lipsă de fantezie, deşi eu găsesc o plăcere mereu nouă în a vedea ceea ce nu am văzut. O capelă, un cimitir, acel aer de trecere din viaţă, sunet de crengi îngheţate, ciori ca o explozie de smoală în văzduh. Schon- brunn, a doua oară. Multă zăpadă şi un aer princiar fără ostentaţie, de la sine, în concepţie, în deschiderea aleilor. Asemănarea cu Versailles, poate de întrebat ce e monumental în lume şi ce nu e? *Odaia milioanelor,* a Măriei The- rczia, nişte miniaturi chinezeşti, persane şi indiene, superbe. Galerii de lemn, frig, oglinzi ca în filmul *Marienbad,* chiar mă întreb dacă nu s-a turnat aici? O subtilitate în stucatura generală, vopseaua neagră pe maron, aurărie discretă, afară, grădini îngheţate, fîntîni moarte, aerul plin de triumf al lui Iosif al II-lea dintr-un portret. Galerii, parchet scîr- ţîitor, totul vetust, mort, ostenit, fără viaţă, dar cu adevărat fără viaţă... Apoi cafenelele, Ringul, castelul Hof- burg, tăcut, greoi, în ceaţă, Parlamentul, Burgtheater, Opera, lanterne greoaie de metal şi zăpadă şi lumini şi acel aer strein ... ceva dulce, ca în aerul Parisului. . . Aici lumea petrece prudent. *28 nov.* Ieri, toată ziua în tren, de la Viena la Veneţia, prin Bruck, Klagenfurt, Willach, Tarvisia, Udine, Portogruaro, Caorle (zăpadă, ape de munte, vile cochete, cinematografice, văi încă verzi pe alocuri, păşuni şi vite monumentale, apeducte, sate nemţeşti, cuminţi, castele căţărate cît mai sus şi mai spectaculos, schiori care urcau spre văi riscate, totul ca în cărţile poştale ilustrate). Apoi Italia, cu oamenii ei zgomotoşi şi veseli. Trenul devine deodată un stup de voci gălăgioase. De la Wiena, o fată blondă însoţită de un fel de comis voiajor, care citeşte absent ziarele şi cărţi de versuri, ignorînd-o. îmi zîmbeşte complice: îl vezi? Sînt femeie, călătoresc şi atît. Mîine? Cine ştie lîngă cine voi sta. Mîine, nu există, mîine.. . Veneţia apare cu peroanele ei cenuşii sub o ploaie măruntă. Hamali, hotel *Adriatica,* un labirint de străzi, arhitectură ca pentru pitici pe alocuri. Palatele au dispărut sub o perdea de aburi, totul indistinct, la început, misterios, ca în orice oraş nou. *Vaporetto,* cu lumini oarbe sub ceaţă, *San Marco* pluteşte undeva deasupra lagunei. Deocamdată reali sînt tinerii de sub umbrele care fac *listón* pe sub coloanelc galeriilor magazinelor. Apropierea de severa *Campanilla* îmi dă abia dimensiunea Veneţiei. Senzaţia de mai puţin, ca şi la prima vizită în Paris. Noroc cu clopotele magnifice cu care am fost în- tîmpinaţi încă de la coborîrea pe peron. Asta nu am să uit niciodată: clopotele severe, oraşul întreg sub bangătul de aramă repetat, repercutat de zidurile roase de pe care aud încă acum cum cade tencuiala.

Un oraş emaciat de o lepră a umezelii. Luminile repetate de ape dau o magneficienţă decorului şi podurile astea de neînchipuit, curbate, chinezeşti aproape. O pensiune, macaroanele tradiţionale, vinul roşu, foarte bun, un televizor la care privim absenţi, pe urmă iar afară, pe străzi, într-un oraş deşert în care mai stăruie mirosul de crabi, de mandarine şi banane. Urmează duminica de azi, dimineaţa, plimbare la *Lido.* Adriatiea pare placidă, rece, plaja pustie, normal, fără mulţimea aceea care urîţeşte totul în localităţile balneare. Case şi hoteluri moderne, vai, fără stil, ca pretutindeni. Prefer urbea veche, cu ghetto-ul ei, cu ziduri roşii. Burghezi cu cîini, plictisiţi, plini de ei înşişi, conştienţi de istoricitatea oraşului în care locuiesc, îşi fac plimbarea de dimineaţa. Acum îmi dau seama că eu, de fapt, nu m-am odihnit niciodată, că nu m-am plimbat sincer nici cînd, prin sincer înţelegînd că nu ai nici o obligaţie pentru a doua zi. Duminica poarta în ea ceva tihnit şi plin de tînjală, ca pretutindeni. Trecem podul *Rialto,* coborînd în cartierul comercial, facem apoi fotografii la *San Marco,* printre porumbeii insolenţi care se aşază pe umerii vilegiaturiştilor fără frică şi cerşesc seminţe. *Tratoriile* sînt pline de italieni şi streini. Primii cîntă premeditat, pentru a da oraşului lor acel aer comercial, de destindere, oraş al plăcerilor imediate. Rătăciri pe podul celor trei arcuri printr-o mahala puchi- noasă. Fîntîni de piatră joase şi pietrele acelea umede, barăcile vulgare cu amintiri, mult aur ieftin şi brăţări şi lanţuri şi ceasornice, pentru femei, vitrinele sînt adevărate atentate la curiozitatea lor înnăscută. Dimineaţă fusese multă ceaţă dinspre *San Giogio* şi *Re- dentone.* Ce face farmecul Veneţiei? Poate această ruinare continuă, canalele clipocind, locul prea strimt, punţile de piatră, rufele atîrnînd în balcoane, copiii alergîndu-se în curţile negre interioare, pline de pisici, florile puse sub icoane, faţadele împodobite cu magnolii, mandarinii pitici şi florile ornamentale. Trecem pe lîngă *Pensiunea Wagner* unde a locuit compozitorul, renovată de curînd, cu acel aer nou, imposibil. Evocări în articolul trimis revistei mele, Cosima Wagner, cutare, cutare, literatură ... *Luni, 29 nov,* Palatul Dogilor, piatră în care s-a visat cu dalta, plafoane aurite, draperii grele, mobilă care geme în propria-i materie (lasă literatura, aici notezi numai, sugestia). Sala de consiliu, tablouri de Verocchio, Tizian. Drept în faţa mea, luminate de soarele pătruns prin ferestrele înguste: *Dripticul* şi *Tripticul* lui Jeronimus Bosch. Tablouri ale *Infernului,* negru, roşcat. Broaşte imense, fecioare puse pe cruce în locul lui Isus. îmi place la nebunie acest dement! Tribunalul caricatural al preoţilor, dracii aceia atît de omeneşti, ce satiră cruntă! Vizită în întunecatele celule de piatră de la subsol. *Puntea Suspinelor,* drugi de fier, patul cu picioare de marmura al deţinuţilor, lespezi şi sfinţi, ferestrele dînd spre *San Georgio,* cît de crunt trebuie să fie să stai închis într-un oraş atît de nobil.. . Laguna verde şi *cutia denunţurilor,* ascunsa

după o frumoasă uşă sculptată. Totul sumbru, dar cu o oarecare detaşare faţă de banalitate. Cruzimea care avea nevoie de prestanţă. *Muzeul armelor,* mai departe, evocare a unui Ev Mediu idealizat de cinematograf şi chiar de o literatură iresponsabilă. Un steag roşu, sdrenţuit, de la Lepante, la care ghizii se uită religios.

Săbii, centuri de castitate, iată şi mitraliera lui Da Vinci, îngrozitoare invenţiune a acestui geniu . ..

După greoiul *Muzeu al armelor,* piaţa San Marco, umedă şi plină de lume, cu scaunele dezolate în acest anotimp ale cafenelelor, cu acea absenţa a timpului afectat odihnei. *Loggia, Pa latul, Campanilla, Galeria* şi clopotele obsedante ale Veneţiei, totul ducînd la un sentiment sărbătoresc, plin de umilinţă, grav, recules. Undeva, în văzduh, caii de pe Hipodromul din Constantino-

pole, ma gîndesc la acei cai de aramă verzuie aurie, îşi aruncă copitele spre văzduh. UIT Sfînt Gheorghe înjughie un crocodil, un leu de piatră răcneşte mut spre lagună. Semne ale vremii, fîntîni cu margini metalice, fără lanţurile lor vechi, numai cu cupa deşartă de mar-mura, ah, şi această atmosfera ce se ţese în jur ca un miraj... Apoi cartierul Arsenalului, cu ziduri crenelate, roşcate, mîncate şi ele de eroziunea apei, mahalale pitoreşti, pline de pieţe inimaginabile şi lume gălăgioasă, vechiul Arsenal, iată, nu mai are nimic măreţ, vegheat de doi lei care arată ca nişte cîini. Tunuri dcsafectate, antrepozite mîncate de mălură, ruinuri carmin-violent, poduri, gondole pline de zarzavat, este Veneţia menajeră, domestică, plină de copii. *Tratoriile,* cu mese rotunde în faţă, coşurile pline de

seminţe, creveţi şi raci, ciudaţi peşti cu un singur ochi

.un miros insistent de gudron, peste lagună zboară, ameţite, pasări. Dinspre *Lido,* un *vaporetto* varsă lumea pestriţă, de aparate de fotografiat, de strigăte, de o veselie facilă de voiaj, luată în geamantane odată cu plecarea. O lume nebună, petrecăreaţă sau prefăcîndu-se că petrece în acest rai al turismului. Peste toate, clopote, clopotele nebune ale Veneţiei eterne. *Marţi, 30 nov.* Florenţa. Aseară, ultima plimbare pe canale, cîntece, lanterne tremurătoare, şi iar clopote şi ferestrele casei lui Goldoni şi atîtea amintiri distilate de ceaţă, de înduioşarea tîmpită a călătorului. Bura, hotelul mic şi cochet mi-a plăcut, cu cimentul lui de pe podele, cu zgomotoasele obloane metalice, cu ferestrele mici, cu *recepţia* aceea la care veghea o femeie indiferentă, atentă numai sa nu pleci şi să nu-i plăteşti, cu mirosul lui de portocale abia cojite, cu izul acela de peşte sărat, acum am trecut de Padova într-un tren rapid şi cam deşert, apoi de Rivago, de Ferrara. O vreme primăvăratică, cald şi un vînt sexual. Am recunoscut cu greu gara Florenţa, mai trecusem pe aici acum cinci ani, dar vremea zboară, aveam altă companie, eram *olimpici,* pe vremea aceea, eram la prima mea ieşire în Occident, anul 1960, ce tîrziu ne naş- tem în unele domenii, de pildă, în acela al turismului... Pensiunea *Cinni*, de pe strada Independenţei, am fost vînaţi din gară de către un membru al familiei Cinni, probabil, pentru că e o pensiune particulara. Străzile învăluite în mirosul subtil al portocalilor, şi dulcile coline care păzesc oraşul de vînturi. Dar Veneţia? Va fi ceva mai frumos decît Veneţia? Nu, nu va mai fi nimic frumos ca Veneţia ... Pensiunea are un etaj, e foarte curat, aproape pedant, la modul nemţesc. Conversaţie protocolară cu gazdele, fără familiarism, pentru că am oroare de discuţii futile, de solicitări streine de angajamentele ferme, tu- rist-gazdă ... Soţ şi soţie, ea, o italiancă înaltă, lucru rar, el, individ calculat, cel care ne-a adus cu o maşină era probabil fiul şi, pe urmă, condiţiile modeste de ambele părţi. Iată cum se fac averile. .. Odihnă, după atîtea ore de tangaj feroviar, deschid cartea lui Eckermann despre Goethe. Deocamdată, interesant. *Miercuri, 1 Decembrie*. Plimbare dincolo de Arno, la biserica San Miniato, deasupra Florenţei, în cartierul ei rezidenţial. De aici, dintre pinii funerari, oraşul pare mai degrabă un cimitir de piatră. *Podul aurarilor*, greoi pe picioarele de piatră aducînd cu cele ale elefanţilor. Coliviile care adăpostesc magazinele de bijuterii strălucesc de metale fanatice. Apoi galeriile *Ufizzi*. Revedere a admirabilelor gobelinuri. Mi-a plăcut din nou Botticelli cu minunea lui de grisuri şi verzui bolnav, cu acele femei reci, îndepărtate, statuare. Femei nordice, ciudat. în desfrîul de *Madone* convenţionale, din jur, tablourile lui Botticelli fac un fel de oază. *Venus* născîndu-se din spuma mării e o operă *compusă, făcută. Primaverra* este o operă intelectuală. Apoi coborîrea în oraş şi mişcarea sacramentală din piaţă,

unde *Campanilla* lui Giotto şi *Catedrala Domului* (Santa Maria del Fiore) mi se par, ca şi la prima vizită, prea înghesuite, sugrumate edilitar. *Baptise- riul Sfîntului Ioan,* cu galerii romane, cu mozaicuri superbe, are spaţiu, lărgime, înălţime, deşi mi se pare mai mică decît biserica *Santa Maria del Fiore.* Afară psalmodierea glasurilor preoţilor din interior e uitată în torentul clopotelor din imensa piaţă deşartă. Toate în cinstea Prea Curatei. O, atîta religie, atîta ipocrizie, din nevoia de lege, de autoritate ... în faţa *Porţilor Paradisului* am o strîngere de inimă, la prima confruntare mi se păreau divine, acum le găsesc minor-sublime. Detaliul e frumos, aurul învechit poate naşte acea torpoare a privitorului pe care o încearcă, de fiecare dată, turistul în faţa opulenţei, d a r ... Şi, pe urmă, porţile se deschideau, odată, spre o piaţă plină de pămînt, probabil, de cai şi căruţe, de trăsuri şi de lume greoaie, medievală, acum turmele de maşini pline de fum albastru, de clacsoane şi miros anulează orice sentiment pios. Este o ¡respectabilitate care mă doare. La întoarcere, la pensiunea *Cinni,* recunosc gureşele vrăbii de la ferestre. La Veneţia era freamătul de aripi al porumbeilor, aici acea gălăgie iresponsabilă a celei mai banale păsări, gregare, repetată la infinit, parcă, în natură. Pc la noi, poate, a început să ningă, aici plouă zilnic în rafale aproape fierbinţi. Ploi scurte şi calde, seara aerul se iuţeşte puţin cu esenţe de pin, venind de pe dealurile din jur, din grădina *Boboli.* Oraş al meditaţiei, al reculegerii, Florenţa nu are aerul frenetic al Veneţiei. Veneţia este o patimă, o nelinişte. Lectură din Pourtales, care evocă pe Nietzsche şi *cele şapte singurătăţi* ale sale. *2a- rathustra* şi *Ditirambele către Dionysos.* Nebunia şi singurătatea în Veneţia anilor 1886. Aici, în Florenţa, nu văzuse nici o operă de artă, în afara bisericii *San Miniato.* Declara, undeva, zguduitor, că trăise 43 de ani şi se regăsea tot atît de singur ca şi cînd ar fi redevenit copil. Apoi, din pagini, vine alt demiurg, Wagner, ceţos, om de amurg, murind şi el pe *Marele Canal* şi rătăcind în cafenele cu gîndul dacă va reuşi vreodată să-şi termine *ParsifaluL* îi declarase lui Gast, amicul său, că e un muzician ratat. Avea senzaţia că nu e priceput decît de Motte, şeful de orchestră, Btillow şi Brahms; erau cam puţini. De cugetat dacă nu cumva opera naturii, atît de prezentă aici, nu dă sentimentul ratării chiar oamenilor mari, atunci de unde autotelica asta a tristeţii la spirite infinit mari? *Joi, 2 Dec.:* Marginile Florenţei, magazinele de lux şi de artă, cartierul aristocratic, după care pieţele de zdrenţe, cu magazinele lor inimaginabile, piazzale *Micbel An- gelo* cu cipri şi străzi înguste, cu obeliscul egiptean pe cele patru broaşte de malahit. Apoi palatul *Pitti* şi grădina *Boboli,* fîntîni şi amoraşi de marmură, cu ceva convenţional şi dulce, dincolo de grădinile tunse bine, mirosind iute, ceaţă pe Am. Lîngă palatul Pitti, un fel de hotel cu patru etaje în care a locuit Dostoiewski şi a scris *Idiotul,* apoi casa *Giuicciardini* şi casa în care a murit, după o existenţă aventuroasă, Gia- como Bonaparte, regele Spaniei, cum îi spuneau italienii, Ludovic Bonaparte. în piaţa bisericii *Maria Novell a,* casa în care a locuit Longfellow, traducătorul *Divinei Comedii* în engleză,

apoi moroi întul *Medicilor*, din biserica *San Lo- renzo*, cu o capelă octogonală din porfir şi marmură verde. Totul funebru, imens, aproape inestetic. A doua oară: statuile lui Michelangelo care-mi lasă o impresie de prea mare precizie. Ca şi *Pieta,* nu sînt monumentale. Locul care le adă- posteşte nici nu permite asta. Din cauza respectării proporţiilor, totul devine mic şi aproape meschin. *Biserica Annunziata* este încarcată şi greoaie, cu un altar gemînd de daruri oferite de cei ce aşteaptă miracole. Paraşuta roşie a *Domului* mă persecută la fiecare evadare din criptele monumentale ale acestui oraş strivit de gloria-i proprie. Monumentul e placid, roman, banal. Lectură din Pourtales, seara, la pensiunea *Cinni,* între zgomotele punerii mesei. Nietzsche părăsind Torino, nebun, după ce se bătuse cu un căruţaş care-şi lovise caii, el, care decretase Mila mama tuturor viciilor spirituale. Apoi, Genova, care-i plăcea foarte mult, Sorento, unde face ultima plimbare comună cu Wagner, unde primului i se părea că peisajul este propice pentru spus *Adio.* Filozoful rîdea de muzicant, pentru că acesta din urmă devenise religios, renunţînd la ateism. Mai tîrziu, Nietzsche se declară Dumnezeu şi, văzînd înmormîntarea prinţului Eugenio de Savoia, crede că asistă la propriile funeralii. Şi, prin această lamentaţie sentimentală, străluceşte deodată un proverb hindus superb: *Există atîtea dimineţi care nu au strălucit încă!* îl folosea adesea Nietzsche. Tot el spunea: *Cînd caut un cuvînt care să înlocuiască muzica, nu găsesc decît cu- ■vîntul Veneţia.* Şi, pe urmă, Genova aceea care-i plăcuse pentru duritatea şi piatra ei, oraş pictat de Corot şi îndrăgit, ciudat, şi de sofisticatul Valery. închid cartea şi mă gîndcsc că) fără relatările acestor nebuni, noi nu am învăţa farmecul oraşelor din lume. De altfel, tocmai aceste incidente metafizice le înnobilează. Ce dracu făceam la Bucureşti, pe vremea asta? A, da, jupuiam ziarele de articole scrise sau colecţionam înjurăturile *amicilor* mei. Ce ocupaţie meschină faţă de trăirea de-a- cum, improvizată poate şi cam strîmto- rată, dar bananele care-mi ţin de foame fac parcă mai mult decît alte lucruri. *Sîmbătă, 4 Dec. Roma:* Pensiunea *Mimoza,* lîngă Pantheon. Cartier plin de pisici şi de mici hoteluri ieftine. Ieri am alergat cinci ore cu M. prin oraş. De la *San Pietro* la *Coliseu* şi de aici la *Catacombe,* care erau închise. Parisul păleşte lîngă regalitatea acestui oraş. Zidurile grele, negre, te miri că nu le-a dărîmat zgomotul claxoanelor, *lerihonul* de asta va fi pierit, de ţipetele claxoanelor. Pensiunea doamnei Trombetta, de fapt, Teodorescu, românca care locuieşte aici de 18 ani. Stăm într-o odaie mare, albă, cu două paturi de cazarmă şi cu obloane de fier. Dulapuri imense în care se pot ascunde fantomele pe care M. le-a şi auzit azi noapte umblînd prin jurul ei. Spiriduşii au fost alungaţi, potrivit afirmaţiilor divinei fiinţe, cu *metodele ei.* Rîd şi citesc ziarele de dimineaţă pline de senzaţional. *Duminică, 5 dec.* Biserica Sfîntul Petru arată aceeaşi veche opulenţă a aurului şi a marmorei. Ne aflăm în jslin Congres al bisericii catolice. Toata piaţa e plină de cardinali, de măicuţe, de eşarfe violete şi cruci imense de aur. Un desmăţ al credinţei. Popii filmează cu aparate proprii, televiziunea caută şi

ea unghiuri favorabile, e un haloimcs de neînchipuit, o calcare în picioare de ţi-c mai mare dragul. Şi, după toate astea, mormintele opulente ale papilor, grase şi imbecile, înfipte în pereţi ca să arate o grandoare care nu există. Plecare la *Tivoli,* cu o maşină a unui armean. *Villa d'Este,* cu o sută de fîntîni, fîntînile celebrate de D'Annunzio, cîntînd ca nişte femei. Totul e năpădit de putregai şi verdeaţă. Liszt şi frumuseţea artificială, pianul şi aceste desene horticole, cîte chestii poţi să mai notezi în carnet ca să şi mai vezi cîte ceva între timp? Apoi, *Ostia,* cu o mare verde, electrică, cu soare în amurg şi vile şi chioşcuri şi acest comerţ ce ne va sugruma pe toţi şi ne va arunca pe unii în braţele altora ca să lăsăm loc sticlelor de *Coca-Cola.* Frumoase doar pădurile gris-verzi de pini, neclintite în amurg . .. întoarcere îa pensiunea *Mimoza,* unde dna Trombetta ne prezintă pe doamna Grete, o nemţoaică care se laudă că a posedat *perla neagră,* faimoasa *perlă neagră,* dar exista atîtea perle faimoase în lume, ca nu le mai pot ţine socoteala. Soţul ei, un neamţ abulic care bea mereu, tace îndelung. Femeia vorbeşte ca în romanele proaste de acum un secol. Conchide ca în Dickens: *Viaţa mea a fost o continuă ispăşire.* între timp, am aflat că neamţul placid a fost farmacistul Negu- sului şi că au locuit în Abisinia, avînd avere. Acum, săraci, ocupă o odaie la etajul III al pensiunei *Mimoza.* O privesc. Femeia îmi aduce aminte de dna H., de la care cumpăram rochii pentru nevestele mele, avea aceeaşi faţă albă de om care nu iese cu anii la lumină. Doamna Teodorescu are şi ea o poveste, dar nu o spune, îi plac românii trecînd prin Roma, în ţară nu s-ar întoarce încă din reticenţe pe care le înţeleg, poate că a fost o femeie bogată, dracu mai ştie! La *Villa d'Este,* armeanul acela vorbea despre copiile unui film pe care nu le obţinuse încă de la Buftea. Eu priveam fîntînile şi el credea că pot să stric ceva din automatismul birocratismului nostru care are coajă de-acum. Ne-a dus la un *cottage,* pe malul marii, la *Ostia,* pe care îl are închiriat cu încă cineva; whisky şi discuţie în faţa mării reci. E logodit cu o studentă de la Construcţii, cu care vrea să facă un mariaj, are ceva suspect, cu tot aerul lui cumsecade de cinematografist, dar oare nu tocmai astfel de oameni fac meseriile cele mai urîte? Nu sînt prea bănuitor şi, la urma urmelor, nu mă interesează. Doar voiajez, de rest să se ocupe cine vrea. Seara, la noile noastre gazde, familia M. Televizor cu fotbal şi reclame cu o *înviere* în versiune italiană, potabilă. Ne plimbăm pe lîngă stadionul Olimpic care e aproape. Apoi prin Moşii cu maşini care se ciocnesc una de alta într-un sport absurd. *Circul Orfeo* deabia plecase acum o oră din cetatea romană. Afişe rupte, pescuit de sticle într-un bazin. Mici prostituate în haine de piele care pleacă după ce fac tir pe malul Tibrului, la *autostop,* ce se termină cu cuşaje pe pernele din spate ale maşinilor. Aprind focuri mici la marginea şoselelor şi practică un fel de sport amoros cavaleresc, la urma urmelor. Citesc nesfîrşitele ziare italiene, pline de fotografii de conţi, ducese care divorţează, de preoţi respectabili şi de binefăcători care deschid cantine pentru săraci. Ici, colo, vedetele fotbalului, în culori. Iată şi pe Jeanne

Moreau care a ajuns la Atena cu un amic, actor tînăr şi care ştie ce are de făcut. B.B. l-a abandonat pe Bob Zaguri, un peştişor oarecare cu ştaif şi se uită spre orizontul la care s-a şi ivit un fel de industriaş. Ultima fotografie împreună are ceva englezesc: cîini, o pajişte umedă. Această lume nebună, nebună. Blănuri şi vitrine, bijuterii şi restaurante mici, cu italieni care ocupă jumate local cu familiile lor numeroase. La Florenţa, vizitasem pe un bătrîn profesor, prieten al lui V. Tip rece, vorbăreţ, care nu avea harul de a fi ospitalier. Vorba libanezului nostru: *italienii se lasă cu plăcere invitaţi, dar nu primesc.* Doar nu voiam nimic, făceam mai mult un fel de rodaj. Mi-ajunge. Resping iniţial orice relaţie nouă. Nu-mi plac discuţiile. *Luni 6 Dec.:* Repaos, după un marş de 5 ore la *Cecilia Mettella.* Platanii abia se desfrunzesc în această Romă imperială, care, vai, are ceva atît de comercial în tot ce face . .. Ziarele pl»nc de cancanuri, de anunţuri de violuri şi furturi de bănci, dar atîtea crime nu mă împiedică să mă întorc la lecturi. ***La** vie quotidienne a Rome* de Jeróme Cor- copino, încercare de a reînvia ceva ce a murit de mult şi a rămas în piatră ori în cărţi. Vechea Romă cu cele 40 de parcuri şi grădini la *Pincio,* de-a lungul Tibrului, pe stînga şi pe dreapta. *Palatinul* aparţinînd exclusiv împăratului, *Cimpui lui Marte,* cu 200 de hectare de temple, portice şi palestre, aşa numitele *ustrina* şi mormintele unde oamenilor nu le era îngăduit să ridice locuinţe pentru respectul zeilor. O Romă cu uliţe strimte, cu case înalte, luxoase, nemăsurate, dar fragile. Etajul, eveniment în viaţa Romei, dar, iată, Titus Livius vorbeşte despre un bou care s-a aruncat la venirea lui Hanibal de la etajul al treilea în ţipetele mulţimii. Roma lui Cicero era şi mai înaltă, iar pe vremea lui August atingea şi şapte nivele. Juvenal îşi bate joc de această tendinţă spre înălţime şi vorbeşte de stîlpii subţiri şi lungi care susţineau casele şi pe care-i compară cu nişte flaute. *Insula Felicles* arăta ca un zgîrie nori. Marţial locuia la etajul al treilea, ciudat e că casele aristocraţilor erau amestecate, în cartierele sărace, cu colibe mizere. Casa propriu zisă semăna cu cea din zilele noastre. Era înfrumuseţată cu mozaicuri. Casa lui Trimalchion avea o sufragerie cu plafon mobil din plăci de thuya şi ivoriu prin care o maşinărie lăsa sa cadă, la vreme, o ploaie de parfume, flori şi cadouri. Toate aceste locuinţe păreau însă nehigienice şi întunecate. Din Juvenal se poate afla că la Roma nu trecea o zi fără să se iţste un incendiu. Nu existau sobe şi geamuri. Odată închise ferestrele de lemn, în odăi cădea cel mai dens întuneric. Cressus, care era un fel de Kennedy-senior, s-a îmbogăţit cumpărînd locurile pe care se aflau casele incendiate. Chiriile erau foarte mari chiar în această Romă antică. Se menţionează, astfel, că un rege în exil a trebuit să-şi împartă locuinţa cu un pictor pentru a putea să-şi achite cota şi să nu fie expulzat. Se mai spune că Roma ar fi fost iluminată excepţional şi se citează noaptea în care Cicero l-a răpit pe Catilina. Cei bogaţi circulau însoţiţi de un fel de masalagii cu torţe şi sclavi înarmaţi. Juvenal scria că e o^ neglijenţă să pleci seara la o cină fără sa-ţi fi făcut testamentul. *Marţi 7 dec.* Grădina Borghese, plimbare lungă, e o toamnă

întîrziată, platanii lasă frunzele lor cît nişte plicuri oficiale, galbene. Trandafiri nebuni, albi, au înflorit a doua oară sau a treia, iarba are o nuanţă pătimaşă. Vila Pa- olinei e la fel de încărcata (impresie) ca la prima vizită (normal, am început să bat cîmpii). Nu-mi spune nimic, are ceva parvenit, cu marmura ei galbenă, cu porfirul acela funerar de culoarea castanei, cu busturi de împăraţi şi plafonul pictat. Statuia lui Canova care o înfăţişează pe proprietară e mică, meschină, naturalistă. Nu-mi scapă nasul enorm al frumuseţii Bonaparţilor. Grădinile sînt frumoase, dar în rest, peste tot, trădarea unui gust de îmbogăţiţi şi jur că nu vorbeşte invidia, pentru că nu am ce să invidiez. Frumoase, de asemenea, mozaicurile, primare oarecum, dar de un gust cert. Totul aminteşte locuinţa lui Goethe, de la Weimar. Este limpede că, după vizita acestuia la Roma, neamţul a încercat o imitaţie în gips care a dat rezultate şi mai penibile. Orgia de marmoră de la Roma are, din nefericire, aceeaşi lipsa de frumuseţe. Şi rătăciri prin negrul paradis al pietrei sacre, palmieri şi Tibrul, cu podurile lui nemaipomenite, masive, aruncînd reflexe albe în apa asta grea de un nămol vechi şi el. Un echilibru nedesminţit al arhitecturii. Un oraş *gîndit odată,* nu *în rate*[1] ca în alte locuri. O perfecta închegare de unghiuri. Piaţa Poporului, cu cele două biserici negre, mă mişcă în fiecare zi cînd o străbat. Ele, aceste biserici, par două cucuvele, dar sînt atîta de frumoase ... Şi *Pine io* [2] cu perspectiva lui. Mă întreb dacă nu cumva, într-o noapte de miraj, prea multele statui din acest oraş îl vor ocupa? Aud un marş de marmoră pe *Via Appia antiqua*. Siguranţă îmi da numai fluviul metalic al automobilelor care vorbeşte despre o certitudine industrială, numai a veacului nostru. Şi nopţile, cu *Coliseul* sub reflectoare, muşcînd şi el din acele ziduri roşcate, prăbuşite în inimitaţie. Pe urmă, de la fereastră, se deseneză conturul negru al nopţii romane. Mă gîndesc la paginile despre Goethe pe care nimeni nu le va înţelege. Ironiile ce vor urma nu vor mai sfîrşi. Ce imbecili, mereu mă confundă cu un hoţ de buzunare care şi-a scris *memoriile* din Cuţarida .. . Scara filme de groază englezeşti la un mic cinematograf. Ce-mi place la ele e tocmai copilăria conţinută, intriga de un infantilism care atinge sublimul. *Dansul Macabru,* după Poe, este perfect imbecil, capodoperă de stupiditate, dar nu părăsesc fotoliul. Trei amanţi morţi, o femeie, cimitir, scîrţîit de uşi, pietre tombale,^ o, ce recuzită perfectă ... Chiar mă întreb de ce nu reuşim să ne batem joc de moarte, cu sentimentele noastre în legătură cu ea care sa epuizeze spaima de dispariţie? Nu avem, în general, prea multe sentimente şi judecăţi de valoare? De ce nu luăm viaţa ca pe un lucru iraţional, *dat,* în care să ne comportăm în felul fascinant al fantomelor? Ce este aceea o *viaţa spirituală într-un oraş spiritual,* cînd la closetul din grădina Borghese sau Bo- boli, nu mai ştiu, o femeie aşteaptă bacşişul din care trăia această viaţă spirituală într-un oraş plin de spirit? A trăi într-un closet din grădina Borghese

180 sau Boboli, cînd afară e soarele Florenţei sau al Romei, a te ruga ca trecătorilor să nu le reziste vezica, iată *un fel de a exista lîngă capodopere,* O idee de vîndut lui Ionesco. A trăi în mijlocul Romei, fără să

cobori, ca madame Trombeta, de 15 ani, în oraş, pentru că în fiecare zi trebuie să mături şi să faci oficii în pensiunea *Mimoza* ca să existi şi să te răsteşti la un servitor neamţ care are o soţie care a deţinut *perla neagră.* Ce e Roma pentru aceste două femei? Pentru Grete şi pentru dna Teodorescu? O cripta neagră cu ziduri groase de un metru şi jumătate, de 600 de ani vechime. Viaţa ne leagă la gard ca pe nişte cîini. Pe strada *Sari Chiaro,* de lîngă Pantheon, plină de pisici şi vigeliaturişti, două femei supravieţuiesc într-o mare frumuseţe. Doamna Grete crede în *ispăşirea continuă,* care e viaţa ei? De fapt, îi place această *ispăşire,* E condiţia tentaţiei sale de a exista. . . *Miercuri, 8 dec.* Plimbare la Rocca di Papa, la *Castel Gandolfo* şi *Albano,* în jurul Romei. Coline dulci, ciprii, case în etaje, un lac verde, negru, agitat de valuri intempestive. Lipsesc yolele sportivilor, totul pare pustiu, vilele sînt singuratice, hotelierii extrem de primitori, pentru că se află în *sezon mort,* dacă la Roma există aşa ceva. Plaje dezafectate cu cosciugele acelea de rafie şi pînze tărcate, care nu mai au nimic omenesc în ele. Prînz la *Frascatti.* O nuntă italienească, cu copii şi rude şi femei în negru, îndobitocite de vin roşu şi macaroane, cu o veselie tîmpă. La *Frascatti,* butoaie pe stradă, pentru că aici există un vin renumit pe care-l gustăm cum se cuvine, înapoierea pe o vreme de furtună care arunca valuri de apă pe şoseaua inundată aproape. Palmierii au ceva rugător în toată smulgerea lor în vîntul

Z.\vx<-; fi.»';

‚necruţător. Seara, W*Vest Side Story,* filmul care rulează la Paris de trei ani neîntrerupt. Povestea lui Romeo şi a Julietei într-un cartier negru, la New- York. Portoricani, balet excelent, lupte, o echipă formidabil instruită. Muzica aduce cu a lui Gershwin, mă aşteptam, oricum, la mai mult, dar nici dezamăgit nu sînt. Armeanul nostru declară că vede 700 de filme pe an, ne povesteşte cum *Neamul Şoimăreţtilor* a fost proiectat în bîlciuri şi erorii au căpătat nume italieneşti, cum bătăliile au fost inversate şi aşa mai departe. Conduce cu 150 la oră şi ridică mîinile de pe volan, exclamă, îi copiază pe italieni, în piaţa *Barberini,* ca să străbatem o sută de metri, zăbovim o oră. *Joi, 9 dec.* îmi trimit articolul pentru *Luceafărul.* Bat la o maşină de scris a familiei M., la care locuim. Băieţi cumsecade, ospitalieri. Scriu greu în deplasare, pentru că totul mă osteneşte şi mă solicită. Mar|a aduce un trandafir alb furat din gradina *Borgbese,* gest care mă îngrozeşte. Puteau s-o prindă şi să-i facă scandal. Dar ea are un aer atît de zăpăcit, că ar fi crezut-o chiar iresponsabilă, deşi e şireată foc. Mergem iar la un film tîmpit, dar asta mă deconectează imediat, face ... *007 în misiune,* să te ţii. . . Cum bănuiam, filmul a fost sinistru. Citesc revistele italiene, pentru că au tot ce trebuie unui om în voiaj: crime, divorţuri etc. O nouă vedetă internaţională, Ursula Andrews, declară că vrea bani să nu mai ştie ce să facă cu ei. atît, restul nu o interesează. A locuit cu B. B. împreună într-o cameră, la Roma, pe vremea cînd erau amîndouă începătoare, la *Cinecita.* Dragoste? zice Ursula, văd, iau şi las! Ce-i aia dragoste în afara unei nopţi? Teribilisme pentru coafeze. Se lasă pozată de către fotografi aşa cum a născut-o mămica ei, cu toate că are un soţ căruia

puţin îi pasă de asta. Din amiciţie, acesta oferă celor apropiaţi trupul nud al soţiei, pentru a se bucura şi ei de minune ... Cît despre revista *Play boy,* cu care conlucreaza, asta da, revistă, ea a învăţat şi va mai învăţa pe oameni ce-i aceea frumuseţea trupului omenesc. Nu sînt ipocrit şi mărturisesc că privesc cu destulă plăcere acele fotografii din revistă, dar a fi om public şi a te da în stambă atît de uşor mi se pare o mare, imensă nevoie de publicitate sau de bani. Nu mai au fetele astea banii care le trebuiesc? Este nevoie chiar să ne arate sînii lor umflaţi cu parafină? Mister. Monumental este finalul declaraţiei: Ursula declară că-şi sacrifică frumuseţea (cum adică?) pe altarul dragostei contemporane! Soţul e fotografiat alături. E un fel de frizer (probabil cu bani), care zîmbeşte tîmp obiectivului. Tot vedeta declară că, dacă a avut parteneri de filmare, nu şi i-a refuzat. Mastroiani, Belmondo etc. Tonul mi se pare vulgar pînă la refuz. în rest, revista mai prezintă ultimele nunţi princiare: Hohenzollernii, regina Greciei cu Paul al ei, care are o figură de băiat abia alăptat. Spohia Loren şi Lollo, teancul de reviste începe să mă agaseze. Ce mai făceau strămoşii noştri romani? Iată căsătoria romană, după Corcopino. Inelele, spunea o tradiţie, se aşează pe degetul inelar, pentru că de-acolo pornea un nerv direct la inimă. în cortegiul de nuntă, se aruncă nuci sau castane în calea mirilor, semn că se îngroapă tinereţea. August luptase împotriva adulterului prin exil, luarea jumătăţii de avere şi interzicerea unei noi căsătorii (parcă Papa e mai breaz, astăzi?). Iată-l şi pe Cicero, însurîndu-se la 57de ani cu o femeie bogată, capabilă să-l scape de datoriile publice, după 30 de ani de convieţuire cu j>rima soţie şi avtnd copil. Urmeaza morala: să nu scrii despre idealul de dreptate cînd faci ceea ce f a c i . . . etc. Juvenal, colecţionează Corcopino cazurile, cunoştea o doamna care, în 5 toamne, avusese 8 bărbaţi, probabil cu cununie. Pe urmă, autorul trece la orologiile de apă *(horologia ex aqua)* care, potrivit lui Vitruviu, s-au perfecţionat cu vremea (Colecţionez tot ce are tendinţe spre poezie, aceste orologii de apa îmi cîntă frumos şi fac ce Fac şi le scriu pe hîrtie, cine ştie unde le voi folosi.). Iată nişte orologii care aruncau, cu ajutorul unor flotori automaţi, ai dracului romani, pietricele, sau oua care şuierau prin aer. în timpul lui Traian, prezenţa unui ceas marca distincţia proprietarului. Trimalchion, cunoscut mai ales din Petronius, pusese pe piatra sa tombală de 30 de metri un astfel de orologiu în centru, pentru ca să atragă atenţia trecătorului. Ora romana, spune Corcopino, era aproximativă. Mai ha- zoasă mi se pare calificarea îmbrăcă- minţii: hainele erau de doua feluri: *cele îtj care intrai* şi *cele în care te înveseleai.* Romanii se tundeau cu grije şi îşi făceau părul cu fierul încins, cei ciupiţi de vărsat îşi lipeau pe faţă nişte aluniţe de stofă, ca să le astupe găurile. Se parfumau îngrozitor. Ah, şi văd legiunile acelea de golani străbătînd lumea în propriul lor miros picant. Romanilor le-au trebuit 150 de ani ca să-şi tundă barba, grecii o făcuseră la exemplul lui Alexandru. Prima barba rasă *(depositio barbae)* era oferită divinităţii. Iată şi atmosfera judiciară: ca să pledezi, ţi se ofereau 6 clepsidre, adică 250 de minute, aproape trei ceasuri. Marţial spune că Cecilianus, care era

foarte vorbăreţ, ar fi cerut 7 clepsidre. Existau procese care durau 3 zile consecutiv. Plinius cel tînăr vorbise cinci ore în şir, încît împăratul Traian se temuse sa nu-şi prăpadească gîtul şi plămînii. Cît priveşte treburile literare, aici moravurile erau oarecum mai asemănătoare cu ale noastre; se organizau lecturi publice. Titus Livius, ca Teodo- reanu, făcea săli pline, era prinţ de sînge, dar, din mîndrie, pentru că odată un obez căzuse sub propria-i banca, a refuzat să mai citească în public, cabotinul. Domiţian, afectînd un gust deosebit pentru poezie, citea şi el, în public, versuri. Adrian se pare că l-a imitat. Este autorul a ceea ce s-a numit, mai tîrziu, Atheneu. Plinius cel tînăr citea numai în triclinium (sufragerie), devenind, fără să ştie, autorul cenacle- lor. Aceste lecturi, conchide Corcopino, au distrus literatura prin plictis. Spectacolele au la origine un concurs de pescari, după cum se făcuse un concurs de cai pentru cursa zeilor. învingătorul a fost tăiat pentru ca sîngele său să purifice oraşul. Scheletul său a devenit sacru. în nişte terme din Numidia, proprietarul, Pompeianus, a scris în mozaic o odă celui favorit (viciile eterne ale oamenilor). *învingător sau nu, noi te iubim, o, Polydoxus!* Calul *Tuscus* a cîştigat de 386 de ori premiul. Partidele la qvadrigi purtau culorile: *Albii* cu *Verzii* şi *Roşii* cu *Albaştrii*. Jocheii antichităţii erau bogaţi şi plini de prestigiu. La moarte li se făcea un *Elogiu*. Portretele erau atîrnate în pieţe. Cezarii, ca şi la Bizanţ, au ajuns la fapte regretabile din cauza pasiunilor hipice. Vitelius a condamnat pe duşmanii *Albaştrilor* săi, iar Caracala i-a trimis la moarte pe amicii *Verzilor*. Marc-Aure- liu, care era un filozof, nu lua parte la astfel de dispute. Dar actriţele? Ce făceau dulcile fiinţe în acest oraş? Se dez- brăcau la anumite serbări pînă la piele, fapt care-l silea pe Marţial să roşească. în unele spectacole de mimi se aduceau condamnaţi la moarte, care mureau de-adevărat în spectacol. Spectatorii vedeau în asta perfecţiunea mimului. O vorbă de duh: celebrul mim Pylade I, din timpul lui August, strigîndu-i unui elev, Hylas, care-l juca pe Agamemnon şi care se înălţase pe coturni: *Dar iată ca tn-l faci lung, nu mare!* Costumele, în teatru: albul era semnul senectuţii, costumele multicolore semnalau pe ti- neri, cele galbene pe curtezane, costumul purpuriu arăta bogăţia. Hlamida- soldaţii (notele mi se par tîmpite, şcolăreşti, dar cine ştie unde pot fi folosite). *Vineri, 10 Dec.* Orele 15, la Napoli. Cer noros, vînt şi căldură. De mult am abandonat paltonul cu care plecasem. Oraşul, zgomotos, cum îl ştiam. E mai murdar ca Roma şi Florenţa. Pe stradă, toţi vor să-ţi vîndă ceva. Lipseşte aici pioşenia Romei plină de brazi de Crăciun şi de icoane. Un val de fiare vechi a ocupat oraşele noastre şi noi ne strecurăm printre nişte obiecte numite maşini. Acestea strigă de nu mai pot. Azi noapte, citit în Eckermann că Goethc a scris o parte din *Faust* în grădina Borghese, la Roma. Ciudată transfigurare: opera e întunecată şi el a scris-o în soare. Ţapul norocos care a avut atîta vogă şi mai a r e . . . Mîine, Capri sau Pompei. *Sîmbătă, 11 Dec.* Toată ziua a burat. După masă şi seara, frig. Ieri, pe peron, la Napoli, M. scenă mică, cum le face ea pe toate, de gelozie retroactivă. Şi-a adus aminte de mici infidelităţi trecute. Era obosită, mă amuz de furia ei de fluture. Pompei e închis în acest

sezon, zice careva, sperăm că mîine o să ajungem la Capri, azi amînat. Mergem în piaţă. Este ceva unic: peşti, creveţi, raci, draci, ce nu e? totul fiert în untdelemn, care se bea după aceea (brrrr). Pe străzile murdare, pline de resturi, se fac focuri. Bazarul mi se pare o nebunie de aur şi de bijuterii ieftine şi strigăte şi tras de mîne- că şi ţaţe cu coşuri şi biserici, alături, în care se intră pentru a se asigura afacerile viitoare cu Dumnezeu şi, după spăseala din faţa icoanelor, să te ţii blestemele şi vorba aia napoletană, cunoscută din cărţi! Totul, impresie de prea mult, de înghesuială puturoasă, de sordid. Sudul ne-a tras clapa, dorm îmbrăcat în acest hotel de clasa a IlI-a, fără sobe. Cimentul, de pe jos, care vara face bine, acum ne trage, noroc cu lămpile electrice care mai adie puţina căldură în accste morminte de beton ... Seara, film cu indieni, tîmpit, bineînţeles. *Duminică, 12 Dec.* Capri, pe vînt şi frig, cu soare cu dinţi. Pe vapor toată lumea e palidă şi stă să arunce ce-a mîncat afara. M. e verde, nu rezistă deloc, vai mic! încearcă tot felul de pilule, dar valurile sînt necruţătoare, dau un tangaj egal pe care-l resimt şi eu cît mă ţin de tare. Străzile minune de acum cinci ani nu mai au ciorchini de struguri deasupra uliţelor strimte, ca atunci. Nu e bine să revii unde ţi-a plăcut mult. Totdeauna termenul de comparaţie ucide emoţia. Luăm o *pizza* într-o *trattorie* în care şi celebrul Clark Gabie a luat o pizza. Asta costă cîteva lire în plus, dar ce mai contează? *Luni, 13 Dec.* Ieri seara, într-un cinematograf, *Imperial,* plin de elevi gălăgioşi care fumează infernal. *Trei gloanţe fi un dolar,* cam aşa ceva, plecăm extenuaţi de atîtea împuşcături. Recele hotel *Gi- nevra* ni se pare o insulă plină de mirodenii dupăjîutoarea de acolo. Pompei, oraş uriaş, ramas aproape intact. Fresce licenţioase, ghizii fac femeilor aluzii directe, după ce le trag deoparte. Palme nu se dau în voiaj, deci te faci că plouă.
Ce mi-a plăcut cel mai mult? Poate necropola năpădită de ginestre galbene şi rozmarin, cu miros funerar, cu statui rătăcite în iarbă. Printre ruine, vî- nătoare de oameni pentru a li se vinde ceva. Soldaţii americani fotografiază totul, din fugă, mestecînd guma. Nu e nici o caricatură. S-au plictisit, probabil, de Europa asta care trăieşte mai mult din ceea ce a distrus şi nu din ceea ce creează. *Marţi, 14 Dec,* Din nou la Roma, fîntînile sub reflectoare, aerul dulce după frigul de la Napoli, ce bi- necuvîntare! Totul e calm şi echilibrat aici. *Capela Sixtina,* a doua oară. Aceeaşi impresie de grandoare. Tezaurul dovedeşte prostul gust general, bijuteriile şi darurile oferite de drejncredin- cioşi lasă o impresie de mitocănie infinită. Seara, la TV, pictorul Jean Dubuffet, un fel de nebun în genul Dali, care cîntă şi imploră forţe necunoscute înainte de a picta, cel puţin aşa afirmă cu neruşinare. Tablourile nu mă omoară, mai ales după Picasso. Dar e o nevoie de exhibiţie care mă îngheaţă şi-mi dă frisoane, omul vrea sa facă avere, sa vîndă, şi-atunci orice pare permis. Se apropie Crăciunul, toată lumea vinde şi cumpără ceva. în gara Pompei, două călugăriţe cerşeau pentru săraci. Oribil ... O chetă continuă şi la hotel, soţia administratorului cere ceva pentru săraci. *Miercuri, 15 Dec.* Vizită la Legaţie. Pentru nişte nenorociţi de bani, operaţii inimaginabile care mă

vindecă de a călători în felul ăsta. Lecturi, Eckermann' Ideile mele vechi în legătură cu incapacitatea lui Goethe de a fi artist adevărat se concretizează în viziunea unei cărţi *(Măştile lui Goethe).* Mi se pare că aici genialul ratat a descoperit că nu are talent la desen! *Joi, 16 Dec.* Vizită la *Trasteve,* cartierul cel mai pitoresc din Roma. Strada meseriaşilor, mici baruri, tarabe pe roţi, o lume pestriţă unică, felinare, ulițe înguste, femei vorbărețe, fîntîni secate. Armeanul nostru ne duce la *Mio f>ataca,* o crîşmă la care descinzi cu trăsură în mod obligatoriu, o pivniţă ordinară după ce cobori cîteva etaje împodobite cu colane de usturoi şi ceapă, apaşi cu ochii legaţi cu măşti negre sau piraţi, cu cuţite la brîu, te conduc cu un felinar pînă la masa. Lumea bună a Romei aici mănîncă. La lumina torţelor din piaţă, Virna Lisi, în blănuri, coboară şi ea dintr-o trăsură. Roma feerică. Cînta nemaipomeniţi tenori, care la noi ar face cariera pe scena Operei mari, aici cerşesc cu pălăria după ce cînta acompaniaţi de ghitare. *Vineri, 17 Dec. Eurul,* cartierul modern al capitalei. O cîrciumă în care cîntă o rusoaică bă- trînă. Ne însoţeşte acelaşi libanez. Apoi Roma pedestră a prostituatelor care îşi aprind cărbuni la picioare, aşteptînd în soarele cu dinţi, la marginea şoselelor. Rece, străluceşte, la miezul nopţii, sub soarele reflectoarelor, Arcul lui Constantin ... Am mai trecut printr-o cîrciumă nemţească, de lîngă *Corso,* la prînz, bînd vin negru şi mîncînd macaroane cu sos de roşii între colane de ceapă, ca pretutindeni, afară rozul oleandrilor în soare. *Sîmbătă, 18 Dec.* Divina Pisa, cîteva ore. O replică în mic a Florenţei. Arnul trece şi pe aici, pe sub poduri mai puţin somptuoase. Universitatea, piaţa Miracolelor, Baptiseriul, minune! Apoi Domul, turnul înclinat, totul — alb pe peluze verzi, ca şi cînd îngerii s-ar fi apucat de treabă >i se odihnesc pe iarbă, într-o clipă divină, interminabilă. Uluitorii, dulcii Giovanni şi Nicolae Pisano. Vizită grăbita la Campo-Santo. Ştiu acum ce-i lipsea Florenţei. Spaţiul acesta de iarbă, care să pună în valoare clădirile. Vizita cimitirului şi a galeriilor cu picturi murale foarte vechi, presimţîndu-l pe Du- rer şi pe Botticelli. *Triumful morţii* mi se pare aşa ceva. Apoi Piaţa Cavalerilor şi Orologiul cu turnul sau. Ce pace, ce măreţie aici! E un oraş în care ar trebui să locuiesc cîţiva ani. *Duminica, 19 Dec.* Genova, oraş violent, comercial, plin de cimitire grandioase neguţătoreşti. Nu stăm, dupa o vizită fulger plecăm cu trenul spre S-ta. Mar- gueritta, Rapallo şi Portofino. Cannes- uri în miniatură, cu tinctură italiană. 6 kilometri pe jos, pe malul mării, pînă la Portofino, poate o nebunie pentru M., dar mie mi-a făcut mult bine. Vile şi străzi înguste şi totul atît de cald şi de calm. Locuri pentru oameni bogaţi şi o lene nepăsătoare şi plaje şi yahturi pentru cei avuţi şi cîrciumi, un golf nebun, magazine, galerii de tablouri. Rapalo, case de piatră spînzurînd deasupra mării. Un autobuz cu maici, mimoze şi bouganvillia pe ziduri, aici c imposibil de murit. Luat masa într-un local plin de poze de actori americani, între care John Wayne şi Rex Haris- son. Sublim snobism împuţit! *Luni 20 Dec. Milano,* pe o ploaie cumplită. Domul, ca o perdea de piatră care acoperă un mormînt înalt. Minune de sfinţi aşezaţi în etaje,

curgînd ca o ploaie de arhangheli ce ar părăsi cerul. *Scala,* după aceea, pură curiozitate de a vedea interiorul în care atîtea voci celebre . .. Biserica în care este adăpostită *Cina cea de taină* era închisă. Reţinut vitraliile Domului, superbe. în rest, Milano este ceva modern, gemînd de civilizaţie. Gara te paralizează prin măreţia ei. La Genova, am ratat să vedem casa lui Cristofor Columb, cum la Na- poli nu am intrat în marele muzeu. Aici mai erau de zărit lacurile Como, Maggiore, Garda, cu ce bani, cu ce timp?

Veneţia, 22 Dec. Din economiile făcute cu retezarea altor oraşe, am mai stat două zile. Seara, drum cu trenul spre Vjena. Plouă în continuare şi, din gară, mai aud clopotele Veneţiei. Divina Veneţie, neuitata Veneţie ...

Nudul, ca şi moartea, e democratic (Papa Pius II).

Morala e linguşeală (Ralea).

Aristofan, care, în *Păsările,* recomandă acestora să întemeieze o cetato aeriană între cer şi pămînt:

Clădiţi-vă cetate în văzduh! împrejmuiţi cu zid văzduhul tot, Iar mijlocul să-l întăriţi puternic, Cu rînduri tari de zid de cărămidă, Cum e Cetatea Vavilonului!

Pe urmă, Dürer, cu sinistrul lui *oraş al breslelor,* în care meseriaşii erau distribuţi în cartiere egale, înconjurate de trei rînduri de ziduri..

.Ciudat, se adună clementele pentru *¡anus:* bilele romane care imită catifeaua pielii omeneşti şi acel halou al nopţii plin de pijmandeze, de ochi pre- pelicari, adică acea aţîţare sexuală a electricităţii distribuite de vitrine, reclame şi ferestre de case, bulele de gaz ale poluării, lampadarele, prăpădita asta de Dîmboviţă, cu apa ei agonizantă, o apă amuţită, tramvaie electrice tre- cînd în ritm militar spre periferii, pe acolo pe unde eu rătăceam liric, totul combinat cu muzica burlescă a lui Jolivet *(Concertul pentru unde Marte- not şi orchestră).* Ce legătură or avea între ele o să văd la s c r i s . , ,

Proust: *Ce plăcută promiscuitate, aici, la baroatta D'Angel* Casa amicei mele negre de altă dată, care purta furouri galbene şi restul de aceeaşi culoare ca să i se potrivească pletelor. Şi era o vreme de toamnă şi alcoolul ... alcoolul făcea restul, puţin parfum, puţină primejdie, fumul verde de ţigară şi acel aer care murea sus, undeva lîngă cer ...

„Ar trebui să ne opunem unei metafizici sau religii de Stat chiar cu pistolul în mînă, dacă este nevoie. Dacă luptăm, trebuie să fie pentru variaţie. Uniforma e la fel de monotonă ca un ou sculptat". (Durrell).

Tipul persecutor de femeie din *Aventura* lui Antonioni, care vrea mereu să aiba dreptate, terorizînd. Merge pînă acolo că dispare şi face din moartea ei un motiv în plus de suferinţa pentru toţi!

Anatomia plictiselii colective în societatea modernă. Repetarea vorbelor, a ideilor, a gesturilor, a hainelor, dorinţa fizică de mereu ceva nou, cenzurată şi reflectata apoi în explozii în- controlabile, ca energia atomică la începuturile ei. O isterie inhibată, îmbuteliată.

Imperialismul amoros al masculului,. care vrea să posede tot, în contrast cu sentimentul restrîns al posesiunii feminine, cînd aceasta iubeşte. Ea îl vrea numai jje Acela. Lui, Ea nu-i ajunge şi cauta extindere în spaţiu sexual; dacă nu reuşeşte, un sentiment de frustrare. Lui îi sînt furate, în realitate, Celelalte . ..

P. mi se pare, prin perspectiva lui Calinescu, un Chateaubriand care era *întruparea vanităţii franceze, drapate în veşminte romantice, a falsei adîncimi, a teatralismului, a verbalismului multicolor* (Marx, despre Chauteaubriand, prin cartea lui Saint-Beuve: Chauteaubriand et son groupe littéraire sous l'Empire).

Nişte lăutari minerali, totul văzut ca printr-o peliculă.

Cavernele conştiinţei (Virginia Wo- olf).

Variaţiile simfonice ale lui Cesar Franck, cu pianul ce sugerează o ploaie pe ape, o înaintare ritmică spre un larg. Apoi un marş brutal.. .

Marsilio Ficino, care voia să-l împace pe Platon cu Isus, Ce idee .. .

Un cuvînt frumos: *flippere* (jocuri mecanice) cu imagini şoc.

Impresionism semantic la F. Dincolo de el» un gol istoric. Eroii se poartă frumos şi atît, ba nu, inconştient, ceea ce mai scuză ceva.

Profundul doliu al nopţii (Baudelaire).

Angeologia şi demonologia pan- tacular㠠.. .

În *Sefer Reziel* se vorbeşte despre cei 365 000 de îngeri comandaţi de către Kokabiel. Cabala stabilea în simbolul *Arborelui Vieţii* ierarhia următoare (ca aşezare în spaţiu):

— cele patru fiinţe vii — roţile, sferele, zodiacul — tronurile sferice ale lui Saturn — Splendorile sferei lui Ju- piter — Serafimii sferei lui Marte — Regii sferei soarelui — Elohimii sau zeii sferei lui Venus — Ben-Elohimii

sau fiii zeilor sferei lui Mercur, Cheru- binii sferei lunii — sufletele drepte din sfera pămîntului.

Iată şi un tabel al geniilor planetare:

Elemente	Puteri cereste	îngeri	Spirite dominatoare
foc	Serafim	Rafael	Menelasp
aer	Cherubim	Michael	Amíidich
apâ	Tharsis	Gabriel	Emachiel
pământ	Ariei	Uriel	Damalech

În *Zohar* se precizau următoarele: Existau 72 de trepte ale scării pe care Iacob venea în visele oamenilor, 72 de îngeri ai Cabalei, 72 de atribute ale lui Dumnezeu, 72 de discipoli ai lui Isus (în afara apostolilor). Sinagoga avea, la rîndul ei, 72 de bătrînî.

Cabaliştii au scos 72 de nume de îngeri din 3 versete din *Exod,* fiecare nume avînd 72 de litere ebraice.

în ce priveşte spiritele, ele erau clasificate în trei categorii: fixe, rătăcitoare şi mixte. *Spiritele fixe* sînt spirite pure, eliberate de legile materiei; cele rătăcitoare pluteau în materia astrală, cele *mixte* rătăcesc, dar lucrează şi s-au fixat în parte. Iată şi alte clasificări:

Spiritele fixe: foarte pure, cele mai pure, pure.

Spiritele mixte: dominanţii, militanţii, dominaţii.

Spiritele rătăcitoare: conductorii, inconstanţii, spiritele tîrîte, captivate.

în acest univers incert, spiritele se atrăgeau şi se conduceau ierarhic, unite fiind prin lanţuri şi cercuri.

Ca să intri într-un astfel de cerc, trebuie să juri credinţă spiritelor din cercul la care aspiri. N-ajunge să le conjuri, să le atragi la tine, te ridici la ele. Numai spiritele inferioare vin la tine singure. Pentru asta trebuie să le constrîngi. Spiritele superioare sînt invocate prin sacrificii, angajîndu-te să le fi evocat. Pe cele inferioare, ca să le atragi, n-ai decît să le flatezi cupidi- tăţile. Cuvîntul ar fi formula care fixează voinţa. Spiritele inferioare ar fi demonii. Muritorii caută să trăiască pe cheltuiala noastră, au efuziuni sperma- tice şi sangvine, există o emanaţie a aburilor cărnurilor şi nişte învelişuri goale, care se tem de tăişul săbiei. O lume ne- guroasă, plină de fantasme, care avea să izbucnească în arta medievală, în tablouri sumbre, pline de vedenii şi difor- maţii. Ierarhia spiritelor ar fi, după acele credinţe, infinita. Astfel, în acest univers turbure, astrele, sufletele astrale, sorii, sufletele solare şi universurile ar fi mişcate de către *elobimi vii* (zei care se află în Dumnezeu) — *egregore.* îngerii sau

guvernatorii spirituali ai aştrilor se ridică la guvernările sorilor şi sînt înlocuiţi de către şefii sufletelor. Şefii sufletelor sînt regii succesivi ai umanităţii. Şeful sufletelor pămîntului se numeşte *Melraton-Sarpanin* (prinţul luminilor). El nu moare şi e ridicat viu la ccr. Aşa au fost: Henoh, Moise, Elie şi Isus. Aceşti metratoni au două domnii şi revin pe pamînt după ce au parcurs toate globurile sistemului solar.

Jaques Bonnaventura Hepburne de Scoţia, bibliotecarul Papei Paul al V-lea, mort în Î621, ştia 65 de limbi, orientalist distins, a scris *Virga Aurea,* trasă din *Mebkar-Hassados,* care cuprindea alfabetele magice. Unul, nu-

Semnătura Demonului

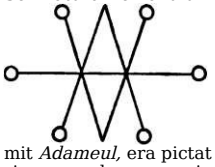

mit *Adameul,* era pictat pe zidurile Bibliotecii Vaticanului. Astfel, un cerc şi o cruce deasupra, simboliza fierul şi soarele. Un triunghi şi o cruce deasupra era semnul profilactic care se practica ca tatuaj şi în simbolistica funerară, fiind un semn alhimic. Triunghiul era egal apa. Masonii au luat triunghiul ca semn planetar. Cifra opt, culcata ca un S închis, avea mai multe sensuri. Alfabetele sacre îl foloseau ca literă. La Roma, era egal cu valoarea numerică de o mic, rămînînd şi semnul algebric al infinitului, literă divină. Este nodul gordian, găsit la *Templieri* şi la *Masoni.* sugerînd unirea. Semnul S e frecvent pe talismane, încrustat odată sau de trei ori, fiind simbolul lui *Sat or* medieval sau al Şarpelui din mitologia asiro- chaldeeană. În manuscrisele alhimice, de trei ori S era egal cu semnul apelor pluviale. Mai putea fi semnul lui *Sig- num* (sau Sigilium), cu un sens mistic absolut.

Litera Z de pe amuletele medievale semnifica Viaţa, Zoe, numărul 7, care, barat şi cu extremităţile inelate, era semnul lui Jupiter. Litera E e cifra 3, întoarsă pe dos. în chiromanţie, semnifica argintul şi luna. Cifra 4 are un rol simplu sau combinat şi e semnul Forţei.

La romani, se foloseau cuie magice, cunoscîndu-se obiceiul că, în fiecare an, un magistrat aducea un cui în Templul lui Jupiter, cuie luate din crucile suplica-

Vugcn fía.

Semnătura lui Saturn

<r_?

ţilor. Pe cuie se încrustau semnele scorpionului şi broaştelor.

Iată şi un tabel al relaţiilor dintre îngerii planetari şi zilele săptămîniii

Michael — duminică Gabriel — lun

— imarţi
— miercuri
— joi
— vineri
— sîmbătă

Existau, de asemenea, genii de Orient şi de Occident, genii de Septentrion, genii de mijloc, Nume cu locul în cer şi cu îngerul corespunzător. Semnătura lui Saturn (a Inteligenţei) era cifra secretă 45.

Samael
Rafael
Sachiel
Anael
Cassiel

Semne alhinrice fi corporative

în *Cer fi Destin* de Armând Con- stantinescu găsim cîteva interpretări interesante în ce priveşte drumul şi rolul astrelor. Autorul porneşte de la descrierea vechiului Templu al lui Osiris, al Marilor Iniţiaţi, şi ne aminteşte *Misterul Marilor Arcane (22* de tăbliţe cu desene simbolice). în *Marea lege a cifrei fatidice fi a numărului* erau consemnate *stelele regale. Aldebaran,* cu privirea sa roşie, prevestea sfîrşituri tragice, dacă s-ar fi aflat sub semnul

Ge-+
0 o
° A
"o o~
O& â> _s_=

menilor. *Regulus,* sub semnul *Leului,* anunţa ori caricre fulgerătoare, ori căderi sociale; *Antares,* sub *Săgetător,* moarte prin mînă de om, ori supliciu; *Pleiadele,* în *Taur, Hyadele,* în *Gemeni, Praesepe,* în *Leu,* dau orbire; *Sirius* (Caniş majoris), în *Rac,* dă străluciri militare; *Betelgeuza* (Alfa Orionis), în *Gemeni,* aduce nemurirea; *Vega* (Alfa Lyrae), în *Capricorn,* dă bogăţie; *Achenar* (Alfa Bridani), în *Peşti,* anunţă căderi din locuri înalte; *Pollux* (Beta Geminorum), în *Rac,* indică moarte prin mîna asasinilor; Steaua dublă, *Algol* (Beta Perseis), în *Taur,* este Steaua asasinilor; *Ras Albage* (Beta Ophiuchi), în *Săgetător,* şi steaua *Alphard* (Beta Hydae), în *Leu,* sînt stelele sinucigaşilor; steaua *Scbeat,* a morţii prin înec.

Transmutaţiile mitologice merg direct la poezie şi cred că nu mai comportă nici un comentariu: *Nebuloasele* sînt numite a *Andromedei,* a lui

Or ion, şi a *Ctinilor de Vtnătoare* (aproape de Ursa Mare), a *Lyrei,* care pare un inel străveziu, a lui *Dumb-bell* (ca o limbă de clopot).

Poveştile cele mai fantastice şi mai pline de fantezie sînt evocate de către acelaşi autor. Astfel, *Templul din Nan- narde,* la *Ou rov,* era consacrat *Taurului* (primele simboluri ale boului sfînt, personificat prin *Hator* — luna). Legenda spune că astronomia a fost învăţată de către caldeeni de la zeul OdHCs, care avea înfăţişarea unui om cu coadă de peşte şi ieşise din mare. Iată o altă transmutaţie: Vîntul de Sud Est avea cap de cîine, coadă de scorpie, două braţe, patru aripi terminate cu ghiare, iar capul avea coarne de capră. Acum, cortegiul Lunei *(Sin)* şi-al Soarelui *(Samash),* la caldeeni, format din stelele: *Mardouk, Ishtar, Ninib, Nergal, Neba,* corespunzătoare lui *Jupiter, Venit s, Saturn, Marte* şi *Mercur*. După aceste credinţe, luceafărul de dimineaţă, *lshtar,* ar fi o doamnă care împinge pe un bărbat spre o femeie, dînd naştere dorinţei; luceafărul de seară *(Ananith)* ar fi războinic şi crud, brutal; *Saturn* (Ninib) ar fi fost un taur din turma soarelui; după cum Planetele ar fi nişte berbeci evadaţi din ţarcul stelelor. O influenţă celestă suferă plantele ale căror frunze au o poziţie diurnă şi una nocturnă. Vieţuitoarele *Convoluţa,* în acvarii, se urnesc după aceea a marce- lor.

Potrivit credinţei caldeene, primăvara începea în momentul în care *Soarele* ocupa *Taurul,* simbolul lui *Mardouk,* semn al soarelui primăverii. *Scorpionul* era semnul eefiinoxului de toamnă, iar iama era semnalată cu semnele de apă ale *Vărsătorului* şi *Peştilor*. Existau *case ale cerului,* şase, deasupra pamîn- tului şi şase, sub pămînt. Magii stabiliseră: casa întîia şi a opta (Marte) guvernau temperamentul şi moartea; a doua şi-a şaptea (Venus) guvernau a- verea şi treburile făcute în asociaţie; a treia şi-a şasea (Mercur), scrisul şi servitutea; a noua şi-a douăsprăzecea (Jupiter), căsătoriile, ideile şi izolarea; a zecea şi-a unsprezecea (Saturn) guvernau pe protectori şi situaţia sociala.

Planetele bune erau: *Jupiter, Venus;* cele rele: *Saturn* şi *Mercur* (aceasta din urmă era convertibilă).

Marele astrolog Hermes Trismegis- tul, a cărui existenţă este pusă de mulţi la îndoială, slujea în templul lui Osi- ris (zeul soarelui), ca mare preot. Pe poarta templului scria: *Sînt tot ceea ce este, tot ceea ce va fi, nici un muritor nu mi-a văzut chipul*

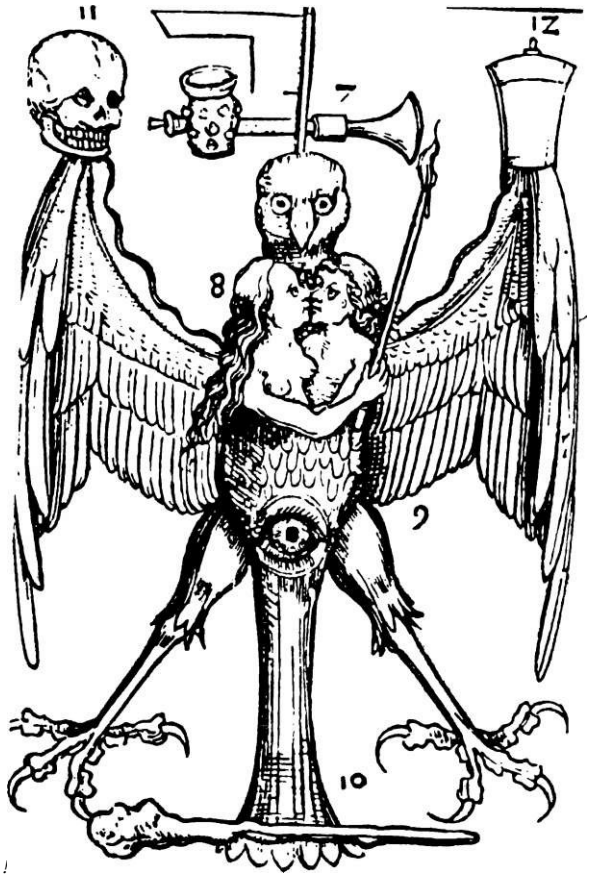
11
12
7
8
9
10

Despre Hermes Trismegistul, iată cîteva referiri din volumul lui Louis Menard. Cărţile astrologului au avut o mare autoritate în primele secole ale bisericii. El era pomenit odată cu sibilele care anunţau venirea lui Christos paginilor» în vreme de profeţii o anunţau ebreilor. Trismegistul era socotit un revelator inspirat şi scrierile sale ar fi fost monumente ale vechii teologii egipţiene. Din vechile manuscrise au mai rămas şi pagini din *Definiţiile lui Asklepios,* un apendice al cărţii Trisme- gistului, un *Discurs de Iniţiere, Poi- mandres,* şi cele *Î3 Dialoguri.* în ele se simţea influenţa Iudeei şi a învăţăturilor egipţiene. Această literatură, de o mare frumuseţe, aparţine epocii de decădere a păgînismului, ostenit de lupte, dispreţuind noua religie şi nevoind sa moară pentru eternitate în primul său leagăn, cum scrie autorul culegerii de texte adunate sub numele de *Hermes Trismegistul.* Menard vorbeşte despre întrepătrunderile între vechile religii pe pamîntul morţilor, Egiptul. Grecii, în Alexandria, acceptau zei e- gipţieni, traducîndu-le numele în limba greaca şi admiteau că iniţierea religioasă le-a venit din Egipt. Evreii se simţeau streini pe acest pămînt şi nu voiau zei streini în afara lui Jehova. Principalul precursor şi gnosticismului rămîne Phi- lon, *gnozele* fiind intuiţia lucrurilor divine inspirate din Biblie. Filozofia alexandrina rămîne invadată de demo- nologia acestor credinţe.

Cit îl priveşte pe Hermes Trismegistul, despre el nu se ştie dacă a fost om sau zeu, sau amîndouă la un loc. S-a spus că a existat un Hermes Trismegistul tatăl şi unul, fiul. Jamblique vorbeşte despre 20.000 de cărţi cupnn- zînd învăţăturile Trismegistului, Clement de Alexandria de 42, formînd o adevărată *Enciclopedie sacerdotală.* Toate învăţăturile ar fi fost scrise pe stele sau pe obeliscuri, înainte de inventarea papirusului. Ca conţinut, pot fi apropiate fără risc şi de învăţătura brahmană. Pe poarta templului din Medinet-Abu se poate citi: *Este el, soarele care a făcut tot ce este ţi nimic nu s-a făcut fără el, niciodată* — ceea ce va spune, peste patrusprezece secole mai tîrziu, Sfîntul Ioan despre Verb. Sfîntul Ioan zice: *$i Cuvîntul s-a făcut carne ţi a locuit printre noi!*

Prin tendinţele sale mistice, cărţile lui Hermes Trismegistul se plasează între gnostici şi neoplatonicieni. Personajul Momos seamănă cu Satan din cartea lui Jov. Isis seamănă cu Fecioara Maria şi are un fiu, Horos (Isus) (vezi cartea III-a din *Cartea Sacră,* numită *Fecioara Lumii).* Ne aflăm, deci, la izvoarele literaturii creştine. în a doua carte se vorbeşte despre nişte statui animate, profetice, care prcziceau viitorul prin descrierea viselor.

Tot Trismegistul aminteşte cu dispreţ că nu exista un grec care să nu fie revoltat de formele pe care le luau flateriile către regii egipţieni. El a dat exemplul a ceea ce a numit atît de fericit: *servilele apoteoze faţă de prinţi,* care au dezonorat lumea veche.

Iată şi cîteva citate din textele atribuite lui Hermes Trismegistul:

Din Cartea

1„În faţa acestei minunate frumuseţi, în care toate energiile celor 7 guvernatori erau unite sub forma lui Dumnezeu, natura surîdea de

dragoste, căci ea văzuse frumuseţea omului în apă şi umbra sa pe pămînt. Iar El, zărind în apă reflexul propriei sale forme, se îndrăgosti de ea şi dori s-o posede. E- nergia acompania dorinţa şi forma privată a raţiunii a fost cucerită. Natura a cuprins pe iubitul ei şi l-a acoperit pe de-a întregul, iar ei s-au uitat cu o mutuala dragoste, iată de ce, El singur din toate fiinţele care traesc pe pămînt, omul, este dublu, muritor prin corpul său, nemuritor prin propria sa esenţa. Nemuritor şi suveran al tuturor lucrurilor, el este supus destinului care mişca tot ceea ce e muritor; superior armoniei lumii, el e captiv în legăturile ei, mascul şi femelă ca şi tatal său şi superior somnului, el este dominat de somn. Poimandres a spus: iată misterul care a fost ascuns pînă astăzi. El era, cum ţi-am spus, din aer şi foc, ca cei 7 prinţi ai armoniei".

Din *Cartea 1 — cap Vil*

(Cel mai rau lucru pentru oameni este neştiinţa de Dumnezeu).

„Unde alergaţi voi, oameni beţi? Aţi băut din vinul ignoranţei şi nu-l puteţi îndura? II şi aruncaţi? Deveniţi sobri şi deschideţi ochii inimii voastre, dacă nu toţi, cel puţin aceia care se pot deschide, căci flagelul ignoranţei inundă pămîntul întreg, corupe sufletul închis în corp şi-l împiedica sa intre în portul izbăvirii. Nu vă lăsaţi duşi de curent! înainte de orice, trebuie să sfîşii accastă haină pe care o porţi, aceasta îmbrăcăminte de ignoranţă, principiu al răutăţii, lanţ al corupţiei, înveliş tenebros, moarte vie, cadavru sensibil, mormînt pe care-l porţi cu tine, hoţ domestic, duşman în dragoste, gelos în ură. Astfel este veş- mîntul duşmănos cu care eşti îmbrăcat. El te trage în jos spre el, de teamă ca spectacolul adevărului şi al binelui să nu te facă să urăşti răutatea lui, sa descoperi cursele pe care ţi le întinde în- tunecînd pentru tine tot ce ne pare clar, sugrumînd sub materie, îmbătînd cu infame voluptăţi, ca tu să nu poţi s-auzi ceea ce trebuie să auzi, să vezi ceea ce trebuie văzut".

În *Cartea I,* Hermes Trismegistul mai spune: cel care nu pronunţă, nici nu ascultă multe cuvinte; a-ţi petrece timpul discutînd, fiul meu, este a lupta contra umbrelor, căci Dumnezeu Tatăl, Binele, nu este nici vorbit, nici auzit. Iată şi un *Imn mistic:* „Fie ca toata natura lumii s-asculte acest imn. Deschide-te, pămînt! ca întregul pîntec al ploilor să se deschidă pentru mine şi fie ca arborii să nu se mai zbuciume, eu voi cînta pe Domnul creaţiei, Totul, Unicul. Deschideţi-vă, voi ceruri, vînturi, potoliţi-vă! Fie ca ccrcul nemuritor al lui Dumnezeu să primească cuvîntul meu, căci eu voi cînta pe creatorul Universului, cel care a întărit pămîntul, care a suspendat cerul şi care a poruncit apei dulci să iasă din Ocean". Din *Cartea a II-a* „Da, statuile, o, Asklepios, vezi cît eşti lipsit de credinţa? Statuile vii, pline de sentiment şi de aspiraţie, care fac atîtea şi lucruri atît de mari, statuile profetice care prezic viitorul prin vise şi prin alte multe căi, care ne lovesc cu bolile sau ne vindecă durerile după meritele noastre. Ignori, tu, oare, o, Asklepios, ca Egiptul e imaginea cerului sau, mai degrabă, că este proiecţia de aici, de jos, a oricărei ordini a lucrurilor celeste? Dacă trebuie spus adevărul, pămîntul nostru e templul lumii, dar va veni un timp cînd toate sfintele lor invocări vor fi fost sterile, divinitatea va părăsi pămîntul şi va urca la cer, abandonînd Egiptul, antica sa

reşedinţa. Străini umplînd ţara, negiijînd lucrurile sfinte, religia şi pietatea, cultul zeilor vor fi proscrise şi pedepsite de legi. O, Egipt, Egipt! Nu va mai rămîne din religiile tale decît vagi povestiri în care posteritatea nu va mai crede. Cuvinte tăiate în piatră şi povestind despre pietate... Divinul se va reurca la cer, umanitatea abandonată va muri întreaga şi Egiptul va fi deşert şi fără oameni şi zei. Eu m-adresez ţie, fluviu foarte sfînt, şi îţi anunţ viitorul: valuri de sînge murdărind undele tale divine vor cotropi malurile tale, numărul morţilor va depăşi pe cel al viilor şi, dacă vor rămîne cîţiva locuitori egîpţieni ca limbă, vor fi streini ca moravuri. Tu plîngi, o, Asklepios dar vor fi lucruri şi mai triste înca! Egiptul, el însuşi, va cădea, în apostazie... Va fi perversiunea sfinţilor, modelul tuturor violenţelor şi atunci, plin de dezgust faţă de lucruri, omul nu va mai avea pentru lume nici admiraţie, nici dragoste. El se va întoarce cu spatele de la această operă perfectă, în oboseală şi plictiseală a sufletelor, nu va mai fi decît dispreţ pentru acest univers, ansamblu multiplu de forme şi imagini... Vor fi preferate tenebrele luminii, va fi găsita mai bună moartea decît viaţa, nimeni nu va mai privi cerul. Omul religios va trece drept nebun, cel lipsit de pietate, drept înţelept, furioşii drept bravi, cei mai răi, drept cei mai buni... Deplorabil divorţ al zeilor de oameni! Nu rămîn decît îngerii cei răi, ei se amestecă cu mizerabila umanitate, mîna lor este asupra ei şi o împinge la toate îndrăznelile rele. Războaie, minciuni, furtuni, tot ce e contrar naturii sufletului. Pă- mîntul nu va mai avea echilibru, marea nu o să mai fie navigabilă, cursul regulat al astrelor va fi turburat în ceruri, orice voce divină va fi condamnata la tăcere, fructele pămîntului se vor corupe şi el va înceta sa mai fie fecund, aerul, el însuşi, se va îngreuia într-o lugubră torpoare astfel va fi bătrîneţea lumii, lipsa de religie şi dezordine, confuzie a oricăror reguli şi lucruri bune... Dar Dumnezeu va îneca lumea într-un potop, o va arde prin foc, o va distruge prin războaie şi epidemii şi va reda lumii frumuseţea ei primară".

Sau:

„în ce priveşte varietatea caracterelor regilor, asta nu ţine de sufletul lor căci toate sînt divine, ci de natura îngerilor şi a demonilor care-i asista; pentru că sufletele destinate unor atari funcţiuni nu coboară fără cortegiu şi fără escortă. Dacă îngerii şi demonii conducători sînt războinici, sufletul ia caracterul lor şi-l uită pe-al său propriu, dacă aceşti ghizi sînt pacifici, el îşi va urma drumul său în pace, dacă sînt muzicanţi, el va cînta, dacă iubesc a- devărul sînt filozofi..

Acestor fraze, după cum se vede, nu le lipseşte un suflu profetic.

Dar să ne întoarcem la cartea lui Armand Constantinescu, care consemnează marile cărţi ale stelelor. lata capitolele fundamentale ale *Marilor Arcane:* Asclepsius sive de natura deorum dialogus- Pi mander. Astrologie Revolu- tionibus Nativitatum.

Alţi autori: Ptolemeu Alexandrinul (prinţul astrologilor), care a scris *Te- trabiblonul* şi *Centilogul* cu cele o sută de legi astrologice. Iată şi cîteva nume de astrologi de la curtea lui Tiberiu: Manilius şi Firmicus Maternus. Cel mai mare astrolog arab s-a numit Albuma- zar şi a prezis, cu

o mic de ani înainte. Revoluţia franceză. Filozoful Leonţiit, tatăl împărătesei Eudoxia Augusta, era un mare astrolog. Astrologia se făcea pe baze matematice încă cu un secol înaintea Renaşterii. Apar astfel: *Tablele Alfonmine* ale lui Monteregio şi Operele lui Placidus de Titus. în şirul autorilor astrologi trebuie trecut şi Nostradamus (Michel de Nostre Dame), doctor la Montpellier, căruia o ciumă i-a răpit soţia şi trei copii. Retras în Provenţa, la Salom, scrie *Centuriile,* carte de prevederi din 1550 pînă în anul 3500, unele dintre ele realizate. Contemporan cu el e Regiomontanus, alias Müller, care a corectat *Tablele Alfonsnine* şi a lucrat la o tabela de ascensiuni drepte pentru toate punctele zodiacului. E şi autorul unor *Efemeride,* tabele de poziţii planetare valabile pe 30 de ani. Alţi astrologi: Luc Gauric din Ferrara, matematician şi astrolog, episcop de Ci vita. în secolul 16 trăieşte Joseph Cardan, medic şi astrolog, Paracelsus, autorul teoriei humorilor, tatăl medicinei hormonale, Tycho-Brahe, astrolog şi astronom al lui Rudolf al II-lea al Ungariei, autor al unei *Apologii a Astrologiei.*

în cartea *Omul roşu din Tuilleries* este descrisă scena dintre cardinalul de Rohan şi un călugăr astrolog de la mînăstirea din Lagny. Acesta din urmă făcuse profeţii asupra viitorului lui Ludovic al 16-lea, proiectînd umbra mîinii sale pe un zid (semnul fatalităţii care reprezenta silueta *Thiphonului* egipţian, a ţapului lui Mendes al 15-lea, figurat pe Porţile lui Hermes, semn pe care-l văzuse şi regele Balthazar în noaptea ultimului ospăţ).

Monstrul cerebral al lui Breton, care te devoră noaptea .. .

Dan Botta despre Brîncuşi: *era bizantin prin fructul dogmei.* Tot el: *între materie şi spirit sînt cuvintele* (eu aş fi spus: pîndesc cuvintele).

Pentru o Veneţie livrescă, din Al. Marcu: oraşele, ca orgolii ale principilor. *Majus bonum est mea vita quam universorum.* Căzut apoi în Giucciar- dini: înalta şi pura semnificaţie a Eului.

Perfecţiunea e trîndăvie (Breton).

Unul de o inocenţa spirituală care te pune pe gînduri (pentru *Janus).*

Marea grohăia ca o scroafa verde (Doi Mai, poate s-o spună P., în capitolul *Plumitivii).* Imaginea are gongorismul lui.

Aschimodii lăţoase, pe aceeaşi plaje, dominate de o tristeţe de ghetou polonez (tot pentru *Janus).*

„Pe domnul Humphrey Bogard l-am sărutat de multe ori, dar nu l-am cunoscut niciodată" (Ingrid Bergman).

Fraza bucolică a sopranei din actul III al *Aide't,* în acompaniament de flaut ciobănesc şi invocarea lui Radames într-un Egipt florentin plin de capre, ca pe timpul lui Dante, atît de insolit şi italian (o poate spune M. în *Janus).*

Figuri în formă de stalactită, ca în Giacometti, de ctnd vreau sa-mi aduc aminte de asta . .

.Tinerii israeliţi din corurile lui Ra- cine (poate *Esther* sau *Atbalie)* semnalate de Proust şi *catedralele acelca topite,* rămase la mine în minte din confuzia (mereu de nume) Manet, Monet, aducînd în minte uleiul şi metalele din *Veneţiile* lui Petraşcu (naiba ştie de ce notez asta)?

Din Valery, *Cimitirul marin: Ca un tumult asemenea tăcerii* sau *Marea: un rîs pe goluri* (la radio)

N., care-mi vorbeşte despre forţa *kundalini* din *Hatha Yoga*, care trebuie sublimata (instinctul sexual de fapt) şi care da o iluminare deosebita.

Oraşele fictive dintr-o Expoziţie modernă (să zicem Montreal).

Un sarut cult pe frunte (dintr-un film parcă).

Imensul *imbroglio* al unei plaji la amiază ... pentru *Janus.*

MIRCEA ELIADE

— *De Zalmoxis a Gengis-Kban* — îmi semnalează:

Mitul lui Zalmoxis, releva dupa ce s-a degajat de sensul iniţiatic şi de epifa- nia zeului, preistoria dualismului balcanic şi central asiatic (bine-rău) dar şi sensul ascuns al unui Dumnezeu leneş *(deus otiosus),* al oboselii lui Dzeu după ce a creat lumea, reinventat de creştinismul popular într-un efort disperat de a-l desolidariza pe Dzeu de imperfecţiunile lumii şi de apariţia răului.

— întemeierea Moldovei reînvie mitul vînătoarei rituale, care e o concepţie arhaica. Legenda Mînăstirii Argeş nu îşi arată simbolismul numai în ce priveşte miturile construcţiei, ci şi descoperă sensul primordial al unui tip primitiv de sacrificiu uman. în *Mioriţa* avem, între altele, funcţiunea oraculară a animalului, iar în ritualurile mătra- gunei se prelungeşte, folclorizata şi degradată, venerabila credinţă în iarba vieţii şi a morţii.

— *Dacii fi lupii. Daos* era numele frigian al lupului. La multe popoare, emigraţii, exilaţii şi fugarii erau numiţi lupi. La hitiţi, un proscris devenea lup. După legendă, Romulus a întemeiat pe Capitoliu un azil pentru proscrişi şi pentru exilaţi, sub protecţia zeului Lu- coris Licoreus, lup. Licoreus din Delfes era zeu lup. La daci, transformarea în lupi putea fi interpretată ca un rit de iniţiere militar (licantropia). în orice caz, o ideologie războinică a putut asimila pe proscrişi, exilaţi, fugari, cu clanurile militare ale tinerilor războinici. Cu toţii trebuiau să se poajte ca lupii, pentru a nu fi distruşi. Tînărul luptător se transforma în bestie, renunţa la umanitate printr-un acces de furie terifiantă şi agresivă: *Furror eroicus*. Se comportau în animale carnivore, devorau chiar carne de om sau simulau mai tîrziu acest lucru. în texte iraniene se vorbeşte de războinici lupi cu doua^ labe, care devorau cadavre (poate chiar oameni vii), aveau orgii extatice în care beau băuturi îmbătătoare care-i

transformau în bestii. Deci dacii fe pare că formau o confrerie războinică, iniţial. Erau conştienţi de raportul dintre lup şi războiu, proba stindardul lor. N-ar fi exclus să fie un apelativ de origina cimeriană, cimerienii fiind rîndva locuitori ai regiunii carpatice. Complexul religios al lupului este arhaic, e deja prezent în civilizaţia neolitică *Vinca* (dansatori cu măşti de lupi). În fond, universul religios al vînătorului primitiv era dominat de ideea solidarităţii mistice dintre vînat şi vînător. Se atribuie originea comună dintr-un animal (lup, leopard). Animalul carnivor este idealul vînătorului, deoarece el este vînător prin excelenţă. Mitul e următorul: un animal primordial omoară oamenii, pentru a-i învia iniţiaţi în tainele vînătorii; acel animal fiind ucis, ritualul e reactualizat prin ceremoniile iniţierii.

— Solidaritatea mistică cu lupul se obţine prin autropofogie, *furror beroiens,* îmbrăcarea pieii animalului, beţie cere- monială. E o experienţă personală. Numele de lupi putea fi dat şi de cei atacaţi (frica de canibali). Şi creştinii au avut sfinţi care erau patronii lupilor: sf. Sava, Teodor şi sf. Petru, în România; Romulus şi Remus erau copiii zeului lup, Marte, alăptaţi de o lupoaică, iar trupele lui Gengis Khan, în urma in- vaziilor cărora s-au întemeiat ţările româneşti, pretindeau că strămoşul lor este un lup cenuşiu care s-a coborît din cer şi s-a unit cu o capra.

— *ZALMOXIS:* sclav al lui Pitha- gora, fiul lui Mnesarchos?

Credinţa în nemurirea sufletului şi unele rituri de iniţiere a făcut ca Zalmoxis să fie apropiat de Pitagora. Locuinţa subternă a lui Zalmoxis reaminteşte sala în care Pitagora preda la Crotona. Se crede că ascunzătoarea subterană echivalează cu caverna şi simbolizează cealaltă lume. Dar supravieţuirea sufletului e, pentru Pitagora, doar o consecinţă a metempsihozei care, la **Z.,** nu există.

— A se retrage într-o cavernă însemna, ritual şi simbolic, un *descensus ad inferos,* o *katabasis,* întreprinse în vederea unei iniţieri. Strabon vorbeşte nu de o locuinţă subterana, ci de o grotă pe muntele Kogainon.

— După Porfirius, Pitagora fu iniţiat, în insula Creta, în misterele lui Zeus, în felul următor: fu purificat de către ucenicii lui Dactilus Morgus cu ajutorul unei pietre de fulger, petrecu noaptea învelit într-o ţesătură neagra (amintire a vremurilor cînd oamenii trăiau în corturi), coborî în peştera Ida, unde rămase 27 zile. A fost în compania lui Epimenide, apoi ar fi coborît în infern cu ajutorul unui ghid supranatural (vezi Dante, N.).

— Zalmoxis a trecut printr-un ritual iniţiatic, o moarte iniţiatică (cobo- rîrea în locuinţa subterană), dar asta nu înseamnă că era un zeu chtonian (al tenebrelor). Dispariţia (occultatio) şi reapariţia (epifania) e un scenariu mi- tico-ritual foarte frecvent în lumea mediteraneană şi asiatică. Minos, fiul lui Zeus, se retrăgea la fiecare nouă ani pe munte, de unde revenea cu table de legi. Dionisos moare şi reînvie. În epoca istorică, aceste rituri nu erau puse în legătură cu riturile vegetaţiei, sau nu erau prea evidente.

Caverne. *Mani,* în mitologia ira- nică, retragere înrr-o cavernă. *Bîhajarid* îşi construieşte un templu şi se încuie acolo spunînd soţiei ca a murit, apoi apare după un an spunînd că a fost în cer. Armenii vorbesc de o cavernă unde se închide zeul *Meher* (Mithra?). Iar la ieşire e proclamat zeul reîncarnat, născut din nou (aici mitul cavarnei, sau al grotei ar fi parcă o aluzie la starea foetală, N.). Naşterea lui îsus în grota din Bethleem (şi staulul? De verificat, N.)

— .Zei traci: Ares. Dionisos, Arte- mis, Hera.

— Cultul lui Zalmoxis se apropie **de** misterele greceşti şi helenistice. Sufletul mesagerului aruncat în suliţi se duce la Zalmoxis, nu trupul; coexistenţa unui sacrificiu sîngeros cu o iniţiere care conferă imortalitate. Pentru daci, ca şi pentru iniţiaţii misterelor eleusine sau pentru Orfici, existenţa fericită începe după moarte. Ca dovadă a trans- migraţiei sufletului, se invocă şi fenomenele paranormale: extazul, transa cataleptică.

— Strabon cita pe 'Zalmoxis printre cei cu puteri mantice şi şi taumaturgicc: Amphiaros, Orfeu, Trophounius, Mu- seus.

— Orfeu; capul său, tăiat de bacante, pluteşte în rîul Hebron şi ajunge cîntînd pînă la I.esbos (superb pentru un poem!).

•— Cultul lui Zalmoxis era apropiat de al lui Dionisos, subliniindu-se caracterul trac al entuziasmului şi al credinţei în imortalitate. Se interpretează ca şamanice unele acţiuni ale acestuia. La Zalmoxis ca şi la Dionisos şi Orfeu, exista o tehnică şamanică a extazului.

—• Extazul înseamnă zborul sufletului. E probabil că multe subiecte sau motive epice au fost de origine extatică, adică au fost împrumutate din povestirile şamanilor care povesteau aventurile lor în lumile supraterestre.

— Andreon, banchetele, occultaţia în locuinţe subterane, epifanie după patru ani, nemurirea sufletului şi existenţă fericită după moarte apropie cultul lui Zalmoxis de mistere.

— în antichitatea tardivă Hera era considerată ca personificarea atmosferei, fiind deci varianta greacă a lui Zalmoxis.

— Zoroastru, Zalmoxis, Pitagora,
Orfeu, Muscus, magii, druizii, aveau o experienţă extatică.

— în tracă *zalmos* » piele, blană; *zamol* » temă care înseamnă pămînt, *zemelo* din inscripţiile funerare greco- frigicne din Asia minoră! Tracul *zeme- Iert* »= pămînt, *zam avestic* pămînt; *zemlia*, slav = idem; letonul *zeme;* după Russu, ar fi deci un zeu al pă- mîntului? Totuşi Eliade conchide ca Zamol xis, după modul cum era venerat, nu era un zeu al pămîntului, nici al fertilităţii agricole, nici al morţilor. Sanctuarele dacice din Sarmisegetuza şi Cos- teşti reamintesc caracterul urano-solar al religiei dace în perioada romana. Se pare că Gcbelezis reprezintă vechiul zeu celest, patron al clasei aristocratice ^i militare, iar Zamolxis ar fi zeul misterelor, stăpînul, maestrul iniţierii; ulterior s-a operat de către preoţi un sincretism între aceste două zeităţi.

— Socrate: Zalmoxis spune ca nu trebuie să încerci sa vindeci ochii fără să vindeci capul, capul fără corp şi corpul fără suflet.

— în timpul lui Hocrcbisia, exista regula pitagoriciană de a se abţine sa mănînce carnea fiinţelor vii, ca o învăţătură a lui Zalmoxis.

— Deceneus voiajase în Egipt. Ca şi Zalmoxis, s-a retras într-o peşteră şi apoi a pretins să fie venerat ca zeu.

— Diana e aceeaşi zeiţă ca Arte- mis-Bendis a tracilor. Era zeiţă dacă, a şi supravieţuit şi după ocupaţia romană. *Diana sancta* din

Sarmisegetuza a devenit Sînziana, figura centrală a folklo- rului roman *(Dianatici* «= cei posedaţi de Diana, a dat cuvîntul *Zănatici).*
*tuţen Barb**

— Toate aspectele cultului lui Zalmoxis egal cxchatologie, iniţiere, pitago- rism, ascetism, erudiţie de tip misteric. O astrologie, terapeutică, teurgie permit confruntarea cu creştinismul şi poate, din această cauză, a fost absorbit de creştinismul precoce, în Dacia, înainte 270, după Aurelian.

Dracul şi Bunul Dumnezeu. (Preistoria cosmogoniei populare româneşti).

— înaintea creaţiunii nu era decît apă. Dumnezeu îl trimite pe Satan sa ia samînţă de pămînt din adine. Acesta plonjează de două ori, dar, în loc să ia în numele lui Dumnezeu, vrea să ia în al sau, şi pămîntul se risipeşte. A treia oară ia în numele său şi al lui Dumnezeu şi mai rămîne sub unghii. Dumnezeu face o insulă pe care se întinde sa se odihnească. în timpul somnului, Dracul vrea să-l arunce în apă dar pă- mîntul se lăţeşte sub Dumnezeu. Motiv cosmogonic emigrat din India în Iran şi prin bogomili ajuns la noi, zice Car- tojan.

— Deci trei plonjoane, crearea lumii cu cîteva grăunţe de nisip, oboseala lui Dumnezeu în timpul nopţii, tentativa de înecare, creşterea pămîntul ui.

— O legendă finlandeză. Aflîndu-se pe o coloana de aur în mijlocul apelor, Dumnezeu îşi văzu umbra în apă. Ridi- că-te! spuse el. Imaginea era diavolul. Dumnezeu îl întreabă cum poate crea lumea. Diavolul ştie. Urmează cele trei plonjoane.

— Estonienii: Dumnezeu văzu nişte bule de aer ieşind din apă. Aşteaptă-mă! strigă o voce. Cine eşti? Eu sînt Celălalt! Urmează cele trei scufundări. Celălalt ascunde pămînt în gură. Pămîntul se umflă. Scuipă-l, Satan, strigă Dumnezeu. De atunci numele de Satan.

— *Oboseala lui Dumnezeu.* Dzeu, trezindu-se, vede că apa nu mai are loc din cauza pămîntului crescut peste noapte. Trimite albina la arici, care era cel mai înţelept, ca să-i spună ce să facă. Ariciul refuză, pe motiv ca Dumnezeu le ştie pe toate, dar avea obicei să vorbească singur şi albina îl jjîndeşte. Trebuiau făcute munţii şi văile, ca să ră- mînă loc apei.

— Dumnezeu, din aceste legende, n-are nimic cu Dzeul atoatecreator, omniscient, majestuos. în legende, creaţia arc ceva automatic, magic, fără ştirea lui Dzeu. Oboseala e ne justificată, fiindcă Dzeu n-a muncit, dracul s-a aruncat în apă. E o oboseală psihică şi mentală, e mai puţin inteligent ca diavolul, albina şi ariciul. Această oboseală a lui Dumnezeu e caracteristică mitologiei române şi balcanice. Caracterul dramatic se datoreşte pasivităţii lui Dzeu mai mult decît antagonismului diavolului. Acest Dzeu n-are nimic comun cu Dzeul creator şi cosmocrat al judeo- creştinismului. Aici^e vorba de un Dzeu suferind de singurătate, simţind nevoia unui tovarăş pentru a face lumea, distrat, obosit şi, pînă la urmă, incapabil de a-şi termina opera prin propriile sale mijloace. Tema unui Dzeu îndepărtat, care se găseşte şi la popoarele africane, un Dzeu definitiv retras, care vine rar pe pămînt, în

tovărăşia lui Sf. Petru, îşi găseşte justificarea în depravarea oamenilor. Oamenii au ales păcatul şi Dzeu se desolidarizează de ei. Dar e alt Dzeu decît al iudeo-creştinilor.

— într-o legendă rusă, Dzeu zbura peste marea Tiberiada, singura existenta» şi întîlneşte pe Satanael sub forma unei păsări acvatice. Cine eşti tu? Sînt Dzeu, spuse Satanael. Şi atunci eu cine sînt? Tu eşti Zeul zeilor, stăpînul stăpînilor. Urmează scufundarea. Deci acest mit pare de origine central asiatică, din cauza ornitomorfismului ei.

— în alte variante ale legendei se avansează ideea co-sanguinităţii Dzeu-
Diavol. Ideea că Râul este fratele mai mare al Binelui pare de origine zurvanită(P).

— într-o variantă rusă, întîi era o raţă pe apă şi apoi a venit Dzeu şi diavolul; tema găsarii înaintea lui Dzeu e foarte arhaica.

— Bogomilii credeau că Satanael era primul născut al lui Dzeu şi următorul a fost Crist. Ideea că Dzeu a creat un principiu bun şi unul rău, abando- nînd secolul prezent răului, îngerului Tenebrelor, e familiara essenienilor şi e o influenţa iraniană.

— Zurvan era părintele lui Ormuzd şi Ahriman. Ahriman s-a născut fie dintr-un gînd rău al lui Zurvan fie că în Dzeu (Zurvan) există totdeauna ceva rau. Co-sanguinitatea Binelui şi Răului e o temă atestată în folclorul vechi creştin, aceasta concepţie are o preistorie în speculaţiile indiene asupra co-sanguini- tăţii *devas-asttras* (zei-dîavoli) ca şi în credinţele mai arhaice în bi-unitatea divina.

— într-o legendă bulgară, Satan naşte din umbra lui Dzeu, de altfel, din ordinul său, şi îi propune să împartă lumea.

— într-o legenda din America de nord, eroul Gluskabe s-a creat el însuşi din restul de pămînt ramas de cînd Dzeu a creat omul; ideea e că substanţa produsa de Dzeu poate da naştere la fiinţe care, mai tîrziu, se pot ridica împotriva lui Dzeu sau a creaţiunii.

— Poporul prearian se numea *munda* şi a existat şi o mitologie pre- munda, deci şi popoare mult mai vechi decît cele dinaintea arienilor. La popoarele munda există mitul scufundării cosmogonice; lumea a fost înecată şi a rămas doar un cuplu navigînd într-o tigvă, tîlv; şoarecele Kitîung aduce pamînt din fundul oceanelor şi reconstruieşte pămîntul.

— O legendă chineză spune că marele domn trimise trei eroi ca să amenajeze pămîntul, pînă atunci acoperit de ape. După o legendă musulmană, Alah a trimis pe îngerul Gabriel sa-i aducă pămînt pentru a construi pe primul om, dar pămîntul a refuzat sa-i dea cantitatea cerută. Aceasta, la îndemnul diavolului. Pe urmă a fost trimis Mihail, cu acelaşi rezultat. Apoi s-a dus Azrail, care nu ţinu seamă de opoziţia pămîntului şi aduse cantitatea cerută. Ca recompensă, fu numit îngerul morţii; el este cel ce ia în primire sufletele morţilor.

— Mitul a putut ajunge în America înainte de scufundarea istmului Behring, adică acum cca 25—15 mii ani. Dar comunicaţia între cele două continente s-a menţinut şi după separare, tot neoliticul şi de-a lungul vîrstei metalelor. în California există mitul scufundării cosmo-

gonice, vechi de 2500 ani a. Cr. Deci acest mit a trecut cu valurile culturii neolitice cam în mileniul III a Cr.

— Probabil, iniţial Creatorul însuşi se scufunda în apă, sub forma de animal, pentru a aduce pămînt. Astfel se găseşte mitul exprimat în India; un Dzeu omitomorf se găseşte, în epoca bronzului, în Europa septentrională şi Siberia occidentală. Peripeţiile ulterioare sînt adăugate pentru a explica imperfecţiunile creaţiei. Introducînd un auxiliar, se face loc concepţiei dualiste, ajutorul devenind servitor, tovarăş, adversar, de unde elementul de insubordonare, antagonism, opoziţie. (Apariţia lui Satan, consecinţă a unui Dumnezeu leneş, sau necesitatea unui Dzeu leneş, pentru a permite apariţia lui Satan, N.).

Legenda s-a modificat succesiv sub impactul influenţelor ulterioare..vo Prin peripeţiile ulterioare se explica apariţia munţilor, a morţii, naşterea râului. Arhaismul mitului ne face sa presupunem ca el făcea deja parte din patrimoniul religios al popoarelor protoisio- rice ale Europei estice, deoarece nu-l găsim nici în Medii ¿rana, nici în Orientul mijlociu, nici în Iran, cl fiind ras- pîndit în toată Eurasia. E singura cosmogonie populara a Europei cstice. Continua lui reinvcniare dovedeşte că corespundc unei necesităţi spirituale a oamenilor din acele locuri. Caracteristic *dens otiosns,* camaraderie cu diavolul, sau chiar co-sanguinitate (deci bi-uni- late divină şi *co'mcidentia oppositorum).* Element de baza: marile ape dinaintea Creaţiunii şi misterul cosmogonic fac parte din aceea lume imaginara care e recuno^ută din ce în ce mai mul: ca o dimensiune constitutiva a exir.nţei umane (Al şaselea continent: imaginaţia, X.). Aceasta lume imaginara e populata Je imagini, figuri, simboluri scenarii ce ne din cea mai înain'.uă preistoria.

Driigoş ţi ibril<

itul şi legenda sînt acev.irate în alt sens decît reaikaiea istorică adevărată. D; fapt, sînt două moduri diferite de a exista în lume, doua încercări diferite ale spiritului y-, interpretarea lumii, care. de altfel. nu se exclud. Miturile ne fac să ne dăm seama de alte dimensiuni ale existenţei umane.

— Locul unde a fost doborîta bestia se numeşte azi Boureni.

— Urmărirea unui vînat, în speţa a zimbrului, care duce la descoperirea unui tărîm necunoscut, este un mit răs- pîndit şi anume acela al vînătorii rituale, caracteristic vînătorilor nomazi cârc îşi schimbau locul de şedere deseori.

— Numele Italiei vine de la Vitalia, de la vitulus=viţel.

— Se lasă animalului dreptul de a alege locul unui viitor amplasament: o cetatc, un oraş, o ţară un sanctuar. Oracolul din Delfi îl invită pe Cadmos să urmărească o vacă, acolo se clădeşte Teba. De asemenea o vacă indică locul unde să se clădească Troia. O scroafă îi conduce pe troieni la Lavinium (Ostia).

— Apariţia, urmărirea şi uciderea unui animal sînt în raport cu întemeierea unui stat, colonii, naşterea unui popor. Un animal decide orientarea, el marchează sau^ face posibilă începerea unei noi realităţi istorice.

— La maghiari, animalul care-i conduce dispare; această dispariţie e un element dramatic puternic, el n-ar fi fost eliminat dacă cele două legende ar ii avut vreo influenţă sau ar fi derivat una din alta. Tema vînătorii rituale a zimbrului e, probabil, autohtonă. La daci, acest animal se bucura de un prestigiu aproape religios. Taurul e prezent în contexte religioase privind fertilitatea, tauromahia reprezintă o încercare iniţiatică de tip eroic, dar sacrificiul unui taur comportă semnificaţii cosmogonice. Taurul juca un rol mare în misterele lui Mithra, care au fost foarte populare în Dacia.

— Sînt două culturi: al taurului, de origine mediteraneană şi de structură pastorală, şi al cerbului, de origine nord asiatică, elaborată de

vînătorii preistorici. Amîndouă culturile sînt de origine preindoeuropeană. Mitul cerbului e imitat de la popoarele hiperboreene, care erau moştenitoarele culturii paleoliticului inferior, dispărut către sud din cauza schimbării climei.

— Vînătoarea unui cervideu poate fi reinterpretată ca reactualizare a unui mit de origine: strămoşul mitic, animalul carnivor, urmăreşte un cervideu şi cucereşte astfel patria viitoare a urmaşilor săi. Nomazii din Asia Centrală şi de Nord au împrumutat acest element mitologic de la vecinii indoarieni, dar, scoborînd spre India, arienii au uitat motivul central, un carnivor urmărind cerbul (de unde vin arienii în India? Aheii sînt arieni în Grecia? Dacă arienii s-au născut în Europa, poate că popoarele rămase aici, după plecarea lor, au acccaşi origine. N.).

— Animalul oracol (Mioriţa) este o credinţă extrem arhaică, moştenirea u- nui popor de vînători trăind într-un mediu de păstori.

— în miturile privind vînătoarea rituală totdeauna se trece la altă formă de existenţă, se marchează un început, originea, actul de întemeiere, punctul de plecare şi modelul exemplar de mai tîr- ziu. Omul e forţat a fi prezent în lume revelîndu-şi sie însuşi propriul său mod de a fi şi asumîndu-şi responsabilităţi în această lume. Concepţia magico-religioasă arhaică e că un animal descoperă soluţia într-o situaţie aparent fără ieşire (adică forţa religioasă care e reprezentată de animal), operează o ruptură într-o lume închisă şi permite trecerea spre un mod de a fi superior.

Meşterul Manole şi legenda mină- ştirii Argeş

D intr-o balada sîrbo-croată: cetatea Scutari e dărîmată, noaptea, de o zînă. Trebuie zidiţi doi gemeni: Stoian şi Stoiana {de la stoiati —a sta drept).

— Mitul nu poate fi elaborat dectt într-un mediu de zidari, deci se presupune ca ar avea o origine macedoromâna, macedonienii fiind zidari (Goga, nume macedo-român, a devenit la sîrbi ■sinonim cu zidar). La macedo-români *gogea* înseamnă zidar.

— Meşterii zidari aveau anumite secrete ale meseriei. Meseria de zidar şi fierar aveau caracter iniţiatic (a face, a crea). Există o amplă mitologic a verbului a face.

— Numele de Manole ar fi, în Grecia, simbolul arhitectului. E numit *nei- mare* sau *turnare* sau mai marc, iar în turcă *tnimar* înseamnă arhitect, termen asimilat de macedo-români.

— începutul baladei: căutarea unui loc de mînăstire are un caracter ritual. Moartea îi redă lui Manole soţia pe care a pierdut-o. Simbolism cosmologic şi paradisiac, în zidirea mînăstirii. E vorba de o reevaluare religioasă creştină a unui simbolism arhaic, sanctuarul fiind

centrul lumii şi *imago mundi,* deja atestat în culturile paleo-orientale: Mesopotamia, Egipt, India, China.

— Pentru a dura, o construcţie (materială sau spirituală) trebuie animată. Adică să primească o viaţă şi un suflet. Transferul de viaţă nu e posibil decît prin sacrificiu. Sufletul clădirilor. Creaţia trebuie să aibă un suflet.

— Sfîntul Petru era acuzat că a sacrificat un copil de un an pentru a asigura creştinismului durata de 365 de ani. Lumea pagină credea în eficacitatea acestei tehnici magice. Xerxes, pentru a asigura victoria asupra Greciei, a pus să se îngroape de vi» nouă băieţi şi nouă fete.

— Mitul cosmogonic e modelul tuturor miturilor şi riturilor ce se raportează la a face, la o opera, la o crea- ţiune.

— O clădire, o *habitatio* reprezenta o *imago mundi.* Casa-cosmos, stîlpul casei era axa cosmică, instalarea într-un ioc echivala cu o situare în cosmos pornind dintr-un centru de iradiaţiune (Cultul phalic era un cult al axei cosmice? N.).

— în nici o baladă balcanică, mitul sacrificiului uman nu este atît de bine realizat artisticeşte, ceea ce denotă importanţa ce i se dă. S-ar spune că motivul morţii violente acceptate cu seninătate, ca în Mînăstirea Argeş şi Mioriţa, derivă din faimoasa bucurie de a muri a Geţilor. Folclorul poetic românesc n-a reuşit să depăşească aceste doua capodopere elaborate în jurul ideii morţii creatoare şi acceptate cu seninătate.

Vrăji

Pentru a goni ciuma, se ridica la marginea satelor un par în formă de phalus. în altele, se alinia cămaşa ciumei. Noaptea, zece fecioare goale alergau în jurul satului sărind, gesticu- lînd, cîntînd, aruneînd ramuri aprinse. Le întîmpinau zece tineri goi, înarmaţi cu lănci. Cele două grupe se salutau în linişte şi încrucişau lăncile cu ramurile aprinse. Se pare că circumambulaţiunea nu e un rit român, el se întîlneşte doar în judeţul Dolj, dar fără nuditate rituală. În Serbia există nuditate rituala pentru a feri de ciuma.

— A fi luat din căluş,, luat de rusalii, transă p>ara-extatică în care cad femeile din reşiunea Timoc în cele trei zile ale Rusaliilor.

Mătrăguna

Se aduce de vrăjitoare dintr-o *pădure surda*, adică suficient de depărtată ca să nu se audă cîn- tecul cocoşului.

Pentru a recolta mătrăguna, femeile se desfoaie. Cu ocazia transportului, se poarta amabil cu toata lumea, fiindcă o vorbă rea poate strica efectul farmecelor. În Turda, tinerele fete merg la miezul nopţii cîte două,

goale şi cu părul lasat, înlănţuite şi îmbrăţi- şîndu-se tot timpul drumului, pînă la mătrăgună. Acolo se culcă una peste alta. Apoi culeg planta, o usucă, o fac praf, o amestecă cu miere şi fac un fel de pastă care se amestecă cu ţuică. ceai. cafea. Uneori cuplul e însoţit de o babă practiciană. În groapa de unde a fost scoasă se pune zahăr, un h«m. preţul mătrăgunei.

— Mătrăguna — Doamnă mare ~ împărăteasa.

— Culegătoarele trebuie sa fie curate, să nu fi avut relaţii sexuale. Perii mătrăgunei sînt reuniţi, cîte 5. cîte 7, cîte 9, pronunţîndu-se numele celui dorit. Mătrăguna asigură consideraţia oamenilor, sau invitaţii la dans.

— Luată ca medicament, mătrăguna face pe bolnav să delireze.

— în Basarabia, e numita iarba lui Bărboi sau chipul dracului, din cauza rădăcinei răsucite. Se mai ia pentru ca tinerele fete să se bata pe cavalerul respectiv.

— Mătrăguna c plantă crotica prin excelenţă. Procură amor, căsătorie, fecunditate. Culegerea formează un ritual. Puritate sexuală. Depărtare de sat. Fetele dansează goale sau doar se despletesc (urmă a denudării magice). Pentru culegere, fetele se culcă şi se îmbrăţişează într-o mimică a actului sexual. Trebuiesc luate o serie de precauţii magice. Gesturi rituale. Trebuie *plătită* planta. *Să i se vorbească cu respect.* E periculoasă, dacă nu e culeasă după reguli. Forţele sale pot fi îndreptate spre bine sau spre rău. E, într-o oarecare măsură, iarba vieţii şi a morţii.

Mioriţa

Resemnarea senină, nostalgie a reintegrării cosmice. Moartea nupţială, în raport cu nostalgia tracică a morţii. Mitul morţii asimilat cu o nuntă este arhaic. Al doilea element folcloric: înlocuirea accesorilor ceremoniilor ţărăneşti cu elemente cosmice.

— Nunţile postume ale tinerilor celibatari erau destinate să împace mortul. Simbolismul nupţial din Mioriţa e solidar cu ritul nunţilor postume, şi acest rit exprimă dorinţa celor vii de a se apăra împotriva morţilor, ca aceştia să nu mai revină (Ca-n Egipt. N.).

— Motivul pentru care e omorît păstorul nu e suficient exprimat; uneori, se pare că a călcat o obligaţie. Alteori, că a fost preferat de o tînără dorita şi de ceilalţi.

•— *Testamentul păstorului* e foarte vechi, partea cea mai veche.

— Existenţa pastorului nu pare sa fie întreruptă de moarte, moartea unei fiinţe încă departe de capătul vieţii pare a fi creatoare.

— Din peisajul *Mioriţei* lipseşte cimitirul. dar şi satul şi biserica.

— Ceremoniile nupţiale, completînd codul funerar, sînt tipic româneşti, un exemplu de forţa de transfigurare a poporului român.

— în nunta postuma e, deci, dorinţa celor în viaţă de a pacifica moartea, de a o împiedica să devină rea. Solidaritate între icleea de fertilitate, naştere şi moarte, comună credinţelor străvechi.

— în *Mioriţa,* universul întreg este transfigurat. Eşti introdus într-un cosmos liturgic în care se îndeplinesc Mistere. Lumea se revelează a fi sfînta, deşi nu e creştină. Nunta e de proporţii cosmice. F. o solidaritate mistică între natură şi om. Oaia nu dă informaţii despreun complot, ci revelează, într-o manieră oraculară, ceea ce a fost hotărît. Ciobanul nu e pasiv, ci acceptă destinul, deoarece ştie că soarta nu poate fi modificată. Caută doar sa-i schimbe sensul prin îndeplinirea unor rituri, sa transfigureze nenorocirea morţii sale într-o nuntă mistică, să schimbe un eveniment nenorocit într-o consacraţiune, într-un mister sacramental, deci sa triumfe asupra propriei sale morţi. Ciobanul impune un sens absurdităţii morţii sale.

— Deci el are capacitatea de a anula consecinţele aparent iremediabile ale unui eveniment tragic, încărcîndu-le cu valori nebănuite pînă atunci.

Auziţi pretenţii: la germani, pînă şi poeţii trebuie să fie eruditi.. . (din- tr-un scriitor excelent).

Tot în *Infernul* lui Dante: trădătorii de patrie sînt înmormîntaţi în gheaţă...

Turcii vîntului (Aurel Rau).

Pentru *Săptamina nebunilor,* Pa- paşa care pictează iconiţe şi Ic vinde la *Ceşmeaua Roşie* pentru sinistraţii din mahalaua Tabaci, aflata sub inundaţii. La o trecere a Cirogîrlii, cade el însuşi dintr-o droaşcă rupîndu-şi noada (gurile rele spun că a căzut din dric şi ca n-o să mai moara), mergînd la o iubită, la una din iubitele lui, pentru că are vreo trei. Papaşa cununa, botează, prezintă pe poeţii de la Academia grecească, pentru că are o mare plăcere de a fi văzut şi ascultat, poseda un public al lui care-l adoră. La desfacerea unei cărţi, vine cu baloane sau sta în geam într-un fel de magazin carc desface şi luminări. Scrie într-o foglieta *Turnul Vavilonului,* mormînt al tuturor întâmplărilor grămăticilor, lucru pentru care e urît de cei mai ai dracului scribi. în *Infern,* ar fi stat în cercul al cincilea, al *Mintoşilor,* alături de de Flegias şi Filippo Argenti ., ,

Din ce cunosc mai bine oamenii, tot mai mult îmi iubesc clinele (Franklin).

Dante închide marea peste trupul lui Ulise şi alor lui, aflaţi, cum spune un cercetător, în *barca experienţei!*

în *Infern,* Farinata sta într-un mor- mînt de flăcări pentru erezie politică (asta i s-ar potrivi^ pederastului pios care a celebrat împăduririle şi-a căzut la arhangheli, cîntînd în corul de la Domniţa Bălaşa. Tot el a cerut sculp- toriţei X să se gîndească la un monument care să-l reprezinte. Sugestie: un WC...).

Caballi — trupurile cereşti ale celor morţi pretimpuriu. Ei îşi închipuie că fac acţiuni fizice cînd, de fapt, nu au trupuri, acţionînd doar în gîndurile lor (Paracelsus) (pentru Messer).

Nume care aduc glorie numai prin sonoritate: Nicanor Zabaleta.

Tot Dante: Betram dai Bornio (sau de Born), feudal din Perigord, poet provensal care a cîntat frumuseţea războiului, umblă, trup fără cap, cu pro- pria-i ţeastă în mînă, ca un clopot sau felinar, prin *Infern*, bîjbîind în jurul Turnului Păcătoşilor.

Zgomotul apelor Flegetonului căzînd în cercul următor al *Infernului,* În cercul nebotezaţilor, pe Limbul întîi, se află cei ce n-au fost botezaţi. Aici stau marii meşteri ai artei păgînc, care nu au avut parte de Isus, într- un castel, pe o pajişte frumoasă; *fără pedeapsa,* dat şi *fără veselie* (li spiriti magni), în frunte cu Homer, poetul suveran, care are o spadă în mînă şi e principele poeţilor (cum s-ar visa Antonie Spa- done).

Piero Aretino despre comentatorii literari (criticii): *asasini ai morţilor ...*

Voltaire spunea despre *Divina Comedie* că e un *salmingodis .,,*

Dar Nietzsche? în *Crepusculul Idolilor*, despre Dante: *Hiena asta care face poezie printre morminte .. .*

Drăguţ, nu

?Anagogia bîlbîielii.

Infernul: Pier della Vigna, un trunchi înlemnit de copac. Dacă rupi o creangă, picură o vorba şi o lacrima ...

Sugestie din Dante, pentru *Princepe:* bogătaşul Filippo Argenti îşi potcovea caii cu argint.

De Sanctis: Ulisc, rătăcit în male- bolgiile danteşti, pare o piramidă plantata în mijlocul noroiului .. .

Pagini regăsite: *Jurnalul englez* din 1966. *15 iulie: Liverpool.* Am plecat, ca totdeauna, tîr- ziu, mici întîrzieri la paşaport, nu din vina mea. Aseară am văzut la televizor

deschiderea *Campionatului Mondial de fotbal* în prezenţa Reginei, eram la subsolul *Luceafărului* şi mă gîndeam că totdeauna pierd avioanele: odată, în 60, la Roma; acum. Londra. în sfîrşit, pornesc de dimineaţă cu fiica bucătarului de la legaţia di

nLondra, companie neutră, discuţie destul de precară, pentru că în avion citesc. Acum plouă într-un oraş negru de cărbune, plin de ziduri roşcate. Găsit la *Casa Presei* pe G. şi pe franticul T., care au plecat la vreme. Sîntem în incinta unui colegiu englez destul de banal, cu o cantină care nu arata mai bine ca ale noastre: miros de mîncare, voci, televizor şi acea uşoară delăsare a oamenilor din voiaj, e lumea ziariştilor, amestecată, plină de whisky şi ştiri. Mare interes în jurul meciului de di- seară, *Brazilia—Ungaria,* care promite să fie ceva magnific, dar eu profit de fotbal ca să văd lumea. Ea, această lume, mă interesează din cu totul alte motive decît acelea de minge... Fac un scurt tur al oraşului, o recunoaştere cinstita, vorba lui Mihai, cînd trebuie să vezi piaţa, magazinele şi catedrala. Ultima este în construcţie, aduce cu un turn de apă, are adică aerul acela de-cavat modernist, adică poate fi hambar, gară de cale ferată, aeroport şi ce vrei, pe scurt, nu are identitate. Dacă nu ar fi o cruce banală în turn, greu m-aş lămuri cu ce am de-a face. Ideea generală ar fi ca toată clădirea de marmură şi cărămidă să evoce coroana Angliei, sau poate greşesc eu. Clopotele bat din nişte ziduri perforate, vitraliile aduc cu ale unei săli de baie, nesacră, contraforturile evocă silozuri pe Bărăgan, nimic elevat, totul în contrast cu uniformitatea din jur (case tip, cu peron, cu scări, cu subsol pentru servitori şi copertină sub care la ora asta de seară sosesc gentlemani la cină). *Homes*-ul englez poseda un salon în faţa şi un etaj, perdelele şi cercevelele, ca să uşureze monotonia cărămizii netencuite, sînt în culori violente. În spate există, desigur, curţi, am şi văzut cîteva cu grădini patetice, de un verde-gris, plin de tinctură, gazonul tuns, bineînţeles, la sînge. în iulie zăresc, incredibil, fumuri ridicîndu-se deasupra coşurilor. Iarba, pe alocuri, e neagră. O plantă violetă urcă sub streşini... Meciul a demonstrat căderea regilor fotbalului, brazilienii sînt învinşi de unguri după un meci mare, tare frumos, publicul zgomotos se agită, cîntă din trompete şi claxoanele fac un sgomot infernal. Plouă tot timpul, mărunt, stupid. Ne îndreptăm spre hotel *Alicia* care de fapt e o pensiune particulară, foarte liniştită, cu o superba grădină cu aerul unui parc public. Liverpoolul mi se pare o urbe sumbră, plină de bărbaţi beţi. *16 iulie,* sculare matinala, oră incredibilă pentru mine, chiar pe insulă: 7,30. Mergem la Sunderland, pe malul celălalt al Angliei, spre Marea Nordului. Se trece prin Manchester, Leeds, Dur- ham (cu un castel splendid conservat, văzut, din păcate, numai din fuga rapidului tren), York, Newcastle şi, după cinci ore de mers, ajungem la Sunderland. De la Liverpool la Londra făcusem numai două ceasuri, după asta trenul a încetinit. Ciudate moravuri au şi ăştia... Sunderland se află într-un estuar pe care intra imense vase de mărfuri, portul priveşte spre Marea Nordului, o plaje pustie, poduri de fier şi copii care nu arată prea bine, dar care vor să vîndă ceva şi să capete ceva. Totul într-o goană pentru a asista la un meci sub orice nivel. Ruşii îi bat pe italieni cu toate vedetele lor profesioniste. Soarele şi ploaia, arena avea ceva vetust englezesc, mă simţeam ca în 1935. Incident în gară, un cretin de controlor rupsese şi biletul de întors şi aici nu te ia nimeni în tren fără aşa ceva şi l-a căutat pe urmă în coşul de gunoi şi noroc de ordinea lor că au găsit mizeria de hîrtie.

Idiotul rîdea cretin, beat, uitam — era sîmbătă, zi de week-end. Pe urină, a început, ca într-un coşmar, epopeea. • La stadion, cineva luase valiza doctorului B. (găsind-o, în cele din urmă, după mari emoţii). Pe urmă, la ieşirea din stadion, a fost o adevărată poveste pentru că nu am văzut un stadion care se poate încuia atît, ca o casă de bani, şi eram şi tracasat de cantina la care se făcea coadă şi de doi galonaţi tuciurii prea zeloşi, gata să facă ordine, şi apoi şi o casieriţă tîmpită şi ploaia, poate, mereu sîcîitoare, şi trenurile care trebuiau schimbate prin gări, de colo, colo şi întîrzierile ... Plecarea din Sunderland, la orele 18. Recuperarea doctorului B., la halta Seaton, totul bine pînă la Ncw- castle, unde se iveşte prima ameninţare a birocratismului şi conservatorismului britanic. Pe plăcile cu traseul trenurilor ce trebuiau schimbate nu ştiu de ce, nu mai apare cuvîntul Liverpool. De la Newcastle se ia un tren pînă la Leeds. La York, un al doilea tîmpit bătrîn de feroviar ne spune să ne urcăm în alt tren care ar merge la Liverpool direct. Noroc cu un ziarist brazilian care ne trage înapoi în vechiul tren spunîndu- ne că sîmbăta trenurile din Marea Britanie se retrag, ca autobuzele, mai devreme, pentru a respecta zilele ultime ale săptămînii feroviarilor. La Leeds, de-abia o să găsim o cursă scurtă pînă la Manchester. Am intrat într-un joc infernal. Bătrînul care, contrariat, s-a dus să se intereseze la biroul lui de programare, îşi cere scuze şi ne urcă înapoi: aici programarea trenurilor se face pe zile şi, azi, trenul de Liverpool e suspendat, dar, putea dracului s-o ştie pentru că el locuieşte şi sîmbăta în gara asta împuţită ... E ora 23 cînd pornim spre Manchester. La ora 24 ne aflăm în Manchester... în Leeds, un portar beat mort nu a mai vrut să sa ne lase pe peron, nu ştiu de ce. La Manchester ne întîmpină patru gealaţi care controlează a cincea oară biletul de călătorie. Au uniforme negre, sînt plini de insigne şi catarămi, se uită de trei ori la bilete şi vor să le reţină. Sîn- tem număraţi, ar fi un tren local spre Liverpool, dar, daca nu facem cifra 15, aici dormim. Şeful de gară vorbeşte o jumătate de oră la telefon cu un şef al lui pentru chestia asta. în ce mă priveşte, ameninţ cu publicarea în presă a acestor stîngăcii, dar ei sînt placizi, regula e regulă, sîmbăta nu se formează un tren decît dacă sîntem 15. Cu chiu cu vai mai găsim şi pe alţii, facem numărul fatidic. Ni se face favoarea ca, la 24,30, să se formeze o garnitură rece, neîncălzită. La 1,35 se pleacă spre Liverpool. Ni se spune că drumul durează, de fapt, 45 de minute. Draci! Garnitura aduce cu Mocăniţa care te transportă de la Abrud la Roşia, scîrţîie, troscăie, geme, opreşte în toate haltele, încarcă mărfuri, lasă corespondenţă, se semnează acte, facturi. La 2 abia am ajuns la Wcckand. La 3, înjurînd înghеţaţi, coborîm în Liverpool. 9 ore de mers de la Sunderland. Raiul britanic este aspru judecat printre înjurături. La ieşire un ultim control, patru gealaţi care aşteaptă biletul ca pe o prescure, nu cumva să le tragi chiulul... Şoferul de taxi ocoleşte şi el cît poate ca să ne ia mai mult, dată fiind ora înaintată. La hotel *Alicia,* uşa închisă cu yale, su- năm 15 minute. Portarul nu deschide nici mort, noroc cu T. care ne aude de sus făcînd gălăgie, coboară şi intrăm. E ora 4 de dimineaţă. Mîncăm ceva, după singurul sandviş luat de dimineaţă, şi ne culcăm bombănind. Halal

birocraţie ... *17 iulie:* Scriu reportajul meu pentru ziar şi aştept telefonul de la Bucureşti.

210

R.ohu

Trebuiau să sune la 12. E 1,30. Dacă şi telefoanele le merg ca trenurile, m-am lămurit. Micile impresii pe ^genunchi, prin gări, fete bine făcute, tinere, bine spălate, agresive faţă de amicii lor care par placizi şi osteniţi, poate şi pentru că sînt băuţi. Aici e moda minijupei, care ne dă la toţi o curiozitate aproape lubrică. Cît pot vreau să par indiferent, dar curiozitatea noastră e mai mare. Fetele au aerul sportiv al germancelor, cu ceva loial în atitudine, nu sînt frumoase, sînt frumuşele. Zîmbesc cu camaraderie curiozităţii noastre, dar au o rezervă iniţială, o depărtare care te dezarmează. Nu aduc a prostituate, ci a camarade. Trebuiesc cucerite, nu se lasă posedate inferior, animalic, dînd sărutări contabile. Este aici şi o furie iniţială de la plecare, izvorîtă dintr-un eşec apropiat. Dar să trecem la peisaj. Monotonie regală, Anglia toată mi se pare o păşune verde. Repetarea tipului de locuinţă, lipsa de surpriză arhitectonică mă melancolizcază ca şi ploaia asta infinita. Smog şi alcoolul septentrional, o disperare rece. Aici m-aş sinucide pînă a mă deprinde să exist. Citesc Boli: *Partida de biliard de la 9, 30,* excelent, mai ales ca sugestii pentru *Frica.* Cei de la ziar nu mai telefonează şi, la *Alicia,* e o linişte de sanatoriu, duminica, nici o muzică, un reşou splendid, în perete, radiază o căldură uşoară ca o boare. Mocheta de pe podele omoară toate zgomotele. îmi aduc aminte de excelentul hotel de anul trecut, de la Nankin. Latră un cîine şi ciripesc absent păsările, ca acum o lună, la hotelul *Tour Eijfel* din Paris. Viaţa se repetă. Aud încă strigătele *beatlesilor* din *Picadily Circus,* de aseară, acei băieţi şi acele fete urlînd sub ferestre, pletoşi şi zdrenţăroşi, evident, prea evident nonconformişti. Ştiu cîtă disperare se ascunde după aceste gesturi. Totul în jurul meu îmi vorbeşte despre rigiditatea civilizaţiei noastre, despre absenţa ei de la sufletul omului, totul e îngheţat, pierdut. Trăim pentru senzaţii cît mai violente şi meditaţia a murit, o civilizaţie a buildingurilor, a maşinilor fără număr care ne vor devora, sufo- cîndu-ne mai întîi cu volumul, cu gazele lor, cu frenezia lor, cu trepidaţia motoarelor care trece în muzică, în dans, în scris, în golurile sculpturilor, în urletul mut al cărnurilor canceroase. O să-mi amintesc de toate ca un barbar ce sînt, ca un barbar venit de pe un ţărm virgin ca să contemple manechinele goale din vitrine, la ora schimbării veşmintelor de modă, cu manechine frumoase ca nişte fiinţe vii, o să-mi amintesc acest neant strălucitor care mă face invidios, deşi nu sînt de obicei, de acest univers fără idei, de vacarmul fără inimă care ne împinge nu spre interiorul lucrurilor ci spre suprafaţa lor. Nichel şi spermă, fum şi oftat, vinuri putrede şi carne coruptă, absenţă a sufletului într-o inimă mecanică, carne funcţională şi nici o iradiere . .. Visez o casă de ţară şi o păşune verde ca pajiştea din Hyde Park pe care se iubesc, în văzul lumii, pederaştii. Ce lume tristă, ce lume nebuna, dar trebuie s-o vezi, pentru a o înţelege . . . *18 iulie:* Cum începe viaţa în *Aigburth Drive, Llverpool 17, la pensiunea Alicia, Alicia Limited.* Aseară am oferit o sticlă de whisky amicilor de la pensiune. T. debuta în acest univers rece, lucid, plin de gheaţă. Vise abisale, speram la un somn mai prelung, dar lunganul de fiu al proprietarului pensiunii bate

tare cu pumnul în uşă: breakfastul tradiţional, ouăle cu şuncă pe care, dacă le pierzi, nu le mai capeţi peste 8,30. Oare aşa cîştigă lumea unele naţiuni? Rugbystul ne priveşte cu milă. îmi vine să-l ucid, pentru că aş mai fi dormit. Mă bărbieresc cu duşmănie. T. scrie de azi de dimineaţă, a terminat jumătate de carte despre Campionatul Mondial. E harnic, stăruitor, îmi place. Afară, un soare incredibil. E zi de excursie. Portul imens, oraşul solemn, cu statui masive, o lume încremenită. Ne privim ca nişte animale într-o ogradă străină. A exista ... Cumpărat ieri păpuşi în batoane de plexi, siluetă a soldatului de la palatul regal, ceva care ar trebui să amintească unora despre acest pămînt. Poştă cu formalităţi şi alte chestiuni evocatoare. Peste pagini se lasă un sileniiu lugubru. Cine ştie cît de imprevizibile sînt gesturile noastre, dar ele, cel puţin aci, sînt expresia unei singurătăţi. De fapt, nu doresc să vorbesc despre mine, sînt vidat şi nu-mi place să mă dezvălui, am plecat turbat încoace, mai mult dornic de o evaziune sentimentală, dar neîmplinită. 21 *iulie, Londra, Gore hotel,* pe *Queens Gate la nr. 7,* unde locuiesc menajerii brazilieni şi jucători sud-americani pensionaţi. La ferestre, fete les- biene, două cîte doua, privesc strada plouată. în capul străzii, o intrare în Hyde Park, o statuie a unui lord cu merite în Colonii, călare, numele nu i l-am reţinut ce-i drept. Acum mă gîndesc la despărţirea afectuoasă de Catherine, fe- meia-marinar care era tatuată şi pe glezne, darmite în alte locuri şi care ne servea ceaiul la *Alicia,* dojenindu-ne cu severitate pentru că mîncăm prea multă pîine şi o să facem burta. Mamă de copii de la 15 ani, muncea onest pentru o pîine şi ne vorbea ruseşte, noi, ooacă, ea se mira de faptul acesta şi o dam într-o franceză pe care nu o înţelegea, cu toate eforturile şi schimonoselile. Ah, acest şovinism de mare putere, atît de prezent şi în Franţa, şi aici. Nu ţi-ar învăţa ei o limbă străină, nici să-i pici cu ceară. Asta, Catherine, umblase prin porturi, visase desigur să vadă Moscova şi poate trăise cu vreun rus de aici erudiţia ... Oricum, *Alicia Residen- tian Hotel* a fost o oază. Proprietăreasa ne-a fotografiat afectuos pentru Poliţie, la plecare, arătînd o dragoste j>e cît de instantanee, pe atît de precisa faţă de noi. Ne-am făcut *bye-bye,* la despărţire ca într-un scenariu bine scris şi totul a rămas în amintire. Cine mi s-a mai impus? Bătrîna casieriţă de la cantina universităţii din Liverpool, atît de înveselită de ceea ce vedea, o fată bătrînă pe care o distra înghesuiala şi feţele străinilor. De ai ei era sătula, noi eram trufandaua turistică. Aseară am fost pe *Wembley,* catedrala fotbalului, cum î se spune aici ca să fie înnobilat. Stadionul pare o cutie de sticlă, un imens violoncel, totul abia răsună, e vătuit, de la aplauze pînă la glasurile speakerilor, prea aristocratic pentru un stadion totuşi, dar, ţinînd seama că mai aleargă sîmbăta sau duminica şi cîinii, e altceva ... Anglia bate Franţa cu 2—0. Publicul britanic, reţinut, nu arată prea mare entuziasm, ce-i drept nici nu sîn- tem prea aproape de finală. Brazilienii la Liverpool, cintau în tribune *ay-ay* după fiecare gol şi desfăşurau un mare drapel galben-verde. După meci, munca de reporter la telefon şi coborîrea în bolgia clubului Presei, unde se bea sîr- guincios gin şi bere. Colegii mei privesc pînă la tîmpire la televizor. Lîngă mine, o gorilă neagră, braziliană, ae 200 de kilograme, managerul cchipei campioane a lumii, cu o minunată fată de 18

ani, care vorbeşte gros şi fumează în draci, cu o senzualitate lacoma pe chip. Terminat Boli care începe şi sfîr- şeşte tem, încep o *Anglie* a unuia Petrescu, plicticoasă ca Sfînta Scriptură.Au intrat pe uja hotelului de lux în care e adăpostita Casa Presei patru fete rimelate, cu fuste inimaginabil de scurte. Se aşează pe un scaun din mijlocul holului, gicior peste picior, citesc ziare şi mesteca guma. Peste trei minute, una mă întreabă în ce cameră locuiesc şi dacă nu vreau să-i dau cheia ca să mă aştepte ... Secretara managerului brazilian tot mai mănîncă şi fumează lent, plictisita, privind lumea din jur ca din- tr-un acvariu. Aduce cu T., are adică ceva vagant, e tipul de voiajor feminin, golănesc, sportiv, accesibil, camarad rece, fără scrupul. Nu o să-l lase pe negrul ei de 200 de kilograme. Destul... *21 iulie:* Dimineaţa, la Muzeul dnei Tus- saud. Ideea stranie de a reproduce cu o mare exactitate personalităţi umane bine cunoscute. Aici tocmai asemănarea flagrantă mă osteneşte şi mă face să cred că arta nu înseamnă a reproduce, dar poate tocmai asta şi-a propus autoarea muzeului, să evoce cu mare exactitudine pe cei dispăruţi şi care erau sau nu mari. Oricum, ce idee, fotbalişti lîngă miniştri şi generali, actori lîngă banali oameni de stat.. . Mecanica reproducerii m-a întristat. *Camera ororilor,* pe care se scontează mult, este naturalistă şi provoacă senzaţii de şanş. Celule, întuneric, capete sub o ghilotină de material plastic, parcă, o umezeală făcută. Oroarea în cantitate nu deprimă, plictiseşte. Şi, cînd faci bilanţul, totul devine sinistru: Oswald lîngă Churchill, Jack Ruby lîngă De Gaulle, Chesmann lîngă nu mai ştiu cine, prea e mare egalitatea şi iresponsabilă. Ilustru, ilustru, dar altfel s-a ilustrat un om de litere şi chiar un general, care e mai mult sau mai puţin criminal el însuşi, şi altfel aceşti oameni cu priviri de demenţi. Mentalitatea celor ce au iniţiat o astfel de galerie mă îngrozeşte, în fond. Seara, plimbare prin parcurile Londrei în care Anglia îşi face de cap şi se sărută bine. *22 iulie*. Vizită la ambasadă. Ne primeşte portarul şi un fel de funcţionar de serviciu. Ambasadorul e prea ocupat şi noi prea de tot neînsemnaţi: abia nişte scriitori români (vreo 7, dacă nu mă înşel, şi gazetari, ce contează). Venisem să^ obţinem o masă la cantină pentru că, aşa cum plecăm noi totdeauna, nu prea avem bani şi neam mai fi ajutat cu solul patriei, plătind mai puţin. Refuz total. Cît priveşte întoarcerea, e o problemă de toata frumuseţea. Avioanele sînt supraaglomerate şi cine ştie ce se va mai întîmpla pînă atunci. Vorbit la telefon cu Soculescu, la Paris. Acolo el poate face ceva, dar mai încoace, pe insulă, nimic. Şansa a fost oarecum cu corespondentul *Sctnteii,* Ro- descu, amabil, care m-a şi aşteptat la aeroport. Restul îşi vede, pe bună dreptate, poate, de treabă. Vizită la *Muzeul Victoria Albert*. Excelent, imens. Superbe exponate indiene, cu miniaturi unice (scene de vînătoare de o mare fineţe sculpturală), admirabile tapiserii şi covoare. Uluitoare statui de metal şi piatră furate din templele de peste tot. Pentru aşa ceva aş fura şi eu ca sa aduc patriei astfel de comori. Omor scuzabil ... Goblenuri bruxelleze extraordinare, colecţie de veselă chineză, ceramică şi porcelanuri italiene fără pereche. O sală a vitraliilor (uluitoare cele franceze din secolul 16). Nu o sa pot uita primitivii indieni cît voi trăi (un cîine agăţat de trupul unei căţele, un sugaci etc ...). La ieşirea din Muzeu, un grup de copii ne vînd

reviste naturiste cu nuduri de femei şi bărbaţi. Pe urmă, iar spectacolul străzii şi al fetelor engleze atît de sportive» atît de bine alcătuite. *23 iulie:* Aseară plimbare în Soho, căzut în micile *pubs*-uri, pline de tineri şi bere, tonomate şi o veselie tîmpită. Stare anarhică, fără explicaţie. Clima, o veche rană, ce dracu altceva? Nimic trivial însă la tinerii aceştia care au puritate chiar în beţia lor nezgomotoasă. Fetele, şi ele ameţite, se dcscalţă şi dansează, dar ceea ce fac nu are nimic supărător. Un amor rece guvernează relaţiile dintre băieţi şi partenerele lor. Filme exotice, o lume pestriţă, invitaţia în cinematografele *sexy* cu cîte 6 filme pornografice, dancingurilc din *Picadili* şi grupurile de lesbiene cev?. mai agresive de- cît restul lumii, fete frumoase cu ghitare, generaţia veche trece prin faţa lor şi se uită la aceste grupuri umane ca la nişte exponate de muzeu. Apaşi şi stripteuselc alergînd de la un bar la altul, restaurantele italiene pline de sosuri de roşii şi macaroane, cuptoarele în care se fierb cîrnaţi, holurile micilor hoteluri şi cluburi de noapte cu lumini verzi şi roşii ca ale Infernului, chipul lui Julie Christie în toate vitrinele, cîrduri de fete blonde, mereu alte fete blonde, înalte, trecînd ca nişte mancchinc sub neon, evocînd, prin vestminte, *Nimfa* lui Canova de la *Albert-Muzeum . .. 24 iulie —9 august*: Jurnalul se corupe; ar trebui, ca să nu povestească o romanţa, să bată cîmpii, dar voi reconstitui numai vizitele în această Londră pe care aveam s-o descopăr, fără sa vreau, noaptea, în zori şi la amiază, în lumina ei verde de ceai de Birmania, în accle mici cîrciumi pline de actori, de femei bătrîne pline de bani. *The Toiaer* sau *Tower Bridge* au rămas în urma progresului industrial, ele marchează numai o epocă. Plimbarea în curtea Turnului Londrei e decepţionau ta, sumbrele încăperi nu au grandoare şi temniţele, în afara evocărilor shakespeariene, nu ar mai speria pe nimeni, chit că mai există butucul, securea şi umbra decapitaţilor iluştri. Ar trebui, poate, un *condei bizantin,* ca al lui Flaubert, cum scria careva, pentru a însufleţi aceste ruine, cu regi şi regine, dar piatra nu mai are nimic semeţ, numai Ta- misa asta greoaie mai spune ceva şi tradiţia, uniformele şi mecanica schimbării gărzii; mă reţine mai mult fata de lîngă mine, I., instruită, plină de farmec, care mă însoţeşte numai din amabilitate şi mă scrutează din cînd în cînd. Ştie despre mine numai că sînt un fel de bătăuş literar şi, la *National Gallery*, cădem într-o pasiune comună, pictura, şi asta e o surpriză pentru ca, pentru că, aşa cum crede toată lumea, eu vin din- tr-o lume de pickpoketi, în care o discuţie despre senzaţionala pînză *Sfintul Gheorghe şi balaurul,* de Paolo Uccello, pare exclusă, pentru că prea c straniu tabloul acesta şi atunci fata ramînc cu mine şi mîncăm la un *snack* macaroane şi ne întoarcem în muzeul imens, plin de lucruri foarte interesante. Cartea tipului ăla inteligent D.P. îmi foloseşte foarte mult, era snob, mi se pare, pede- rast, şi-a făcut şi-o politică proastă, dar aici, pe insulă, m-ajută să identific nişte repere, fata face restul. Am un dar prost al improvizaţiei, şi vorbesc în general puţin şi mormăit şi nu vreau deloc să arăt ce mai ştiu, pentru că, dacă ştiu ceva, mai bine scriu decît să arunc vorbele în vînt, dar, vedeţi, a stat şi ploaia asta sîcîitoare şi sînt în lumea mea mea mirifică şi atunci pot să ma uit în zarea cenuşie a Londrei şi la ceaţa de pe Tamisa şi să spun gugumanii: că ar trebui sa zăresc, undeva, în

închipuire, fumul sobelor de la Oxford care nu împiedicaseră pătrunderea pe insulă a spiritului lui Erasm şi Bruno şi, pe chestia sobelor, iată şi sobele de la Cambridge care-l afumau pe primul, pe la 1511, cînd se văita, între altele, vi de scriitorii greoi pe care-i citise, şi nşa mai departe, improvizînd, cum spuneam, ţi iar privind la Uccello care arată ca Dali, priviţi bine dragonul rănit cu aripi *hippy* şi mişcarea calului Sfintului Gheorghe singura care ar trăda puterea pictorului şi epoca şi poate coafura copacilor atît de italiană şi nourii bucalaţi ca nişte colaci de aer, dar ce facem cu peştera parcă de material plastic în faţa căreia stă un profil botticcllian? Grădina pare Boboli, cerul e mediteranian, dar ceva fuge, scapă regulei, Uccello a încălcat regula jocului picturii în epocă, a *devansat.* Fata îmi răspunde atent, nu mă contrazice, sporeşte numai ideea mea, între două încercări de a prinde macaroanele italieneşti, îi spun că aparţine celor zece mii de oameni care merită să trăiască, cum stabilea atît de peremtoriu Gobineau, pentru că ştie mai mult decît ştiu eu unele lucruri. Ce face? Face regie de film! Locuieşte la o bătrînă ciudată, care riu-i permite vizite ale amicilor. Dar asta e o viaţă foarte tristă. Bineînţeles că e o viaţă tristă, plicticoasă, dar, dacă ai de alergat atît, de la o scenă la alta şi din muzeu în muzeu, nu c chiar atît de greu. O privesc atent, era o fetiţă acum numai doi ani alergînd prin grădinile verzi ale Peleşului şi acum pare o domnişoară, trimisă de cineva să mă însoţească printre ramele pline de personaje solemne. *Ceai şi simpatie,* îmi sună în ureche un titlu tîmpit de piesă, dar am uitat metroul rece al Londrei şi mai ales trenurile succesive cu care m-am întors de la Sunderland. *Por trăit of a Lady în Yellow,* fundal albastru de cerneală decolorată şi, în prim plan, pe mîneca galbenă a acestei doamne, trei flori stranii de orient şi profilul atît de acuzat năsos, nu e frumoasă, e numai stranie şi pare mulţumită de ceva, pieptul este rotund din decenţă. Baldovinetti nu îndrăzneşte sa calce regulile nescrise ale decenţei religioase care nu permiteau aluzia la ceva carnal. Snackul nu mi-a distrus memoria emanată de tablourile acelea, între macaroane, schimb de cuvinte gratuite şi reevocarea paginilor engleze: nu spunea papa Grigore despre aceşti indivizi fără identitate din jurul nostru că nu sînt *angli* sînt *angeli,* ce gust să facă jocuri de cuvinte. . . Nu sînt deloc *angeli,* spune fata, şi o acompaniază sunetul repetat al maşinii de marcat sumele mîncărurilor. Trăim, aici, într-o lume mercantilă, fără milă. Sărim la regina Elisabcta, care-şi primea ambasadorii vorbindu-le în latină, o fac pe *libristid isteţ* cum spunea acelaşi excelent scriitor care a mai alungat din melancoliile mele de la *Gore Hotel.* Era, de dimineaţă, un Bosch superb, acolo, la *National Gallery: Crist baţjocorit,* cu nebunia detaliului atît de proprie dementului genial care mă fascinează. Şi mai era un grotesc *Massys,* un fel de portret de berar munchenez cu sîni de femeie şi în rochie, cu urechi ca ale diavolului şi o faţă porcină care sărea din perete, atît de ciudat, atît de ciudat! Sau acel *Cranach: Venus şi Cupidon,* hieratic, teatral, cu un copac, probabil portocal, plin de mingi roşii, în care nudul este o puritate atît de substanţială că inspiră sentimentele unei icoane, sau ciudata punere în scenă din *Sfîrşitul vîrstei de argint* a aceluiaşi, cu bătaia ciudată a bătrînilor în faţa unor nubile, statuare, şi ele pure, zeiţe, nu altceva. Totul într-un peisaj

ţepos, şi *Bruegel,* cu *Adoraţia Magilor,* şi el făcut la modul superior, în gestică, dar cei trei Van Gogh, două peisaje şi florile nebune, galbene, smulse parcă din soare, şi şi mai nebunele flori ale lui Rousseau Vame- şui, văzute după amiază la *Tate Gal- lery,* pentru ca aici a fost şi mai tare. *Tate Gallery* îl are pe *Stanley Spencer,* de care nu aveam habar, cu *Resurecţia* lui, o, e o adevărată bijuterie acest Spencer, trebuie să vezi mormintele acelea care se deschid ca nişte capace de conserve, trebuie să vezi tărgile pe care stau morţii şi caii care-i duc, să vezi *Golgota* lui cu un Crist care poartă crucea şi e urmat de nişte indivizi cu scări într-un peisaj englez cu lume ieşită la ferestrele mansardelor ca nişte falşi arhangheli. Trebuie să te opreşti puţin în faţa unui tablou în care nişte ucenici vrăjitori arată ca lucrătorii de la curăţatul coşurilor şi ridică acoperişurile sau să vezi o *Cină de Taina* uluitoare în care apostolii au zaruri în farfurii şi se gîdilă cu degetele de la picioare pe sub masă. Trebuie să mai vezi *The Chapel,* nebunia plină de cruci îngrămădite, curgînd parcă dintr-un loc imemorial, ca să-ţi dai seama ce geniu are individul ăsta! Sau *Alegoria Războiului* din *Rou- te March, Criftii* lui cu vulpi şi scorpioni, bătrînul Soutine şi Chagall pe aici umblă şi ei. Mai curînd e invers, dar nu are nici o importanţă... Şi mai era o nebunie în *Tate Gallery: The Cholmondeley Sisters* — două femei cu doi copii înfăşaţi în braţe care te făceau să te gîndeşti la irealitatea lumii noastre, pentru că prea erau stranii, ţepene, ciudate, dar *posibile.* Dar *Bătălia de la San Romano,* de la *National Gallery,* de azi dimineaţă, asta se uită, domnule? Tot Uccello. Vom reveni mîine, care mîine? Printre Turner, Hogarth, Reynolds, Gainsborough, Raeburn, La- wrence, atît de academici, îmi dau seama că nu iubesc această pictura, aşezată, *construită,* e drept, cu un *aer englez* atît de specific. Cum poţi să înţelegi totul lîngă ucigătorii francezi între care sînt şi aici, la Londra, cîţiva remarcabili? Dar tot la *Tate Gallery,* este *Craniul* acela al lui Modigliani, sculptură uluitoare, cum e *Pogany* al lui Brâncuşi şi nemaipomenitul Blake, serialul care dovedeşte că nebunia poate naşte ceva fără seamăn. Oricum, pe Turner îl mai absolv pentru sfumatu- rile lui şi, în special, pentru o *Veneţie* care are ceva pierdut, căzut într-un crepuscul inimitabil. Sigur, mai erau acolo, la *National Gallery,* şi italieni buni, ciudatul Pollaiuolo cu *Sfîntul său Sebastian* căţărat pe un copac retezat şi Botticelli, excelent, cum este nemaipomenitul Holbein cu *Ambasadorii* săi, tablou plin de mister. Dar acum este un decor roşu de pluş în care se mişcă actori şi cîntă un lăutar de zile mari, un fel de gentleman de 50 de ani care aduce cu Manicatide al meu din romanul „Facerea lumii". Actriţe trecute, cu faţa luminată de luminări, aplaudă bete, ziua a trecut, a trecut şi miezul nopţii. Afară cerul Londrei este surprinzător, verde, plin de puritate. Unde o fi ceaţa? Mă uit la ochii fetei din faţa mea ... O *altă dată a acestui Jurnal.* Fotbalul a dispărut undeva între verdele clasic al *Wembleyului* şi plimbările din Blooms- bury, între două taxiuri şi grădinile gris, lecturi din Chesterton şi iar plimbări pe sub copaci negri de zgură şi iar ideea de a mă opri aici pentru că restul este indiscreţie. A, să nu uit: am găsit ceva nostim într-o carte a lui Botez: Taine spunea despre statuia lui Nelson din Trafalj*ar Spuare că e un guzgan într-o prăjina, dar, ne asigură autorul, la Glasgow

este şi mai şi cu statuia lui Walter Scott, care stă într-o prăjină dorică în timp ce priveşte în jos la regina Victoria care călăreşte lîngă piedestalul statuii sale printre alte 11 statui. Oare, în general, eu am mai văzut ceva din Londra asta, la urma urmelor, şi, chiar, unde se afla Trafalgar Square? pentru că m-am rătăcit...

Bacon, Dominus Verulami . . .
Apa goală ca o nimfă (Turner).

Cu firul de plumb în mînă, cu ochii inflamabili, ca nişte stăpînitori, cu un spirit exact ca un compas, noi ne edificăm opera aşa cum universul şi-o alcătuieşte pe-a sa, aşa cum inginerul construieşte podurile, cum matematicianul elaborează formulele orbitelor (Naum Gabo, Antoine Pevsner).

Străinul care locuia în Enghien Ies Bains, lîngă Viile d'Avrey, pe rue du Depart, şi care a murit într-o fîntînă din faţa Mioriţei, într-un accident de automobil, după un chef la *Doi Cocoţi* cu o pipiţă. Apoi corespondenţa cu văduva care credea că el a murit întîm- plător şi simţea nevoia să se sinucidă sau numai credea că vrea să se sinucidă. Oricum, *rue du Depart . . .*

Cine trăieşte mai multe vieţi trebuie să moară de mai multe morţi (Wilde).

Dar principesa de Guermantes în saloanele căreia mişunau reginele şi care spunea „Coburgu mei" ca şi cînd ar fi spus „căţeluşii mei"? (Proust).

CAIETELE PRINCEPELUI
(Magie, Mitologie, Poezie)
(Din Mircea Eliade — Mitul reintegrării)

P e cei de felul tău nu i-am urît niciodată, îi spune Domnul lui

Mefistofel, dintre toate spiritele care neaga, bufonul e cel care mă plictiseşte mai puţin *(Faust,* Goethe).

— Dzeu şi diavolul se întîlnesc din cînd în cînd, e amintirea turbure a unui rit cosmic. Binele şi răul coincid, un moment, coincidenţa contrariilor, a contopirii între fiinţă şi nefiinţă, a *totalizar i i realului.*

— Formula prin excelenţă mefistofelica este: *Verweile* — opreşte-te, dacă Faust se opreşte, el este pierdut, diavolul nu se opune deci creatorului, ci creaţiei sale, el vrea să împiedice devenirea.

— Lucrul cel mai înalt e să consideri diversul ca identic, lucrul cel mai comun e acţiunea, adică unirea concretă a celor ce sînt separate (Goethe).

— Toate religiile au avut o mare zeiţă, *magna mater*, mamă a totului. Cosmosul şi viaţa nu puteau fi create de un zeu, ci de o zeiţă, de unde supremaţia cultului unei divinităţi feminine în matriarhat, în care virtuţile feminine capătă funcţiune de principii (virtuţile sînt fertilitatea şi naşterea).

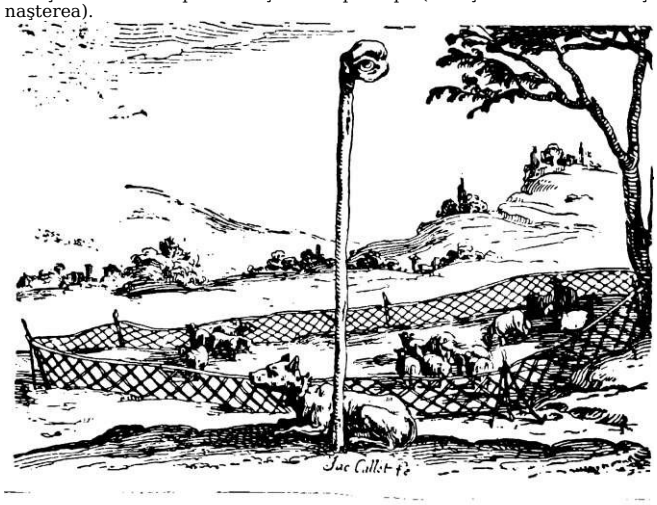

— Se spune că descoperirea agriculturii este datorată femeii. Pămîntul e o mare matrice în care rodesc tot felul de germeni, deci pămîntul devine femeie. Omologarea actului agricol cu actul sexual c bine cunoscută în toate religiile. Ritmurile lunare stăpînesc femeia, care singură participă la magia lunii. Paparudele goale atrag pe marele bărbat sideral. în China, norii sînt închipuiţi ca nişte balauri, simbol falie. Marea zeiţă e şi zeiţa apelor. în culturile oceanice, matricea tuturor lucrurilor se află în fundul oceanelor. Eroii şi sfinţii sînt consacraţi prin atingerea cu apă rituală (Sfinţii sînt eroi, N.).

— Totalizarea cosmosului în jurul principiului feminin se face prin intuiţii vaste şi totdeauna pe realităţi vii: occanele se unesc. Lumea e unită cu pămîntul şi cerul printr-un fenomen concrct: nunta între cer şi pămînt, fecundarea matricei telurice.

— Marile zeiţe ale Orientului sînt în acelaşi timp şi zeiţe ale războiului: Astarteea, Nanaia în Mesopotamia şi Iran, Istar a Babilonului, Anat în Palestina, Anaitis în Iran. Bărbaţii cad în stăpînirea acestor zeiţe numai în timp de război, cerîndu-le lupta, moartea (Rămăşiţă a matriarhatului, cînd războiul era decretat de femei? N.).

— Magna Mater, fiind o zeiţa a totului, în ea coexistă viaţa şi moartea;

marea larvă amorfă deci, în ordine morală, contopeşte binele cu răul. Existau serbări cînd fecioara coincidea cu curtezana, inclusiv regina trebuia să practice prostituţia rituala. Aceasta, la începutul primăverii, pentru a se asigura o bună recoltă. Se realiza o confuzie orgiastică în care nici o lege nu se mai putea distinge, deoarece trebuia realizată experimental starea de nediferenţiere haotică de dinaintea Creaţiunii, pentru a promova, în virtutea magiei imitative, topirea germenilor în aceeaşi matrice telurica şi actul rodirii.

— în Tracia, cultul lui Dionisos- Zagreu era săvîrşit prin orgii bachanale frenetice, fuga femeilor noaptea prin păduri şi munţi, sfîşierea iedului (simbol al lui Dionisos) şi risipirea sîngelui pe arături. Prezenţa exclusivă a femeilor e un mister tipic femenin, femeile sînt singurele care cunosc tainele vieţii vegetale.

— Sîntem atraşi, în mod fatal, în subteranele obscure şi calde ale pămîn- lului.

— Prin anumite ritualuri, egiptenii creau sufletului mortului o soarta agricolă, transformîndu-I în seminţe.

— Viaţa omului arhaic era dirijată de ritmurile cosmice care însă nu erau numai ritmuri lunare, ci şi colaje.

— Deşi zeiţele pămîntului sînt considerate izvor al beatitudinei şi opulenţei, cultul lor cuprinde practici şi rituale sălbatice, sîngeroase.

— Zeiţa Kali, numită cea blîndă şi binevoitoare, are o iconografie sînge- roasă, cu colier de cranii omenşti (Ielele se numeau milostivele, furiile — eumenide etc.).

— Cea mai veche zeiţă a Indiei, *Aditi,* mama a tuturor, înseamnă: cea nelimitată, cea inepuizabilă. în orient, zeiţele sînt reprezentate cu fusul în mînă: ele torc iirul vieţii, după voinţa lor. Destinul omului e iraţional. în India, marea zeiţă a jucat şi rolul de zeiţă a timpului: *kala* = timp e apropiat de Kali, numele marii zeiţe, şi înseamnă şi pătat, negru, întunecat.

— După concepţia indiană, omenirea trăieşte de mult în *Kali-iuga,* adică în epoca întunecata, epocă de confuzii şi crime, ultima etapă a unui ciclu care se încheie.

în panteonul indian numărul zeilor şi al demonilor e nesfîrşit. Zeii sînt *tiamarupa,*

adică au nume şi formă. între om şi zeu nu e o deosebire de calitate, ci de cantitate. Zeii trăiesc mai mult ca oamenii, nu sînt însă eterni, etern e numai spiritul = Brahma

— .Tot ce nu e liber, ce nu e spirit adică, se află într-o necontenită devenire, într-o transformare fără odihnă. Om, plantă, zeu sînt *namarupa,* existenţe individuale, pentru că principiul individuaţiei este în acelaşi timp al pluralităţii şi, atunci cînd încetezi de a mai fi Unul, devii Fără Număr. Cînd unitatea primordială se sparge, adică atunci cînd începe Creaţia, cosmosul, deveni- rea-instinct ontologic, latent în orice fărămitură din marea unitate iniţială, încearcă să realizeze unitatea la celalalt cap, în infinit. De aceea tot ceea ce devine, ce are viaţă tinde să se înmulţească la infinit, ca jungla, pînă la completa ocupare a Cosmosului. Haosul e imaginea adulterată a unităţii primordiale, nedespicată prin actul creaţiei. De aceea în arta indiană nu există spaţiu gol, orice colţişor e ocupat, tendinţa spiritului indian este sa ocupe spaţiul; izvorul vieţii, cînd e descătuşat, trebuie să curgă la infinit, înecînd totul. Artistul indian tratează cosmosul în conformitate cu metafizica tradiţională a Indiei, ca o necontenită unduire, ca un ocean de forme vii, ca un Tot în devenire. De aceea nu exista unghiuri în arta şi iconografia indiană. E o continuă unduire. Braţele personajelor se îndoaie ca un dans.

— *Despre dans.* Dansul e cel mai dinamic simbol al Creaţiei, al devenirii ritmice. Shiva a creat lumea dansînd. *Nataraj,* dansul regal, este o formulă prin care se exprimă Creaţia şi viaţa cosmică. Privind scenele reprezentate în arta indiană, privind oamenii aceia care se apleaca în ritmuri moi, femeile acelea cu corpuri rotunde, animalele cu mers legănat (elefanţii, gazelele), ai impresia că prin nici unul din ele nu curge sînge, ci un fel de sevă. Ele nu au mişcările frînte şi gesturile fragmentate ale corpurilor hrănite cu sînge. Ritmul lor e lent şi armonios, ca într-un mare somn. Ele respiră în acest văzduh solar, dar izvorul vieţii lor se află alt-undeva, în ape, în pămînt, în matricea telurică. Sensul acestei vieţi vegetale, în care se integrează prin artă şi oamenii şi zeii, trebuie căutat în valoarea simbolică a apei care este, în acelaşi timp, principiul nediferenţierii primordiale (Haosul = Apă, în toate tradiţiile cosmologice) şi izvorul tuturor formelor. Ritmul vegetal e doar o formă a ritmului acvatic. „Ocupînd spaţiul" cu existenţe structurate conform ritmului ve-getal, arta indiană îşi manifestă tendinţa către totalizare.

— Din suferinţă şi robie se naşte beatitudinea, experienţa binelui conduce la dorinţa răului. în filozofia indiană nu există bine şi rău decît în planul manifestat de *nama.ru.pa.* Extremele nu se ating, ci se creează una

pe alta ... în întreg cosmosul, în însăşi structura devenirii, există o tendinţă latentă de întoarcere la matcă, adică la nedife- renţierea primordială.

—În mitologia indiroa zeii sînt numiţi *devas,* iar demonii *asur*s amrta = ambrozia* (pentru ea se bat zeii cu demonii). Zeii şi demonii sînt, într-un fel, fraţi, sînt copii lui *Prajapati,* zeul tuturor făpturilor. *Agni,* zeul focului, e, în acelaşi timp, un prect *asura,* adică demon. Soarele e numit *preot asura* al tuturor *devas.* În cultura indiană tendinţa de a depăşi contrariile e mai evidentă ca oriunde. Aici se ascunde doctrina totalizării, ceea ce Cusanus numea *coincidentia oppositorum.*

— Şaprele şi soarele reprezintă două principii opuse: întunericul forţelor telurice contra luminii, spaţiului clar. Şarpele e şi simbol eretic, deoarece *eros* serate pe om din sine şi-l aruncă către altul, îi anihilează propriile sale limite, în gîndirea mitica indiană coincid: *Agni,* zeul focului, e identificat cu *Ahi Budhnya* = marele şarpe, emblema tuturor latenţelor. *Agni* e descris fără cap fără picioare ascunzîndu-şi ambele capete. Şarpele e o virtualitate a focului, e invizibil, iar întunericul este lumina în latenţă.

— *Soma,* băutura care conferă nemurirea, este divină, solara. Şerpii sînt socotiţi nemuritori, fiindcă îşi schimbă pielea, despre *soma* se spune că iese ca şi *Agni* afară din pielea ei bătrînă. Un *tedt* spune: prin sacrificii, şernji au biruit moartea, acel care face la **Tel** biruie şi el moartea. Şerpii şi-au lăsat pielea bătrînă, au ieşit din ea şi au biruit moartea.

— *Var una,* zeu al cerurilor, e şi zeu al oceanelor, lăcaş al şerpilor. Va- runa mai e numit rege al şerpilor sau viperă. Monstrul *Vrtra,* ucis de *Indra* (e vreo apropiere între Indra şi Andro, să fie un erou, un om la baza cultului, lui Indra? N.), are forma unui şarpe. Prin uciderea lui Vrtra, Indra cliberea- ză apele, deci o recreaţie a cosmosului. Deci şarpele ar simboliza materia, latenţele, virtualităţile divinităţii.

— în perechea *Mitravaruna,* mitra e manifestat supus devenirii, iar *Va- runa* e nevăzut şi etern. Aici se exprimă biunitatea divină.

— Toate schimbările şi contrastele sînt aparente — textele vedice. În realitate, soarele nici nu apune nici nu răsare, el se răsuceşte, adică se manifestă dar nu se alterează. Binele şi răul, lumina şi întunericul sînt ale aceleiaşi unităţi în diverse manifestări.

— Deci *coincidenţa contrariilor* se realizează în divinitate, aspectul dual se datorează activităţii sau inactivităţii divinităţii, care poate fi virtuală sau reală, latentă sau manifestată.

— De aici decurge ideea co-sangui- nităţii binelui cu răul, a diavolului cu Dumnezeu. Ormuzd şi Ahriman sînt fraţi gemeni născuţi din Zer van, care la greci s-a numit Cronos. S-ar putea spune că, în terminologie vedică, Ormuzd şi Ahriman sînt aspecte diferite — latent şi manifestat — ale lui ZJervan.

.— Profetul manicheiştilor era Mani. Dualismul O-Ahr aparţine religiei iraniene iniţiată de Zarathustra (Zoroastru) şi din el s-au născut sectele creştine: manicheiştii, bogomilismul, pavlichia- nismul.

— Ideea descendenţei comune a binelui şi a răului e şi în legenda sf. Sisinie sau Sisoe, care apăra copiii, şi a sorei sale Avestiţa, care fură co- pii şi j>e care, pînă la urmă,^ Sisoe o omoara cu lancea. Era diavoliţă.

— în cazul lui Adam şi Lilith, soţ şi soţie, e de asemenea o co-sanguinitate între bine şi rău. Gnostici. La origine, diavoliţa era doar simbolul lumii întunecate, iar eroul, sfîntul, al lumii luminoase.

— Vedele şi Upanishadele se adresau unor iniţiaţi pentru a transmite formule metafizice şi reţete contemplative.

— Ideea polarităţii şi ambivalenţei divine este ecumenică, adică proprie tuturor religiilor. Această idee e exprimată mitic în *Vede* şi metafizic în Upa- nishade, în rituale orgisiace (Mister), în ereziile creştine, în iconografie (China), într-un fatalism popular (Firul vieţii), superstiţii (Sisoe-Sevastiţa), în formule gnostice (Adam-Lilith), Eonul bun, eonul rău în dualism (Or.-Ahr.).

— Din conştiinţa poziţiei în cosmos a omului ia naştere şi drama omului şi metafizica sa. Căci această conştiinţă este, într-un anumit sens, o cădere. Omul se simte despărţit de ceva şi această despărţire este pentru el prilej de durere, spaimă, deznădejde. Se simte slab şi singur, iar acel ceva e puternic şi total, cuprinde tot ce nu este omul, tot ce e altceva decît el.

— Prin orice ritual se realizează paradoxul celei mai absolute ambivalenţe: piatra la care ne închinăm este în acelaşi timp zeul şi o parte din el, fiinţa coincide cu nefiinţa; se obţine astfel unitatea primordială.

în culturile primitive, **bărbatul** e transformat magic în femeie, pentru a **reuni coincidenţa contrariilor;** Androginul e tipul ideal al zeului, divinitatea cumulează toate **jDOsibilităţile.** Dumnezeu e **înspăimîntator** şi blînd.

Mitul Androginului. A. e considerat ca tipul omului desăvîrşit, arhetip primordial. Androginia Giocondei, a sf. Ioan? Peladon, Freud.

— La hermafrodit, separarea sexelor e exagerată, la androgin, fuziunea e desăvîrşită, e un nou tip de uma- nirate cu o conştiinţă apolară. Eva s-a născut din bărbat fără ajutorul femeii. Cristos din femeie fără ajutorul bărbatului.

— Omul primordial a fost adrogin: Adam — Eva, idee găsită la gnostici şi în Kabala. După Baader, omul primordial Adam—Eva avea tovarăş o idee care trebuia să-l înveţe să zămislească lăuntric, dar Adam—Eva a căzut în păcatul somnului în timpul căruia Eva se desparte de Adam. Datorită lui Cristos, omul va deveni Androgin.

— Humboldt consideră divinitatea androgină, fiindcă divinitatea nu poate fi limitată (de cercetat, asupra acestui subiect, Swedenborg).

— Problema androginului era secretă, nu era accesibilă oricui, nu se discuta, cel puţin aşa au transmis-o cele trei mari tradiţii mistice mediteraniene: creştinismul, iudaismul, mahomedanismul. Se comunica exclusiv învăţaţilor.

— într-un fragment apocrif numit Evanghelia egiptenilor se spune că împărăţia lui Dumnezeu pe pămînt se va realiza atunci cînd se va dobîndi condiţia androgina, condiţie indispensabilă pentru desăvîrşirea omenească.

— Oamenii au fost însetaţi de desă- vîrşire şi n-au conceput-o decît prin suprimarea condiţiei umane (ascetism androgin). Androginie e, în

fond, realizarea arhetipului Adamas după care a fost creat primul om, Adam, care nu căpătase conştiinţa de sine fiind bisexual şi, ca atare, nedeterminat.

— Primul om în mitologia germanică era *Tuisto* (cuvînt ce trebuie pus în legătură cu vechi-norvegianul tfiifr=bi-partit, vedicul *dvis*, latinul *bis:* mai departe, ajungem la *schwester,* care înseamnă soră, adică exmplarul feminin co-sanguin ??N).

— După Platou (*Banchetul),* omul primitiv era androgin şi avea forma sferică, aceasta fiind simbolul desăvîr- şirii. De cîte ori se vorbeşte de un nou ideal de umanitate, apare sfera infinită şi geometria mistică şi androginis- mul. Tipul desăvîrşit de umanitate nu poate fi decît total, adica androgin, ideal pe care oamenii şi-l asimilau prin ritualuri, obiceiuri şi sărbători colective, schimbarea de costume, orgii rituale, anularea condiţiei umane printr-o regresiune în nediferenţiat, coincidenţă a sacrului cu profanul.

— Omul nu poate trăi absolutul fără să-l altereze. Schimbarea de costume urmăreşte, de fapt, realizarea unei stări androgine, redobîndirea condiţiei primordiale care era, prin tradiţie, de- săvîrşită.

— Miturile nu sînt, de obicei, decît forma teoretică a ritualului, iar ritualul nu e decît încercarea omului de a lua contact cu realitatea absolută. Din mitul androginului rezultă valoarea rituală a dragostei, prin care omul se pierde pe sine, contopindu-se prin celălalt.

— Ontologia arhaică este exprimată în termeni biologici: Viaţa este un simbol al puterii, al realităţii absolute. Femeia nu însemna femeie, ci principiul cosmologic manifestat în ea. Androginia divină are o valoare metafizică, se exprimă prin ea coexistenţa contrariilor, a principiilor cosmologice (căci astea sînt femeie şi bărbat) în divinitate.

La estonieni, duhul pădurii este într-un an femeie, într-un an bărbat. Şi Zervan este androgin. Androginia este o stare paradisiacă pe care omul nu o dobîndeşte, ritual, decît pentru scurt timp

— .în misterele antice sau în orfism, androginia joacă un rol capital, neofitul joacă un rol feminin, iniţierea este o nuntă divină.

Mitul este încercarea de a releva un mister cu mijloacele imaginaţiei (Blaga).

Memphis Slim cîntînd la pian o *boogie-woogie,* care evocă un galop nebun, dar discret, o furtună sau o mare aglomerare de oameni.

Astaroth şi Belphcgor, zeii egipteni care au fost alungaţi de oameni de pe muntele Sinai, cînd Moi se a spart tablele legii.

B. cu foamea lui de masor . . .

Erotica mentală a divinului om căruia nu i-am găsit încă nume, dar care va trebui să populeze cu geniul său o parte a *Săptamînii nebunilor*, făcînd din dans o performanţă sportivă ca să placă tinerelor femei de la *Academia grecească,* cu un imperialism al inteligenţei căreia şi femeile îi cedcază din nevoie de exotism. Pe urmă, batjocura şi dispreţul pentru slăbiciunea proprie a amantelor care nu gustă estctic prostituarea, totuşi.

Marea vorace prin ncl imitare. Exaltare a albastrul ui şi mutaţiile mediului acuatic, dar acest lucru sublim este şi excreţie şi resturi. . . (pentru *Janus).*

Tot X. îmi povesteşte cum cineva a făcut parte dintr-un grup care a vizitat o ţară străină. Unul dintre turişti observă că un bătrîn e cam slab. însoţitorii se prefac a nu şti limba, a doua zi întreaga delegaţie este primită la un *Institut de bătrîni.* Totul e curat, roz, bătrînii sînt îmbrăcaţi în halate curate, au un aer prosper, fete cu gustări se plimbă în jurul lor. Acelaşi (era un marinar) observă că cei mai mulţi fuseseră şi fardaţi .. .
Oraşe care vibrează şi sînt exuberante (Nat Owinger).
Să lărgeşti vocabularul expresiei arhitecturale (Marcel Brcuer).

încetascm de multă vreme să extrag dintr-o femeie un soi de rădăcină pătrată a necunoscutului ei (Proust).

Pegra şcolii greceşti, lăbarii ăia cu ochii urduroşi, singuratici, înfometaţi, dornici de femei de lume mare, cu palme ude de transpiraţie, gata sa plîngă sau sa care ceva, gata să sfîşie pe primul căzut sub cuvinte de dragul celui carc le dă ceva de băut în pivniţele mărginaşe din Tabaci, umblînd toată noaptea pe ulite pentru că nu au un acoperiş, ţinuţi de femei pe care le snopesc în bătaie şi pe urmă le cerşesc adăpost de la uşi, cu dinţii căzuţi, deca- vaţi, isprăviţi, *inteligheţia naţională* cu care atît se mîndresc unii, dar care nu sînt primiţi în saloanele greceşti ca să nu strice covoarele ori să fure ceva de prin odăi. .. *(Saptămîna nebunilor).*

Monumente asiatice: o pădure în cinstea lui Ho Şi Min

.Efemerele orgii ale uitării (Walter Pater).

Dialog pentru *¡anus;*

— Mi-aţi auzit azi noapte la radio? (22,30) Simfonia Mare, Alpestra .. .

— Deci dumneata făceai zgomotele acelea de credeam că a început cel de-al treilea război mondial?

în jur, o incertitudine a sexului: în veşminte de păr. La Roma, spunea B., bărbaţii îşi injectează sînii cu parafină ca, la costumele muiereşti pe care le poartă, să posede şi sîni. Cei bogaţi se dau în vînt după tineri adolescenţi corupţi.

Din cartea asupra Magiei a lui Potet, citată de Elîphas Levi: *Histoire de la Magie:* trebuie să fi domesticit cîinii fantastici care latră în vise.

T., citat aproximativ: Dacă cineva nu crede în mod sincer că trebuie sa spună negru atunci cînd ştie că totul e alb, nu e un bun iezuit (Ignacio de Loyola).

Tot Eliphas Levi în *Comentariile* sale la *Cabala* scrie că spiritele elementare, spun cabaliştii în cărţile lor cele mai secrete, sînt *copiii singurătăţii lui Adam,* născuţi din visele sale pe cînd dorea femeia pe care Dumnezeu nu i-o dăruise încă.

Să nu smulgi florile care formează coroana (Pitagora).

Dintr-un film (replică): Şampania nu e decît laptele adulţilor.

Belphegor, zeul negru al Indiei, monstruosul Rutrem în forme priapice. Era, se spune, un idol bărbos, avînd drept limbă un phalos gigantic. Sabatul vrăjitoarelor din Evul Mediu nu era decît o repetiţie a serbărilor lui Hamos şi Belphegor.

Sabia e axa luminii (De Gaulle).

Cum vin asupra mea fantasmele, cele ce mă refuza, au forme gigantice, sînt ca Ielele, necruţătoare, simple, imbecile, dar atît de stapîne pe ele, că mă înspăimînt. Numai lenea, egoismul meu, acea mişcare lentă cu care ma apropii de oameni m-a ferit de erori groaznice. Şi, pe urmă, nu cedez ideii că nu trebuie să admit că mi se face o favoare. Mie mi se cuvin toate, ele speră că voi cerşi...

Francesco G., amicul din Milano: Trei lucruri sînt grele: să cumperi un pepene copt, să alegi un cal de rasă şi să iei o nevastă bună (dracu ştie în ce refectoriu a găsit asta, care e atît de italiană). E însoţit de o tînără reporteră care ştie pe degete întreaga societate italiană, care are un logodnic grec şi speră să-l ia pe acest domn în vîrstă care s-ar căsători cu ea, dar se gîn- deşte că nu s-a aproabat încă legea divorţului, şi dacă se va plictisi? Altfel — sînt încîntatori amîndoi. Ea a avut ideea de a veni în plină iarnă, aici, în Sciţia, sa vadă un oraş fără farmec. în acest anotimp, cu singurul merit ca n-au sa fie văzuţi de nimeni. Singurătatea în această Europă turistica . „.

Iconodulii şi Înconoclaştii pentru capitolul *Plumitivii* din *Janus.*

Ar trebui să găsesc *Tratatul filozofic despre voluptate* al lui Lorenzo Valla, citat de Marcu, operă fundamentală a Renaşterii —

Vila Palmieri, în care se localizează acţiunea *Decameronului,* poate servi de model *Casei Meitani,* de recitit...

Imaginaţia este stăpîna erorii, parcă Pascal.

Divinii delfini: citesc în ziare cum salvează ei oameni osteniţi, ductndu-i spre mal şi protejîndu-i în faţa rechinilor, ce au ajuns: dezbracă femeile la *Motdin Rouge.* Nici chiar aşa! Poetul Arion s-ar indigna.

Corpul omenesc este mormîntul zeilor. (AJain).

Jacques De val: *„L*art de la réussite est celui des reconciliantions".*

Ideea de capcană care-l urmăreşte pe un personaj din *Janus.* Omul stă de la naştere într-o celulă ca *foetus;* ovulul şi capcana ca semn al vieţii, imposibilitatea de a ieşi din cerc, sicriul ră- mfintnd ultima capcana...

Doamna de Cambremer n-avusese puterea să parcurgă drumul de la minte la inimă, dujîă afirmaţia lui Leibnitz, care spusese că e lung (Proust).

Tot el: Dorinţele vagi ca parfumu- rile, aşa cum styraxul era dorinţa Pro- tyraei; şofranul dorinţa eterata; aromatele, dorinţa Herei, smirna, parfumul norilor, mana, dorinţa Nikeei, tămîia, parfumul mării în *Imnurile orfice.* A propos de jertfele Orgiophanţilor (vezi *Princepele).*

Eliphas Levi: *Sfînta vehma* de pe timpul lui Carol cel Mare, un fel de poliţie secretă care a instituit *francju- decătorii.* În 1400 existau în Germania 100.000 de asemenea *franc judecători,* aducînd cu o armată de exterminatori (vezi *Escadronul morţii* din Brazilia). Şefi de briganzi terminau ucişi cu teribilul pumnal în piept. Cei mai puternici seniori primeau citaţii de avertisment bătute cu cuie în poartă. Se lupta, de fapt, împotriva sabaturilor, a culturilor păgîne în care se făceau jertfe omeneşti. Arestările aveau loc noaptea, cei prinşi duşi într-un subteran şi interogaţi de o singură voce. Codul Curţii Vehmei a fost găsit în vechile arhive din Westfalia. Erau stabilite din 772 de Carol cel Mare şi corectate de regele Robert, în 1404, care le-a augmentat şi le-a mai schimbat. Iluminaţii erau membri ai Tribunalului secret. Cine citea prima pagină a acestui cod secret era condamnat la moarte automat. Mai exista o *Cavalerie rătăcitoare* împotriva castelanilor abuzivi (formau din clerici înarmaţi: *francjudecători't* împotriva *necTomanţilor).*

Sisif este Kirilov care *nu* se sinucide (Camus într-un studiu despre Dosto- ievski).

Maşinăria în transă a mării — W'allace Stevens.

Ofertoriile — partea aceea a liturghiilor catolice din Proust.

— Cum se nasc seniorii?

— Din dispreţ!

MARII INIŢIAŢI

de Etluard Schure (schiţa asupra istoriei secrete a religiilor)

Orice religie are o istorie exterioară şi una interioară, numai pentru iniţiaţi, numită ezoterica, doctrina a misterelor.

— Pentru rasa ariană nucleul sînt *Vedele,* cu o primă caracterizare istorică în doctrina trinitară a lui Krishna, care dă brahmanismului puterea sa. Budha. care e posterior lui Krishna cu 2400 de ani, nu face decît să

pună în valoare doctrina metempsihozei şi a seriei de existenţe înlănţuite conform legii lui Karma. Budismul a fost o revoluţie democratică împotriva brahmanismului aristocratic, fondul metafizic e acelaşi.

— La baza acestor mituri stă o gîn- dire profundă şi ştiinţifică, dar principiile sublime sînt înscrise atît în mistere cît şi în vulgarizările făcute pentru folosul poporului.

— Fiecare verset al *Genezei şi* aproape fiecare cuvînt are un triplu sens.

— Ezoterismul creştin se găseşte în tradiţiile essenienilor şi gnosticilor. E- vanghelia sfîntului Ion ne dă cheia creştinismului.

— Ideea trinităţii şi a verbului divin era deja învăţată de mii de ani în India şi Egipt.

Principiile esenţiale ale doctrinei ezoterice:Spiritul este singura realitate, materia nu e decît expresia sa inferioară, schimbătoare, efemeră, dinamismul sau în spaţiu şi timp. Creaţia c eternă şi continuă ca şi viaţa. Microcosmul-om e, prin constituţia sa, ternar: spirit, suflet, corp. El e oglinda macrocos- mosului-univers: lume divina, umana, naturală, care, la rîndul său, e organul lui Dzeu cel inefabil, al spiritului absolut care e, prin natura sa, Tată, Mama şi fiu. Individualitatea umană, sufletul, e nemuritor. Reîncarnarea este legea e- voluţiei sale. Ajuns la perfecţiune, in- dividualitatea umană se întoarce în spiritul pur, la Dzeu.

— Prin teozofie se deschid abisurile inconştientului, necunoscutului, încercăm frisonul, tremurul infinitului, vedem prăpastia de unde am ieşit şi înălţimile către care noi aspirăm.

— Omul e născut în scobitura unui val şi nu ştie nimic despre vastul ocean care-l înconjoară. Mistica transcendentă ne împinge barca pe creastă şi sesizăm ritmul grandios al furtunii.

— Există un suflet al lumii.

— Legile selecţiei naturale sînt le^i instrumentare, de care natura asculta pentru a îndeplini planul divin: lupta pentru viaţă, ereditatea şi selecţia naturală. Transformiştii fac ca apariţia noastră să fie explicată numai prin con- diţiuni de mediu. Dar mediile nu explică speciile, după cum legile fizice nu explică legile chimice, după cum chimia nu explică regnul vegetal sau animal. Fără forţa intelectuală şi animica nu se poate explica nici măcar apariţia unei simple celule, dar a unei specii.

— Omul, efigie vie a sufletului universal, a inteligenţei active.

— Poezia, muzica, literatura, exprimă un imens suflu ezoteric. Aspiraţia către viaţa imaterială se regăseşte în regretul, îndoiala, melancoliile şi blestemele artiştilor. Niciodată sufletul o- mului n-a avut un sentiment de insuficienţă, de mizerie, de absurditatea vieţii sale prezente, şi a aspirat la ceva de dincolo. Uneori intuiţia sa îl determină să formuleze adevăruri transcendentale, care nu fac parte din sistemul admis de raţiunea sa, care contrazic chiar opiniile sale de suprafaţă şi care sînt involuntare efulguraţiuni ale conştiinţei sale oculte. Idealul e anticipaţia, viziunea profetică a unei existenţe superioare. Ca vulcanii care ne aduc secretele din interiorul globului, entuziasmul, extazul sînt explozii pasagere ale acestei lumi interioare.

— Gradele iniţierii sînt nenumărate, crisalida unui înger, luptă pentru eclo

ziunea viitoare. Viaţa divină e o serie de morţi succesive.

— Doctrina misterelor ei — sursa civilizaţiilor noastre — a creat marile religii.

RAMA (ciclul arian)

— Din *Zendavesta* reiese că, întrebat de Zoroastru, care este primul om cu care a vorbit, Ormuzd, marele creator a spus: *Yima,* frumosul *Yima>* căpetenia Curajoşilor.

— Omenirea se împărţea în patru rase, în vremurile imemoriale; ele sînt reprezentate pe mormîntul faraonului Seti I la Theba: rasa albă poartă numele de *Tamahu,* cea roşie, numele de *Rot{ cea galbenă, Amu;*

cea neagră, Halasiu (Lenormant, Histoire des peuples d'Ori- ent).

. w "

—Cu prima bîlbîială se naşte societatea şi vaga bănuială a unei ordini divine.

— Negrii au invadat sudul Europei, de unde oroarea de diavol care era emblema regilor negri şi ideea că diavolul e negru. Preoţii posedau o ştiinţă înaltă, de la ei a rămas cultul astre- lor: *sabeismul* la popoarele albe.

— în Nord, în apropierea polului, s-a născut rasa albă, *hiperboreeriti;* aceştia au inventat cultul soarelui şi al focului (normal, la nişte popoare care au suferit de frig). Ei au adus în lume nostalgia cerului.

— La popoarele barbare, mai întîi femeile au descoperit şi afirmat ocultul, invizibilul, din cauza sensibilităţii lor nervoase mai pronunţate. în jurul profeteselor se strîng bătrînii care observă prorocirile. Marele strămoş devine zeul tribului. Profetesele vorbesc în extaz, cînd vorbesc, figura lor se transformă, vocea devine ritmică, oracolele se clamează cu o voce puternică cîntînd o melopee gravă şi semnificativă. De aici, versul, strofa, poezia şi muzica, a căror origine e considerată divină la mai toate popoarele (Tonul oracolelor era emfatic, altul decît vorbirea curentă, asociaţiile de cuvinte erau uneori neobişnuite).

— Descrierea unei vizionare, după dr. David Strauss: întîi căzu într-un somn mistic .. . o^figură suferindă dar înălţătoare şi plină de tandreţe, o limbă pură, măsurată, solemnă, muzicală, un fel de recitativ, o abundenţă de sentimente, ai fi zis adierile melancolice şi senine făcînd să vibreze coardele unei minunate harfe eoliene.

226

— Ideea revelaţiunii nu se putea naşte decît în legătură cu fapte de acest gen. De aici, deci, poezia religia, cultul, preoţii.

— La popoarele galbene rugăciunea e formală sau n-a mai păstrat decît ritmul (rugăciuni, învîrtire cu roata); din acest motiv, şi poezia e săracă. Poezia rasei galbene e lipsită de femei, ca în toate regiunile în care femeia e considerată sclavă (Rolul femeii în poezie se pare că e hotărîtor). Din cauza respectului pentru profetese, pentru conducătoarele spirituale ale tribului, din cauza dorinţelor, trebuie gîndită aceasta idee în situaţia matriarhatului, în care femeia aducea sau avea o puternică aureolă.

— Apoi, profetesele abuzară, cereau sacrificii omeneşti, mesageri ai zeilor, se născu o teamă perpetua. Aceasta, în copilăria rasei albe, pe atunci violenta şi nebună.

—Popoarele semitice par a se fi născut, după Schure, din contopirea rasei albe cu cea neagră, negrii păstrînd preponderenţa. Egiptenii dinaintea lui Amenes, arabii, fenicienii, evreii, caldeenii. Acolo unde albii i-au învins pe negri s-au născut civilizaţiile ariene: iranieni, indieni, greci, etrusci. sciţi, geţi, sarmaţi, celţi şi, mai tîrziu. germani.

—Semiţii au adoptat monoteismul, datorita intelectualităţii rasei negre din care erau ieşiţi; iniţierea, la albi, din contră, se remarcă prin tendinţa către po- liteism, mitologie, personificarea divinităţii, dragostea de natură (specifică popoarelor din regiunile temperate).

Un »tu Ft f >•/«

— Direcţia scrisului: curent semitic, de la dreapta la stînga, şi curent arian, de la stînga spre dreapta (Explicaţia? vezi cartea despre originea scrisului). în vremurile vechi nu exista scriitură vulgară, aceasta s-a răspîndit abia cu scrisul fonetic. Scrisul era sacru, ideografic, hieroglific. După autor, primii inventatori ai scrisului din rasa neagră priveau către sud, locul lor de origine, dar îşi îndreptau scrisul către răsărit; albii au privit către nord, locul lor de origine, şi şi-au orientat scrisul tot către răsărit.

— în tradiţiile egiptene, epoca lui Rama, cuceritorul negrilor, e indicată prin domnia lui Osiris, stăpînul luminii, în timp ce înainte fusese domnia lui Isis, regina misterelor. în Grecia, vechiul erou semizeu era Dionyssos, care vine din sanscrită Deva Nahuşa, divinul reformator. Poetul Nonnins a cîntat cucerirea Indiei de către Dionyssos după tradiţiile eleusine.

— Toate tradiţiile indica un centru comun, pădurile Sciţiei, de aci a ieşit primul creator al religiei ariene.

— Deşertul muntos, leagăn al monoteismului; pădurea, leagăn al politeis- mului.

— Rama se ridică împotriva sacrificiilor sîngeroase, poate împotriva canibalismului (De ce e numit Rama druid, de cercetat problema druizilor). Poate ca exodul către India a fost dictat de vreo epidemie, de o glaciaţiune, sau de o năvălire.

— Originea arhaică a Crăciunului, ce legătura are el cu solstiţiul? Rama ar fi instituit această sărbătoare văzînd în somn un zeu care i-ar fi arătat vîscul. Zeul s-a numit *Aesc-keil, bopa=>* speranţa de salvare este în pădure. Grecii au făcut din Esculap geniul medicinii, care ţine bagheta magică sub formă de ca- duceu.

— Stindardul sciţilor era *Taurul. Rama* şi-a ales ca stindard *berbecele,* şeful curajos şi pacific al turmei.

— *Deva Nahuşa* = inteligenţa divină.

— *Rama* abolește sacrificiile umane, ca şi Orfeu. A se vedea Biblia şi evoluţia sacrificiilor umane. Sacrificiul uman era răzbunarea femeii faţă de bărbat. *Rama* leagă viaţa omului de ciclurile sezoanelor, de revoluţiile astronomice. *Zendavestz* spune că, stabilit la porţile Himalaiei, în Iran, Rama va trece la cucerirea Indiei, cucerind pămînturile care înconjoară Himavat (Himalaia?).

— *Zend-avesta,* cartea sfîntă a Perşilor, considerînd pe Zoroastru ca pe un profet, face din el un continuator al altui profet mai vechi. Aici sesizăm firul unei revelaţii care se continuă pu- nînd ipoteza unei revelaţii iniţiale.

— Tradiţia indică atribuie lui Rama şi cucerirea Ceylonului.

— La Rama găsim retragerea pe munte iniţiatică. Rama spune ca nu va mai reveni de pe muntele *Ayirana- vaeia.* Cere să se vegheze asupra focului divin.

— Coarnele berbecelui se găsesc pe fruntea multor personaje de pe monumentele egiptene. Această coafură a regilor şi a marilor preoţi e

semnul iniţierii sacerdotale şi regale. Cele două coarne ale tiarei papale vin de aici (vezi şi coarnele lui Moise).

Rama şi-a petrecut ultimii ani stabilind calendarul arienilor. Lui îi datorăm semnele zodiacului. Carte ciudată, scrisă cu stele, în hieroglife celeste, pe firmamentul fără sfîrşit şi fără margini. Fixînd cele 12 semne ale zodiacului, *Rama* le stabili un sens triplu. Primul arăta influenţele soarelui în cele douăsprezece luni ale anului, al doilea arăta, într-un anumit fel, propria sa istorie, al treilea arăta mijloacele oculte de care se servise pentru a-şi atinge ţelul. Iată de ce aceste 12 semne, citite în ordine inversă, deveniră, mai tîrziu, emblemele secrete ale iniţierii graduale

— .Interpretarea pe care Fabre d'Oli- vet o dă semnelor zodiacului în cel de-al doilea sens, adică o istorie a aventurilor poporului arian: *Berbecele,* care fuge cu capul întors, indică Situaţia lui *Rama* părăsindu-şi patria, privind spre ţara pe care o părăseşte. *Taurul,* furios, se opune marşului, dar jumătate din corp scufundat în vas îl împiedică să-şi îndeplinească scopurile. Sînt Celţii şi simbolul lor, nevoiţi sa se resemneze. *Gemenii* — alianţa dintre Rama şi Tura- nieni înainte de a pătrunde în teritoriul Indiei. *Racul* — meditaţii şi reflecţii asupra sa însuşi. *Leul* — lupte contra inamicilor. *Fecioara înaripata* — victoria. *Balanţa* — egalitatea între învingători şi învinşi. *Scorpionul* — revolta şi trădarea. *Săgetătorul* — răzbunarea pe care o realizează. *Capricornul, Vărsătorul, Peştii* — se referă la partea morală a istoriei sale ,.. Aceasta interpretare pare bizară, dar nimeni n-a reuşit să explice originea semnelor zodiacului.

— în ordine inversă, semnele zodiacului arată gradele de iniţiere supremă. *Fecioara înaripată,* castitatea care dă victoria; *Leul,* forţa morală;

Gemenii, unirea dintre om şi spiritul divin, care formează împreună doi luptători invincibili. *Taurul* domesticit, stapînirea asupra naturii; *Berbecul,* ezoterismul focului sau al spiritului universal care conferă iniţierea supremă prin cunoaşterea adevărului,

— Cuvînul *Veda* înseamnă *a şti.* O primă cristalizare a doctrinei ezoterice. Originea marilor mituri, un profund sistem religios şi metafizic.

— Pentru poetul vedic natura se a- rata ca un voal transparent în spatele căruia se mişcă forţe imponderabile, divine.

— *Var una — Uranos*=zeul cerului, soarele e ochiul său, cerul veşmîntul, uraganul e suflul său. El a făcut totul şi el conservă totul. *Indra* reprezintă viaţa activă şi militanta a cerului. Cu *Varuna* avem o reprezentare a zeului unic care domină totul. *Agni* e focul divin, e nu numai focul terestru ci şi focul ezoteric transcendent, patria lui e cerul, lăcaş mistic al eternei lumini, naşterile sale sînt infinite, el e cel mai mare dintre zei, stăpîn şi generator al sacrificiilor, da naştere zeilor, conservă viaţa universală, e o putere cosmogonică. *Soma* e un zeu şi o băutură magică=*ambrozia,* are ca şi *Agni* o existenţa mistică. Bînd *Soma,* zeii au devenit nemuritori, formează cu *Agni* un cuplu inseparabil. Etern masculin şi etern feminin=intelect creator şi substanţă.

— *Vedele* fac din actul cosmologic un sacrificiu perpetuu. Pentru a produce tot ce există, fiinţa supremă se jertfeşte ea însăşi; se divizează pentru a ieşi din unitatea sa. Această idee conţine în germene toată doctrina teozofică despre evoluţia lui D-zeu în lume, sinteza ezoterică dintre politeism şi monoteism (Vezi jertfa lui Cristos, sacrificarea lui Dionyssos). De aici se naşte cultul dionisiac al căderii şi renaşterii sufletelor (Hermes, Orfeu idem). Idem doctrina cuvîntului divin al lui Krişna, împlinită de Crist *(Istoria plagiatului).*

— Rugăciunea însoţea sacrificiul, se vorbea cu Dzeu, deci sinceritate, emoţie, teamă, speranţă. Condiţiile poeziei. Zeii sînt atraşi de foc, deoarece ei nu sînt decît nişte strămoşi la origine şi au suferit de frig. Reîncarnarea joacă rol mare în doctrina brahmanilor, bu- diştilor, la egiptenii morfici, Pitagora şi Platon.

— în *Vede* e o mare unitate şi lărgime de vedere în înţelegerea naturii şi coordonarea fenomenelor.

KRIŞNA

— Cel care creează fără încetare lumile e triplu. El e *Brahma,* tatăl, el e *Maia,* mama, el e *Viţnu,* fiul; esenţa, substanţa şi viaţa. Fiecare îi cuprinde pe cci doi şi toţi trei sînt unul în necuprins, (în inefabil) (doctrina brahmani- că — *Upaniţade).*

— *Deva*=zeu.

— *Baghavadgîta* e un fragment interpolat în *Mahahharatha.*

— *Kali* e zeiţa dorinţei şi a morţii.

Despre fiii lui Dzeu. După doctrina secretă a Indiei, ca şi a Egiptului şi Greciei, sufletul omului e fiul cerului fiindcă, înainte de a se naşte pe pămînt, cl a avut o serie de existenţe corporale >i spirituale. Tatal şi mama nu nasc de- cît corpul copilului fiindcă sufletul lui vine de altundeva. Dacă acceptăm acest lucru, părinţii pămînteşti devin prea puţin importanţi. De

aici afirmaţiile că profeţii vin dintr-o lume divină. Unii din marii iniţiaţi au apărut în lume ca trimişi divini, deşi ei au fost fii ai iniţiaţilor şi mamele lor au frecventat templele pentru a da naştere la aleşi.

— *Kriţna* a fost născut de fecioara *Devaki,* pe muntele *Merit.* Şeful anahoreţilor a cerut mamei ca fiul ei să ignore originea lui divină.

— în luptă cu *Kalaieni,* regele şerpilor, *Kriţna,* omoară şarpele trimis de acesta, precum sfîntul Gheorghe (vezi de aici *Istoria plagiatului).*

— Legenda lui *Kriţna* ne duce la la sursa ideii *fecioarei-mamă, omului- zeu* şi trinităţii. Brahmanii identificau pe mama lui *Kriţna* cu substanţa universală şi cu principiul feminin al naturii. *Triada iniţiala,* nemanifestată, era *Tatăl, Nara,* principiul masculin, *Mama, Nari,* principiul feminin şi fiul, *Viradi, cuvîntul creator.* în alţi termeni, principiul intelectual, principiul elastic şi principiul producător. Lumea organizată este produsă de cuvîntul *creator* care se manifestă, la rîndul său, sub trei forme: *Brahma,* spiritul, corespunde lumii divine, *Vişnu,* sufletul, corespunzător lumii umane, *Şiva,* corpul corespunzător lumii naturale. în aceste trei lumi, principiul mascul şi cel femei (esenţă şi substanţă) sînt la fel de active. *Issis* e triplă, *Cibela,* la fel. Astfel e concepută dubla trinitate a lui Dzeu şi a universului. Duhul sfînt al creştinilor era reprezentat printr-un porumbel, simbolul puterii feminine în toate templele Asiei şi Europei.

— Omul terestru e triplu: inteligenţă, suflet şi corp. Enunţul doctrinei tripartite a omului se găseşte în *Baghavadgîta,* sub forma unui dialog între *Kriţna* şi *Arjuna* şi, de aici, a luat-o Platon.

— De ce această luptă împotriva dorinţelor? O religie explicată de bă- trîni, renunţarea la dorinţe şi devotamentul, e un fel de dresaj al unor animale impulsive şi puternice (NT.).

— *Kriţna* = Cristos? (N.).

După ce şi-a instruit ucenicii, *Kriţna* s-a retras pe muntele *Merii* (muntele măslinilor?). *Kriţna* propovăduieşte Mila, caritatea.

— Intrarea lui *Kriţna* în *Madnra* seamănă cu a lui Isus în Ierusalim.

— Krişna recomanda căinţa şi pocăinţa. Ce rol au aceste atitudini, de ce sînt ele necesare religiilor?

— După ce cîştigă stăpînirea deplină, Krişna, îşi construieşte un oraş numit *Dvarka (Dvor=-c*urte, vornic? N), unde plantă arborele *Parijata,* simbolul ştiinţei divine şi al iniţierii, acelaşi pe care îl regăsim în tradiţia caldeeană, apoi în geneza ebraică. După moartea lui Krişna. oraşul s-a înecat şi arborele urcă la cer.

— Comandantul armatei inamice suflă într-o scoica marină care scotea un sunet ca răgetul unui leu.

— *cşatriii*=războinic

— *Krişna* înţelege că, pentru a face ca învinşii sa accepte religia sa, el trebuie sa moară; de ce această credinţă?

— Dar, la originea unei mari religii, nu poate sta o simplă legenda ci un mare om, la originea oricărei mari instituţii stă un mare om.

— *Budha* nu adăugă nimic la doctrina ezoterică, el divulgă doar o parte din ea.

— *India, marea* (gînditoare) visătoare. ne cufundă cu ea în visul eternităţii, Egiptul grandios, auster ca moartea, ne invită, într-o călătorie

dincolo de mormînt. Grecia ne atrage către sărbătorile magice şi dă misterelor sale seducţiur.ea formelor. Pitagora formulează doctrina ezoterică, Platon şi alexandrinii o vulgarizează. Izvorul e în junglele Gangelui şi în singurătăţile Hi- maiayei.

HERMES

— Fiecare soare este un gînd al lui Dzeu şi fiecare planetă un mod al acestei gindiri. Pentru a cunoaşte gîn- direa divină, voi scoborîţi cu greu drumul celor şapte planete şi cele şapte ceruri ale lor (după Hermes).

— În Egipt se naşte ortodoxia ezoterismului antic.

— Evoluţia conceptului de frumos, academizarea lui în diferite stadii ale culturii, lupta contra academismului, fanatismul teoriilor şi concepţiilor moderne despre fumos.

— Misteriosul soare al sanctuarelor (ca poem).

— Prima civilizaţie egipteană urcă pînă la antica rasă roşie.

— Originea sfinxului era considerată foarte veche chiar într-o inscripţie din timpul celei de-a patra dinastii, deci mai veche decît 4000 de ani î.e.n., cînd a domnit cea de-a patra dinastie. Delta Nilului nu exista cînd a fost ridicat sfinxul. Un cap de om, corp de taur. gheare de leu, aripi de vultur. E *Isis terestră*, natura în unitatea vie a celor patru regnuri. Cele patru animale corespund celor din viziunea lui *Ezecbiel* şi reprezintă cele patru elemente constitutive ale micro şi macrocosmosului: apa. pămîntul, aerul şi focul, bazele ştiinţei oculte. Sacerdoţii ştiau că natura umană se trage din natura animală, enigma sfinxului e omul, microcosmosul, agentul divin care rezuma toate forţele şi toate elementele din natura.

— *Hermes-Toth* înseamnă un om. o castă, un zeu. Omul e primul mare iniţiator al Egiptului, casta e depozitara tradiţiilor oculte, zeul e planeta *Mercur*. Grecii, discipoli ai egiptenilor, îl numeau *Hermes Trhmegistos* sau *cei de trei ori mare, rege, legislator, şi preot*. El marchează o epocă în care aceste trei magistraturi erau reunite într-o singură persoană (După cît vad, marii iniţiaţi au fost şi conducători de popoare; nu cumva orgoliul acestora a creat filiaţia lor divină şi şi-a căutat deifica- rea? N).

Grecii atribuiau lui Hermes patruzeci şi doua de cărţi despre ştiinţa oculta. Cartea greacă a lui H. Trisme- gistos conţine, desigur, resturi alterate despre antica teogonie. Doctrina focu- lui-principiu şi a cuvîntului-lumină va rămîne culmea şi centrul iniţierii la egip- teni. Hermes e un nume generic, c

aMânu sau Budha. în anticul Egipt se scria deja cu ideograme.

Nici unul din gîndurile noastre, spune Hermes discipolului său Asclepios, nu l-ar putea concepe pe Dzeu şi nici o limbă n-ar putea să-l definească. Ceea ce e incorporai, invizibil, fără formă nu poate fi descifrat de simţurile noastre, ceea ce e etern nu poate fi măsurat prin scurta regulă a timpului. Dzeu e deci de nedescris. El poate comunica cîtorva aleşi facultatea de a se ridica deasupra lucrurilor naturale, dar aceştia nu găsesc cuvinte pentru a traduce în limba vulgară imateriala viziune care i-a făcut sa tresară. Ei vor explica umanităţii cauzele secundare ale creaţiunii, cârc trec în ochii lor drept imagini ale vieţii universale, dar cauza prima devine voalată şi noi nu vom ajunge să o înţelegem decît după ce vom traversa moartea.

— 0-£z>-/î=Osiris

— *Faraonul* era iniţiat sau elev al preoţilor, el a apărat milenii întregi *legea berbecului*, care reprezenta dreptul de justiţie şi de arbitraj internaţional.

—Învazia feniciană a Hicsoşilor în Egipt, pe la anul 2000 î.e.n. aducea *legile taurului* şi *cultul boului* Apis. Probabil *atlanţi.*

— în această perioadă preoţii se retrag în sanctuare şi răspîndesc cultul lui Isis — *Osiris* — *Horus*. Dezmemj brarea lui Osiris şi resurecţia apropiată a fiului său, *Horus,* care va regăsi membrele sale risipite luate de Nil. învierea lui Osiris — simbol al învierii politice de sub dominaţia Hicsoşilor. *Misterele* s-au născut sub ocupaţie.

— *Amos* este salvatorul Egiptului carc a gonit pe Hicsoşi.

— Sufletul are simţuri adormite; iniţierea le trezeşte.

— Fiecare coloană a salei hipostile din Karnak are dimensiunile coloanei Vendome.

— Motivul ornamental egiptean e *lotusul,* acesta e şi simbolul lui Budha.

— Iniţierea: hierofantul cerea neofitului date biografice. Examen fizionomie. Se intra în sanctuarul ocult la poarta căruia era statuia lui Isis în mărime naturală, cu degetul pe buze pe care era scris: *nici un muritor nu mi-a ridicat voalul*. I se arătau două coloane: cea roşie reprezintă ascensiunea spiritului către lumina lui Osiris; cea neagră, captivitatea în materie. Neofitul era readus în curtea templului unde petrecea o săptămînă printre servitori, în abluţiuni, munci umile, tăcere completă, în ziua iniţierii era dus din nou în faţa porţii sanctuarului, se intra într-un vestibul negru fără ieşire aparentă, cu statui cu corp de om şi capete^ de animale, lei, tauri, şerpi. La capăt era o mumie şi un schelet uman. I se arăta un tunel negru şi i se spunea că se poate încă răzgîndi şi întoarce, poarta sanctuarului încă nu s-a închis. Neofitul intra, totuşi, în tunelul întunecos. Abia intrat, auzea o voce: *Aici pier nebunii care au rîvnit ştiinţa şi puterea.* Tunelul se strîmta, apoi se lărgea, se făcea în faţa unei pîlnii, puţ cu o scară de fier, la ultima treaptă, puţul se continua adînc. O crăpătură era în stînga. Trepte, urca, ieşea din prăpastie, o grilă de bronz care dădea într-o vastă galerie susţinută de mari cariatide. Fresce simbolice pe pereţi, cîte unsprezece de fiecare parte. Un mag îi deschidea grilajul, îl felicita, îi explica picturile, cele 22 de semne reprezentau

arcanele ştiinţei oculte. Sub fiecare pictură era un număr şi o literă. Fiecare literă şi cifră reprezintă o lege ternară, avînd repercu- sîuni în lumea divină, intelectuală şi fizică.

— *Litera A* (coresp. Nr. 1) exprimă în lumea divină fiinţa absolută; în lumea intelectuală — unitatea, sursa şi sinteza numerelor; în lumea fizică — omul, culme a fiinţelor relative, care, prin expansiunea facultăţilor sale, se poate urca în cercuri concentrice spre infinit. Arcana 1 era reprezentată printr-un mag în robă alba, sceptru m mînă, fruntea cu o coroană de aur. Roba albă însemna puritate, sceptrul, comandament, lumina universală. Din picturi priveau zeii. Magul îl conducea de la Isis la carul lui Osiris, j>rin turnul fulgerat, la steaua înflăcarata şi apoi la coroana magilor. Apoi se trecea sub o nouă boltă la capătul căreia se vedea un furnal arzător. Era invitat să treacă. Grila se închidea. Apropiindu-se, neofitul vedea că e vorba doar de o iluzie optică. Printr-o potecă din mijloc putea sa treacă. Dupa proba focului venea proba apei, trebuia să treacă o apă moartă şi neagră, apoi era condus într-o grotă obscura, era uscat, uns cu esenţe fine şi-l lăsau singur. Neofitul revedea Arcana^X reprezentată ca o roată sus- pendată pe axa sa între două coloane. Pe o parte urcă *Hermanubis,* geniul binelui, pe cealaltă, *Tiphon,* geniul răului, cu capul în jos, se prăbuşeşte în abis. între ei doi, în culmea roţii, se găseşte un sfinx ţinînd o sabje în gheară. Venea apoi o femeie lascivă ca sa-l corupă. îi întindea o cupă. Nu mai putea continua iniţierea, rămînea sclavul templului, dacă accepta. Dacă rezista, veneau 12 preoţi înarmaţi cu făclii, îl duceau în sanctuarul lui *Isis,* vedea statuia din aur topit, cu o roză de aur la piept şi încoronată cu o diademă cu şapte raze. Ea îl ţinea pe fiul ei, *Horus,* în braţe, în jur, preoţii în alb. *Hierofantul* în purpură îi lua jurămîntul tăcerii şi al supunerii, apoi îl saluta ca frate *ţi ca viitor iniţiat.*

— Piramida din Ghiseh, mormîntul faraonului Sesostris, care nu era iniţiat, se pare că a fost, în realitate, clădită pentru a servi drept loc de ceremonii de iniţiere şi pentru practicile secrete ale preoţilor lui Osiris. Găsim acolo *puţul adevărului, scara urcătoare, galeria arcanelor; camera sarcofagului* era, de fapt, camera unde era condus iniţiatul în ajunul iniţierii sale.

— în viziunea lui Hermes, aflată în fruntea cărţii *Hermes Trismegistos,* se arată cum Hermes aude vocea luminii, vocea lui Osiris, i se arată cele şapte sfere luminoase ale cerului. Sferele poartă numele planetelor: Luna, Soarele. Mercur, Venus, Marte, Jupiter şi Saturn, numele lor egiptene. Prin sensurile lor, numele celor şapte planete sînt aceleaşi, avînd o rădăcină comună în cea mai veche antichitate ezoterică. Cele şapte sfere par a spune: = înţelepciune, dragoste, justiţie, frumuseţe, splendoare, ştiinţă, imortalitate. Cele şapte principii, cele şapte stări diferite ale materiei şi ale spiritului.

— Cele 7 Geniale viziuni ale lui Hermes sînt cele 7 *Devas* ale Indiei, *7 Amshapande* ale Persiei, 7 mari îngeri ai Caldeei, 7 Sephiroţi ai *Kabalei, 7* Arhangheli ai *Apocalipsului.* Mare septanar care îmbrăţişează universul, nu vibrează numai în 7 culori ale curcubeului, 7 note ale gamei ci şi în constituţia omului care e triplă în esenţă şi septuplă prin evoluţia

sa. Sînt 7 Sephiroţi în *Kabala,* primii 3 reprezintă ternarul divin, ceilalţi 4, evoluţia universului. Iată termenii egipteni ai acestei constituţii septanare a omului, aşa cum se găsesc ei în *Kabala: Chat:* corp material, *Anch:* forţa vitală, *Ka,* dublu eterat sau corp astral, *Hati,* suflet animal, *Bai,* suflet raţional, *Chevbi,* suflet spiritual, *Kou,* spirit divin.

— Sînt două chei principale ale ştiinţei: 1. *Interiorul e ca şi exteriorul lucrurilor; cel mic ca cel mare, nu e decît o singură lege* şi cel care munceşte e *Unul.* Nimic nu e mic, nimic nu e mare în economia divină; Oamenii sînt zei muritori, zeii sînt oameni nemuritori.

— Adevărul trebuie ascuns celor slabi, fiindcă ar deveni nebuni;

— Ştiinţa va fi sabia ta şi tăcerea armura infrangibilă (ca deviză la Casa Meitani).

— ... în calmul lucid al unei nopţi egiptene, cuvintele preotului lui Amon Ra răsunau grave. Pilonii, acoperişurile şi terasele albe ale templelor dormeau la picioarele sale între masivele negre de nopali şi tamarinieri. La distanţă, mari monoliţi, statui colosale ale zeilor, erau aşezate ca nişte judecători incoruptibili pe lac, loc silenţios. Trei piramide, figuri geometrice ale tetragramei şi ale scptanarului sacru, se pierdeau la orizont îndepărtîndu-şi triunghiurile lor în griul uşor al aerului. Firmamentul insondabil furnica de stele. Cînd corabia aurită a lunii izbucnea din oglinda întunecată a Nilului, care se pierdea la orizont ca un imens şarpe albăstrui... regatul crepuscular al lui Anenti . . . misterios interregn între viaţa terestră şi cea celestă ... morţii fără ochi şi fără cuvînt îşi regăsesc vederea şi viaţa. (Ca cvocare a messerului, poate în *Săp- tămtna nebunilor).*

— în această viaţă omul nu avea, după egipteni, decît conştiinţa sufletului animal şi a celui raţional, celelalte, în cealaltă viaţă, cînd devine el însuşi un Osiris.

MOISE

— Nimic nu era ascuns pentru el, iar el acoperea cu un văl esenţa tuturor celor văzute — Cuvinte înscrise pe statuia lui *Pbtahmer,* mare preot din Mem- fis, Muzeul Louvre.

— Cea mai dificilă şi cea mai obscura din cărţile sfinte, *Geneza,* conţine tot atîtea secrete cîte cuvinte şi fiecare cuvînt ascunde mai multe secrete (Sfîntul Ieronim. *Cartea Facerii).* Primele zece capitole moştenesc toată ştiinţa Egiptului.

— Poporul lui Israel face legătura ezoterică între Orient şi Occident.

— Moise, iniţiat egiptean şi preot al lui Osiris, fu organizatorul monoteismului. Religia universală a umanităţii — iată adevărata misiune a poporului lui Israel. Precursori ai monoteismului: Abraham, Isaac şi Iacob. Evreii se aflau deja în Egipt sub numele de Beni-Iacob înrudiţi probabil cu beduinii.

— Abraham era rege al Urului, oraş al Caldeei, lîngă Babilon. A emigrat în Canaan, auzind vocea domnului. Ca naan = Palestina.

— Isaac, prin prefixul *îs,* pare a arăta o iniţiere egipteană, iar Iacob şi Iosif o origine feniciană. Legenda i-a făcut să fie fii, vroind să arate, de fapt, paternitatea lor spirituală. Filiaţia cultului monoteist. Viziunile lor au luat, în povestirile Bibliei, forma naivă a vizitei unui înger.

— Cînd Iacob vede în vis scara cerească jje care se află diverşi îngeri şi în capatul ei este *Elohim,* e o viziune popularizată a viziunii lui Hermes şi a celor şapte sfere. *Melchisedec,* regele Salemului, locuia în locul unde va fi mai tîrziu Ierusalimul — *Salem* — Jérusalem; îl tratează pe Abraham cu pîine şi vin, ceea ce, în Egipt, era un semn de comunicaţie între iniţiaţi.

— *Moise* se numea *Hosarsiph,* vărul lui *Meneptah,* fiul lui *Ramses* II, Moise era fiul sorei lui Ramses. După *Mane- ton,* un preot egiptean cronograf, (Moise) era preot al lui *Osiris.* Biblia recunoaşte că Moise a fost crescut în Egipt ii numit inspector al evreilor din Gossen.

— Deci, după Schure, Moise era egiptean, de unde şi sentimentul de singurătate care străbate capitolul respectiv din Biblie. N-a reuşit lovitura de stat împotriva vărului său şi s-a exilat cu evreii pe care se bazase. în urma unui omor involuntar, s-a retras într-un templu din deşert unde era adorat Osiris dar şi *Elohim,* unde s-a căsătorit cu fiica hierofantului, o etiopiancă, numită *Sepbora.*

— Numele de *Moise* înseamnă: *salvatul.*

— Moise a scris *Sepher Bereshit,* canea principilor.

— Nici o religie nu se naşte fără un iniţiator care, mai tîrziu, devine un fel de zeu principal al religiei respective.

— Istoria creaţiei, care luată *a la lettrc-* ar face să zîmbească un şcolar din zilele noastre, are o cheie. 1. în simbolistica egipteană, 2. în cele ale tuturor religiilor vechiului ciclu şi 3. în sinteza doctrinei iniţiaţilor, aşa cum reiese din comparaţia învăţămîntului ezoteric în- cepind cu India vedică pînă la iniţiaţii creştini din primele perioade. Preoţii egipteni aveau trei feluri de a-şi exprima gîndurile: primul era clar şi simplu, al doilea simbolic şi figurat, al treilea, cel sacru, era şi clar şi simbolic şi figurat; al treilea mai era şi hieroglific. Acelaşi cuvînt căpăta pentru ei un sens propriu, figurat şi transcendent. A- dica un sens, vorbitor, cu înţeles şi ascuns, după definiţia lui Heraclit. Limba sfîntă a templelor, în care fiecare vocală, fiecare consoană avea un sens universal în raport cu valoarea acustică a literei şi starea de spirit a celui care o emitea (de aceea primele poezii aveau nu numai ritm ci şi intensitate şi înălţime, asemănîndu-se cu muzica). Silabe magice în care Moise îşi turnă gîndirea ca în metal sonor în tipare perfecte.

— Pe o mulţime de monumente egiptene se vede o femeie încoronata ţinînd în mîini o cruce încîrligată, simbol al vieţii eterne, şi, în cealaltă, o floare de lotus, simbol al iniţierii. E zeiţa *Isis.* Or, Isis are trei sensuri diferite. La propriu, e tipul femeii, genul feminin universal. La comparativ, ea personifică ansamblul naturii terestre, cu toate forţele sale conceptive. La superlativ, simbolizează natura celestă, invizibilă, elementul propriu al sufletelor şi spiritului, lumina spirituală şi inteligibilă prin ea însăşi, care, singură, conferă iniţierea. în *Genezâ,* lui *Isis* îi corespunde *Eva, Heva,*

femeia eternă, care nu e numai soţia lui Adam ci şi mireasa lui Dumnezeu. Numele *IEVE,* din carc s-a dedus în mod impropriu *Iehovah* şi *Iaveb,* se compune din prefixul J (iod) şi numele de *Eva.* Marele preot din Ierusalim pronunţa o dată pe an numele divin, pronunţîndu-l literă cu literă: *Jod, he, van, he.* Prima literă exprima gîndirea divină şi ştiinţele teogonice, cele trei litere ale numelui Eva arătau cele trei ordini ale naturii, trei moduri în care această gîndire se realizează: ştiinţele cosmogonice, psihice şi fizice. Inefabilul închide în sînul sau eternul masculin şi eternul feminin. Astfel, natura ascunsă în cultul judaic se ascunde chiar în numele lui Dzeu. După Fabre d'Olivet, numele de Eva e format din doi e şi este de fapt un verb, *a fi fiind;*
semnul *van (V)* e în mijlocul rădăcinii vieţii, el e semnul intelîgibilităţii, / e semnul manifestărilor potenţiale. Se obţine *JEVE,* în care facultativul *fiind* se găseşte între un trecut fără origine şi un viitor fără termen. Acest nume admirabil înseamnă deci cu exactitate: fiinţa care este, care a fost, care va fi.

— Alt exemplu: *şarpele. Geneza* îl numeşte *Nahaş,* în literele Egiptului, Indiei, Greciei, şarpele înseamnă: şarpele dispus în mişcare = viaţa universală, al cărei agent magic este lumina astrală. Într-un sens mai profund, *Nahaş* înseamnă forţa care pune această viaţă în mişcare, atracţie către sine însăşi, raţiunea gravitaţiei universale, *Erosul, Dragostea, Dorinţa.* Faimosul păcat originar devine, deci, vasta rotire universală a naturii divine cu regnurile sale, genuri, specii, în cercul formidabil şi ineluctabil al vieţii.

— Pentru antici universul era un fel de animal mare dotat cu inteligenţă, suflet şi voinţă. Ordinea vizibilă a universului nu era decît o consecinţă a ordinii invizibile. Monadele prin invo- luţiune în materie produc evoluţia vieţii. Anticii nu extrăgeau inteligenţa din materie, ci materia din inteligenţă. Nu făceau ca universul să se nasca din dansul orb al atomilor, dar atomii se năşteau din vibraţiile sufletului universal.

— *Elohirn* e pluralul de la *Aelo,* rădăcina *ael* însemnînd elevaţiunea, forţa şi puterea expansivă şi, într-un sens, Dzeu. *Hod* înseamnă *el* şi e în ebree, caldeeană, siriană, eriopiană, arabă, unul din numele sacre ale divinităţii.

— în principiu, Dzeu crea cerurile şi pămîntul, dar aceste ceruri nu fura la început decît gîndirea timpului şi spaţiului fără limite, locuite de vid şi de tăcere. Şi suflul lui Dzeu se mişca, plutea pe suprafaţa abisului.

— întunericul e mai vechi decît lumina, deci creaţia şi divinitatea au un început (N.). Sau poate lumina e o creaţie a întunericului (N.).

— Obscuritatea e o forţă compre- sivă, iar suflul lui Dzeu o forţă expansivă; întîlnim aici acel sistem etern cu doua aspecte contrarii, numite fiecare cu ah nume. Coincidentia oppositorum?

— Lumina s-a născut înaintea as- trelor, ea înseamnă inteligenţă. Istoria naşterii luminii (religia) ar fi, deci, istoria naşterii inteligenţei omeneşti sau divine? (N.).

— Din întuneric se naşte întîi AOUR = lumina. Lumina e respiraţia lui Dzeu, atenţie la sensul ondulator al luminii respir-aspir. *Aonr* este şi o

rădăcină verbală rămasa în mai toate limbile cu acelaş înţeles şi aceeaşi formă. De unde vine *Gold?* Deci limbile germanice au o altă origine. Se poate spune că respiraţia nu e justificată, deoarece nu avea organul respectiv, nici ce respira, nici nevoie să respire. *Roua Ae- loh'tm aour*=* suflul lui Aelohim e lumină; de remarcat că lumină e inversul suflului. Suflul divin revenind asupra lui însuşi.

— Ultimul cuvînt al creaţiunii este Adam—Eva, Omul—femeie, ceea ce nu înseamnă primul cuplu uman, ci Dzeu în acţiune, umanitatea universală tra- versînd toate cerurile. Dzeu crea omul, după imaginea sa, el îl creă bărbat şi femeie. Androgin. Sfera în care el locuieşte iniţial nu e paradisul, ci sfera temporară a lui Zoroastru, pămîntul superior al lui Platón, regatul celest universal, *Heden, Hadama,* substanţa tuturor pămînturilor.

— în geneză, *Psiche,* sufletul omenesc, se numeşte *Aisha,* alt nume al Evei. Patria sa e *Shamaim,* cerul. Aisha se căsătoreşte cu *Aish,* bărbatul, adică *intelectul,* ea constituie jumătatea sa inseparabilă, facultatea sa volitivă. Acelaşi raport există între Dionyssos şi Persefona în misterele orfice.

— Pentru a cunoaşte, trebuie, mai întîi, sa uiţi, apoi să-ţi aminteşti, pentru a iubi, trebuie să pierzi şi să recucereşti. Sufletul nu va şti decît prin suferinţă, nu va înţelege decît prin cădere.

— în versiunea samariteană a Bibliei, numele lui Adam e însoţit de epitetul universal, infinit, deci se refera la întreaga umanitate.

— Umanitatea trebuie să fie imaginea lui IEVE.

— Sufletul coborît în materie e schimbător, plastic, deci voinţa poate acţiona asupra lui. Iată deci de ce e necesară coborîrea în materie pentru un Dzeu în acţiune.

— Moise urca pe muntele Horeb. Trece o vale şi un labirint de stînci. Ascensiune iniţiatică. Ajunge la intrarea unei caverne. Lumea de dincolo, lumea tenebrelor.

— Pentru a pleca din Egipt, Moise prinde momentul cînd Meneptah e atacat de Libieni, şi se pune în marş cu tribul lui Beni-Israel.

— în mijlocul trupei e dusă Arca lui Israel, model egiptean, în ea egiptenii ţineau cărţile theurgice, Arca lui Israel e flancată de patru heruvini în aur asemănători cu sfincşii şi cu cele patru animale simbolice din viziunea lui Ezechiil — leu, bou, vultur, om — care personificau cele patru elemente universale: pămîntul, apa, aerul şi focul şi cele patru lumi reprezentate prin literele te- tragramei divine. Arca e instrument pentru producerea fenomenelor electrice, în ea e *Sepber Bereshit* sau cartea de Cosmogonie, scrisă de Moise în hieroglife egiptene, bagheta magică a pro- fetului, *Cartea Alianţei* sau legea muntelui Sinai, Moise numeşte *Arca Tronul lui Aelohim.*

— Istoria lui Israel fu un lung duel între popor şi profetul lui (probabil din cauză ca era străin de neam şi tiran şi îi şi dispreţuia). în cursul exodului, ei s-au răzvrătit şi au revenit la zeii lui Moab: Belphegor şi Astaroth. Viţelul de aur e una din formele lui Belphegor.

— Moise aduce legile scrise pe table de piatră: în antichitate erau considerate cele mai sacre. Iniţiaţii din Ele- usis jurau pe legi scrise pe piatră, care nu mai erau scrise nicăieri în altăjsarte. Moise îi readuce la supunere pe răzvrătiţi graţie unei furtuni cu trăznete şi fulgere.

— Omul nu se ridică decît rareori la înălţimea lui Dzeu prin acţiune sau prin extaz. Dzeu nu exercită acţiunea sa în univers decît indirect şi ierarhic, prin legile universale şi imuabile care exprimă gîndirea sa.

ORFEU (misterele lui Dionyssos)

— Cît de mult se zbuciumă în imensul univers, cît de mult se învîrtesc şi se caută aceste suflete nenumărate care ţîşncsc din marele suflet, al lumii. Ele cad din planetă în planeta şi plîng în abisul patriei uitate.. . Sînt lacrimile tale, Dionyssos... O, mare Spirit, o divin Liberator, reia pe fiii tai în sînul tău de lumină (Fragment orfic).

— Orfeu, fiul lui Apollo şi al unei preotese a zeului.

Orfeu, salvator melodios al oamenilor, nemuritor, de trei ori încoronat

— .Lumea noastră nu mai crede în frumuseţea vieţii, dar ea i-a păstrat amintirea, o secretă şi invizibilă speranţă, graţie acestui sublim inspirat.

— Se întîmpla în timpul lui Moise, cinci secole înainte de Homer, treisprezece secole înainte de Cristos. India se cufundase în *KaU-Youg* £Jugul lui Kali) Jug = Youg, de văzut etimologia cuvîntului. Popoarele băştinaşe ale Greciei erau un amestec de rase, limba — amestec de zendă, sanscrită, feniciană; origine ca a sciţilor, geţilor, celţilor primitivi. Era venerat *Poseidon ţi Uranus,* cerul senin. Popor de marinari cu mascote, fetişuri devenite zei. Inventatorii zeilor sînt popoarele marine *(N)* sau cele ale pădurii(N)? Judecînd după superstiţii, marinarii sînt cei mai supuşi acestor credinţe, din care se pot naşte zei. Probabil că zeii apelor sînt cei mai vechi (N).

— Cultul lui Isis e adus la Eleusis de o colonie egipteană, sub forma de Demeter = Ceres.

— După antica tradiţie a Tracilor, poezia ar fi fost inventata de *Olen.* Acest nume înseamnă, în feniciană, *fiinţa universală.* Apollo are aceeaşi origine, *Ap Olen* sau *Ap Wholon* înseamnă *tatăl universal.* în primele timpuri se adora la Delfi fiinţa universală sub numele de *Olen.* Cultul lui Apollo a fost introdus de Orfeu, care cutreierase templele din India şi Egipt. De un preot a fost introdus în sanctuare şi Orfeu l-a reanimat prin misterele din Eleusis.

— Munţii Traciei duceau la cel mai vechi sanctuar al lui Cronos, Zeus şi Uranos, de acolo coborîsc poezia, legile şi arta.

— Trakia, după Fabre d'Olivet, vine de la fenicianul *Rakiwa* = spaţiu eterat sau firmamentul. Pentru poeţi ca Pindar, Eschil, Platon, numele *Trakia* avea un sens simbolic şi însemna *ţara doctrinei pure ţi a poeziei sacre* care decurge din ea. La Delfi, era o categorie de preoţi *Tracizi,* păstrătorii înaltei doctrine. *Tribunalul amficţionilor* era, în

vechime, apărat de o *gardă tra- cidă,* adică de o gardă de luptători iniţiaţi. A fost suprimată de tirania spartanilor şi înlocuită cu o gardă de mercenari. Mai tîrziu, a *traciza* însemna a fi *bigot.* Poezia veche nu era decît limba alegoriei! Misterele naturii şi cele mai sublime concepţii ale moralei au fost acoperite de un voal. *Poezia* se numea limba zeilor. Sensul secret şi magic e conţinut chiar în numele său. *Poiein* = a face, a crea, după maioritatea filologilor, dar prea simplă pentru limbajul mistic din acele vremuri, practicat în temple unde s-a născut poezia. Fabre d'Olivet spune că vine de la fenicianul *Pbohe* = voce, şura, vorbire, discurs şi de la *isb=** fiinţa superioară, zeu. Etruscul *Aes* sau *aesar;* gallicul *aes,* scandinavul *Ase,* coptul O.Î = domn = Ostm de asemenea, toate provin din aceeaşi rădăcină.

— *Poeţii fabuloşi ai Traciei* (de fapt, personifică diferite genuri ale poeziei): Thamiris, Linos şi Amphion.

PLATON (Misterele din Eleusis)

— în cer, a învăţa înseamnă a vedea / Pe pămînt, a-ţi aminti (Pindar).

Mormintele eroilor sînt universul întreg şi nu sub coloanele încărcate de inscripţii fastuoase — cuvintele lui Pe- ricle la înmormîntarea unor războinici.

Pericle pretindea că descinde din Codrus, iar mama lui din Solon.

— Aş vrea să fiu cerul, pentru a fi numai ochi care să te privească (Sapho).

— Socrate a refuzat să devină iniţiat pentru a se dedica rolului de popularizator.

— Oamenii iartă toate viciile şi toate ateismcle, dar nu-i iartă niciodată pe cei care-i demască — Xeno- fon, Apologia lui Socrate.

— Platon a cumpărat cu aur cărţi ale lui Pitagora.

— La Eleusis se celebrau misterele lui Demeter (Isis). *De-meter* = mama zeilor; mitul zeiţei Ceres şi al fiicei sale Proserpina forma inima cultului misterelor eleusine. E reprezentarea simbolică a istorici sufletului, coborîrea lui în materie, suferinţele în tenebre şi uitarea, apoi reascensiunea şi întoarcerea la viaţa divină. Adică drama căderii şi redempţiunii sub forma hellenică.

— Ca şi *Maria, Devaki* etc., *Perse- fona* era fecioară.

— Dragostea e lăudată, dar dorinţa e condamnată,

— Generarea e o destrucţiune teribilă, care face să treacă viii în morţi. Prezentul tău nu e decît un vis fatal. Numai trecutul şi viitorul există. învăţaţi să vă amintiţi, învăţaţi a prevedea,

— Marile mistere sau orgiile sacre se celebrau din cinci în cinci ani, în luna septembrie.

— A muri înseamnă a renaşte.

— Hierofantul pronunţa cuvintele *Konx OM Paz,* cărora li se dă o origine sanscrită; *Konx^Kansha,* adică obiectul celei mai profunde dorinţe? *Om,* de la *Um,* suflet al lui Brahma, Paz, de la Pasha, rînd, schimb, ciclu, deci binecuvîntarea hierofantului însemna: dorinţele tale să fie îndeplinite, întoar- ce-te în sufletul unversal!

— Marele exilat, sufletul uman!

— Lumina era în lume şi lumea a fost făcută de ea, dar lumea n-a cu- noscut-o (Ioan I, 10),

— Misterele se corupseseră, se admiteau sicofanţii şi curtezanele la misterele eleusine.

— Alexandru cel Mare era, ca şi Filip, iniţiat în misterele din Samotrace.

— Care e originea Romei, după Shure: o oligarhic avidă, în numele forţei brutale, care a declarat războiu, mai întîi Romei, apoi lumii întregi. Caracterul romanilor şi al grecilor.

— Regele Numa era un iniţiat e- trusc. El a adus cărţile sibilinice, care cuprindeau învăţătura lui Hermes.

— Perseverenţa iudeilor e datorată profeţilor şi instituţiei profetice. Poporul ebreu a avut *Rab'i* în toate timpurile (sau *Nabi).* Samuel a fondat instituţia, confreriile de Nebiim, şcoli de profeţi.

— Din propriul naufragiu, Speranţa creează *lucrul contemplat.*

— Iniţiaţii au anunţat că într-o zi lumea va fi condusă de unul dintr- ai lor, acesta este sensul legendei magilor (sensul ezoteric).

— Herod cel mare, marele uzurpator, protejatul lui Cezar-Auiţust, e ultimul rege judeu . . . A^cuiza, după ce acoperise Iudcea de palate splendide <i hecatombe umane. Suferea de o decompoziţie a sîngelui, îşi omorîse şi soţia nevinovată, Marianna, din sînge- le Macabeilor. Geniul sau rău era Salo- meea, fiica sa, instigatoarea crimelor sale cele mai groaznicc. Herod a murit în anul 4 înaintea erei noastre; după unele calcule, aceasta ar fi data naşterii lui lisus.

— *Jehoshua* era numele lui lisus. S-a născut la Nazaret sau, după unele legende posterioare, la Bethleem. A fost consacrat lui Dzeu din dorinţa mamei sale. Astfel de cazuri sînt destul de dese în Vechiul Testament. Cei devotaţi se numeau Nazarineni. Şi mama lui Samson se spune că a fost anunţată de un înger că e însărcinată. Mama lui Samuel a cerut ea însăşi lui Dzeu să aibă copil, jurînd că-I va devota lui Dzeu. *Sam-U-El,* înseamnă splendoarea interioară a lui Dzeu, rădăcinile semitice primitive. Deci tradiţia ezoterică era constantă şi vie în Israel.

— Există o Evanghelie apocrifă a Măriei şi despre copilăria Mîntuitoru- lui, publicată de Tischendorff.

— Pentru sufletul care vine din cer, naşterea este o moarte (Empedocle).

— Există raporturi intime între doctrina lui Iisus şi cea a essenienilor. Numele vine de la cuvîntul sirian *Asaya* = doctori, terapeuţi. Organizarea esenie- nilor seamănă foarte mult cu cea a pitagoricienilor. Punctc comune: rugăciunea la răsăritul soarelui, haine de în, agape frăţeşti, noviciat de un an, trei grade de iniţiere, organizarea ordinului şi comunitatea bunurilor, legea tăcerii, jurămîntul Misterelor, diviziunea învăţămîntului în trei părţi: Logică, fizică şi morală (în care se includea şi ecrapeutica). Prin logică se înţelege ştiinţa principiilor universale, *teogonia.*

— Misterul fiului Omului şi al fiului lui Dzeu (e, în fond, doctrina Verbului divin, cunoscută de ceilalţi mari iniţiaţi). Cea mai înaltă manifes-

tare a lui Dzeu e omul (cea mai înaltă manifestare a omului e Dzeu). Cînd suflul divin coboară în materie, atunci se vorbeşte de fiul Omului. Omul perfect, marele iniţiat, alesul, cu misiuni mari faţă de umanitate, devine fiul omului prin puterea suflului divin. De la Moise, nu se mai arătase. Se aştepta Mesia. Vizionarii spuneau că se va numi fiul femeii, al lui Isis celesta, mireasa lui Dzeu.

— în cartea lui Enoch se vede cît de veche era doctrina cuvîntului sfînt şi a trinităţii în Israel, cu mult timp înaintea lui Iisus. În *Cartea lui Enoch, Domnul spiritelor* e *Tatăl, Alesul,* — fiul, şi cealaltă forţă, *sfîntul duh.*

— Botezul, rămăşiţă a abluţiunilor iniţiatice.

— Nici Iisus nu era sigur că el e Mesia. La întrebarea lui Ioan Botezătorul, nu a răspuns, ci s-a retras, ţi- nînd un post de 40 de zile.

— Crucea, semn al vechilor iniţieri, cunoscut în Egipt, păstrat de essenieni, la începuturile lumii fiii lui Iafet l-au adorat ca semn al focului terestru şi ceresc, semnul vieţii cu toate bucuriile sale, al dragostei cu toate minunile sale. Probabil inspirat din vreo constelaţie. Oare crucea sudului se vede de la Na- zareth? sau din Egipt? Deci un semn al focului şi al vieţii, după unii, imaginea organelor sexuale simbolizînd forţa creatoare, eternul masculin, simbol falie sublimat. Mai tîrziu, egiptenii au văzut simbolul trinităţii dominat de unitate, imaginea fiinţei supreme care se jertfeşte pe sine pentru a se manifesta în lume. Şi jertfa mîntuitorului e un scenariu pe dos — Dzeu intră în materie — aceasta e ca o moarte, dar o face pentru a se putea manifesta în diversitate.

Iisus a plecat de la essenieni pentru a predica celor mulţi evanghelia regatului ceresc, adică a-l pune la îndemîna celor mulţi (Misterele)

— Jisus rezumă doctrina veche a regenerării. A *renaşte prin apa şi spirit, a fi botezat de foc şi apă* arată cele două grade de iniţiere ale anticului Egipt. *Apa,* reprezintă *adevărul perceput intelectualiceşte,* adică într-o manieră abstractă şi generală, iar botezul prin foc înseamnă asimilarea acestui adevăr (Ioan, III. 15).

Pe stradă: „Le vede gagiul ăsta de Proust!" (pentru *Janus).*

Rachel quand du Seigneur (Guer- mantes).

Pentru *plumitivii* mei, N. cu tribunalul ei galant, la mare (amintind *Cours d'amour).*

... punchuri de culoarea puroiului (Saint John-Perse).

Oraşul galben de ranchiună (tot el parcă).

La mare: hidroavioanele îmbătate, plonjînd în hangarele lor, cu ceva demenţial în riscul inutil...

Tot poetul: înalte oraşe de piatră- ponce, forate de insecte luminoase ... *(Janus).*

Ceaprăzăria de sidef a zilei (Proust).

Doctorul care scurta maţele cucoanelor din protipendadă, la Cluj, făcîn- du-şi relaţii inextricabile. Toate acele *lady* aveau ocluzii executate de mîna-i măiastră. El se uita la ele cum te-ai uita la nişte obiecte reparate (din povestirea unui doctor).

O nebunie cu metodă (Polonius despre nebunia lui Hamlet).

Il faut mourir en symétrie (M-me de Sévigné).

Pentru *Janus:* Bovler rooms girls grup feminin favorabil (vezi campaniile prezidenţiale americane).

Personajul meu bridgist, C., care ar putea să aibă haine *carrick* în *Janus* (redingotă amplă cu mai multe gulere şi care se poartă la pantaloni deschişi).

A, să te uiţi niţel şi la familia Claxton din *Contrapunct* parcă, aici e o sursă ...

Un roman satiric muzical: *Der Mu- sicalische Quach* -W^er-Şarlatanul muzical, pe la 1700, pentru capitolul cuceririi lui Cheshire cat din *Janus.*

Cantet vox, cantet vita, cantet facta! (Sfîntul Augustin) în acelaşi scop . . .

În Schloss capelle, acolo unde îngerii şi serafimii cîntă o muzică desăvîrşit suavă (tot el). Ia te uită...

Descartes cu tratatul său asupra muzicii ...

Atalanta şi muzica nupţială de Haendel, sugestii pentru *Janus.*

Ezotericii la Pitagora — cei dinlăuntru ... Exotericii — cei din afară.

Echilibrul naturii: lbişii mîncau broaştele, broaştele greierii, pelicanii mîncau peştii tuberculoşi etc., etc.. Nu ştiu cine a distrus acest echilibru din deltă cu rezultate dezastruoase. Eu aplic asta la scriitorul prost care hrăneşte cititorul tuberculos la gust şi aşa mai departe ...

Ultima infamie a Papei: l-a scos din Calendar pe Sfîntul Cristofor, al automobiliştilor, trecîndu-i funcţiile Sfîntului Gheorghe, dar nu e acelaşi lucru. A mai fost epurată şi Sfînta Filu- mena, care nu se ştie ce infamii a făcut şi s-a aflat abia acum. Nici aşa n-o sa meargă mult cu rărirea sfinţilor.

hieros logos, cuvînt sfînt la Pitagora ...

Tot Mihai relatează că, din 37, Victor Brauner picta fără vreun motiv oarecare numai personaje cu un singur ochi sau cu unul scurs. După război, într-un bistrou, în timpul unei certe, un necunoscut îi scoate un ochi cu o sticla de Perrier.

începem să murim de cum ne-am născut şi sfîrşitul e legat de început (Manilius, vezi şi Sorescu).

Au apărut aeroelefanţii (Jumo-jet). Mitologia tehnicii.,.

Flauben scriind despre *Stil şi nimic ...*

Isus a spus, mai întîi, să nu dai porcilor margăritare ...

Doua clopotniţe vechi din Proust, de un roz ca somonul (într-o revistă, cuvîntul devine ca *somnul,* ce să le faci la redactori?).

Adam, în ebraică, era egal pămînt roşu. Poate asta căutau alhimiştii (Caietele Principelui).

Crearea Ordinului Templierilor. Ordinele religioase aveau ca lege recrutarea numai prin impunerea legii tăcerii. Iniţierea era, de fapt,

depozitarea de secrete religioase şi sociale. Aici se făceau regii şi pontifii. Regulă: *să nu te expui la corupţia puterii!* (Eliphas Levi).

Femeile acestei veri: uşor în derivă, epave facile care mai ridică numai după amurg marele catarg, au ceva ce moare iremediabil, se duc, dispar cu un ultim zvîcnet de feminitate, îşi iau rămas bun de la ce a mai rămas puţin tî- năr în ele. Dincolo de aceste ultime zile de vacanţă, sînt absenţele, aşteptările. minciunile spuse noaptea celor tineri, cu fard şi meşteşug, ceva rapace le devoră pe neştiute şi totul e nespus de trist, mai^ ales pe plajă, unde soarele le desconspiră, *(/anus).*

Ciorapi (aveau) cu sărutări de mătase pe ei...

Le sage ne rit qu'en tremblant (Baudelaire).

Celui ce caută lucrurile grele, greu îi va veni... (Apostolul).

Saint John-Perse, despre Carol XII al lui Voltaire: *Extraordinar, dar nu mare!*

Addenda la Goetbe: Goethe însemna cel ce ejaculează, cel care fecundează, armăsarul, masculul (Thomas Mann — *Romanul unui roman*j.

Istoria de pînă azi n-a cucerit decît ideea dreptului etern: cea care vine va trebui s-o aplice (Hebbel).

Kierkegaard, cu pasiunea lui nebună pentru *Don)nanul* lui Mozart: muzică, sferă diabolică, genialitate senzuală (Thomas Mann).

în Eliphas Levi: descrierea procesiunilor egiptene. La lumina faclelor, se purtau portrete de conducători religioşi. Hierofanţii, numai însemnele lui Cristos.

Principii: *the King can do no wrong* (regele nu poate săvîrşi o nedreptate) — *let right be done* (reformatorul) — are dreptul să-şi ia cursul.

... fetele astea de la Doi Mai, *boy scouts,* cercetaşi ai amorului pervers...

Piramidele de calcar pe care Hero- dot le-a văzut în deşert. Jupuite de învelişul de piatră, apoi de cei ce au ridicat moschei... (ce milă îmi este de nemurire, nici macar asta nu avem).

Profetul Zephania spunea că Domnul i-ar fi afirmat că va izgoni pe toţi aceia care adoră oştile cereşti de pe acoperişurile cerului (Willy Ley).

Tot el: lumina secundară a lunii şi chiar a soarelui, după Filolaos din Ta- rent...

Cauzele decăderii Imperiului roman: secarea minelor din Spania, de unde, dispariţia monedelor ae aur şi argint, o ciumă prin 188 şi, abia pe urmă, invaziile de dincolo de Alpi.

Purgatoriul egal Valea Umbrelor, *Horebul* lui Moise. Orfeu îi spunea *Erebitl.* La iniţiaţii greci *conul de umbră* pe care pămîntul îl trage după el. *Prăpastia lui Hekate*

.Paul Valery, în *Introducerea la Metoda lui Da Vinci*, descoperă ca sistemul imaginilor mentale la marele pictor se producea instantaneu: *imagini-răspuns.* E vorba de o logică imaginativă.

Melodia recitativului francez e asemenea unui urlet de cîine (R. Roland, parcă).

Ingegni teatrali la critica noastră.

O vorbă pentru messer: Et tibi magna satis...

Papa Borgia, *Omul campion*, călărea la 62 de ani, iar fiul lui, Cesare Borgia, ucidea tauri în piaţa Navona (care erau, de fapt, nişte vaci paşnice sau boi curaţi, cum spune italianca asta căreia îi relatez faptul arătîndu-i gravura pe care mi-a trimis-o).

Ca să înţelegi Veneţia, scrie careva, trebuie să înţelegi acest veac în care Beatrice d'Este a trecut de la jocul de păpuşi la jocul ambasadelor şi care gonea cerbul în pădurile de la Vigevano...

Renaşterea văzută prin nişte oameni grosolani şi subtili în acelaşi timp, trăind între pergamente şi fresce, avînd voluptatea mormintelor mari, şi ele grosolane şi agresive .. .

Campanile sonore, instrumente de dominaţie politică ...

Cu arta rece a lui Callimachos ar trebui descris Sabatul.

CAIETELE PRINCEPELUI

(Magie — Mitologie — Poezie)

Arta e aservită supranaturalului; înainte de a orna cu lux şi cu frumuseţea corpului său, locuinţa sa.

Misterul grec constă în apolinism.

— Inspiraţia nu este dionisiacă. Apollo da oracole, Pithia e o exaltată. Spiritul omului nu se realizează decît în exaltare. Exaltaţie nu înseamnă extaz; la capătul uneia e presiunea, la capătul celuilalt e letargia.

— În actul poetic e şi o *exhausti- une,* o epuizare.

— Inima are dorinţe, corpul, nevoi, spiritul, exigenţe.

— Dionyssos, imensul ocean al instinctelor, sentimentelor, în dezordine, haos, o lume perversă şi turbure, miraje în care omul regăseşte imensitatea şi infinitul, uită limitele corpului său ca acela care se îmbată.

— Lume obscură în care se învînesc chipuri de vis şi miraje ale imaginaţiei, fulgerări ale sîngelui, lume informă în care locuieşte viaţa, imensă şi disperată de puterea ei, niciodată sătulă de invenţii, de sortilegii şi de iluziile sale. Lume absurdă şi sublimă, lume a exceselor prodigioase, îngroşînd scopurile, orbita asupra sensului şi destinelor ei.

— Atomii imputrescibili.

— Legile fizice sînt absurde atîta timp cît omul nu le-a descoperit şi nu face decît sa le suporte.

— Există o vastă memorie a pămîn- tului, în care e suficient să te adînceşti, după anumite corespondenţe, pentru a şti ce este şi a deduce ce

va fi. Memorie a pămîntului, care e un ocean de mişcări, de intenţii, de dorinţe, gîndiri moarte, instincte, tendinţe.

— „Eu ştiu numărul grăunţelor de nisip şi masurile mării. înţeleg pe cel mut şi aud gîndirea pe care nici o voce n-o exprima" spune un oracol.

— Cunoaştere înseamnă invenţiune, adică poezie sau prezenţă.

— La Delphi se citeau două precepte: ..cunoaşte-te pe tine însuşi" şi „nimic prea mult", precum şi litera ,,E'\ care se pare că înseamnă; eu sînt cel ce sînt: deci Apollo reprezenta coeziunea, eternitatea sau identitatea în sînul devenirii.

— Apollo c artizanul tragic al armoniei omeneşti. Poarta cu el stigmatul pasiunii, curiozităţii, orgoliului, îndrăznelii aventuroase; din amintirea interioară el face să izvorască marea imagine a conştiinţei.

— Apollo e vizitiul carului la care sînt înhămaţi trei cai: suflet, instinct, inteligenţă. Surîsul său se crispează şi se topeşte în enigmă; lasă frîu liber tuturor posibilităţilor, pînă la limitele pericolului: acolo, se reculege într-un mare efort contractat.

— Există un mister al luminii. Pithagora. filozoful inumanului, e fiul lui Apollo.

— Inspiraţia nu e dionisiacă. Grecia a inventat omul.

— Zeii sînt creaţi de om după chipul şi asemănarea lor; e un act de mare narcisism sublim.

— Linia, care e o abstracţie, e mai intelectuală decît culoarca şi decît forma unei sculpturi. Grecii au preferat sculptura, fiindcă sînt raţionalişti.

Semni ficaţi a numerelor:

¿7»«=Monada, Dzeu, conţine infinitul, unitatea, eternul masculin, are ca semn focul viu, corespunde primei litere a alfabetului, reprezentat prin figura măscăriciului (le Bateleur?).

Doi — ştiinţa, unirea femeii cu omul, simbol, semiluna, semn al purităţii, în templele FM sînt două coloane, J şi B, reprezentînd Înţelepciunea şi forţa.

Trei= număr perfect, manifestarea lui unu sub trei forme: tatăl, fiul şi sfîntul duh — *Osiris, Isis, Horus — Ptah, Sekhmet* (soţ), *Nepbertum* (fiu) — triada memphită: *Amon, Mut, Kusu;* Triada tebană — *Aburamazda* (Ohrmuzd) *Vohu Menu, Asba vahista* — triada persană; *Brahma, Viţnu, Şiva,* triada hindusă; trecut prezent şi viitor, de unde venim, cine sîntem şi unde ne ducem; naştere, viaţă, moarte. Triada =legea ternară a lumii naturale, umane şi divine. Omul se compune din trei elemente: corp, suflet şi spirit.

Patru — Chacra indiană, *Tetractis* a lui Pithagora, numărul ritmului universal perfect, reprezintă cele patru puncte ale crucii şi unirea contrariilor. Patru elemente: pămîntul (corp, viaţă), Aerul (minte, filozofie), Apa (suflet, religie), Focul (spirit, iniţiere); patru perioade ale vieţii, patru caste.

Cinci= Pentagrama reprezintă liberul arbitru, facultatea omului de a se o- rienta spre bine sau rău. Steaua cu 5 colţuri, la Pithagora, serveşte

drept semn de recunoaştere a adepţilor şi fiecare adept trebuie să o poată trasa dintr-o singură trăsătură. Mărul tăiat în două, orizontal, prezenta o stea cu cinci colţuri, asta simbolizează păcatul primilor oameni (poate).

£<z5e = Hexagrama, mascul în-}- feminin, pecetea lui Solomon. Cele şase zile ale creaţiei la Gnostici.

Şapte=numărul lui Pallas, număr pur şi perfect, după Pithagora, vehicolul vieţii omeneşti, căci corpul constituit din patru elemente se uneşte cu sufletul ternar (forţă raţională, senzitivă, volitivă) şi prefigurează unirea omului cu divinitatea. Nume benefic, şapte astre, şapte plăgi ale Egiptului, şapte păcate capitale, în 7 ani fu construit templul lui Solomon, 7 posibilităţi ale omului, 7 planete;

— Soarele (Apollo) — ştiinţa suverană
— Mercur (Hermes Trismegistos) — curiozitatea intelectuală
— Saturn — meditativ, baza sacrală pe care se edifică coloana vertebrală
— Marte — vitejia
— Luna — imaginaţia
— Jupiter — orgoliul

Opt = manifestarea legii divine sau umane, opt beatitudini.

Nouă—multiplul şi pătratul lui trei, numărul muzelor pe care Pithagora le-a clasat în trei grupe.

Zece = decada, număr perfect. Totalizează toate principiile divinităţii: 1: politeism, 2: dualism, 3: culte trinitare, 4: monoteism (tetragrama lui Moise) = 10; simbolul cosmic al creaţiunii, necesitatea de a se supune legilor creaţiunii.

Unsprezece=se trece din domnia armoniei în cea a nearmoniei; simbol de efort intens, număr violent, pentagrama ^-hexagrama.

Clasificarea îngerilor:

Consilierii Serafimi Heruvimi Tronurile
Guvernatorii Dominările Virtuţile Puterile
Miniştrii Principatele Arhanghelii îngerii

12 = Ax3 — număr benefic, 12 a- postoli
13 = Iuda
14 = dublul lui 7; emblema victoriei 15=multiplu de 5; liberul arbitru
16 = patratul lui 4; căderea în materie şi prin urmare pedeapsa.
17 = speranţa după pedeapsă; suma celor două cifre dă 8 şi simbolizează justiţia
18— realizări iniţiatice, forţa feminină
19=1+9=10
20=de două ori zece, reprezintă înţelepciunea, armonia
21= realizarea eforturilor 28 = 7x4; victoria multiplicată prin ordine

Semnele zodiacului şi corespondenţele lor umane:

Berbec=capul Taur=gît
Gemeni = plămîni, braţe Cancer=stomac Leu = inimă Fecioara=pîntece
Balanţă = rinichi Vărsător ==picioare Peştii = picioare Scorpion = organe sexuale Săgetător = coapse Capricorn = genunchi

33 = vîrsta lui Iisus, cel mai înalt grad
40=număr al penitenţei şi abstinenţei, la creştini

— Omul a refuzat sa creadă că apariţia sa pe pamînt şi conştiinţa sa se datoresc întîmplării, cum s-ar putea crede adoptînd o teorie materialistă. Idealiştii contesta întîmplarea şi pun, la baza creării lumii, raţiunea.

— Ideea morţii definitive omul nu o admite din instinct; de aici: reîncarnarea sau viaţa de dincolo de mormînt.

— Slăbiciunea omului; dar el îşi dă seama de forţa lui spirituala de unde şi sentimentul de a fi un ales.

— Spiritele bune şi cele rele (iniţiaţii declarau că le puteau stăpîni, prin tot felul de lucruri neînţelese: muzică, dans, pictură, poezie).

— Omul voia să se asigure că şi după moarte spiritele bune îl vor proteja, de aici riturile de înmormîntare. Cei rămaşi în viaţă voiau să se asigure că mortul nu va mai reveni — moştenitorii.

— în mormîntul faraonului Seti I, în Teba, sînt înfăţişate cele 4 rase; de unde se ştia de rasa roşie? N. Atlan- ţii erau roşii? Există oare urme că rasa neagra ar fi invadat cîndva Europa?

— De unde vin arienii în India? Sînt europeni?

— Hyperboreenii? — nu sînt oare popoarele albe numite astfel de sudici, care erau negri? Diavolul era negru — hiperboreenii albi.

— Arienii aveau ca simbol berbecele, deci erau păstori, ciobani.

— Dzeu era temut şi iubit, ceea ce însemna că încarna binele şi răul.

— Explicaţia scrisului de la dreapta la stînga şi de la stînga la dreapta la europeni-arabi-chinezi.

Crucea Roşie

— Fondator: Cristian Rozenkranz

— Cred în transmutaţia metalelor şi în piatra filozofală

— Dante, Bacon, Don Quijote poate, Paracelsus, Camoenius, Descar- tes; ultimii trei au fost constructorii masoneriei.

— Se pretinde că masoneria a fost fondată de Crucea Roşie.

— Leibniz era francmason şi secretarul ordinelor Crucii Roşii.

Graal

— Cupa a fost tăiată dintr-un smarald căzut din fruntea lui Lucifer; la căderea sa, a fost dat lui Adam care l-a pierdut cînd a fost alungat; Seth, care a primit voie să se reîntoarcă în rai l-a regăsit.

— Simbol al efortului uman de a se reintoarce în paradis. Reprezintă graţia şi cunoaşterea lui Dzeu.

— Cupa a servit lui Cristos la cina cea de taină; în ea, Iosif a adunat sîn- gele lui Cristos, după crucifiere. Iosif Arimatianul a adus acest vas în Breta- nia, unde l-a pierdut (legendă celtică).

— Antichitatea egipteană pretindea că masa de smarald a lui Hermes Tris- megistos era săpată în această piatră.

— Egiptenii aveau vasul Gardal, care conserva focul material, vasul cosmogonic al lui Platon, cupa lui Solo- mon, Hermes, urna vechilor mistere.

— Dante a aparţinut unei secte masonice numită Fede-santa (credincioşii dragostei), o societate rozenkranziană.

Idealul religios dă remuşcări oamenilor care duc o viaţă de războaie intrigi, se omoară între ei etc

— .După tradiţia biblică, au fost trei fraţi: Jubal (inventatorul muzicii), Jabe (geometrie, arhitectură) şi Tubalcain (arta de a forja metalele). Ei au gravat, înainte de potop, secrctul invenţiilor lor pe 2 coloane, una de marmură, alta de cărămidă. Prima a fost descoperită de Pithagora, a doua de Hermes. Dar înaintea lor şi Hiram a descoperit coloanele Jakin şi Boaz ale templului lui Solomon, coloane răsucite în bronz; se spune ca Adon-Hiram era descendentul lui Tubalcain.

— Cei trei fraţi au fost înecaţi de o divinitate ilogică (N.); subiect, destine aleatorii (N.).

— *Catbarii*= cei puri, o sectă care a fost asasinată în masă (desăvîrşiţii?); sfîntul Dominic a fost învingătorul ca- tharilor dar sf. Francisc din Asissi a recoltat succesele.

Din *La loi des etoiles* de Maurice Privat:

— Zodia berbecului te duce cu gîn- dul la anumiţi zei ai pieilor roşii, şi fixează oarecum stabilirea acestui semn în timpul domniei popoarelor care se ocupau cu păstoritul; e, în orice caz, descoperirea unor ciobani^ care privesc stelele; Miorița e o temă ciobanească şi acolo ciobanul se simte în cer ca la el acasă, ca dovadă că şi nunta lui mistică se îndeplineşte în prezenţa as- trelor (N.).

— *Boul Apis* simboliza universul şi era lăsat să trăiască 25 de ani; Osîris e soarele, iar Isis, luna.

— între picioarele Sfinxului se găsea un bloc de granit pe care se proclamau noii regi, bloc cu latura de nouă coţi, cca 4,5 m. Cînd voturile erau egale per şi contra^ se puneau reclamaţiile într-o balanţă şi cea mai uşoară cîştiga, deoa- recc braţul balanţei se ridica la cer. *Dreptatea e concisa, frauda are nevoie de vorbe multe* spunea o vorbă egipteană. în lunile din Balanţa, judecătorii împărţeau dreptatea, de aici, legătura cu justiţia.

— *Boul Apis* era inteligenţa universală şi materia-principiu. Această mate- rie-principiu, care animă inteligenţa era apa stelară, oceanul cosmic în care elementul pămînt era în disoluţiune. Scarabeul, cărăbuşul, simboliza viaţa u- niversală, aripa de uliu însemna inteligenţa supremă ca şi capul ras al unui iniţiat. Taurul purta pe frunte un semn alb în formă de pătrat sau triunghi, era litera O a scrierii sacerdotale şi însemna soarele. Triunghiul laudă perfecţiunea divină, Dzeu fiind: mare, puternic şi nemuritor.

— La indieni, soarele era manifestarea lui Agni, principiul vieţii, focul pur.

— împăratul legendar al Chinezilor, Fo-Hi, în 2952 î.e.n. făcu table astronomice; în 2169 a avut loc o eclipsă, cea mai veche eclipsă despre care oamenii au păstrat o amintire.

— Patru mari astre care formau crucea: *Formahult* din Peşti, *Aldebaran* din Taur, *Regulus* din Leu şi *Antares* din Scorpion.

— Sarea e simbolul mizeriei pe pămînt. Se azvîrlea pe ruinele unei cetăţi pe care nu mai voiau s-o reclădească. Pîinea sfîntă nu era sărată, azima, numită şi pîinea îngerilor; pîinea cu sare simbolizează că viaţa e plină de amărăciuni.

— în cîntecul francez: *faime mieux ma mie } o gtte / faime mieux ma mie — gue* vine de la *gay* care, în celtică, însemna luna. Celţii o numeau cîndva şi Dejanira în loc de Diana.

— Egiptenii, dacă făceau o pisică înfuriată să miaune, trebuiau să se purifice o lună sau un an, pisica fiind la ei un animal sacru. A rămas obiceiul ca, dacă o fată face o pisică să miaune, să i se spună: nu te vei mai mărita anul acesta (adică termenul de purificare).

— Egiptenii credeau că un nerv vital ducea de la degetul inelar la inimă. De aceea, cînd era consacrat un rege, i se punea un inel sacru în degetul inelar; al patrulea deget fiind dedicat soarelui, de către chiromanţie, era numit degetul lui Apollon. De aici, obiceiul de a se pune inelul în al patrulea deget, şi regii Franţei se încoronau păstrînd acelaşi obicei.

— Roşul este dedicat lui Marte, verdele lui Venus.

— Tonsura preoţilor catolici de astăzi vine de la preoţii lui Isis, care purtau şi ei aşa ceva, era semnul lor de consacrare.

— Astronomia Chinei, Caldeei, Indiei pare mai curînd rămăşiţele unei ştiinţe, opera unui popor anterior, care a fost distrus de o mare revoluţie.

— La caldeeni, Noa sau Noe Oannes sau Ianus îi învăţase pe oameni să cunoască cursul astrelor (mituri).

— Observaţiile lui Ptolomeu sînt făcute ca şi cum acesta ar fi luat de bază latitudinea Parisului, 49 grade.

— Berose, preot al lui Belus din Babylon, spune în *Antichităţile* sale: Strămoşii noştri au numărat patru imperii în Europa: cel al Celtiberilor, al Celţilor, al Kytim-ului, ţară pe care naţionalităţile o numesc Italia, şi, în fine, cel al Tuyscons-ilor, care de la Rin se întind prin ţara Sarmaţilor pînă la mare. Unii autori adaugă un al cincilea imperiu numit Ionic. Deci caldeenii ar fi originari din Europa.

— Mitul păsării Phoenix pare a simboliza pierderea soarelui (poate în urma schimbării înclinaţiei axei) (N.). Era o pasăre cu pene de aur şi roşii, care venea din ţara tenebrelor pînă în Egipt, pentru a renaşte în cetatea soarelui. Horus Apollon zice că ea trăia 1461 ani. în *Edda* scandinavă vedem o pasăre similară, care oua un ou şi îşi dădea foc odată cu cuibul său, din ou se năştea un vierme roşu care devenea pasăre şi îşi relua zborul spre septentrion.

— Freia, zeiţă scandinavă, permite ca soţul ei să lipsească 65 de zile din patul conjugal, cu condiţia ca 300 să-i fie credincios. Or, noaptea polară are 65 de zile.

— Cosmogonia lui Sanchoniation: suflul divin se îndrăgosti de propriile sale principii şi îşi făcu din ele un amestec; această unire se numeşte dorinţă. Ea fu principiul creaţiei tuturor lucrurilor.

— Hieroglifele fiind o scriere ideo- grafică, ar fi putut fi mai uşor înţelese de mai multe popoare, sau eventualii cosmonauţi s-ar fi putut face mai uşor înţeleşi de autohtoni, care nu erau la acea dată capabili de abstractizarea cerută de alfabetul nostru.

— în Grecia, adoratorii triplei Plecate evocau un Bachus subteran, cu dublu sex şi cu faţă de taur. Şi civilizatorul Ram poartă numele berbecului, ceea ce-l înrudeşte cu alt ciclu.

—• Literele chineze iniţiale sînt inspirate din constelaţii.

—• *Calcii* erau descendenţii templierilor europeni care cuceriseră Mexicul înaintea lui Fernando Cortez. Fernando Cortez e anunţat ca un al patrulea Qet- zalcoatl. Cristofor Columb era mare maestru al ordinului Templierilor — de verificat.

Zeul Mithra e marcat în constelaţia Perseu şi e figurat omorînd Taurul, ceea ce înseamnă că nu ajungi la lumină, la înţelepciune, decît omorînd în tine ceea ce este animalic

— .Sînt trei zodiacuri, dar ele nu pot fi descoperite cu ajutorul lunetei. Semnele zodiacului jalonează umanitatea; Fecioara mamă este un cult ecumenic foarte important. Taurul şi Berbecele au fost, de asemenea, simbolurile unor civilizaţii, peştii sînt simbolul creştinismului.

— Cifra normală a respiraţiei unui om e de 25920 în 24 de ore, corespunzând cu 25920 de ani cît dura marele an Platonician, adică atît cît durează preccsiunea echinoxiilor.

— Inventatorii medicinei: Centaurul Chiron — chirurgia, Apollo — boli de ochi, Esculap care a organizat cli- nicile.

— Ciclurile lunare ale femeii arată că naşterile sînt supuse unor legi astronomice; în timp ce natura pare oarba, ea urmează legi şi noi ne acomodam din instinct. Dar poate că influenţa astrclor asupra naşterilor se manifestă şi altfel, într-un mod încă nesesizat de noi.

— Un imens balet cosmic, o feerie matematică, fără eroare sau capriciu. Marele orologiu ascultă de o lege inevitabilă.

— Pentru a face pîine, omul a trebuit să dea dovada de multa ingeniozitate: sa facă făină, să o plămădească, să o coacă.

•— Roata a fost concepută poate nu după un model pămîntesc, căci pe pă- mînt ea nu există, ci după efectele ei observate în cer, căci în megacosm totul se învîrteşte în cerc (N.).

— Berbecele reprezintă începuturile umanităţii, ale Creaţiunii. Egiptenii considerau că Dzeu a început să creeze lumea cînd solstiţiul era la 0 grade, în zodia Berbecelui.

— Coarnele berbecelui erau purtate şi de faraoni.

— Deci, în momentul creaţiei, stelele de azi erau cu 310 grade mai înapoi de poziţia lor actuală, ceea ce plasează cele patru stele care formează crucea: Aldebaran, Regulus, Amarei, l'o- malhaut.

— Semnul berbecelui marchează, la egipteni, începutul iernii şi începutul domniei omului. Domnia omului se împarte în patru perioade: de aur, do argint, de aramă, de fier.

— Vîrsta de fier a început în al 13-lea grad al Cancerului şi continuă. Ea va dura 7416 ani. Dar terminarea ei, Fecioara va sugruma Berbecele şi sfîrşitul lumii va sosi atunci cînd unirea Fecioarei cu Berbecele se va consuma.

— Ioan, pentru egipteni, era soarele solstiţiului de vară şi Iesou al solstiţiului de iarnă.

— Sfîrşitul lumii va fi peste 4234 ani, începînd din 1936.

Ne aflăm, de asemenea, în semnul Vărsătorului, începînd din anul 1825. Vărsătorul reprezintă ştiinţa reflectata, gîndită, cu creaţii multiforme şi adesea sălbatice ale bătrînului Uranus.

— Semnul gemenilor ar putea însemna că omul primitiv era androgin, pe de altă parte, se pare că dioscurii, Castor şi Pollux, ar simboliza, după Schweiger, cunoştinţele anticilor despre electricitate. Cei

doi gemeni sînt reprezentaţi cu cîte o flacără în creştet şi ar fi deci simbolul electricităţii pozitive şi al celei negative.

Din: *L'Egypte des Pharaons* — de Adolphe Erman.

— La răsărit, egiptenii erau atacaţi de Beduini şi de popoare pe care le numeau Troglodyţi. Beduinii ocupaseră valea Eufratului şi aduseseră summerie- nilor o nouă limbă, cea babyloniană; beduinii au transformat şi limba egipteană. Aceasta, în vremuri imemoriale. Egiptenii numeau ţara lor ţara neagră, în timp ce regiunile deşertice erau numire ţara roşie.

— Scrierea egipteană a fost elaborată în vremi foarte îndepărtate, ea e foarte simplă, logică şi a contribuit la dezvoltarea spirituală a ţarii.

— Egiptenii considerau zei diverse animale, apoi zei cu capete de animale (primele reprezentări sînt cele mai vechi). Sînt reminiscenţe ale unei vechi religii ţărăneşti: boul Apis, cerul — reprezentat ca o vacă, apoi erau venerate şi animalele de care se temeau.

— Soarele era ochiul luminos al unui vultur.

— Altă credinţă era că soarele era născut în fiecare zi de o zeiţă.

— Poate că periodicitatea dintre apus şi răsărit a creat ideea a două lumi, una diurnă şi alta ocultă şi ideea de ritm (respiraţie).

— *Ra* e numele general al soarelui, soarele se numeşte *Horus,* e ochiul vulturului care planează; soarele de dimineaţă se numeşte *Kephri* şi e prezentat sub forma unui scarabeu, soarele de seară se numeşte *Atum.*

— *Toth* era zeul lumii, el era adesea reprezentat cu cap de berbec.

— Zeul *Sobek* are cap de crocodil, zeiţa *Bastet* are cap de pisică.

— *Hator,* cap de vacă, *Horus,* cap de vultur, fiindcă nu a fost uitată vechea lui reprezentare. Apare *Kai,* tîr- ziu, zeu cu aspect în întregime uman.

— Deci: divinităţile animale sînt ccle mai vechi, apoi divinităţile cu capete de animale şi, ulterior, divinităţile antropomorfe, vechiul animal din care acestea s-au născut rămînînd doar ca un simbol: aripile lui Hermes, şarpele lui Asclepios.

— Legenda lui Isis şi a lui Osiris nu e cunoscută integralmente decît graţie lui Plutarc. Isis era soţia lui Osiris; fratele acestuia, Seth, era gelos, şi îl închise într-un cufăr pe care îl aruncară în apă. Dugă o versiune, trupul lui Osiris fusese taiat în bucăţi de Seth, apoi, după ce a fost pescuit, corpul a fost înfaşurat în benzi, obicei rămas ulterior la îngroparea mumiilor. Isis naşte un fiu postum, Horus; urmează un proces între Horus şi Seth.

•— Sufletele morţilor se puteau întoarce în corpul lor, cu condiţia ca acesta să fie păstrat intact.

— Judecătorii morţilor poartă nume teribile: Devoratorul măruntaielor; Mîn- cătorul de umbre; Sfarmă oase.

—- Cel mai vechi monument al Egiptului e poate mormîntul lui Negada. Ar putea ii chiar mormîntul lui Menes, 3200 î.e.n.

— Iniţial, se pare ca era îngropat odată cu regele tot anturajul lui imediat.

— Prima piramidă fu construită de Geser, 28C0 î.e.n., piramidă cu trepte. Constructor, *Im-ho-tep,* care, în epoca greacă, era considerat ca un zeu vindecător, egal cu Asclepios.

— Keops, Kephren, Mikerinos, 2700 î.e.n.

— Sfinxul nu e decît o stîncă naturală cioplită pe vremea lui Kephren. I s-a cioplit un cap regal şi i s-au adăugat în faţă două labe de leu, din zidărie. Simbolizează demnitatea regala. Are 63 metri lungime şi 20 înălţime.

Osiris e zeul mort şi reînviat.

— Cartea înţelepciunii a lui Ptah- hotep.

— Grecii dădeau nume apropiate de înţelegerea lor la tot ce găseau neobişnuit în Egipt şi aiurea. Mormintele numite *sirinx* vin de la sirinx = flaut, piramidă — egal pîine albă.

— Instrucţiunile regelui Amen-em- Hat: Să nu te încrezi în subalterni, să nu te încrezi în fraţi, să nu ai prieteni şi să nu-ţi faci confidenţi — asta nu serveşte la nimic. Am dat săracilor şi orfanilor, am lăsat pe cel care nu era nimic să-şi urmeze ţelurile ca şi pe cel ce era cineva. Şi totuşi, ei m-au dispreţuit, cei cărora le dădeam de mîncare şi haine şi cei pe care îi ungeam cu mirth, şi totuşi s-a urzit un complot contra mea şi nimeni nu mi-a spus.

— Hyksoşii erau nişte beduini din deserturile Siriei şi Arabiei care au ocupat Egiptul pe la 1700 şi l-au stăpînit un secol. Capitala lor era Avaris, în delta orientală, şi de acolo au stăpînit cu cruzime. Apophis, regele Hiksoşilor, adora pe zeul Soutec, zeul oraşului A- varis.

— Sub Amenomphis III, în locul numeroşilor zei, se introduce cultul unui singur zeu, venerat sub numele de Amon-Ra, dar mai predilect numit Aton. Acest zeu era reprezentat ca discul solar, deci iată o nouă etapă de abstractizare a zeilor. Amenomphis IV făcu să triumfe definitiv cultul acestui zeu. Amenomphis III domneşte între anii 1411—1375 î. Cr. Era o credinţă într-un creator plin de bunătate, o religie superioară primei, dar poporul nu a vrut să renunţe la vechii zei. O mare rezistenţă a opus-o clerul. Numele lui Amon e înlocuit cu cel al lui Aton.

— Se vorbeşte, în cronicile egiptene, de Khabiri, care sînt de fapt Arameeni şi Hebrei. Sub Amenomphis IV are loc o mare invazie a beduinilor din deşertul arabo-sirian. Tribul Hebreîlor, cărora egiptenii le-au făcut un război de aproape 100 de ani, a pătruns în Palestina în acel moment. Chiar vilele fortificate ale Feniciei nu putură rezista asaltului Khabirilor. în Egipt, prinţii locali par a vroi să livreze ţara Khabirilor. Abd-Khiba, prinţul Ourousalimului (Ierusalim), cere ajutor. O nouă nenorocire survine: egiptenii sînt atacaţi nu numai în posesiunile lor de lîngă Eufrat, căci intervin acum Hititii din nordul Asiei minore, care se amestecă în Siria, unde devin adversarul principal al egiptenilor. Demnitarii egipteni sînt oportunişti, creaţii ale noului cult şi dau dovadă de inerţie; nu vor să se sacrifice pentru a se bucura de avantajele materiale cîştigate.

Sub Tutankamon, preoţii cîştigă, regele copil e silit să abjure noua credinţă în Aton, el e sub tutela preotului Ai, vechi partizan entuziast în credinţa lui Aton şi a generalului Hor-em-heb

.Se dă un decret prin care regele face act de supunere faţă de Amon şi de ceilalţi vechi zei. Acest document asigură că, în timpul perioadei eretice, templele din ţara întreaga au fost distruse şi că, din această cauză, zeii şi-au întors faţa de la ţară şi armata nu a mai obţinut nici un succes. în prezent, zeii plasează pe tronul părinţilor săi un nou rege, păcatul este iertat, îndepărtat din ţară, adevărul triumfă şi minciuna a devenit o infamie. Cu cîtă rapiditate totul se schimbă! Ceea ce ieri trecea păcat şi minciună, azi a redevenit adevăr (Ni.).

— Numele acestui rege copil şi marionetă a rămas în istorie, deşi el n-a avut nici un merit; azi se vorbeşte de el şi în medii care nu au de a face cu istoria. Se distruge şi se demolează tot ce s-a construit în cinstea lui Aton. Ai a devenit rege dar a fost îndepărtat de Hor-em-heb, care a domnit mult şi a fost bun gospodar. Totuşi, se constată tendinţa de a se da importanţa unui zeu comun care nu era altul decît zeul soarelui, Amon Ra, iar imnurile compuse în cinstea lui Aton par mai valabile acum ca oricînd, dacă schimbăm denumirile, Rămîne la modă limba vulgară, ca pe vremea cultului lui Aton.

— Sub Ramses II se duc războaie şi, între trupele sale, se găseşte şi unitatea numită Shardana, războinici din marea cea mare de la nord, adică din Sardinia, care luptă cu lance, pumnal, scut rotund şi a căror cască este ornată cu o semilună.

în timpul lui Ramses II, au loc atacuri masive ale Libienilor, ajutaţi de popoarele pirate Acaiavasha, Tursha, Shakalusha şi Shardana — adică Ache- eni, Etrusci, Sicilieni şi Sardinieni.

— Sub Ramses II are loc o invazie din nord. Motive necunoscute. Popoarele din nordul Mediteranei au fost împinse spre sud, 1200, ei invadară regatul hitit, Asia Minoră, Ciprul, Siria. Au loc lupte cvi Egiptul şi sînt înfrînţi. Totuşi, două popoare, Zakkari şi Pelesti reuşesc să se stabilească. Pelesti sînt Philistinii, de la care a luat numele Palestina.

— Deşi cronicile nu spun, sub Ramses III a avut loc un complot de palat. Regele e reprezentat în basoreliefuri, dar regina şi principii nu au nume, ca şi cum regele nu s-ar fi hotărît pe care din femei s-o ridice la rangul de regină şi pe care din urmaşi să-l facă moştenitor. Una din soţii a vrut să facă să urce pe tron pe fiul ei, Pa-en-taur, numele e doar un pseudonim. Regele moare, dar complotul eşuează. Regele a fost asasinat, dar, înainte de a muri, a putut lăsa ultimele dispoziţii. Se facc o anchetă minuţioasă. Totul se desfăşoară în secret, după dorinţa defunctului, în realitate, după ordinul noului rege. Regele nu a vrut să se ştie ce au devenit conspiratorii, care au fost obligaţi să se sinucidă. Vinovaţii nu sînt numiţi decît cu pseudonime: Acest servitor orb; Răul din Theba; Urîtul de rege. Nu se ştie ce s-a întîmplat cu soţia lui Ramses III, cu Tii. Pa-en-taur fu obligat să se sinucidă, silit de anchetatori. Complotul a fost pus la cale cu ajutorul femeilor din harem. Şi alţi complici fură obligaţi să se sinucidă. Răul din Theba, care comanda trupele din Libia şi care devine insurgent în urma unei scrisori scrise de sora lui, suferă tortura, la fel, înaltul funcţionar cunoscut sub numele de Acest servitor orb, care jucase rolul de intermediar între femeile din harem şi familiile lor. El spusese mamelor

acestora şi fraţilor lor ca să instige poporul să se răscoale. Alţi funcţionari pedepsiţi, fiindcă n-au demascat conspiraţia, printre ei şi soţiile unor gardieni. Se recursese şi la magie pentru a face ca regele să piară. Un înalt funcţionar, intendentul turmelor de boi, luase din biblioteca regelui o carte de magie după care confecţionase figurine magice de ceară. Chiar cei ce făceau ancheta nu se arătară ireproşabili; femeile inculpate organizaseră cu ei un buchet; pentru a fi pedepsiţi, li s-au tăiat nasurile.

De căutat *Arta fi Magia* a lui Salomon Reinach . ..

în Thomas Mann. ceva al lui Tolstoi către Gorki, privitor la femei: *„Adevărul despre femei am să-l spun ctnd voi fi cu un picior în cofciug; fi-apoi am să-l trag repede fi pe celălalt înăuntru fi-am să las să cadă capacul".*

Ceva legat de tabloul lui Diirer, *Melancolia* (Principele, poate), un fragment din Gérard de Nerval:

Sînt tenebrosul, văduvul, nemîngîiatul
Prinţul Acvîtanicî cu tumul desfiinţat
Singura mea stea e moarta şi lăuta mea constelată
Poarta soarele negru al melancoliei.. .

Pentru *Janus,* la cunoştinţa eroului cu Cheshire cat: *Cinci incantaţii pentru flaut solo,* de André Joli vet, cu acea sacră, depărtată fugă de realitate sau *Cercurile* lui Luciano Berio ...

Dragostea eroului din *janus,* a treia, trebuie să fie crepusculară, ostenită, împăcată, venită tîrziu, dar fără ieşire, pentru că mereu există în om nevoia de supunere şi ce e dragostea decît o supunere consimţită? Ea trebuie să fie patetică, fără să fie melodramatică, să fie înălţătoare şi umilitoare, în acelaşi timp, aşa cum se iubesc doi oameni răniţi, *terminaţi* undeva, la capitolul sentimental, Har tocmai acest sentiment ucigaş trebuie să aibă rezonanţe îngrozitoare, pline de remuşcare, în căutarea răscum-părării, cum la bătrîneţe voim să re- cumpărăm zilele pierdute. Să fie o răs-cumpărare a altor iubiri aruncate la gunoi, din nepăsare. Dragostea a doi eşuaţi pe un promontoriu în care nu există linişte, unde mereu eşti silit să te aperi de rechini...

Marea perfidie a pasiunii nascîtide constă toonai în a imita datoria (Bergson).

Ducele de Guise, după ce l-a omorît pe amiralul Coligny, contemplîndu-i cadavrul:
- Comme il est long!

Obscurul, enigmaticul, seninul D., trăind din hieratismul său, din încremenirea maxilarelor. Mediocritatea cea mai strălucitoare, îmbrăcată în citate, profesor de provincie, sosit cu cumnatul său din fundul României şi omo- rînd lumea cu cartea pe care poate o ştiau, dar fără talent amîndoi, vai, fără talent. De aici, o ascensiune apăsătoare pentru alţii. în puşcărie, omul turna şi cerea de mîncare paznicilor. Luat la întrebări de cei care sufereau din cauza celor ce făcea, le răspunsese senin: Eu sînt un om de valoare, trebuie să rezist, să ies de aici, pentru a-mi da capodopera, pe cînd voi...

Nu m-am dus la înmormîntarea lui, deşi s-ar fi spus ca am avut mereu stimă pentru el. Nu pentru el, să se ştie. D. reprezenta ideea de cărturar, chit că el nu avea morala acestuia. Să mori pentru ceea ce însemni, dar cu demnitate, nu cerşind unor analfabeţi cîteva zile mai mult. Pe D. l-am aşteptat cu capodopera lui. A murit destul de în vîrstă, a călătorit mult, i s-au plătit erorile pentru care a suferit. Onoruri, numai academia a lipsit, bani, articole, totul nemeritat. Suferinţa lui şi a altora fusese inutilă. *Ideea nu se oprise asupra lui.* Va muri curînd în anonimatul timpului care nu iartă. Javra ...

A regresa spre Grecia (Marinetti).

Adevăratele ruine ale Europei sînt marii ei oameni (Durrell),

O mare opera are ceva brutal, trivial, fiind accesibilă, cu alte cuvinte, ceea ce face excelenţa sa este şi ceea ce o scade cel mai mult. Spunea parcă *Călinescu:* la o mare idee nu te uiţi la crăpături. Dacă munţii ar fi absolut conici şi turnaţi în sticlă, ne-ar părea ridicoli. ..

Cartridge music, de John Cage, cu ficrăstraicle sale, cu sirene, cu broaşte parcă orăcăind, cu acele scrîşnete grele şi păsările sale exotice sau imitarea ruperii unei hîrtii zgrunţuroase în faţa unui microfon, glaspapire frecate laolaltă, cu ceva muzical totuşi, în care mai bate şi o nicovală, din cînd în cînd ...

Ucello, care era scos din inspiraţie de nevastă-sa, cicălitoare, care exclama, cabotina:

— Ce *minunat lucru perspectiva!*

Profundul doliu al nopţii (Baudc- laire), după o întîlnire ratată.

A, ea este prea distrată pentru a fi sinceră; este prea bine crescută pentru a nu mă pîndi în ceea ce e lipsă de manieră la mine şi deci sincer; ca este prea frumoasă pentru a nu încerca să mă domine, este prea distinsă pentru a nu mă dispreţui secret; şi, pe urmă, ce vrea? Sa mă subjuge încet, are timp şi asta mă înspăimînta, siguranţa ei că va rezista lînga mine atîta vreme cît nu a rezistat nici una. Iată, îmi dau s.ama că a avut dreptate, acum, la atîţia ani de la cunoştinţa noastră. Secretul ei? A ştiut să dispară de lîngă mine, chiar convieţuind, s-a abstras, s-a prefăcut că are preocupările ei personale deşi suferea, deşi mă pîndea şi îmi ştia infidelităţile. Atîta tărie trebuie respectată şi eu o respect şi parcă mi-este frică de ca ...

O nevoie mereu presantă, cabotină de a mă destăinui. De fapt, cu toată aparenţa mea de sinceritate sînt pentru cei mai mulţi un om secret. Un amic îmi reproşa că, în romanele mele, nu apare viaţa mea personală deloc. Se înşală. Totul a fost disimulat, pierit bine, tocat mărunt, încît să nu se simtă. Dar ce aş fi putut să gîndesc în legătură cu eroii mei decît ceea ce mi se întîmplase mie şi numai mie. Totul în această operaţie delicată este să nu strigi, să nu te baţi cu pumnii în piept.. .Timpul trăit sub forma celor trei extaze nu e decît o uvertură spre eternitate (Heidegger).

Bunin, care-l acuza pe Dostoievski ca a adus revoluţia prin falsitatea eroilor săi care mai apoi au fost imitaţi. Trebuie să recunosc că puţin adevăr există aici: ceea ce, mai pe urmă, a fost teoretizat ca psihologism abisal nu era decît fructul unor coli de autor prost plătite, fenomen întîlnit şi la noi, mai acuş ... Se scria mult, artificial, se inventau psihologii imprevizibile, numai pentru ca să se obţină ceva mai mult pentru ruletă. Şi teoreticienii care vînează obscurităţile ca pe un găinaţ celest abia aşteptau să-şi dea drumul, şi au făcut-o cu atîta sîrg.. .

Toată lumea mă întreabă unde am găsit pe pisica *Cheshire*, care dispărea treptat pînă nu se mai vedea, rămînînd din ea numai surîsul (Janus). în *Alice în Ţara Minunilor* (1890). Ce veche chestie...

Terasa audienţelor în lumina lunii de Debussy ... Ce titlu regal...

Pentru *Janus;* muzica sacrală din *După amiaza unui faun* cu ce are în ea şovăitor, laic, nu mistic; leneş, prefăcut, colorat la modul subtil, voluptos, plin de regret, de taină, de selenitate ...

Pentru *Săptamîna:* în *Cromatica la români* se găsesc formule pentru preparatul vopselelor care pot fi folosite în capitolul *Nunta jupîniţei Ruxandra*.

în Marian, pentru aceeaşi carte, povestea *Insectelor* care pot face (ţine locul) poveştilor Bădiei despre contemporani. Vezi şi Brehm.

Dintr-o carte: *în 1830, Victor Hugo punea bonetă roşie bătrînuluî Dicţionar ...*

Desnos cu *infinitul său secund* (porte du second infini).

Acelaşi (pt. *Janus): Mais je suis inventeur d'une téléphone de verre de Bohême et de tabac anglais en relation directe avec la peur ...*

Un fel de babă dezlănţuită, fiica unei familii vechi şi bogate, de fapt din Călăraşi, fiică de colonel de jandarmi care plonjează peste mine şi alţii la o masă, după o absenţă de 20 de ani din ţară, timp în care a stat lîngă un negustor de blănuri: H. E beată moartă şi se vaită de rudele care o înconjoară şi care îi vînează dolarii. V. pune o pleoapă necruţătoare pe ea. Are copil şi nevastă, dar va ajunge în America prin asta şi ajunge chiar pentru că aici nu mai are nici o şansa. îmi povesteşte, arătîndu-mi scrisorile ei amoroase, după plecare:^se întorcea, fată fiind, seara, acasă, sărind gardurile. După o noapte de dragoste, îşi duce amantul la Cimitirul Bellu militar, cu un trandafir în mînă, ca să se reculeagă. în scrisorile ei, scrise pe hîrtie vernil sau roz, îl roagă să se culce cu alte femei şi să meargă în zori la cimitir cu un trandafir în mină şi să vorbească cu taică-sau care zace în Bellu militar .. .

în mulţime, hainele unui batrîn păreau că-l culeg din acel pustiu de lume, lăsîndu-i numai capul afară ca la înecaţi . ..

Din Alfred Hedouin (1866), *Goetke, sa vie et ses oeuvres.* Kestner scria despre Goethe: „el poseda calităţile care ar putea sa-l facă periculos pentru orice femeie dotată cu sensibilitate şi gust. Dar Lotte a ştiut să se poarte cu el în aşa fel încît să nu încurajeze nici o speranţă vana" (pentru capitolul vieţii sentimentale) (nefolosit). în M-me de Stein, relatări la pofta de băutură a lui Goethe: Karl August (despre G.): Bea 17 pahare de şampanie şi abia îl reţinea sa nu continue ... Schiller, despre M-me de Stael: ea vrea sa explice tot, să măsoare tot, să înţeleagă tot. îi lipsea simţul poeziei. Ea aprecia doar pasiunea, retorica şi universalul . . . (Bîrfa superioară). Goethe despre Jagermann. actriţă primadonă şi metresă a lui Karl August: a pus-o să cînte din culise *Flautul fermecat* pentru că pe scena era imposibilă, atît se tot uita la prin- cepe (în rolul Reginei Nopţii). De fapt, alta mima pe scenă rolul şi ea cînta din culise. Goethe a oprit pe actori să stea din profil sau cu spatele la public. El cerea să se recite, nu să joace pe scenă. Aşa a fost reabilitată tragedia fran- ccza (r). Altceva: Beethoven îi scrie Bettinci, de la Toeplitz: *regii fi prinţii pot sa confere titluri fi cruci, dar nu pot crea oameni mari, spirite care să se ridice peste muritorii de rînd fi numai aceştia trebuiesc onoraţi.* Hedouin laudă teribil opera *Titanului,* pentru că, scrie el, *l-a dezbrăcat pe Mefisto de coarne fi coadă fi i-a dat un spirit propriu.* Wilhelm Meister era gustat de către unii mai mult ca Hamlet.
Cawlt riwyrlm [.
257

Gaston Varenne, în *Goethe devant la nature et l'Art,* crede că eroarea lui G. în ce priveşte arta gotică (de fapt, eroarea tuturor contemporanilor săi) era că toţi nu ştiau că pe pămîntul Franţei, ea, această artă se ivise spre 1115, în regiunea Oise, iar în Germania, în 1209, la Magdeburg, şi în Colonia, la 1248. Asta, credea autorul, era o eroare scuzabilă. Citez aceste rînduri (E.B.J pentru că prea mi s-a scos pe gît ca nu-l stimez pe omul de ştiinţă G., pe savantul, pe eruditul G. El, G., nu ştia măcar ca catedrala din Strasbourg fusese ridicată încă din secolul 9. Există o poveste întreagă, precizează Gaston Varenne, cu faţada catedralei începute de Erwin şi terminată de alţii, de care G. habar nu avea! Un alt amănunt e faptul că G. face lungi reflexii asupra lui Laocoon în *Propileele* sale. îl muncea ideea de ce nu putea să strige Laocoon şi ajunsese la concluzia că din cauza pîntecelui supt de şerpi (ha, ha, ha!). în materie de ştiinţă era cunoscută teoria sa *vulcanistă* despre formarea munţilor: prin efectul focului. Deşi văzuse Vezuvîul, avea *teoria nep- tunistă* care atribuia formarea crustei terestre acţiunii lente a apei. O vorba rea a lui G. despre francezi, pe care

mi se pare că am mai citat-o: *francezii sînt femeile Europei.* Ceva despre moartea aceluiaşi (către Falk) (1813). Am avut grijă să nu-i văd în sicriul lor nici pe Herder, nici pe Schiller, nici pe ducesa Amalia. *Moartea este un portretist mediocru.* G. scotea literatura pioasă a epocii *literatură de spital*. Singura etică, spunea el, este umanitatea pură care formează subiectul tragediei antice în conflict cu forţa şi legile. La 60 de ani, se socotea *politeist în artă ţi pan- theist în ştiinţa* (care ştiinţă?). Byron spusese despre G.: G. e un talent născut pentru propriul supliciu. Frumoase vorbe, dar neadevărate. G. spunea mereu: sa vorbim mai puţin, să desemnam mai mult. Lui Iacobi îi scrisese: *stnt un artist pagîn care urăşte creştinismul ca artist şi ca poet sînt politeist* (din *Etudes sur Goethe* de Stapfer). Flaubert (à propos de G. EB): *Geniul ni-l dă Dumnezeu, talentul ne priveşte!* Tot Stapfer spunea că G. nu avea gustul politicii şi al istoriei. Schiller iubea istoria, G. era nul în acest domeniu. Primul a iubit Revoluţia şi a vrut să-l salveze pe Ludovic XVI, mergînd la Paris. Altcineva; în timpul luptei de la Valmy, Goethe admira verzuiul pîi- nii mucegăite, inventînd o teorie ştiinţifică ad hoc pentru asta. în 1796, în timp ce francezii invadează Germania, G. se delectează cu un episod epistolar din timpul Ptolemeilor (Stapfer). Ecker- mann menţionează că ideea ca acesta să consemneze convorbirile lor a venit din apariţia *Convorbirilor lui Byron cu Medwin,* traduse în franceză în 1827. Tot în Eckermann, consemnarea: G. se vaită că nu şi-a putut renega modernismul. Haida, de ... Principiul goethe- an: viaţa e scurtă, să căutăm să ne facem cîte o plăcere. G. despre Shakespeare; romanii lui sînt nişte englezi! Despre originalitate îl precedase pe Valéry spunînd că e caraghios să întrebi pe un om bine hrănit cîte vaci, oi sau porci a mîncat pentru ca sa arate atît de voinic. El era hrănit de greci, francezi, Shakespeare, Sterne şi Gold- smith. îl mai ciupeşte pe Shakespeare, care luase pagini întregi din *Cronici.* În *Clavigo,* G. împrumutase pagini întregi din *Memoriile* lui Beaumarchais (vezi mai tîrziu în aceste *Caiete, Istoria plagiatului).* Era şi ţjuţin leneş (e vorba de G.), unele lucrări le-a dictat direct. Numai poeziile nu putea să le cctanpună astfel. Gusturi: îi plăcea *Pulcinella,* un personaj napoletan, un fel de gazetă vie a poporului, Carre, despre G.: *A avut o viaţă destul de lungă pentru a nu fi avut în ea aspecte contradictorii: era romantic şi clasic, frenetic şi echilibrat; idealist şi pozitivist; conservator şi liberal, nesătul şi resemnat.* Adică, cum îi stă omului mai bine (EB). Shaktspea- re, cum o mărturisea G. însuşi, era un *furnizor d.e metafore rare.* Un prieten îi spune lui G.: Ceea ce ţi se întîmplă este mai bun decît ceea ce scrii! Un motto al lui G. la *Geniu şi Demon: toate idealurile la un loc nu rna vor împiedica de a fi adevărat, adică şi bun şi rău, cum e natura.* Confesiune, actorului Iffland: *ascultă sfatul meu: joacă tot sau nimic, mereu extrema, comicul cel mai de jos sau cel mai înalt tragism.* în *Italia,* spune că obiceiul de a fi servit îi îmbătrîneşte pe oameni. Afirma că la 38 de ani *admira infinitul în detalii* (bună vorbă, oricum). îi repugna stilul baroc. Voiajul în Italia, dres după mulţi ani, nu are prospeţimea scrisorilor din Italia. Spune lui Schiller, care făcea mare caz de filozofie: *Experienţa e totdeauna parodia unei idei.* în 1807, Goethe îi spunea lui Riemer, profesorul fiului său: „Orice, numai nu

profesiune. Mi-e silă. Vreau, tot ce pot, să fac în joacă, ce-mi trece prin cap, cînd am poftă. Aşa rn-arn jucat, inconştient, cît am fost tînăr, aşa vreau să continuu acum, conştient, cît mai am de trăit. Util — utilitate, asta-i treaba voastră. N-aveţi decît să mă folosiţi. Dar eu nu mă pot lua după ce se cumpără, după ce se cere. Ce pot şi la ce mă pricep, n-aveţi decît să folosiţi cînd vreţi sau cînd simţiţi nevoia. Instrument nu mă fac, şi profesiunea e un instrument, sau dacă vreţi, exprimat mai distins, un organ".

Din cartea lui H, Loiseau despre G.: La drept vorbind, ascensiunea rapidă la Curtea de la Weimar nu era datorată numai favoarei; o datora şi meritelor şi zeului sau.

Din ziua în care a intrat în administraţie, şi-a luat noua sa activitate foarte în serios. S-a cuminţit deodată şi visa sa faca operă utilă; dincolo de interesul ducelui, îl văzuse pe cel al ţărişoarei care-l adoptase... îşi îndeplinea numeroasele sarcini cu o probitate absolută.

Şi-a dat repede seama, de altfel, că reforma cea mai urgentă era transformarea ducelui însuşi... Nu reuşi decît pe jumătate, pentru că ducele, violent, imperativ, duşman al oricărei con- strîngeri, nu suporta decît cu greu avertismentele mentorului său neprevăzut. . . Nu se acomoda cu brusca evoluţie a slujbaşului său. Recunoscîndu-i^ cu gratitudine devotamentul, îl supără faptul ca nu mai era tovarăşul de petreceri îngăduitor de pe vremuri... Goethe îşi dădea seama, suferea uneori, dar urmă calea trasată şi dadea exemplu ...

Amploarea deziluziei provocate de criticile nemiloase cu care profesorii de la Leipzig au primit primele sale producţii poetice dovedesc stima pe carc le-o acorda el şi buna părere pe care şi-o făcuse despre sine. Amicul său Horn îl descrie, în august 1776, ca fiind orgolios şi înfumurat, afectat la mers şi în ţinută; scrisorile pedante pe care Goethe le scrie sorei sale nu sînt de natură să ne facă să punem la îndoială exactitatea aprecierilor lui Horn.

însa, ironia biciuitoare a prietenului său Behrisch, lecţiile profesorului său de desen Oeser, şi chiar şi cele ale lui Gellert îi deschid puţin cîte puţin ochii asupra defectelor sale. Loiseau a- dauga: ... Trăsăturile de orgoliu şi de infatuare citate nu au nimic carc să merite a li se acorda prea mare importanţă, fiind defecte caracteristicc tinereţii ...

Pentru a preveni orice echivoc, trebuie spus din capul locului că, dacă gîn- direa lui Goethe a ajuns la un fel de doctrină cocrentă, nu se poate pretinde că ea a constituit vreodată o doctrină filozofică propriu-zisă.

în toate domeniile în care s-a a- venturat spiritul său, Goethe s-a străduit întotdeauna să ajungă la principiile primare, la ceea ce cl numeşte „Ur- pbănomen", fenomenul originar. Din masa de fenomene care i se oferea, el a încercat în permanenţă să degaje principiul unităţii şi legităţii în care se dezvăluie ideea, forţa divină dindărătul aparenţelor; dar, ajuns la acest incognoscibil, adică la hotarul pe care ochiul său nu-l putea trece, cl s-a oprit. El a refuzat să-ncerce să depăşească, printr- o ipoteză cutezătoare, frontiera Inaccesibilului.Nu vom găsi, deci, la el, o filozofie propriu-zisa, un sistem strict consecvent şi organizat, care să construiască

cu insolenţă pe baza fragilă a *priori*- ului filozofic un edificiu de vis pe care sâ-l ia drept realitate. I se întîmplă şi lui, uneori, să „speculeze", dar, sub cele mai îndrăzneţe combinaţii, întrezărim întotdeauna voinţa sa de a nu părăsi terenul solid al faptelor, al intuiţiei. Dacă-l afirmă pe Dumnezeu, e pentru că-l *vede,* cum zice el însuşi, *în berbis et lapidibus,* cum *vede* şi lumina albă. La el intuiţia e întotdeauna viziune.

Multă vreme Goethe urmase, în felul său de a trăi şi de a gîndi, o metodă instinctivă care-l făcea să treacă foarte firesc de la concret la abstract, de la analiză la sinteză, de la deducţie la inducţie, după caz şi după nevoi, fără să simtă absolut deloc nevoia de a raţiona filozofic. Rezultatele la care l-au dus primele cercetări ştiinţifice îi demonstraseră suficient că era pe calea cea bună. Unicul său instrument de cercetări era ochiul şi, cînd se ridica la abstracţie, la idee, se ridica pe baza pe care-o credea solidă, a „viziunilor" sale. Concluzia la care ajungea n-avea valoare pentru el decît în măsura în care era confirmată de observaţiile sale posterioare. Pe scurt, Goethe fusese pînă atunci un empiric în toată puterea cuvîntului. Aşa că primul lui contact cu teoria cunoaşterii a lui Kant i-a lăsat o impresie foarte amestecată. Daca a citit cu plăcere tot ce spune Kant despre metoda inductivă şi despre cea deductivă, dacă a aplaudat afirmaţia fundamentală a lui Kant, că noi nu cunoaştem lumea decît prin intermediul simţurilor noastre sprijinite de inteligenţa şi de raţiunea noastră, înţelegerea degajînd coeziunea cauzală a fenomenelor prin judecăţi sintetice şi stabilind legături logice între diversele fenomene, permiţînd descoperirea şi formularea raporturilor suprasensibile, cum sînt conceptele matematice sau morale, raţiunea ridicînd rezultatele obţinute de experienţă pînа la Idee; dacă a acceptat ca justă distincţia pe care o stabileşte Kant între subiect şi obiect şi dacă a recunoscut că, uneori chiar el, a ignorat-o în mod arbitrar, dacă a acceptat, de asemenea, ideile lui Kant asupra limitelor cunoaşterii noastre şi ale incognoscibilului şi, chiar dacă a admis, într- o anumită măsură, teoria sa asupra conceptelor *a priori* de timp, de spaţiu, de cauzalitate şi, dacă a aplaudat eforturile filozofului de a pune capăt recursului la teologie pentru dovedirea existenţei lui Dumnezeu şi pentru a dovedi că Dumnezeu nu este demonstrabil, el nu putea, dealtminteri, decît să se revolte împotriva pretenţiei lui Kant ca noi nu putem ajunge la lucrul în sine. Cu toate că el însuşi spune la un moment dat că „tot ce e pieritor nu e decît simbol", sau că noi nu cunoaştem viaţa decît prin sclipirea reflexelor, el rămăsese ferm convins că, dacă sfîrşim prin a ne izbi de limita insondabilului, nu trebuie să credem *a priori* că lucrurile în sine sînt absolut incognoscibile. Rămăsese convins că ne putem apropia din ce în ce mai mult de esenţa lor şi să îndepărtăm din ce în ce mai mult limita incognoscibilului prin intuiţii geniale, ştiinţa intuitivă a lui Spinoza ... cunoştinţa feno- mentelor primare ... în nemţeşte „Urphănomenen".

E fericit să-l vadă pe Kant apropiind Arta de Natură şi punînd pe acelaşi picior judecata estetică şi cea teologică şi, mai ales, să-l audă afirmînd că Arta, ca şi Natura, îşi au raţiunea lor de a fi în ele însele, necunoscînd decît o finalitate lăuntrică şi nedepinzînd de o finalitate exterioară. E mulţumit că, pe această temă, Kant e alături de Spinoza.

Morala lui Kant nu-l satisface deloc. Fără îndoială, recunoaşte înalta valoare idealistă a acestei morale, bazată pe un absolut străin oricărei finalităţi meschine, dar, cînd îl aude pe Kant, în tratatul său ,,Despre religie înlăuntrul limitelor raţiunii pure", pretinzînd că egoismul este, la cea mai mare parte dintre oameni, baza moralităţii lor şi afirmînd că acest egoism este un rău radical care viciază orice moralitate, se indignează şi... la 7 iunie 1793, îi scrie lui Herder că, după ce s-a străduit o viaţă întreagă să scoată din mantia sa filozofică atîtea şi atîtea prejudecăţi, Kant vine deodată şi-i imprimă ruşinea degradantă a unui rău radical, de parc- ar fi vrut sa-i pună pe creştini să-i pupe cuvios poala.

. .. Cînd Schiller, kantian convins, vru, în 1794, să-l convertească pe G. la kantianism integral, îl găsi deosebit de rece şi de slab informat. Unul din primele sale eforturi va fi acela de a-l face să pătrundă mai profund în gîn- direa lui Kant şi Goethe, acest îndrăgostit fervent de lumină clară, putu fi văzut straduindu-se, cu dificultate, să-l urmeze pe noul său amic prin ceţurile metafizicii.

Dealtfel, s-a străduit conştiincios. A recitit, cu creionul în mînă, ,,Critica raţiunii pure" şi „Critica judecăţii"; a subliniat, a adnotat, şi avu satisfacţia sau iluzia că obţinea desluşiri apreciabile în privinţa naturii sale şi a propriilor sale idei. La 13 ianuarie 1798, îi scria lui Schiller: *„Revizuindu-mi, zilele astea, unele hîrtii de-ale mele, am constatat cu plăcere că mulţumită mersului meu înainte, progresului conştiincios fi observaţiilor făcute cu modestie, m-am dezbărat destul de realismul rigid fi de obiectivismul anchilozat ca să pot contrasemna scrisoarea dumitale de astăzi ca pe propria mea profesiune de credinţă*(Schiller îi scrisese lui Goethe, cu prilejul articolului ,,Despre exeprienţa considerată ca inter-mediar între subiect şi obiect", că era absolut de părerea lui asupra necesităţii de a se separa subiectul de obiect şi că îî propune să mearga şi mai departe încă, în această distincţie, între observaţie şi speculaţie). Dar ar fi poate excesiv a vedea în asta o adeziune fără rezerve la principiile kantiene (E. B. Nimic mai imprudent ca acest orgoliu de a arata ca a asimilat kantianismul).

De dragul justiţiei, trebuie să recunoaştem (totuşi) că Goethe a făcut un efort sincer ca să pătrundă doctrina lui Kant şi că a ajuns chiar, simplifieînd-o pentru uzul propriu, să o înţeleagă în liniile ei mari. Este incontestabil că a recunoscut toată măreţia şi originalitatea lui Kant. în numeroase din scrisorile şi conversaţiile sale din ultimii ani, expresiile de deferenţă faţă de filozoful de la Königsberg abundă. în 1827, ta 11 aprilie, îi declară lui Ecker- mann că, dintre toţi filozofii moderni, Kant îi apare fără discuţie drept cel mai eminent, cel a cărui doctrina s-a manifestat a fi cea mai fecunda prin acţiune, cea mai profundă prin influenţă asupra culturii germane. Are sentimentul că a urmat o calc paralelă cu cea a lui Kant. *Metamorfoza plantelor,* cu toate că a scris-o înainte de a şti ceva despre filozof, este dovada înrudirii punctelor lor de vedere. Această înrudire, el o regăseşte în grija comuna de a deosebi subiectul de obiect, de a se degaja de finalitatea meschină, curenta în timpul lor, care este foarte dispusă să creadă ca pluta a fost creată pentru ca să avem cu ce astupa sticlele. La 1

septembrie 1829, îi spune, tot lui Eckermann: „Cel mai mare serviciu pe care ni l-a făcut Kant este că a trasat hotarul peste care spiritul omenesc este incapabil să treacă şi că a renunţat de a încerca să rezolve probleme insolubile." La 29 iunie 1830, îi scria lui Zelter: „Serviciul de nepreţuit pe care bătrînul nostru Kant l-a adus lumii şi mie însumi e că, în a sa *Critica a raţiunii* a pus pe acelaşi plan Arta şi Natura şi le-a recunoscut dreptul de a crea după marile principii, în total dezinteres faţă de finalitate .. ."

Dacă, cu toate eforturile sincere, Goethe n-a putut niciodată sa se acomodeze pe deplin cu idealismul kantian, nu trebuie să pară surprinzător că n-a putut, cu-atît mai mult, să accepte su- per-idealismul care-i filozofia transcendentală a lui Fichte, cu toate că relaţiile lui cu acesta au fost personale şi cordiale.

Cînd, la finele lui 1793, mutarea kantianului Reinhold la Kiel a lăsat vacantă catedra de filozofie de la Jena, Goethe a contribuit la numirea lui Fichte ca succesor. în acel timp, Fichte preda filozofia la Zürich cu titlu particular, şi avea un nume făcut.

La început, Goethe fusese atras de vederile noi (ale lui Fichte). Dovadă sînt sublinierile cu creionul care abundă în exemplarul păstrat încă la Weimar. Spera, fără îndoială, să-l înţeleagă mai bine pe Kant, prin intermediul lui Fichte, şi îi scrise lui Fichte că nu găsea nimic în teoria sa care să nu fie de acord cu propnul său fel de a gîndi. De altfel, primul său contact personal cu tînarul filozof fu favorabil acestuia. Crede (Goethe) că va trage folos de pe urma contactului cu el pentru că, în acel moment, are iluzia că Fichte vrea sa împace bunul simţ cu filozofia (îi scrie Charlottei von Kalb, la 28 iunie 1794) şi îl crede pe cuvînt cînd îl aude spu- nînd (scrisoarea lui Fichte, din 21 iunie) că filozofia sa tinde să dea senti- mentului locul său legitim. îi mulţumeşte lui Fichte şi spera că acesta îl va reconcilia cu filozofii, aceşti filozofi „de care nu se poate lipsi, dar cu care nu se poate înţelege" (24 iunie).

Iluzia va avea viaţa scurtă. Subtilitatea raţionamentelor lui Fichte, dificultăţile terminologiei lui abstrase, îl vor înspaimînta foarte repede ...

(Din cauza ideilor sale liberale şi democratice, Fichte avea să aibă nu- meroase dificultăţi)

.... Omului, în care el (Goethe) recunoaşte o puternică individualitate, a cărui energie, mîndrie indomptabila îi impuneau, i-a păstrat, de altminteri, toată simpatia. A dovedit-o cînd Fichte avu mari neplăceri cu senatul universităţii şi cu consistoriul, pentru opiniile sale democratice sau puţin ortodoxe din punct de vedere religios... Dar Fichte era teribil de agitat şi de bătăios. Abia se aranja o afacere, că izbucnea alta mai gravă. Goethe se plictisi. ... în aprilie 1795 îi scrise ministrului Vogt: „Aţi văzut Eul absolut pus în mare încurcătură de faptul că non-eul (pietrele aruncate de studenţi) i-au zburat prin geamuri cu foarte puţină curtoazie". Aşa că atunci cînd, în urma unor grave imprudenţe în vorbă şi scris, a fost acuzat,

în iarna 1798—99, în mod formal, de ateism şi senatul universitar şi facultăţile saxone s-au legat împotriva lui ca să obţină de la ducele de Weimar interdicţia de a profesa, împotriva lui Fichte, Goethe l-a lăsat în voia soartei. A privit fără regret mutarea turbulentului profesor la Berlin.

La 16 septembrie, anunţîndu-i lui W. V. Humboldt plecarea lui Fichte, după ce expune împrejurările şi consi- deraţiunile, adaugă aceasta frază caracteristică: „De altfel, mi se pare că, cel puţin pentru prezent, nu e mare lucru de aşteptat de la această şcoală. Domnii aceştia, toţi grămadă, nu fac decît să mestece la infinit aceleaşi visuri şi-şi rumegă propriul lor eu. Nu cred să fie grozav pentru ei, dar nu-i nici pentru restul lumii".

(în articolul: *încă un cuvînt pentru tinerii poeţi,* Goethe dă sfaturi şi directive. Nu pretinde că e un maestru, dar ar vrea să se spună despre el că a fost un *liberator.):*

Printr-un efort penibil şi susţinut... el se eliberase de un anumit număr de erori pe care le considera capitale: diletantismul, cultul artei exclusiv caracteristice, mărginită la imitarea strictă şi plată a naturii interpretată ca o forţă arbitrară acţionînd după capricii, în felul în care tinerii sturmeri (partizani ai doctrinei Sturm und Drang) îşi creaseră, pe vremuri, idealul lor, inspiraţia, geniul ţinînd loc de orice studiu, de orice disciplină. La şcoala anticilor învăţase ... să recunoască virtutea şi necesitatea ordinii, a măsurii, a regulii, necesitatea studiului şi a uceniciei. învăţase, mai ales, că între natură şi artă era un şanţ, şi îşi dăduse seama că superioritatea artei greceşti venea tocmai din faptul că grecii simţiseră lucrul acesta şi ca, deşi procedînd după legile naturii, o imitaseră sublimînd-o; mai înţelesese, în afară de asta, că a-i imita pe greci nu însemna a-i copia servil, ci a se inspira din procedeele lor, ţintind totdeauna, ca şi ei, a ajunge la stil.

Din toate aceste îşi făcuse elementele fundamentale ale evangheliei sale artistice...

Arta trebuie să fie cosmopolită. O spune într-unui din articolele sale... (Goethe) încă de la Frankfurt. într-o recenzie la o carte, „Despre iubirea de patrie", el scrie: „Avem, fără îndoială, o patrie, dar naţiunea germană nu e o comunitate politică, e o comunitate culturală. Nu e legata de sol cum nici e- vreii nu sînt legaţi".

Şi, mai tîrziu (1798): „Zadarnic aspiraţi voi, germani, să formaţi o naţiune. Tot ce puteţi face, şi-o puteţi face, este de a deveni oameni mai liberi

Revine, în *Wilhelm Meister*, procla- mînd că idealul culturii este dezvoltarea personalităţii şi că acesta este ccl mai bun mijloc de a sluji omenirea.

Puţin înainte de moartea sa, în martie 1832, îi spune lui Eckermann (re- luînd aproape textual o formulă pe care o mai folosise): „Ca om şi ca cetăţean, poetul îşi iubeşte patria, dar adevărata sa patrie, cea în care îşi exercită facultăţile sale poetice, e nobleţea, frumuseţea, care nu-s legate de mei o provincie şi de nici o ţara, această frumuseţe şi această nobleţe el le prinde şi le dă formă oriunde le găseşte".

Ceea ce ne face să înţelegem de ce Goethe, la bătrîneţe, vorbeşte atît de des de unul din visurile sale preferate dintre cele mai vechi, întemeierea

unei literaturi cosmopolite. Prin asta înţelegea o literatura în care fiecare popor, pastrîndu-şi originalitatea proprie, se străduieşte să cunoască, să înţeleagă literaturile celorlalte popoare, încercînd să-şi asimileze elementele de valoare umană generală ...

Evident, cosmopolitismul nu era lucru nou. Toată jumătatea a doua a secolului al optsprezecelea fusese cosmopolită. Fusese, în felul său, şi Herder, şi romanticii, în special Schlegel, n-au fost nişte novatori cînd au devenit şi ei la rîndul lor. Dar Goethe vedea în cosmopolitism mai mult decît o modă literară; vedea un exotism convenţional sfîrşind într-o imitaţie superficială ...

Cosmopolitismul său literar era strîns legat de umanismul său, era o prelungire a lui. Anticii şi în special grecii continuau să fie, în ochii săi, cei mai de seamă interpreţi a tot ce omenirea are mai nobil, dar admiraţia lui exagerată pentru ei nu mergea pînă la a-l împiedica de a recunoaşte, din punctul său de vedere evoluţionist, că modernii sau popoarele altor continente au realizat şi ei, în felul lor, o frumuseţe care poate contribui la îmbogăţirea şi la înnobilarea umanităţii comune .. .

Goethe nu vrea să admire faimoasa teorie a lui Aristotel: poetul dramatic trebuie să se preocupe de acţiunea morală pe care opera sa ar putea s-o aibă asupra spectatorului. Această acţiune e cu totul secundară, în *Nachlese zu Ar ist oţele s Poet'tk,* după el, şi s^une: ,,Imaginaţi-vă o plantă verde răsărind din rădăcină, dîndu-i o tulpină vînjoa- să şi frunze verzi şi sfîrşind prin a da o floare. Floarea nu era aşteptată, ea surprinde, dar apariţia ei era ineluctabilă" (Eckermann, 18 ianuarie 1827). înalta moralitate a artistului implică de la sine pe aceea a operei sale. Pentru acest motiv insistă el atît de mult asupra necesităţii, pentru artist, de a-şi ridica eul său la cel mai înalt nivel posibil. . . şi-l auzim spunînd deseori: „pentru ca să faci ceva trebuie să fii cineva" (Eckermann, 20 octombrie 1828). (Hazliu lucru, la un asemenea artist. E.B.).

„în cariera mea de scriitor", a spus odată Goethe, definindu-şi propria atitudine, „nu m-am întrebat niciodată cum voi putea fi mai util ansamblului; n-am încercat decît să-mi fac privirea mai pătrunzătoare, să mă ameliorez, să ridic nivelul conţinutului propriei mele personalităţi şi să nu exprim decît ceea ce recunosc drept bun şi adevărat... Dacă am influenţat un mare număr de oameni, această acţiune a mea nu a fost un-scop ci o consecinţă, cum se întîmplă cu forţele naturii".

După Goethe, arta nu trebuie să fie în serviciul moralei, nu trebuie nici măcar să tindă la a produce un efect moral...

într-un scurt dialog, *Über Wahrheit und Wahrscheinlichkeit der Kunstwerke,* „Despre adevăr şi verosimil în operele de artă", Goethe insistă cu vigoare asupra deosebirii existînd între adevărul realist şi veracitate artistică, pe care o consideră esenţială.

... Să reţinem această trăsătură: Poporul nu ştie să se guverneze singur. Aceasta este convingerea prafundă a lui Goethe şi, din acest motiv, regimul democratic i se pare un non-sens.

Este unul din punctele asupra căruia s-a exprimat pe larg şi deosebit de clar, mai ales în satirele revoluţionare. „Cetăţeanul general" arată populaţia naivă şi prostesc credulă a unui stat, victima demnă de plîns a unui grotesc reprezentant jacobin, Schaps, care, vanitos, rapace, insolent, îşi deghizează poftele sale cele mai sordide sub numele mari de libertate, egalitate, fraternitate. Păcăliţii îl ascultă cu gurile căscate şi se lasă jecmăniţi...

în *Hermann şi Dortbheea* Goethe ne arată mulţimea, odata dezlănţuită şi însetată de răzbunare, după ce fusese atîta vreme exploatată cu neruşinare, manifestîndu-se însetată de putere, sanguinară, cupidă, josnică în poftele sale, de un egoism stupid şi lipsită de orice simţ politic ... prăbuşindu-se-n anarhie după ce fusese dezlănţuită de demagogi, dispreţuind orice tradiţie, distrugînd vechea ordine socială fără să fie în stare să construiască una nouă.

Fără a fi necesar să mai insistăm, putem trage liniştiţi concluzia, fără teamă de a ne înşela, că Goethe n-a conceput niciodată imaginabil că un popor se poate conduce singur. îi trebuie un şef.

Fiu al timpului său, Goethe nu-l vedea {pe acest şef), decît pe plan monarhic. De-abia către sfîrşitul vieţii sale, între 1824 şi 1828, cînd ajungea către sfîrşitul „Anilor de călătorie", introduce vederile sale mai mult sau mai puţin utopice asupra statului viitorului.. . în- clinînd să presupună că autoritatea supremă ar putea fi concentrată în mîi- nile unui fel de colegiu, a cărui compoziţie dealţjpinteri nu o precizează, şi cnre nu şi-ar avea sediul într-o capitală ci s-ar transporta prin diferitele părţi ale statului pentru ca autoritatea lui sa se facă simţită peste tot. Acest colegiu ar avea drept sarcină de a fixa fiecărui organ limitele sferei de acţiune şi de a veghea la aplicarea judicioasă a (iispoziţiunilor în serviciul colectivi- tăţii. Merge chiar pînă la a imagina că această putere centrală ar trebui să aibă dreptul şi datoria de a supraveghea nu numai alegerea vocaţiunilor pentru a înlătura vocaţiunile greşite, ci chiar şi la încheierea căsătoriilor, pentru ca acestea să fie realmente potrivite, să dea maximum de randament util şi să nu fie expuse la gravul pericol social care este divorţul...

Era un regim de vis, de utopic, un viitor poate de dorit, dar îndepărtat...

Partea polemica şi partea istorică din al său *Tratat asupra culorilor* sînt dovada convingerii lui arzătoare ca este deţinătorul adevărului.

în partea polemică, Goethe reia fiecare din afirmaţiile lui Newton şi se străduie să le respingă aratînd cum savantul englez a interpretat greşit experienţele pe care se întemeiază, pentru că punctul său de plecare este fals, adica, pentru că crede ca culorile sînt cuprinse în lumina albă, cînd adevărul e că ele se nasc atît din lumină cît şi din corpul care o primeşte, şi că el a uitat să ţină seama de marginile, de limitele imaginilor şi de influenţa acestora. A reluat toate experienţele lui Newton şi pretinde că

toate, bine interpretate, sînt tot atîtea argumente în favoarea propriei sale teorii.

Inutil de subliniat că el face aproape tot atîtea erori cîte experienţe. Cel mai curios lucru în comentariile sale e pasiunea pe care o pune în a voi sa aibă dreptate şi severitatea naivă a ju

-Prima condiţie pe care trebuie să o îndeplinească un prinţ, pentru a fi un bun domnitor, este de a avea o mare valoare morală, dar nu numai atît.

Oricît ar fi de activ, de inteligent, de devotat cauzei publice, un domnitor nu poate face totul singur. Pentru treburile în amănunt el e silit să se bizuie e un corp de funcţionari, şi aici tre- uie sa intervină marea sa calitate, dis- cernămîntul, care-i permite prinţului să cunoască valoarea exactă a oamenilor pe care îi foloseşte, să nu se lase influenţat în alegerea lor decît de această valoare >i să fie inaccesibil favoritismului.

în primul rînd, trebuie să se ferească de oamenii „tobă de carte" (H.L. zice: puţ de ştiinţă) ieşiţi din universităţi, cu capul îmbuibat de cunoştinţe teoretice, care nu le vor fi de nici un folos în practică, dar care, adesea, sînt ruinaţi fizicește ^i intelectualicește şi au pierdut tot ceea ce le e mai necesar: vigoarea intelectuală şi corporală, dragostea de semeni şi bunăvoinţa şi care ţintuiţi la biroul lor ca nişte ocnaşi, sînt prada ipohondriei (Eckermann, 2 martie 1828).

Apoi, trebuie ca, în alegerea sa, să nu se lase impresionat de privilegiile de naştere sau de vechimea în carieră .. .

Fără ca să o spună pe faţă, Goethe lasă să se înţeleagă că prinţul ar trebui să-şi aleagă ajutoarele în special cin rîndurile burgheziei... decăţilor sale asupra procedeelor adversarului său, pe care-l acuză, în fiecare moment, de orbire mai mult sau mai puţin voluntară.

în realitate, ştim, nobleţea din naştere în sine nu-i impunea cine ştie ce (lui Goethe) precum nici condiţia princiară. Nu se socotea el însuşi un fel de nobil, fiind patrician în calitate de cetăţean al Frankfurtului? ...

Goethe învăţase, ca şi Molière, că „la naissance n'est rien où la vertu n'est pas".

... Burghezii lui Goethe:

... nu pot zbura prea sus; egoismul lor, mai mult sau mai puţin mascat, nu le permite să se ridice pînă pe colinele de unde se domină viaţa. Cîte unii ştiu şi pot, uneori, să facă operă utilă de interes general, dar preocupările lor politice sînt mărginite de zidurile strîmte ale micii lor urbe, iar activitatea lor are totdeauna un iz de interes personal meschin; nu sînt în stare să se ridice pînă la dezinteres.

Dintre aceşti burghezi, numai trei figuri se ridică deasupra mulţimii.. . (Hermann, Wilhelm Meister şi Faust).

Hermann, la sfîrşitul operei al cărei erou e, ne apare capabil să se degajeze de eul său greoi, să vadă sfinţenia morala şi valoarea socială a familiei, ajunge chiar să conceapă noţiunea de patrie ca şi necesitatea şi frumuseţea datoriei civice.

Apoi, Wilhelm Meister... Şi în fine, Faust... care şi el, şi chiar mai mult decît Meister, reuşeşte să-şi învingă egoismul său iniţial feroce şi sa se ridice pînă la culmile altruismului celui mai generos, cel puţin în intenţiile sale finale...

în „burghezii cumsecade" Goethe pune, mai mult sau mai puţin direct şi învederat, cu nuanţări variate, propriul său caracter burghez, dragostea

lui pentru ordine şi regularitate, pentru raţional, dragostea lui pentru lucrul făcut conştiincios şi finisat, tenacitatea şi spiritul de continuitate .. . sentimentul profund al sfinţeniei timpului, oroarea de tot ce este iluzie vana şi sterilă, de obscurantism sub orice formă, de orice fanatism, anti- romantismul său, realismul său, respectul faptului împlinit, a- versiunea sa pentru orice democratism sau naţionalism, sentimentul valorii morale, al proprietăţii, al tradiţiei, al familiei, al căsătoriei...

Goethe îi spunea lui Eckermann; „Nu sînt îngrijorat", „că Germania nu va fi niciodată unită. Şoselele noastre bune şi viitoarele căi ferate vor face restul".

Despre călătoria în Italia:

... (încă înainte de a trece Alpii)... se interesează. .. mai ales def aptele şi gesturile iezuiţilor. Subliniază, fără să ia poziţie, ingeniozitatea cu care atrag credincioşii în biserici şi cu care acomodează religia tradiţională la gusturile vremii. în tot lungul drumului notează, amuzat, manifestările de religie naivă a poporului şi, în tot cursul călătoriei, în special la Neapole şi în Sicilia, înregistrează cu acelaşi zîmbet binevoitor toate trăsăturile superstiţiei populare, fie că-i vorba de puerila devoţiune pentru Sfînta Rosalia, de capela ei de pe Monte Pellegrino la Palermo, sau de gălăgioasele petreceri religioase pe străzi, de paşti, sau de cultul lui Phi- lippo Neri la Neapole. Dar, dacă e indulgent cu cei umili, este imediat izbit (şocat, zice autorul) de ceea ce el numeşte exploatarea simplităţii lor de că- tre clerul pe care, în bun protestant, îl consideră ambiţios şi cupid. Sentimentul acesta merge crescînd din capul locului, cu fiecare etapa a călătoriei spre Roma, şi izbucneşte cu violenţă cînd, în capitala catolicismului, vede desfaşurindu-se magnificenţa ostentativă a pompei la Sf. Petru, prezidată de Papă. Nu vede aici decît o comedie, somptuoasă, fara îndoială, şi adesea plăcută ochiului, dar în care nimic nu-i pentru spirit şi nici pentru inimă, o comedie care n-are de scop decît să acţioneze asupra simţurilor, să le măgulească şi astfel să subjuge şi să adoarmă conştiinţele într-o iluzie molîie şi amorală. Pe măsură ce cunoaşte mai bine aceste „maimuţăreli clericale", după cum le zice chiar Goethe, ele îl dezamăgesc şi îl revoltă din ce în ce mai mult.. . Pictura religioasă, din care vede în muzee şi în biserici atîtea numeroase şi magnifice exemplare, îi produce o veritabilă suferinţă, îşi manifestă, fără să ostenească, regretul că atîtea minunate genii artistice au trebuit să-şi folosească talentul lor pen- tru a glorifica moartea şi suferinţa. A- versiunea lui pentru religiile drept- cre- dincioase se amplifică şi ajunge la exasperare. La 8 iunie 1787, îi scrie d-nci von Stein: „Ieri a fost Joia Verde. Sînt, hotărît, incapabil să găsesc cît de puţin gust pentru aceste ceremonii ale bisericii. Toate aceste eforturi pentru a da unei minciuni o aparenţă de adevăr îmi par nenorocite; maimuţărelile care impun copiilor şi oamenilor robiţi de simţuri îmi par fade şi mcschinc, chiar cînd le consider în artist şi poet".

(După Goethe): Divinul, e însăşi Natura întreagă, forţa, izvor al tutu- ror forţelor, activitatea infinită a materiei vii. Legile Naturii, necesitatea care se dezvăluie din ele, sînt de ordin divin. Natura întreagă este reflectarea lui Dumnezeu. A studia Natura înseamnă a-l studia pe

Dumnezeu. Divinul nepu- tînd fi decît înţelepciunea şi bunătatea infinite, lumea naturală este bună şi înţeleaptă. Orice efort al omului, după ce a recunoscut acest adevăr, trebuie sa tindă către a pune lumea morală în armonie cu lumea fizică.

Cînd se întoarce din Italia la Wei- mar, temelia lui religioasă este definitiv aşezată, pentru el nu se mai pune o problemă religioasă; i-a găsit o soluţie care îl satisface. De aceea nici nu-l mai găsim introducînd-o în operele sale, cel puţin cu titlul de problemă îngrijorătoare.

Dealtfel, operele care apar după înapoierea lui sînt, cum e şi firesc, dat fiind caracterul lor de confesiune, puţin în urma propriei sale evoluţii. Ele arată mai curînd etapa depăşita decît planul pe care se află .. .

Dac-am vrea să intrăm în amănuntele mărunte ale activităţii sale administrative, l-am vedea redactînd, cu-aceeaşi mînă cu care scria *Iphigenia*, nenumărate regulamente şi proiecte de regulamente pentru arendarea vămilor, pentru casc de împrumut pe amanet, pentru o fabrică de postav, pentru regimul falimentelor, irigarea păşunilor etc., etc., străduindu-se să pună ordine în finanţele statului al căror echilibru era compromis în fiecare clipă de cheltuielile nesocotite ale ducelui.

Dar administraţia locală nu-i absorbea întreaga sa activitate. Tovarăş indispensabil al ducelui, îl însoţea în toate vizitele la diverse Curţi, nu numai vecine ... A făcut nenumărate cunoştinţe utile şi instructive ca, de pildă, ministrul badez Edelsheim, şi şi-a lărgit orizontul în politica externă.

Astfel, începînd cu 1778, îl vedem jucînd un rol deloc neglijabil în negocierile politice angajate între statele mici ale Germaniei centrale cu ocazia problemei succesorale în Bavaria ...

Participarea sa la campania din Franţa a contribuit la lărgirea orizon- tului său politic. A trăit acolo în strînse relaţii cu statul-major al ducelui de Braunschweig şi cu numeroşi diplomaţi şi emigranţi de seamă, ca baronul Bre- teuil. I s-au ridicat multe văluri de pe dezamăgitoarea expediţie. întrezări dedesubturile politicii prusiene, care n-au fost liniştitoare. Ceea ce povesteşte nu e, precum el însuşi a lăsat să se înţeleagă, decît foarte puţin din cîte ar fi putut spune.

Din acest moment, însă, n-a mai făcut politică activă... Urmări cu o curiozitate admirativa prodigioasa carieră a lui Napoleon, simpatizînd cu ascensiunea lui, cu eforturile sale pentru a face ordine în Franţa, deplorînd căderea, dar găsind-o justificată pentru că vedea în ea mîna destinului căruia nu-i place şi care pedepseşte lipsa de măsură.

Din studiul lui GUNDOLF, asupra lui Goethe:

Charlotte von Stein l-a maturizat pe pasionat prin însăşi pasiunea lui, l-a pregătit pentru viaţa italiană, a determinat, prîntr-o experienţă fundamentală, o aprofundare a proceselor de formaţie weimărene şi a realizat, printr-o nouă intimitate, mai mult decît restul Weimarului prin diversiune, ocupaţii şi închipuiri.Din W. Goetz — despre Goethe.

Luden povesteşte:

Ţin încă minte multe din anecdotele povestite de Goethe. Dar să le repet nu cutez. Fiecăreia i-ar lipsi tot ce are mai atrăgător şi mai picant: ochii, vocea, gesturile lui Goethe; pentru că el nu povestea numai, ci mima ...

Genast povesteşte: (1818?).

Karl, fidelul servitor al lui Goethe, primi în dimineaţa de 27 august porunca să aducă două sticle cu vin roşu şi doua pahare şi să le pună ... cîte una pe fiecare din cele două ferestre faţă-în- faţă în odaia lui. După ce-i împlini porunca, Goethe începu să se plimbe prin odaie, oprindu-se la intervale regulate cînd la o fereastră cînd la cealaltă şi golind de fiecare dată cîte un pahar. După o bucată bună de vreme, apăru Rehbein, care-l însoţise la Karlsbad.

Goethe: Halal prieten! Ce zi avem azi şi-n a cîte a lunii?

Rehbein: 27 august, Excelenţă.

G.: Nu, e 28, şi-i ziua mea de naştere.

R.: Da de unde, n-o uit niciodată; sîntem în 27.

G.: Nu-i adevărat! Sîntem în 28!

— R.: (hotărît) în 27!

— G. (sună, Karl intră): În cîte sîntem azi?

Karl: în 27, Excelenţă.

G.: Lua-te-ar ... Adu calendarul! (Karl aduce calendarul).

G.: (după o lungă pauză) Degeaba m-am îmbatat!

Caroline Herder îi scria soţului ei (4/8 septembrie 1788) că Goethe ar fi spus odată:

„Nu călătoreşti ca sa-ajungi undeva, ci ca să călătoreşti".

W. Goetz comentează: ... (Goethe) învaţă să guverneze şi se adînceşte în mărunţişurile treburilor statului. Se ocupă pînă şi de recrutări, treabă nu tocmai amuzantă, în decursul căreia începe, în fine, să scrie *Iphigenia*.

în scopul de a pătrunde mecanismul unui stat mare şi al războiului — războiul de succesiune în Bavaria bate la uşă —, pleacă la Berlin cu ducele.

Şi, la 5 august 1778, îi scrie (Goethe) lui Merck:

.. . Am fost, în primăvară, chiar şi la Berlin; cu totul alt spectacol! Am stat doar cîteva zile, şi-am privit în dreapta şi-n stînga ca un copil la o cutie cu minunăţii. Dar tu ştii că eu trăiesc din intuiţii: mi s-au aprins mii de lumini în cap. Am ajuns sa-l văd şi pe bătrînul Fritz (rebele Friedrich II al Prusiei) de foarte ae-aproape. I-am văzut chipul, aurul, argintul, marmura, maimuţele, papaşalii, perdelele rupte şi-am auzit vorbind pe seama lui pe propriii lui ticăloşi...

Kasimir Edschmid, despre Goethe: Se ştie că nimic nu e mai nedrept decît să fii intolerant cu oamenii cârc, din neştiinţă, din lipsă de spirit de răspundere sau din prost gust, par, după opinia noastră determinată de contemporaneitate, să păcătuiască împotriva legilor frumosului şi dreptăţii;

pentru ca se ştie: cel mai adesea nu sentinţele lor rosteau ei şi nu preferinţele lor urmau, ci erau fiii fideli ai concepţiilor epocii lor.

Se ştie că veacuri întregi oameni de seamă l-au considerat pe Dante un sinistru produs al evului mediu, pe Sha- kespeare un desfrînat fioros în grădina poeziei, iar pe Griinewald un posedat, nu un pictor.

Se cunoaşte soarta hărăzită' lui Kleîst şi lui Keats.

Se mai ştie că însuşi Goethe şi-a acordat, pentru Florenţa, numai cîteva ore, a renunţat la Verona ca să vadă teatrul roman de la San Zeno, iar la Assisi, unde a admirat templul Miner- vei, care nu-i rău dar nici extraordinar, a numit biserica Sf. Francisc o tristă catedrală.

Şi, mai departe, Kasimir Edschmid, încheie:

... (Riedesel) a avut meritul istoric de a fi primul german care să poată sesiza comorile de artă ale Apuliei, cău- tînd ce era antic şi ignorînd ce era german, şi a devenit, prin cartea sa, dascălul pe urmele căruia Goethe a călătorit în Sud.

Thomas Mann despre Goethe:

Goethe, născut la 28 august 1749, a apucat:

— războiul de 7 ani
— independenţa Americii
— revoluţia franceză
• — ascensiunea şi căderea lui Napoleon
— dizolvarea Imperiului roman
— începutul erei burgheze
— epoca maşinismului

I.
C.vet'l'

— revoluţia din iulie (1830).

Undeva Goethe are versurile:

Unter Schnee und Nebelschauer Rast ein Ätna dir hervor.
(De sub zăpezi şi ceţuri / Îţi iese-o Et na înainte),

Etna clocotitoare ... este o exagerare poetică. Aşa cum îl ştiu eu (Th. M.J, inima lui n-a clocotit niciodată vulcanic pentru o femeie. Era, din principiu, împotriva vulcanicului, chiar şi în ştiinţa,

„Nimănui nu-i stă mai bine protestant decît germanului, ba chiar mai mult, germanul n-ar fi nimic tară protestantism".

Dar există şi expresii în care apare mai mult Erasmus decît Lutheranul, omul din popor.

Franztum drangt în dicsen verwocrenen
Tagen ^'ie einstmals
Luthcrtum es getan, ruhige Btldung zuriick.
(Franţuzisraul împinge în zilsl; astea de
stricăciune cultura 'napot ca o<î vrsmuri lu-
teranismul).

Distihul arată clar şi lamuri: cum s-ar fi comportat el, dacă s-ar f: născut în secolul al şaisprezecelea şi nu al optsprezecelea: în numele noţiunii înalte de natură şi de cultură unite în el, ar fi fost pentru Roma şi împotriva ..răzmeriţei" spirituale, sau ar fi adoptat o poziţie echivocă şi îndoielnica, ca Erasmus, despre care Luther spunea că liniştea lui îi e mai scumpă decît crucea, şi care singur spusese ca-i bucuros ca-i deştept şi ca nu simte nici o chemare să deştepte şi pe alţii.. ., ceea ce nici nu i se putea lua în nume de rău. Asta-i aristocraţia spiritului umaniştilor, simpatia cu rafinamentul, cu nepopularul, cuprinse în firea lui Goethe, făcută cum era ca să cuprindă toate contradicţiile.

269

Vezi Vianu şi *Faust I î >* (1932) — Th. Mann:

El, (Rousseau), care cu siguranţa că n-a fost un favorit al zeilor, a determinat categoric viaţa tînarului divin Goethe. Toată pasiunea lui educatoare, însăşi ideea de educaţie, Goethe de la el a luat-o. Spusele Otiliei, în *Afinităţi elective:* „Nu tăgăduiesc: consider ca o misiune fericita de a educa pe alţii pe căi obişnuite, cînd noi am fost educaţi pe cele mai extraordinare", spusele acestea sînt autentic rousseau-iste şi-n acelaşi timp şi goethe-ene. Scriitorul este — aşa ar putea fi definit — educatorul care, el însuşi, a fost educat pe căile cele mai extraordinare, şi la el totdeauna educaţia merge mînă-n mîna cu lupta pentru sine însuşi: el e un amestec frămîntat de lăuntric şi de exterior, o luptă cu sine şi cu lumea, în acelaşi timp, şi o simplă educare obiectivă, perfecţiunea proprie fiind în prealabil presupusă, este bel feric curată.

Aplecarea educativă şi moralizatoare a lui Goethe se manifestă în special în tendinţa lui spre sentenţios, spre aperţu-ul moral şi psihologic care apare atît de frecvent în proza lui şi, într-o stilizare antichizantă, chiar şi în dramele clasice.

Despre sensibilitatea meteorologică a lui Goethe s-a mai vorbit. Este un dar de sensibilitate aproape exagerată care pătrunde în domeniul ocultismului naturist, cînd simte, noaptea, în dormitorul lui din Weimar, cutremurele din Mes- sina. Şi aparatul nervos al unor animale poate percepe sau chiar anticipa asemenea evenimente. Animalicul trans- cende. Orice transcendenţă e animalică. Iritabilitatea senzorială în intimitate cu natura depăşeşte hotarele propriu-zise ale simţurilor, trecînd în hipersensibilitate. în mitul naturist. La Goethe, animalicul-divin este confirmat de trufie şi mîndria aristocratică naturală la toate nivelele şi în toate formele, chiar şi în cea sexuală. La el, „priapicul" era u- neori sentiment.. ,

„Francezii sînt pedanţi, adică nu se pot debarasa de formă!"

în această stranie dispreţuire a formei care zace în cuvîntul „Pedant" găseşti confirmarea haoticului, simpatia pentru moarte, din care tocmai francezii fac spiritului german un cap de acuzare. Georges Clemenceau, a cărui inimiciţic politică împotriva germanicului se strecura adînc în spiritual şi care era pătruns de tot rafinamentul psihologic al neamului său, a zis: „Germanii iubesc moartea. Priviţi literatura lor, în fond nu iubesc decît moartea".

„Randamentul extraordinar al unor asemenea oameni — şi trebuie completat: unor oameni ca mine — presupune un organism foarte delicat, capabil să perceapă senzaţii rare şi glasuri divine. Numai că un asemenea organism e lesne deranjat şi deteriorat de lume şi de elementele ei, şi cel ce nu leagă o sensibilitate extraordinară de o tenacitate excepţională e lesne supus unei continui stări bolnăvicioase" (G.). Cu această legătură între sensibilitate şi tenacitate este determinată odată jientru totdeauna vitalitatea excepţionala a geniului.

... da, din sferele germane cele mai cultivate de pe vremea aceea ale mişcării romantice, veneau cuvintele: Revoluţia Franceză, Teoria ştiinţifica a lui Fichte şi *Wilbehn Meister* sînt cele trei mari evenimente ale epocii! . . .Creştinismul sau, ca ingredient al personalităţii sale, în măsura în care nu era acoperit de umanismul sau antichi- zant precum şi de semeţia lui germanică, avea o coloratură protestanta. Cultura lui era protestantă, pentru că o operă ca *Werther* nu poate fi concepută fără o lungă şcoală a introspecţiunii pietis- tice.. Luteranismul lui e profund şi autentic, e aici în joc în înrudire naţional- personală, o recunoaştere în imagine.

Goethe, către Humboldt: „Geniul optim este cel care absoarbe totul, ştie să-şi asimileze totul, fără să prejudicieze cîtuşi de puţin ceea ce se cheamă caracterul, ci mai curînd îl înalţă şi în special îi creează, după posibilităţi, noi capacităţi.. .

Organele omului, prin exerciţiu, învăţătură, meditare, izbînzi, eşecuri, progrese, rezistenţe întîmpinate şi mereu, necontenit meditare, înnoadă, inconştient, printr-o activitate liberă, cele însuşite cu cele înnăscute, creînd astfel o unitate care uimeşte lumea".

Măreaţă naivitate, naivă măreţie a autocontemplării! Are ceva pueril şi demonic, încîntător şi înfiorător în acelaşi timp.
(zice Thomas Mann)
Lukacs — despre Goethe.

Dezvoltarea viitoare, viitorul, renaşterea Germaniei depind în mare măsură de cît vor izbuti muncitorii şi burghezii germani să mobilizeze rezervele de libertate şi de progres din istoria lor pentru viaţa lor naţională viitoare. în ce măsură vor fi în stare să înlocuiască tradiţia Goethe — Schopenhauer — Wagner — Nietzsche (pe care Thomas Mann o acceptase şi din care ultimii trei au fost, pe bună dreptate, revendicaţi de fascişti) cu una Lessing — Goethe — Hölderlin — Büchner — Heine — Marx? Portretul lui Goethe făcut de Thomas Mann e un început promiţător al unei asemenea schimbări.

Şi asta nu-i întîmplător.

La urma urmei, Goethe şi Wagner joacă un ₜ rol principal în mitul naţio- nal-socialist a literaturii germane. De aceea, o analiză non-fascistă, anti-fas- cistă, care să dezvăluie adevăratul caracter şi adevărata semnificaţie a acestor figuri în istoria culturii germane are o importanţă care depăşeşte pe cea pur literară.
N-avem nevoie decît sa ne-ntoarcem la atitudinea lui Goethe faţă de romantici: „Numesc clasic ceea ce este sănătos, romantic ce-i bolnav", zicea el.

Schiller pune problema: „Este Goethe un scriitor „naiv"?

Şi, dacă răspunsul e afirmativ, care-i atitudinea lui Goethe faţă de realitatea modernă?

Fireşte, Goethe e „naiv", dar pentru raţiuni sociale nu mai e „naiv" atît de evident şi de necomplicat (simplist?) ca Homer. „Naivitatea" lui este şi înnăscuta şi însuşită cu mari eforturi. Ea determină calea lui de acces la temă şi forma finală.

Ernst Fischer despre Goethe:

Lirica naturii şi a iubirii la tînărul Goethe nu este deloc atemporală, cum încearcă să ne convingă metafizicienii; în subiectivitatea ei constantă ea nu este mai puţin expresia burgheziei în ascensiune — în *Suferinţele tînărului Werther* şi în *Faust.* Noile raporturi lirice cu natura sînt rezultatul burghezi- mii legate de oraş, noua muzică a eroticului e strîns legată de eliberarea personalităţii burgheze, contradicţia profundă între libertate şi egalitate în societatea burgheză, între placerea personală şi răspunderea personală, devine un element important în lirica erotică burgheză-umanistă.

Tous les élégi agues sont des canailles (Leconte de Lisle).

De ce, după această şedinţă, auzin- du-i, mi-am amintit de viziunile acelea horifice, de infern, de moştri, de animalele bizare de pe catedralele gotice numite atît de benign: *gargouilles?*

Oare la Londra, în Hyde Park, văzusem pe gazon pe acei *teddy-boys* despre care atît vorbesc cronicile mondene ale revistelor şi asistasem, dacă se poate asista la aşa ceva, la o *pyjamas parties,* cum ar trebui să facă ai mei, din snobism, în *fanusf* Unde era Chelsea, că asta-i mahalaua cu ştaif în care se petrec asemenea lucruri?

Două viziuni pe care le-am folosit într-un articol despre urbanism: Una a lui Aristofan din *Pasările:*

Clădiţi-vă o cetate în văzduh! împrejmuiţi cu zid văzduhul tot / Iar mijlocul să-l întăriţi puternic / Cu rînduri tari de zid de cărămidă / Cum c Cetatea Vavilonului...

Şi Dürer, cu sinistrul sau proiect al *oraşului breslelor,* în care breslele erau distribuite în cartiere egale, înconjurate de trei rînduri de ziduri...

Din Grotius: *Dreptul războiului şi al păcii.*

— la essenieni, proprietatea comună era întemeiată pe afecţiune (referitor la ideologie, aveau o proprietate asupra ideologiei comune).

X, care era dominat de o prudenţa mijlocie ...

Imitatorul imitatorului găseşte imitatori (Baudelaire) (despre arta sosurilor şi a patinei).

El ie. El ie, lama sabactani, din *Patimile după Matei* pentru *¡anus,* dacă nu cumva mi se va părea prea patctic sau *Via Cruciş* a lui Liszt sau ceva din *Parzival* (nu Parsifal, pentru că-mi place mai mult prima grafie).

Bile romane care imită catifeaua pielii omeneşti, onania colectivă la privirea în comun a unui act sexual (pentru *Săptămina).*

Telegrafic, cadrul din *Julius,* partea ultimă sau penultimă din *Janus:* pij- mandezcle de seară, flămînde, fatale, moarte, răstite. încălzindu-se la cărbuni pe toamnă, prepelicarii privirii, bule de gaz în aerul fetid al unui Bucureşti crepuscular (ah, cuvîntul ăsta face carieră!), lampadare amorţite pe Romană, Dîmboviţa amuţită pe lîngă care trec tramvaie spre periferii, haloul nopţii şi nişte biete cuvinte care vor sa creeze o stare lîngă micuţul Pinocchio' care se gîndeşte, poate, la altceva ...

Muzica burlescă a lui Jolivet *(Concertul pentru unde Martenot ţi orchestră),* cadrul pentru *Jurnalul din China* cti care aduce în spirit.. .

Cărei muzici balcanice ar corespunde *Princepele?* Nu avem încă aşa ceva. Ar trebui să fie un lucru corcit şi încă nu este. în pictură, un amestec de Pătraşcu cu Iser...

Proust: ce plăcută promiscuitate, aici, la baroana D'Ange...

„Cei ce produc opere geniale nu sînt cei ce trăiesc în mediile cele mai delicate şi care au o conversaţie sclipitoare, cultura cea mai întinsă, ci acei ce, încetînd deodată de a mai trăi numai pentru ei, au avut curajul de a face din personalitatea lor un soi de oglindă, astfel încît oricît de mediocră ar fi putut fi, de altmineri, Viaţa lor, din punct de vedere intelectual, ea se răsfrînge în ea, căci geniul constă în puterea reflexivă şi nu în calitatea intrinsecă a spectacolului reflectat" *(La umbra fetelor în floare).*

M-am hotărît. *Frica* nu poate fi un eseu scurt, teoretic, despre epoca noastră, ea trebuie să fie o lungă epopee de 50 de ani ai societăţii româneşti. Trebuie început cu 1920, cu războiul prim mondial abia încheiat şi dus pînă în '70, în zilele noastre, cu toate schimbările, cu personaje care supravieţuiesc, cu unii care mor tineri, din idealism, cu înfrîn- geri nemaipomenite şi cu triumful canaliilor de totdeauna ... 9 volume. Cîte trei pe an, trei ani la rînd. Am calendare, am tot...

Swann care rînduia cattleyele Odettei de Crecy pentru a-şi anunţa dorinţa de a se culca cu ea (de unde *a face cattleye).*

„Eleganţa este emanaţia cîtorva persoane, puţine la număr, care o proiectează pînă la un grad destul de îndepărtat în cercul prietenilor lor sau al prietenilor prietenilor lor ale căror nume alcătuiesc un fel de repertoriu ..(Proust).

îngîndurata muzică a lui Honeg- ger din *Strigătul lumii.* Rugă aproape ca în *Jeanne au bucher* (pentru *Janus).*

Marea în trei timpi, subtitlul posibil la aceeaşi carte.

Am o virginitate faţă de muzică care o să mă ajute să o străbat ca şi cum aş cunoaşte-o ...

La drept vorbind, vor crede că fac pe nebunul, că am colecţionat toate astea ca să-mi dau aere culturale, dar puţin îmi pasă. De fapt, între fraze, muzici şi lecturi am trăit. A fost o obsesie, cartea pe care o scriu nu poate fi priceputǎ fără călătoriile din acest răstimp, fără China, fără America, fărăEuropa ploioasă, fără muzee şi fără concertele de la orele 24 de la radio, fără ideca că trebuie să acumulez nebuneşte. Note sumare despre alhimie. Pitagora laolaltă cu marii erotici, ce poate fi comun în asta, nume de plante în grai popular, parcurgerea unor descrieri de datini, colecţionarea de expresii din cronicari, lectura lui Cante- mir, care este infernală, proverbe şi mai ales descoperirea lui Gavril Protul, mare scriitor muntean parcă, uite că i-am şi încurcat, pe urmă iar coborîrea în ezoterism, cercetarea unor cărţi masonice şi descrieri geografice de teritorii de dincolo de mări, istoria plantelor şi evocarea Evului Mediu cu ceea ce avea el mistic şi iniţiatic. De ce să dau bibliografia? E atît de caraghios să arăţi cuiva cît ai citit, ca şi cînd ai fi luptător la circ şi-ţi etalezi muşchii. Dar a fost o obsesie, asta mi se pare cel mai important. Plus poezia obligatorie, servită în cantităţi mari ca să rămînă ceva... Plus Mateiu, plus nu mai ştiu ce . ..

Omenirea va fi salvată cînd îşi va privi în faţă şi îşi va striga vinovăţia (Camus, prin Jacobus Bohme).

Poetica muzicală a lui Stravinski:

— fenomenul muzical nu e altceva decît un fenomen de speculaţie. Muzica este o artă cronică, aşa cum pictura este o artă spaţială.

Tot el:

— *Gesantkunstwerkul* este o operă de artă totală.

— drama wagneriană trădează o emfază continuă.

— forţa, spunea Leonardo da Vinci, se naşte prin constrîngere şi moare prin libertate (mare vorbă).

Cîteodată mă trezesc noaptea după o petrecere şi privesc oamenii de pe stradă care aleargă spre lucrul lor şi am un sentiment pedepsitor de vinovăţie. Ar trebui să-i îmbunez, pentru că ei mă văd şi mă simt că vin din alte locuri, nu din somn, şi se întreabă ce fac, cum îmi răscumpăr eu timpul liber. Ei nu ştiu cîte ore stau deasupra maşinii de scris. în faţa lor eşti absent de la un efort continuu, comun, şi asta nu se iartă. Revoluţiile se produc în zori, mai ales iarna, cînd se mătură străzile, la ora 5, şi viaţa pare fără nici un rost în faţa obloanelor dincolo de care alţii dorm, împăcaţi încă ...

Complicitatea asta cu organizatorii plăcerilor noastre. Nu vrem să se strice nimic atunci cînd ne este bine, nu ne trebuiesc legi noi, nu fulgere şi cutremure, nici măcar deraieri de trenuri, nimic, totul să fie neclintit, sacru, inextricabil, numai pentru cafeaua noastră cu lapte, cum e mai bine, lîngă cîinele şi pisica personală. Afară, poate să piară lumea. Dar nici o viaţă mereu cu puşca la picior nu poate duce la cugetare .. .

Geniul este incurabil (Călinescu).

Elementele aleatorice din *Differences* de Luciano Berio.

Da Vinci, despre Botticelli: Dealt- minteri, acest pictor picta peisaje jalnice *(Tratatul de pictură).*

Dar nici Botticelli nu se lăsă: ajunge să arunci un burete înmuiat în vopsea pe un perete ca să ai cel mai frumos peisaj.

Un erou din *Janus* care ar trebui să viseze *flippere* cu imagini şoc ...

C., care vînează cîte un cuvînt cu care face carieră. De pildă: *autist* (pentru izolat). Despre Eminescu, să zicem: Eminescu era un autist, şi gata Academia ...

Tartina cu unt de Mozart, pian şters cu degetele, ceva delicios, la modul muzical, baroc, strălucitor ... (Pentru *Janus).*

Ce cuvînt mare: *Jonca* ... Sau *fam- pan* . ..

Iar *Cartridge music* de John Cage (se dă des la radio), a devenit o obsesie: sîrme de telegraf îngheţate, lovite una de alta, mugete metafizice, stoma- huri răcnitoare, scîrţîind scrîncioabe, ceva rupt de un claxon, o motocicleta şi pungi sfîşiate.

Giraudoux: orice operă este un plagiat după altă operă, prima rămînînd necunoscută (vezi, mai tîrziu, *Istoria plagiatului).*

Parcă din Iorga, VII, 322, slujba Sfîntului Dumitru Basarabov, alcătuită de Filaret (al Mirelor): *Cei ce vor sa se bucure în viermuirea celor veselitoare cîntâri să nu cînte cmtecele curvefti fi drăceşti ci catavasii fi irmoase* ... (asta limbă).

Plinius spunea că romanii socoteau mierea ca pe o rouă a cerului...

De ce numai literaţii sînt crezuţi răi de gură? Iată-l pe Debussy spunînd cîte ceva despre *Tetralogia* lui Wagner (pentru o *Istorie a pamfletului):* a, asta e un vast *Bottin* (anuarul de adrese şi de numere de telefon din Franţa) muzical. Dar Schiller? Iată-l caracterizînd *Creaţiunea* lui Haydn: Este un miş-maş fără caracter. Haydn este un artist căruia îi lipseşte inspiraţia. Compoziţia sa e rece.

Dar Ludwig Spohr despre Beetho- ven, la 30 de ani după moartea ultimului: Simfonia a IX-a este lipsită de educaţie estetică şi de simţul frumosului.

— Grîllparzer, despre *Euryante* de Weber: o lipsă totală de colorit, muzica e oribilă. Această denaturare a sonorităţii, această violare a frumosului ar fi fost de condamnat prin lege în Grecia. O astfel de muzică merită să fie interzisă de Poliţie.

Odette de Crecy? îmi spuneam şi eu. Aceşti ochi trişti. Ştii însă că nu trebuie să fie prea tînără. îmi aduc aminte că m-am culcat cu ea în ziua cînd a demisionat Mac-Mahon ... (Proust).

Valery: un om trăieşte familiar cu o cantitate de contrarii stabilite în penumbra gîndirii sale şi care vin pe rînd în sccnă ...

Ferrante, care-şi ţinea într-un cavou duşmanii îmbălsămaţi în veşmintele preferate de aceştia în viaţă ... (pentru *Prineepele,* dacă o să încapă pe undeva).

Doctorul meu a suferit enorm din cauza a două catastrofe: i-a murit şobolanul de experienţă şi colaboratorul la combaterea gripei Hong-Kong ...

La Florenţa, pînă şi conducătorii de catîri ştiau pe dinafară terţine din Dan- te şi le cîntau umblînd pe lîngă animale . ..

Pentru *Saptâmîna:* prăbuşirea unei oglinzi veneţiene peste o pereche incestuoasă care face dragoste la lumina luminărilor în faţa mesei puse şi care-şi aşteaptă oaspeţii (frate şi soră, să spunem).

Ariosto în Sonetul 34: *non creder sopra il tetto (pentru Princepele,* ar putea-o spune Evanghelina despre nenorociţii din jurul Principelui).

Il faut mourir en symétrie . .. (M-me de Sévigné pentru *Janus)*

Sfinţii Haralambie şi Tañase, buni de ciumă (pentru *Săptămîna).*

Un *dascăl musicos* sau: *în sinul plăcerilor bucureştene* sau: *pulpanele milostivirii noastre* sau: *Sărută cu căzută supunere* sau: *spuse rugăciuni căzute* (pentru *Princepele).*

Hierodule, cuvînt regal pentru curve în *Janus ...*

La originea oraşului a stat inundaţia Oraşul este universul pe care omul şi-l construieşte singur (Wolf Schneider).

Din *Viaţa de dragoste a lui Wagner,* de Louis Barthou, o scrisoare a compozitorului către dna Ritter: *această dragoste, deşi moartă îmi va umple viaţa pînă la sfîrşit cu amintiri vesele şi cu senzaţii binefăcătoare.* Iată şi un fragment dintr-o scrisoare către Mathilde Wesendonck: *„De smierdările tale de dragoste sînt cununa vieţii mele, razele bucuriei care au împodobit cununa mea de spini. îată-mă mîndru şi fericit! Nu, nu te căi, nu avea remuşcări!,.. Eşti într-adevăr tu aceea pe care o simt? Ochii tăi? Gura ta? Mîinile? Inima? Sînt eu? Eşti tu? O, delicii ale sufletului! O, dulce, sublimă, ardentă, magnifică, fericita! Voluptate! Beţia bucuriei! Extazul fericirii! Tu şi cu mine! Totdeauna u- niţi!* (asta pentru *Janus,* cinicul personaj principal, scriindu-i, în batjocură, lui *Cheshire cat,* pentru a o face praf).

Gide: *Paludes* sau *Prometeu rău înlănţuit:*

peştii — aceste stupori opace ...

Cocteau despre Debussy: ureche mioapă (pentru o Istorie a pamfletului) *Ut* queant laxis *Re* sonare fibris *Mizz* gestorum /amuli tuorum 5olve poluti *Lab\i* reatum Sůncte Ioannes

Geniul meu stă în nări (Nietzsche).

Macarie Cuful, care face ca Proco- pius care scria despre Justinian lăudîn- du-l în *Despre Edificii* şi în *Istoria secretă* îl detestă (vezi Diehl citînd *Cartea Anecdotelor).*

O, brysous neanias Alexios, frumosul tînăr aurit (Alexie Comnenul), pentru *Princepele,* poate messerul..

.Sfîntul loan Chrisostomul, sfîntul elocinţei care-l protejează pe Macarie Cuful, pentru *Săptămîna . ..*

Erotodouleia — serviciul dragostei, messerul se afla în acest serviciu .. .

Noţiuni de luptă ale maghiarilor, în lucrarea *Taktika,* a împăratului Leon Filozoful. De căutat.

Rockerii — îngerii negri cu motociclete în *Janus . ..*

Piticul Mime, care reproşează lui Siegfrid lipsa de tandreţe în Wagner. ..

Pentru *Janus,* Imnul Sfîntului Ioan dedicat învăţării notelor în secolul XI:

În *Pastorala* lui Beethoven, un trio cîntat de privighetoare, cuc şi vrabie. Cam ieftin, zic unii, de la papa Haydn care punea toate lighioanele în muzica sa ...

Gehlen: Omul este animalul încă nefixat, deschis impresiilor, capabil de evoluţie, aflat abia la începutul determinării sale ca specie ...

Julius — o *baby sitter* care ajută bătrînii să treacă strada. Ce mi-a mai făcut...

în J.G. Noverre găsesc pantalonii *tonnelets,* scurţi, deasupra genunchilor, bufanţi ca nişte butoiaşe pe care-i purtau fetele la mare, în 57, cînd începusem idila cu T

„Sfîrşitul volumului întîi

ÎN LECTURA ACESTEI CĂRŢI, CITITORUL ESTE RUGAT SĂ ŢINĂ SEAMA DE URMĂTOARELE ÎNDREPTĂRI:

la p. 3, „Caietele Principelui, *Jurnalul unor romane"* în loc de „Jurnal de creaţie"; la p. 36 *„obelisque noir"* în loc de „«belispue noir"; la p. 18, *„mîinele"* în loc de „mîinile" la p. 21, bdnuitd *numai în cimitirele ei"* în loc de „bănuită numai la cimitirile ei"; la p. 37, *„debellare superbos"* în loc de „debelare superbos"; la p, 46, „l'homme *secret"* în loc de „l'bomme secrète"; la p. 47, *Thomas Mann"* în *loc* de „Thomas Man"; la p. 59, *„hors d'oeuvre"* în loc de „hors d'oevuvre"; la p. 63, *„jet d'eau-urilor"* în loc de „jeux d'eaux-urilor"; la p.66, „Aristo/an" în loc de „Aristofon"; la p. 70, *„că nu* l-au mai *ţinut pe scaunul său"* în loc de „că nu l^am mai ţinut pe scaunul său"; la p. 73, *„la premiera piesei"* în loc de la premierea piesei"; la p. 74, *„Wartburg"* în loc de „Warburg"; *„şlefuia diamante, ca Spinoza"* în loc de „şlefuia dinamite ca Spinoza"; la p. 77, „Alexandru *cel Mare"* în loc de „Alexandrul cel Mare"; la p. 79, *„tămîie"* în loc de „tămîine"; la p. 95, *„La Bruyère"* în loc de „Da liruère; „să *aruncăm la lada de gunoi*" în loc de „să aruncăm la Jade de gunoi"; *„ortografia împăratului Augustus"* în loc de „ortografia Împăratul Augustus"; la p. 98. „«ignore *devin Arétine"* în loc de „signure. devine Aretine"; *„unde nu reuniserä Ariosto, Machiavelli"* în loc de „unde nu reuşise Ariosto, Machiavelli"; la p. 103, rîndul 18 de jos, coloana II, se va elimina; la p. 108, „*Lucrurile se petreceau la cîtva timp"* în loc de „lucrurile se petreceau la cîteva timp"; la p. 109, *„măcinat de toamnă"* în loc de „măcinat de cu toamnă"; la p. 135. *„Centuriile lui Nostradamus"* în loc de „Centurile lui Nostradamus"; la p. 124, „un *talisman dedicat lui Venus"* în loc de „un talism dedicat lui Venus"; la p. 129, *„realizate în zilele noastre pe alte continente"* în loc de „realizate în zilele noastre şi alte continente"; la p. 133 *„Hirst"* în loc de „Hirsch"; la p. 134, „Caiî>aiei„ în loc de „cabalei"; la p. 136, *„bäteau clopotele de la o biserică apropiată"* în loc de „bäteau clopotele de la biserica apropiată"; la p. 138, *„Adamas* — omul *originar-ceresc"* în loc de „Adamas — mul originar-ceresc"; la p. 139, *„Uanchetul lui Platon"* în loc de „Bancbetul lui Platon"; ia p. 140, „Nietzsche" în loc de „Nietzeche"; la p. 141, *„Kriegspiel"* în loc de kriegspiel; „un *gust operetistic distinct"* în loc de „un gust operatistic destinct"; la p. 145, *„Diadema thorah"* În loc de „Diadema thorab"; „împărţite *în trei grupe, ale căror"* în loc de „împărţite în trei grupe, ale cărora"; la p. 152, *„mînästirea"* în loc de „mänästirea"; la p. 169, *„Kelonita, piatră magică de culoarea purpurei"* în loc de „Kelonita, piatră magică a culoarea purpurei"; la p. 171, *„inchipuindu-mi-o"* în loc de închipuindumi-o"; la p. 178, 181 şi 182, *„Jerôme Carcopino"* în loc de „Jerôme Corcopino"; la p. 180, „Trombetta" în loc de „Trombeta"; ia p. 181, *„a fost proiectat în bilciuri şi eroii au căpătat nume italieneşti"* în loc de „a lost

proiectat în bîlciuri şi erorii au căpătat nume italieneşti"; la p. 182, „fi se *ofereau şase clepsidre, adică 250 de minute, aproape cinci ceasuri"* în loc de „ţi se ofereau şase clepsidre, adică 250 de minute, aproape trei ceasuri"; la p. 168, *„elohimi vii (zei care se află în Dumnezeu) — egregori"* în loc de „elohimi vii (zei care se află în Dumnezeu) — egre- gore"; la p. 190, *„Ras Alhage"* în loc de „Ras Albage";*„Convoluta"* în loc de „Convoluţa"; *„a douăsprezecea"* în loc de „a douăsprăzecea"; la p. 192, *„şi nu voiau zei în afara lui Jehova"* în loc de „şi nu voiau zei streini în afara lui Je- hova"; *„principalul precursor al gnosticismului"* în loc de „precursor şi gnosticismului"; la p. 197, *„solidaritatea mistică cu lupul prin antropofagie"* în loc de „autropofogie"; „mitul *cavernei"* în loc de „mitul cavarnei"; peste tot se va citi „Pitaffora, *Dionysos, Cabala şi Assisi*la p. 207, *„fanaticul"* în loc de „franticul"; *„publicul sgomotos $e agită, cîntă din trompete şi claxoane, face un sgomot infernal"* în loc de „fac un sgomot infernal"; la p. 210 *„managerii brazilieni"* în loc de „menajerii"; „Alicia *Residential* Hotel" în loc de „Residentian"; la p. 218, „şarpele *şi soarele"* în loc de „şaprele"; la p. 222 „aprobat" în loc de „aproabat"; la p. 230, „conceptiilor *moderne despre frumos"* în loc de „fumos"; la p. 232, peste tot, „septenor" în loc de „septonar"; la p. 236, *„Arca. Tronul"* în loc de „Arca Tronul"; la p. 240 se va citi *„Der Musikalische Quecksilber"* şi *SchlojikapeUe"*; la p. 241, *„Jumbo-jet"* în loc de „Jumo-jet" la p. 243, *„Romain Rolland"* în loc de „Roland,,; la p. 250, *„Asklepios„* în loc de „Asclepios,,; la p. 252, „scrisori *scrise"* în loc de „serise"; la p. 253, *„femeile inculpate organizaseră cu ei un banchet"* în loc de „buchet"; la p. 255, *„d'un téléphone"* în loc de „d'une téléphoné"; la p. 258, *„pe baza fragilă a* aprioricului *filozofic"* în loc de „a prioriului"; la p. 264, *„Hermann şi Dorotheea"* în loc de „Dorthheea" ; la p. 274, *„Gesamtkunstwerkul"* în loc de „Gesantkunstwerkul".